శ్రీరస్తు. 1934

శ్రీమత్సకలదేవతాగ్రగణ్యుఁడైన

వేదార్థవిద్భృగుమహర్షిచేఁ జెప్పఁబడిన

మనుస్మృతియను ధర్మశాస్త్రము

ఈగ్రంథమునందుఁ గలయాచారవ్యవహారప్రాయశ్చిత్తప్రకరణములకుఁ గారణమైన సకలవిషయముల నెఱిఁగి యుండఁ జెప్పఁబడి యున్న దెట్టి దనిన యథాశక్తిగాఁ బ్రవర్తించువారు మనుష్యులు గావున నఖిలవృత్తికర సర్వకార్యసిద్ధులై సకలలోకసంరంజకాగ్రణులై నిర్వహణదక్షతాసంపన్నులై - ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాది శ్రేయస్సుల ననుభవించుచుండి పరంబున సద్గతిం బొందుదురు గావున నతిమనోజ్ఞభావార్థపూర్ణంబై యున్న

యీగ్రంథము

సంస్కృతనిలయము ముద్రాక్షరశాలాధికారియగు

స్వ. ఉ. వేంకటాచార్యులచేత

సాంప్రదాయానుసారముగాఁ బరిష్కరింపఁబడి

స్వకీయముద్రాక్షరశాలయందును,

వర్తమానతరంగిణీముద్రాక్షరశాలాధికారులగు

పువ్వాడ॥ వేంకటరావుగారిచేత.

వారిముద్రాక్షరశాలయందును ముద్రింపఁబడి.

శాలివాహనశకవర్షంబులు ౧౭౮౮ వదియగు.

నళనామసంవత్సర వైశాఖశుద్ధద్వాదశి

శుక్రవారంబున ప్రకటింపఁబడినది.

౧౮౬౬ సం॥ వెల.

పీఠికాశ్లోకాః.

శ్రీవల్లభం నిజనమజ్జన పారిజాతం
శ్రీవత్సచిహ్న మమరార్చిత పాదపద్మమ్।
గంధర్వగీతచరితం కుశలాయ నిత్యం
గంధర్వకంధర మహం ప్రణమామి నిత్యమ్॥

శ్రీవిఖ్యాతసరస్వతీనిలయసన్ముద్రాక్షరాగారరాట్
శ్రీభాష్యప్రతిధనశాస్త్రనిపుణాన తార్క్యవర్యాత్మజః
హారీతాన్వయదుగ్ధసాగరలసజ్జైవాతృకో వర్తతే
సత్సేవీ తిరువేంకటాఖ్యవిబుధశ్శ్రీచన్నపుర్యాం చిరమ్॥

భారద్వాజకులాబ్ధిశీతకిరణశ్శ్రీకృష్ణమార్యస్సుధీః
సద్విద్వన్నరసింహవర్యతనయశ్శ్రీవైష్ణవాగ్రేసరః॥

యజ్జాతం తిరువేంకటార్యవిదుషో గోత్రాకహాస్త్రానిధిః
సోపగ్రంథమయం కరోతి విదుషాం ముద్రాంకితం ప్రీతయే।
శ్రీమద్వేంకటనాయకాంఘ్రికమలధ్యానైకపారాయణః
శ్రీమద్వేంకటరాయసజ్జనమణిః శ్రీవత్సవంశాగ్రణీః॥
సద్వృత్తాంతతరంగిణీసువిలసన్ముద్రాక్షరాగారరాట్
హూణాదిప్రభుశాసనప్రకటనం కుర్వన్ సదా మోదతే॥
సద్వైశ్వర్యదమత్ర సత్స్మృతిచయం చాముత్ర మోక్షప్రదం
జ్ఞాత్వేమం సాధుజనైరపేతకలుషైస్సంచింత్య సారం శ్రుతేః॥
ఆచారవ్యవహారనిష్కృతిగణాదర్శం మునీంద్రైః కృతం
తం ముద్రాక్షరముద్రితం కుతుకినః కర్ణత్రయస్తే భవన్
సర్వజ్ఞప్రవరేణ తత్ర మనునా ప్రోక్తం మహాయోగినా
సైః ప్రాజ్ఞైరథధర్మశాస్త్రమధునా కోశాంత్సముద్గ్రాన్
బహూన్। సంశోధ్య ప్రకటీకృతం నళశరద్రాధాఖ్యమాసే సితే
పక్షే ద్వాదశవాసరే విజయతే విద్వన్ముదే ముద్రితమ్॥

ప్రకటన.

ఇందువలన సకలసుజనులకు శ్రుతపఱచుటయేమన్నను. ఈమను స్మృతిమూలగ్రంథము సద్య[illegible] బంగా దారుల కుపయోగించుటకై ముందు వ్యాఖ్యానసహితముగాఁ బత్రికయందుఁ బ్రకటించియున్న ప్రకారము ప్రతి౧కి - రూ ౧-౨-౦ తునవిక్రయించు చున్నారము.

మఱియు దీనియర్థము సకలసుజనులకు ముఖ్యముగాఁ దెలిసికొని తత్ప్రకారముగా నాచరింపవలసి యున్నందున నర్థము సులభముగాఁ దెలియునట్లు దీనివ్యాఖ్యానంబును తెనుఁగుటీకయుఁ గ్రమముగ నచ్చువేయింపఁదలంచియుండుటయేగాక పారాశరాది స్మృతులనుముద్రింపఁబూనియున్నాము.- పువ్వాడ వేంకటరావు.

సాతెను వేంగడాచార్యులు.

ఈ ధర్మశాస్త్రమునందుగల-

ముఖ్యవిషయముల యనుక్రమణిక.

తృతీయాధ్యాయము.

పుటసంఖ్య. విషయసూచిక. (౭)

ఈచెప్పబడినయొక్కొకవిషయమునకు లోబడి యనేకవిషయములున్నయవి. ఆవిషయములను గ్రంథవిస్తరభీతిచేత నీవిషయసూచికయందు జెప్పలేదు. పండితులుపరిశీలించునెడల నవి యున్నయెడంబులగును.

శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః

మానవే ధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
ప్రథమోऽధ్యాయః

౧ మను మేకాగ్ర మాసీన మభిగమ్య మహర్షయః,
ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయ మిదం వచన మబ్రువన్॥
౨ భగవన్ సర్వవర్ణానాం యథావ దనుపూర్వశః,
అన్తర ప్రభవానాం చ ధర్మా న్నో వక్తు మర్హసి॥
౩ త్వ మేకో హ్యస్య సర్వస్య విధానస్య స్వయంభువః,
అచిన్త్యస్యా ప్రమేయస్య కార్యతత్త్వార్థ విత్ప్రభో॥
౪ స తైః పృష్ట స్తథా సమ్య గమితౌజా మహాత్మభిః,
ప్రత్యువాచార్చ్య తాన్సర్వాన్మహర్షీఞ్ఛ్రూయతామితి

జగదుత్పత్త్యాది ప్రకారనిరూపణమ్

౫ ఆసీ దిదం తమోభూత మప్రజ్ఞాత మలక్షణమ్,
అప్రతర్క్య మవిజ్ఞేయం ప్రసుప్త మివ సర్వతః॥
౬ తత స్స్వయంభూ ర్భగవా నవ్యక్తో వ్యంజయ న్నిదమ్
మహాభూతాది వృత్తౌజాః ప్రాదురాసీ త్తమోనుదః॥
౭ యోऽసా వతీంద్రియగ్రాహ్యః సూక్ష్మోऽవ్యక్త స్సనాతనః
సర్వభూతమయోऽచిన్త్యః స ఏవ స్వయ ముద్బభౌ॥
౮ సోऽభిధ్యాయ శరీరా త్స్వాత్సిసృక్షు ర్వివిధాః ప్రజాః
అప ఏవ ససర్జాదౌ తాసు బీజ మవాసృజత్॥
౯ త దణ్డ మభవ ద్ధైమం సహస్రాంశు సమప్రభమ్,
తస్మిన్జజ్ఞే స్వయం బ్రహ్మా సర్వలోకపితామహః॥
౧౦ ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తా ఆపో వై నరసూనవః,
తా యదస్యాయనం పూర్వం తేననారాయణః స్మృతః॥
౧౧ యత్తత్కారణ మవ్యక్తం నిత్యం సదసదాత్మకమ్,

తద్విసృష్టస్స పురుషో లోకే బ్రహ్మేతి కీర్త్యతే॥

౧౨ తస్మిన్నండే స భగవా నుషిత్వా పరివత్సరమ్,
స్వయమేవాత్మనో ధ్యానా త్తదండ మకరో ద్ద్విధా॥

౧౩ తాభ్యాం స శకలాభ్యాంచ దివం భూమించ నిర్మమే,
మధ్యే వ్యోమ దిశశ్చాష్టా వపాం స్థానంచ శాశ్వతమ్॥

౧౪ - ఉద్బబర్హాత్మనశ్చైవ మన స్సదసదాత్మకమ్,
మనస శ్చాప్యహంకార మభిమంతార మీశ్వరమ్॥

౧౫ - మహాంత మేవ చాత్మానం సర్వాణి త్రిగుణాని చ,
విషయాణాం గ్రహీతౄణి శనైః పంచేంద్రియాణిచ॥

౧౬ - తేషాం త్వవయవాన్సూక్ష్మాన్ షణ్ణా మప్యమితౌజసామ్
సన్నివేశ్యాత్మమాత్రాసు సర్వభూతాని నిర్మమే॥

౧౭ - యన్మూర్త్యవయవాస్సూక్ష్మా స్తస్యేమాన్యాశ్రయంతి షట్
తస్మాచ్ఛరీర మిత్యాహు స్తస్యమూర్తిం మనీషిణః॥

౧౮ - తదావిశంతి భూతాని మహాంతి సహ కర్మభిః,
మనశ్చావయవై స్సూక్ష్మై స్సర్వభూతకృ దవ్యయమ్

౧౯ - తేషా మిదంతు సప్తానాం పురుషాణాం మహౌజసామ్,
సూక్ష్మాభ్యో మూర్తిమాత్రాభ్యః సంభవత్య వ్యయా
ద్వ్యయమ్॥

౨౦ - ఆద్యాద్యస్య గుణం త్వేషా మవాప్నోతి పరః పరః,
యోయో యావతిథశ్చైషాం సస తావ ద్గుణస్స్మృతః॥

౨౧ - సర్వేషాంతు సనామాని కర్మాణిచ పృథక్ పృథక్,
వేదశబ్దేభ్య ఏవాదౌ పృథక్సంస్థాశ్చ నిర్మమే॥

౨౨ కర్మాత్మనాంచ దేవానాం సో౽సృజత్ప్రాణినాం ప్రభుః
సాధ్యానాంచ గణంసూక్ష్మం యజ్ఞంచైవ సనాతనమ్॥

౨౩ - అగ్నివాయు రవిభ్యస్తు త్రయంబ్రహ్మ సనాతనమ్,
దుదోహ యజ్ఞసిద్ధ్యర్థ మృగ్యజుస్సామలక్షణమ్॥

౨౪ - కాలం కాలవిభక్తీశ్చ నక్షత్రాణి గ్రహాంస్తథా,
సరిత స్సాగరా న్శైలాన్ సమాని విషమాణిచ।

౨౫ - తపో వాచం రతిం చైవ కామం చ క్రోధమేవచ,
సృష్టింససర్జ చైవేమాం స్రష్టుమిచ్ఛన్నిమాః ప్రజాః॥

౨౬ - కర్మణాంచ వివేకార్థం ధర్మాధర్మౌ వ్యవేచయత్,
ద్వంద్వైరయోజయచ్చేమాః సుఖదుఃఖాదిభిః ప్రజాః॥

౨౭ - అణ్వ్యోమాత్రా వినాశిన్యో దశార్థానాం తు
యాఃస్మృతాః,
తాభిః సార్ధమిదంసర్వం సంభవత్యనుపూర్వశః॥

౨౮ - యంతుకర్మణి యస్మిన్స న్యయుంక్త ప్రథమంప్రభుః,
సతదేవ స్వయం భేజే సృజ్యమానః పునః పునః॥

౨౯ - హింస్రాహింస్రే మృదుక్రూరే ధర్మాధర్మావృతానృతే,
యద్యస్యసోదధాత్సర్గే తత్తస్య స్వయమావిశత్॥

౩౦ - యథర్తులింగాన్యృతవః స్వయమేవర్తుపర్యయే,
స్వానిస్వాన్యభిపద్యంతే తథా కర్మాణి దేహినః॥

౩౧ - లోకానాంతు వివృద్ధ్యర్థం ముఖబాహూరుపాదతః,
బ్రాహ్మణంక్షత్రియం వైశ్యం శూద్రంచ నిరవర్తయత్॥

౩౨ - ద్విధా కృత్వాత్మనో దేహమర్ధేన పురుషోభవత్,
అర్ధేననారీ తస్యాంస విరాజమసృజత్ప్రభుః॥

౩౩ - తపస్తప్త్వా సృజద్యంతు సస్వయం పురుషో విరాట్,
తంమాం విత్తాస్యసర్వస్య స్రష్టారం ద్విజసత్తమాః॥

౩౪ - అహం ప్రజాస్సిసృక్షుస్తు తపస్తప్త్వా సుదుశ్చరమ్,
పతీన్ప్రజానామసృజం మహర్షీ నాదితో దశ॥

౩౫ - మరీచి మత్ర్యంగిరసౌ పులస్త్యం పులహం క్రతుమ్,
ప్రచేతసం వసిష్ఠంచ భృగుం నారద మేవచ॥

౩౬ - ఏతే మనూం స్తు సప్తాన్యా నసృజన్ భూరి తేజసః,
దేవాన్దేవనికాయాంశ్చ మహర్షీంశ్చామి తౌజసః॥

౩౭ - యక్షరక్షః పిశాచాంశ్చ గంధర్వాప్సరసోసురాన్,
నాగాన్ సర్పాన్సుపర్ణాంశ్చపితౄణాంచపృథగ్గణాన్॥

౩౮ - విద్యుతో శనిమేఘాంశ్చ రోహితేంద్రధనూంషిచ,

ఉల్కానిర్ఘాతకేతూంశ్చ జ్యోతీంష్యుచ్చావచాని చ॥

౩౯ - కిన్నరాన్వానరాన్మత్స్యాన్ వివిధాంశ్చ విహంగమాన్,
పశూన్మృగాన్మనుష్యాంశ్చ వ్యాళాంశ్చోభయతోదతః॥

౪౦ - కృమికీటపతంగాంశ్చ యూకామక్షికమత్కుణాః,
సర్వం చ దంశమశకం స్థావరంచ పృథగ్విధమ్॥

౪౧ - ఏవమేతైరిదం సర్వం మన్నియోగాన్మహాత్మభిః,
యథాకర్మతపోయోగాత్సృష్టం స్థావరజంగమమ్॥

౪౨ - యేషాం తు యాదృశం కర్మ భూతానామిహ కీర్తితమ్,
తత్తథా వోభిధాస్యామి క్రమయోగంచ జన్మని॥

౪౩ - పశవశ్చ మృగాశ్చైవ వ్యాళాశ్చోభయతోదతః,
రక్షాంసి చ పిశాచాశ్చ మనుష్యాశ్చ జరాయుజాః॥

౪౪ - అండజాః పక్షిణః సర్పా నక్రా మత్స్యాశ్చ కచ్ఛపాః,
యాని చైవంప్రకారాణి స్థలజాన్యౌదకాని చ॥

౪౫ - స్వేదజం దంశమశకం యూకామక్షికమత్కుణమ్,
ఊష్మణశ్చోపజాయంతే యచ్చాన్యత్కించిదీదృశమ్॥

౪౬ - ఉద్భిజ్జాః స్థావరాస్సర్వే బీజకాండప్రరోహిణః,
ఓషధ్యః ఫలపాకాంతా బహుపుష్పఫలోపగాః॥

౪౭ - అపుష్పాః ఫలవంతో యే తే వనస్పతయః స్మృతాః,
పుష్పిణః ఫలినశ్చైవ వృక్షాస్తూభయతః స్మృతాః॥

౪౮ - గుచ్ఛగుల్మం తు వివిధం తథైవ తృణజాతయః,
బీజకాండరుహాణ్యేవ ప్రతానా వల్ల్య ఏవ చ॥

౪౯ - తమసా బహురూపేణ వేష్టితాః కర్మహేతునా,
అంతస్సంజ్ఞా భవంత్యేతే సుఖదుఃఖసమన్వితాః॥

౫౦ - ఏతదంతాస్తు గతయో బ్రహ్మాద్యాస్సముదాహృతాః,
ఘోరేస్మిన్భూతసంసారే నిత్యం సతతయాయిని॥

౫౧ - ఏవం సర్వం స సృష్ట్వేదం మాంచాచింత్యపరాక్రమః,
ఆత్మన్యంతర్దధే భూయః కాలం కాలేన పీడయన్॥

౫౨ - యదా స దేవో జాగర్తి తదేదం చేష్టతే జగత్,

యదా స్వపితి శాంతాత్మా తదా సర్వం నిమీలతి॥
౫౩ - తస్మిన్ స్వపితి తు స్వస్థే కర్మాత్మానః శరీరిణః,
స్వకర్మభ్యో నివర్తంతే మనశ్చ గ్లానిమృచ్ఛతి॥
౫౪ - యుగపత్తు ప్రలీయంతే యదా తస్మిన్ మహాత్మని,
తదాయం సర్వభూతాత్మా సుఖం స్వపితి నిర్వృతః॥
౫౫ - తమోఽయం తు సమాశ్రిత్య చిరం తిష్ఠతి సేంద్రియః,
న చ స్వం కురుతే కర్మ తదోత్క్రామతి మూర్తితః॥
౫౬ - యదాణుమాత్రికో భూత్వా బీజం స్థాస్ను చరిష్ణు చ,
సమావిశతి సంసృష్టస్తదా మూర్తిం విముంచతి॥
౫౭ - ఏవం స జాగ్రత్స్వప్నాభ్యామిదం సర్వం చరాచరమ్
సంజీవయతి చాజస్రం ప్రమాపయతి చావ్యయః॥
౫౮ - ఇదం శాస్త్రం తు కృత్వాసౌ మామేవ స్వయమాదితః,
విధివద్గ్రాహయామాస మరీచ్యాదీంస్త్వహం మునీన్॥
౫౯ - ఏతద్వోఽయం భృగుః శాస్త్రం శ్రావయిష్యత్యశేషతః,
ఏతద్ధి మత్తోఽధిజగే సర్వమేషోఽఖిలం మునిః॥
౬౦ - తతస్తథా స తేనోక్తో మహర్షిర్మనునా భృగుః,
తానబ్రవీదృషీన్ సర్వాన్ ప్రీతాత్మా శ్రూయతామితి॥
౬౧ - స్వాయంభువస్యాస్య మనోః షడ్వంశ్యా మనవోఽపరే
సృష్టవంతః ప్రజాః స్వాః స్వా మహాత్మానో మహౌజసః
౬౨ - స్వారోచిషశ్చోత్తమిశ్చ తామసో రైవతస్తథా,
చాక్షుషశ్చ మహాతేజా వివస్వత్సుత ఏవ చ॥
౬౩ - స్వాయంభువాద్యాః సప్తైతే మనవో భూరితేజసః,
స్వే స్వేఽంతరే సర్వమిదముత్పాద్యాపుశ్చరాచరమ్॥
౬౪ - నిమేషా దశ చాష్టౌ చ కాష్ఠా త్రింశత్తు తాః కలా,
త్రింశత్కలా ముహూర్తః స్యాదహోరాత్రం తు తావతః
౬౫ - అహోరాత్రే విభజతే సూర్యో మానుషదైవికే
రాత్రిః స్వప్నాయ భూతానాం చేష్టాయై కర్మణామహః॥

౬౬. పిత్ర్యే రాత్ర్యహనీ మాసః ప్రవిభాగస్తు పక్షయోః,
కర్మచేష్టాస్వహః కృష్ణః శుక్లః స్వప్నాయ శర్వరీ॥
౬౭. దైవే రాత్ర్యహనీ వర్షం ప్రవిభాగస్తయోః పునః,
అహస్తత్రోదగయనం రాత్రిః స్యాద్దక్షిణాయనమ్॥
౬౮. బ్రాహ్మస్య తు క్షపాహస్య యత్ప్రమాణం సమాస
తః। ఏకైకశో యుగానాంతు క్రమశస్తన్నిబోధత॥
౬౯. చత్వార్యాహుస్సహస్రాణి వర్షాణాంతు కృతం యుగమ్
తస్య తావచ్ఛతీ సంధ్యా సంధ్యాంశశ్చ తథావిధః॥
౭౦. ఇతరేషు ససంధ్యేషు ససంధ్యాంశేషు చ త్రిషు -
ఏకాపాయేన వర్తంతే సహస్రాణి శతాని చ॥
౭౧. యదేతత్పరిసంఖ్యాత మాదావేవ చతుర్యుగమ్,
ఏతద్ద్వాదశసాహస్రం దేవానాం యుగ ముచ్యతే॥
౭౨. దైవికానాం యుగానాంతు సహస్రం పరిసంఖ్యయా
బ్రాహ్మమేక మహర్జ్ఞేయం తావతీ రాత్రిరేవచ॥
౭౩. తద్వైయుగసహస్రాంతం బ్రాహ్మంపుణ్యమహర్విదుః
రాత్రించ తావతీమేవ తేఽహోరాత్రవిదో జనాః॥
౭౪. తస్య సోఽహర్నిశస్యాంతే ప్రసుప్తః ప్రతిబుధ్యతే,
ప్రతిబుద్ధశ్చ సృజతి మనస్సదసదాత్మకమ్॥
౭౫. మనః సృష్టిం వికురుతే చోద్యమానం సిసృక్షయా,
ఆకాశం జాయతే తస్మాత్తస్య శబ్దం గుణం విదుః॥
౭౬. ఆకాశాత్తు వికుర్వాణాత్సర్వగంధవహశ్శుచిః,
బలవాఞ్జాయతే వాయుస్సవై స్పర్శగుణో మతః॥
౭౭. వాయోరపి వికుర్వాణాద్విరోచిష్ణు తమోనుదమ్,
జ్యోతిరుత్పద్యతే భాస్వత్తద్రూపగుణ ముచ్యతే॥
౭౮. జ్యోతిషశ్చవికుర్వాణా దాపో రసగుణాః స్మృతాః
అద్భ్యోగంధగుణా భూమిరిత్యేషా సృష్టిరాదితః॥
౭౯. యత్ప్రాగ్ద్వాదశసాహస్ర ముదితం దైవికం యుగమ్,

ప్రథమో ధ్యాయః

తదేకసప్తతిగుణం మన్వంతర మిహోచ్యతే॥

౮౦ - మన్వంతరా ణ్యసంఖ్యాని సర్గః సంహార ఏవచ,
క్రీడన్ని వైతత్కురుతే పరమేష్ఠీ పునః పునః॥

౮౧ - చతుష్పాత్సకలో ధర్మః సత్యం చైవ కృతే యుగే,
నాధర్మేణాగమః కశ్చిన్మనుష్యాన్ ప్రతివర్తతే॥

౮౨ - ఇతరే ష్వాగమా ద్ధర్మః పాదశ స్త్వవరోపితః,
చౌరికానృతమాయాభి ర్ధర్మ శ్చాపైతి పాదశః॥

౮౩ - అరోగా స్సర్వ సిద్ధార్థా శ్చతు ర్వర్షశతాయుషః,
కృతే త్రేతాదిషు హ్యేషామాయుర్హ్రసతి పాదశః॥

౮౪ - వేదోక్త మాయుర్మర్త్యానా మాశిష శ్చైవ కర్మణామ్,
ఫలం త్యనుయుగం లోకే ప్రభావ శ్చ శరీరిణామ్॥

౮౫ - అన్యే కృతయుగే ధర్మా స్త్రేతాయాం ద్వాపరే పరే,
అన్యే కలియుగే నౄణాం యుగహ్రాసానురూపతః॥

౮౬ - తపః పరం కృతయుగే త్రేతాయాం జ్ఞాన ముచ్యతే
ద్వాపరే యజ్ఞమే వాహు ర్దాన మేకం కలౌ యుగే॥

౮౭ - సర్వస్యాస్య తు సర్గస్య గుప్త్యర్థం స మహాద్యుతిః,
ముఖబాహూరుపజ్జానాం పృథక్కర్మాణ్యకల్పయత్॥

౮౮ - అధ్యాపనం చాధ్యయనం యజనం యాజనం తథా,
దానం ప్రతిగ్రహం చైవ బ్రాహ్మణానా మకల్పయత్॥

౮౯ - ప్రజానాం రక్షణం దాన మిజ్యా ధ్యయన మేవ చ,
విషయే ష్వప్రసక్తిం చ క్షత్రియస్య సమాసతః॥

౯౦ - పశూనాం రక్షణం దాన మిజ్యా ధ్యయన మేవచ,
వణిక్పథం కుసీదం చ వైశ్యస్య కృషి మేవచ॥

౯౧ - ఏక మేవ తు శూద్రస్య ప్రభుః కర్మ సమాదిశత్,
ఏతేషా మేవ వర్ణానాం శుశ్రూషా మనసూయయా॥

౯౨ - ఊర్ధ్వం నాభే ర్మేధ్యతరః పురుషః పరికీర్తితః,
తస్మా న్మేధ్యతమం త్వస్య ముఖ ముక్తం స్వయంభువా॥

౯౩ - ఉత్తమాంగోద్భవా జ్జైష్ఠ్యా ద్బ్రహ్మణ శ్చైవ ధారణాత్,

సర్వస్యైవాస్య సర్గస్య ధర్మతో బ్రాహ్మణః ప్రభుః॥
౯౪- తం హి స్వయంభూః స్వాదాస్యాత్తపస్తప్త్వాదితోఽసృజత్
హవ్యకవ్యాభివాహ్యాయ సర్వస్యాస్య చ గుప్తయే॥
౯౫- యస్యాస్యేన సదాశ్నంతి హవ్యాని త్రిదివౌకసః,
కవ్యాని చైవ పితరః కిం భూతమధికం తతః॥
౯౬- భూతానాం ప్రాణినః శ్రేష్ఠాః ప్రాణినాం బుద్ధిజీవినః,
బుద్ధిమత్సు నరాః శ్రేష్ఠా నరేషు బ్రాహ్మణాః స్మృతాః॥
౯౭- బ్రాహ్మణేషు చ విద్వాంసో విద్వత్సు కృతబుద్ధయః,
కృతబుద్ధిషు కర్తారః కర్తృషు బ్రహ్మవేదినః॥
౯౮- ఉత్పత్తిరేవ విప్రస్య మూర్తిర్ధర్మస్య శాశ్వతీ,
స హి ధర్మార్థముత్పన్నో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే॥
౯౯- బ్రాహ్మణో జాయమానో హి పృథివ్యామధిజాయతే,
ఈశ్వరః సర్వభూతానాం ధర్మకోశస్య గుప్తయే॥
౧౦౦ సర్వం స్వం బ్రాహ్మణస్యేదం యత్కించిజ్జగతీగతమ్
శ్రైష్ఠ్యేనాభిజనేనేదం సర్వం వై బ్రాహ్మణోఽర్హతి॥
౧౦౧ స్వమేవ బ్రాహ్మణో భుఙ్క్తే స్వం వస్తే స్వం దదాతి చ,
ఆనృశంస్యాద్బ్రాహ్మణస్య భుంజతే హీతరే జనాః॥
౧౦౨-తస్య కర్మవివేకార్థం శేషాణామనుపూర్వశః,
స్వాయంభువో మనుర్ధీమానిదం శాస్త్రమకల్పయత్॥
౧౦౩ విదుషా బ్రాహ్మణేనేదమధ్యేతవ్యం ప్రయత్నతః,
శిష్యేభ్యశ్చ ప్రవక్తవ్యం సమ్యఙ్నాన్యేన కేనచిత్॥
౧౦౪- ఇదం శాస్త్రమధీయానో బ్రాహ్మణశ్శంసితవ్రతః।
మనోవాగ్దేహజైర్నిత్యం కర్మదోషైర్న లిప్యతే॥
౧౦౫ పునాతి పఙ్క్త్యాన్వంశ్యాంశ్చ సప్త సప్త పరావరాన్।
పృథివీమపి చైవేమాం కృత్స్నామేకోఽపి సోఽర్హతి॥
౧౦౬- ఇదం స్వస్త్యయనం శ్రేష్ఠమిదం బుద్ధివివర్ధనమ్।
ఇదం యశస్యమాయుష్యమిదం నిఃశ్రేయసం పరమ్॥
౧౦౭- అస్మిన్ధర్మోఽఖిలేనోక్తో గుణదోషౌ చ కర్మణామ్।

చతుర్ణా మపి వర్ణానా మాచార శ్చైవ శాశ్వతః॥
౧౦౮.ఆచారః పరమో ధర్మః శ్రుత్యుక్తః స్మార్త ఏవచ,
తస్మా దస్మిన్ సదాయుక్తో నిత్యం స్యా దాత్మ వాన్ద్విజః॥
౧౦౯.ఆచారా ద్విచ్యుతో విప్రో న వేదఫల మశ్నుతే,
ఆచారేణ తు సంయుక్తః సంపూర్ణఫలభా గ్భవేత్॥
౧౧౦.ఏవ మాచారతో దృష్ట్వా ధర్మస్య మునయో గతిమ్,
సర్వస్య తపసో మూల మాచారం జగృహుః పరమ్

——* ఏతచ్ఛాస్త్రోక్త విషయానుక్రమణికా - *——

౧౧౧.జగత శ్చ సముత్పత్తిం సంస్కార విధి మేవచ,
వ్రతచ ర్యోప చారం చ స్నానస్య చ పరం విధిమ్॥
౧౧౨.దారాధిగమనం చైవ వివాహానాం చ లక్షణమ్,
మహాయజ్ఞ విధానం చ శ్రాద్ధకల్పం చ శాశ్వతమ్॥
౧౧౩.వృత్తీనాం లక్షణం చైవ స్నాతకస్య వ్రతాని చ,
భక్ష్యా భక్ష్యం చ శౌచం చ ద్రవ్యాణాం శుద్ధి మేవచ॥
౧౧౪.స్త్రీధర్మయోగం తాపస్యం మోక్షం సన్న్యాస మేవచ
రాజ్ఞ శ్చ ధర్మ మఖిలం కార్యాణాం చ వినిర్ణయమ్॥
౧౧౫.సాక్షిప్రశ్న విధానం చ ధర్మం స్త్రీపుంస యోరపి
విభాగధర్మం ద్యూతం చ కంటకానాం చ శోధనమ్॥
౧౧౬.వైశ్య శూద్రోప చారం చ సంకీర్ణానాం చ సంభవమ్,
ఆపద్ధర్మం చ వర్ణానాం ప్రాయశ్చిత్త విధిం తథా॥
౧౧౭.సంసార గమనం చైవ త్రివిధం కర్మ సంభవమ్,
నిశ్శ్రేయసం కర్మణాం చ గుణదోష పరీక్షణమ్॥
౧౧౮.దేశ ధర్మాన్ జాతి ధర్మాన్ కులధర్మాం శ్చ శాశ్వతాన్,
పాషండ గణధర్మాం శ్చ శాస్త్రే స్మిన్నుక్త వాన్మనుః॥
౧౧౯.యథేద ముక్తవాన్ శాస్త్రం పురా పృష్టో మనుర్మయా,
తథేదం యూయ మప్యద్య మత్సకాశా న్నిబోధత॥
ఇతి మానవే ధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయామ్
ప్రథమో ధ్యాయః.

శ్రీ వేంకటేశాయ నమః

మానవే ధర్మశాస్త్రే

ద్వితీయాధ్యాయ ప్రారంభః

౧. విద్వద్భి స్సేవిత స్సద్భి ర్నిత్య మద్వేషరాగిభిః,
హృదయేనా భ్యనుజ్ఞాతో యో ధర్మ స్తం నిబోధత॥
౨. కామాత్మతా న ప్రశస్తా నచైవే హా స్త్య కామతా,
కామ్యో హి వేదాధిగమః కర్మయోగ శ్చ వైదికః॥
౩. సంకల్పమూలః కామో వై యజ్ఞా స్సంకల్పసంభవాః,
వ్రతాని యమధర్మా శ్చ సర్వే సంకల్పజాః స్మృతాః॥
౪. అకామస్య క్రియా కాచి ద్దృశ్యతే నేహ కర్హిచిత్,
యద్య ద్ధి కురుతే కించి త్తత్త త్కామస్య చేష్టితమ్॥
౫. తేషు సమ్య గ్వర్తమానో గచ్ఛ త్యమరలోకతామ్,
యథాసంకల్పితాంశ్చేహ సర్వాన్కామాన్సమశ్నుతే
౬. వేదో ఖిలో ధర్మమూలం స్మృతిశీలే చ తద్విదామ్,
ఆచార శ్చైవ సాధూనా మాత్మన స్తుష్టి రేవచ॥
౭. యః కశ్చి త్కస్యచి ద్ధర్మో మనునా పరికీర్తితః,
స సర్వో భిహితో వేదే సర్వజ్ఞానమయో హి సః॥
౮. సర్వం తు సమవేక్ష్యే దం నిఖిలం జ్ఞానచక్షుషా
శ్రుతి ప్రామాణ్యతో విద్వాన్ స్వధర్మే నివిశేత వై,
౯. శ్రుతి స్మృత్యుదితం ధర్మ మనుతిష్ఠన్ హి మానవః
ఇహ కీర్తి మవాప్నోతి ప్రేత్య చా నుత్తమం సుఖమ్॥
౧౦. శ్రుతి స్తు వేదో విజ్ఞేయో ధర్మశాస్త్రం తు వై స్మృతిః,
తే సర్వార్థే ష్వమీమాంస్యే తాభ్యాం ధర్మో హి నిర్బభౌ॥

౧౧. యో వమన్యేత తే మూలే హేతు శాస్త్రాశ్రయాద్ద్విజః,
స సాధుభి ర్బహిష్కార్యో నాస్తికో వేదనిందకః॥

౧౨. వేదః స్మృతి స్సదాచారః స్వస్య చ ప్రియ మాత్మనః,
ఏత చ్చతుర్విధం ప్రాహుః సాక్షా ద్ధర్మస్య లక్షణమ్॥

౧౩. అర్థకామే ష్వసక్తానాం ధర్మ జ్ఞానం విధీయతే,
ధర్మం జిజ్ఞా సమానానాం ప్రమాణం పరమం శ్రుతిః,

౧౪. శ్రుతిద్వైధం తు యత్రస్యా త్తత్ర ధర్మా వుభౌ స్మృతౌ,
ఉభా వపి హితౌ ధర్మౌ సమ్యగుక్తౌ మనీషిభిః॥

౧౫. ఉదితే నుదితే చైవ సమయాధ్యుషితే తథా,
సర్వథా వర్తతే యజ్ఞ ఇతీ యం వైదికీ శ్రుతిః॥

౧౬. నిషేకాది శ్మశానాంతో మంత్రై ర్యస్యోదితో విధిః॥
తస్య శాస్త్రే ధికారో స్మిన్ జ్ఞేయో నాన్యస్య కస్యచిత్॥

* బ్రహ్మావర్తాది దేశనిర్ణయః. *

౧౭. సరస్వతీ దృషద్వత్యో ర్దేవనద్యో ర్యదంతరమ్,
తం దేవనిర్మితం దేశం బ్రహ్మావర్తం ప్రచక్షతే॥

౧౮. తస్మిన్ దేశే య ఆచారః పారంపర్య క్రమాగతః,
వర్ణానాం సాంతరాళానాం స సదాచార ఉచ్యతే॥

౧౯. కురుక్షేత్రం చ మత్స్యాశ్చ పంచాలాః శూరసేనకాః,
ఏష బ్రహ్మర్షిదేశో వై బ్రహ్మావర్తా దనంతరః॥

౨౦. ఏత ద్దేశప్రసూతస్య సకాశా దగ్రజన్మనః,
స్వంస్వంచరిత్రంశిక్షేరన్పృథివ్యాం సర్వమానవాః॥

౨౧. హిమవద్వింధ్యయో ర్మధ్యంయ త్ప్రాగ్వినశనాదపి
ప్రత్యగేవ ప్రయాగాచ్చ మధ్యదేశః ప్రకీర్తితః॥

౨౨. ఆసముద్రా త్తు వైపూర్వాదాసముద్రాత్తుపశ్చిమాత్
తయోరేవాంతరం గిర్యో రార్యావర్తం విదుర్బుధాః॥

౨౩. కృష్ణసార స్తు చరతి మృగో యత్ర స్వభావతః,
స జ్ఞేయో యజ్ఞియో దేశో మ్లేచ్ఛదేశ స్త్వతః పరః॥

౨౪ - ఏతాన్ ద్విజాతయో దేశాన్ సంశ్రయేరన్ ప్రయత్నతః,
శూద్రస్తు యస్మిన్ కస్మిన్ వా నివసేద్వృత్తి కర్షితః॥

౨౫ - ఏషా ధర్మస్య వో యోనిః సమాసేన ప్రకీర్తితా,
సంభవ శ్చాస్య సర్వస్య వర్ణధర్మా న్నిబోధత॥

౨౬ - వైదికైః కర్మభిః పుణ్యై ర్నిషేకాది ర్ద్విజన్మనామ్,
కార్య శ్శరీరసంస్కారః పావనః ప్రేత్య చేహచ॥

౨౭ - గార్భై ర్హోమై ర్జాతకర్మ చౌళమౌంజీ నిబంధనైః,
వైజికం గార్భికం చైనో ద్విజానా మపమృజ్యతే॥

౨౮ - స్వాధ్యాయేన వ్రతై ర్హోమై స్త్రైవిద్యేనేజ్యయా సుతైః
మహాయజ్ఞై శ్చ యజ్ఞైశ్చ బ్రాహ్మీయం క్రియతే తనుః॥

జాతకర్మాది కాలనిర్ణయః

౨౯ - ప్రాఙ్నాభివర్ధనా త్పుంసో జాతకర్మ విధీయతే,
మంత్రవ త్ప్రాశనం చాస్య హిరణ్య మధు సర్పిషామ్

౩౦ - నామధేయం దశమ్యాం తు ద్వాదశ్యాం వాఽస్య కారయేత్
పుణ్యే తిథౌ ముహూర్తే వా నక్షత్రే వా గుణాన్వితే॥

౩౧ - మంగల్యం బ్రాహ్మణస్య స్యాత్ క్షత్రియస్య బలాన్వితమ్
వైశ్యస్య ధనసంయుక్తం శూద్రస్య తు జుగుప్సితమ్॥

౩౨ - శర్మవ ద్బ్రాహ్మణస్య స్యా ద్రాజ్ఞో రక్షాసమన్వితమ్,
వైశ్యస్య పుష్టిసంయుక్తం శూద్రస్య ప్రేష్యసంయుతమ్॥

౩౩ - స్త్రీణాం సుఖోద్య మక్రూరం విస్పష్టార్థం మనోహరమ్
మంగల్యం దీర్ఘవర్ణాంత మాశీర్వాదాభిధానవత్॥

౩౪ - చతుర్థే మాసి కర్తవ్యం శిశో ర్నిష్క్రమణం గృహాత్
షష్ఠేఽన్నప్రాశనం మాసి యద్వేష్టం మంగళం కులే॥

౩౫ - చూడాకర్మ ద్విజాతీనాం సర్వేషా మేవ ధర్మతః,
ప్రథమేఽబ్దే తృతీయే వా కర్తవ్యం శ్రుతిచోదనాత్॥

బ్రాహ్మణాదీనా ముపనయనకాలాది నిర్ణయః

౩౬ - గర్భాష్టమేऽబ్దే కుర్వీత బ్రాహ్మణస్యోపనాయనమ్,
గర్భాదేకాదశే రాజ్ఞో గర్భాత్తు ద్వాదశే విశః॥

౩౭ - బ్రహ్మవర్చసకామస్య కార్యం విప్రస్య పంచమే,
రాజ్ఞో బలార్థినః షష్ఠే వైశ్యస్యేహార్థినోऽష్టమే॥

౩౮ - ఆషోడశాద్బ్రాహ్మణస్య సావిత్రీ నాతివర్తతే,
ఆద్వావింశాత్ క్షత్రబంధోరాచతుర్వింశతేర్విశః॥

౩౯ - అత ఊర్ధ్వం త్రయోऽప్యేతే యథాకాలమసంస్కృతాః,
సావిత్రీపతితా వ్రాత్యా భవంత్యార్యవిగర్హితాః॥

౪౦ - నైతైరపూతైర్విధివదాపద్యపి హి కర్హిచిత్,
బ్రాహ్మాన్యౌనాంశ్చ సంబంధానాచరేద్బ్రాహ్మణః సహ॥

౪౧ - కార్ష్ణరౌరవబాస్తాని చర్మాణి బ్రహ్మచారిణః,
వసీరన్నానుపూర్వ్యేణ శాణక్షౌమావికాని చ॥

౪౨ - మౌంజీ త్రివృత్సమా శ్లక్ష్ణా కార్యా విప్రస్య మేఖలా,
క్షత్రియస్య తు మౌర్వీ జ్యా వైశ్యస్య శణతాంతవీ॥

౪౩ - ముంజాలాభే తు కర్తవ్యాః కుశాశ్మంతకబల్వజైః
త్రివృతా గ్రంథినైకేన త్రిభిః పంచభిరేవ వా॥

౪౪ - కార్పాసముపవీతం స్యాద్విప్రస్యోర్ధ్వవృతం త్రివృత్,
శణసూత్రమయం రాజ్ఞో వైశ్యస్యావికసౌత్రికమ్॥

౪౫ - బ్రాహ్మణో బైల్వపాలాశౌ క్షత్రియో వాటఖాదిరౌ,
పైలవౌదుంబరౌ వైశ్యో దండానర్హంతి ధర్మతః॥

౪౬ - కేశాంతికో బ్రాహ్మణస్య దండః కార్యః ప్రమాణతః,
లలాటసమ్మితో రాజ్ఞః స్యాత్తు నాసాంతికో విశః॥

౪౭ - ఋజవస్తే తు సర్వే స్యురవ్రణాః సౌమ్యదర్శనాః,
అనుద్వేగకరా నౄణాం సత్వచోऽనాగ్నిదూషితాః॥

౪౮ - ప్రతిగృహ్యేప్సితం దండముపస్థాయ చ భాస్కరమ్,
ప్రదక్షిణం పరీత్యాగ్నిం చరేద్భైక్షం యథావిధి॥

౪౯ - భవత్పూర్వం చరే ద్భైక్షముపనీతో ద్విజోత్తమః,
భవన్మధ్యంతు రాజన్యో వైశ్యస్తు భవదుత్తరమ్॥

౫౦ - మాతరంవా స్వసారంవా మాతుర్వా భగినీం నిజామ్,
భిక్షేత భిక్షాం ప్రథమం యాచైనం నావమానయేత్

౫౧ - సమాహృత్యతు తద్భైక్షంయావదర్థమమాయయా
నివేద్య గురవే శ్నీయాదాచమ్య ప్రాఙ్ముఖః శుచిః॥

౫౨ - ఆయుష్యం ప్రాఙ్ముఖో భుఙ్క్తే యశస్యం దక్షిణాముఖః
శ్రియం ప్రత్యఙ్ముఖో భుఙ్క్తే ఋతంభుఙ్క్తే హ్యుదఙ్ముఖః॥

౫౩ - ఉపస్పృశ్య ద్విజో నిత్య మన్న మద్యాత్సమాహితః॥
భుక్త్వాచోపస్పృశేత్సమ్యగద్భిః ఖానిచ సంస్పృశేత్॥

౫౪ - పూజయే దశనం నిత్య మద్యాచ్చైత దకుత్సయన్,
దృష్ట్వా హృష్యే త్ప్రసీదే చ్చ ప్రతినందే చ్చ సర్వశః॥

౫౫ - పూజితం హ్యశనం నిత్యం బల మూర్జంచ యచ్ఛతి,
అపూజితం తు తద్భుక్త ముభయం నాశయే దిదమ్॥

౫౬ - నోచ్ఛిష్టం కస్య చిద్దద్యా న్నాద్యాచ్చైవతథాంతరా,
న చైవాత్యశనం కుర్యా న్న చోచ్ఛిష్టః క్వచిద్వ్రజేత్॥

౫౭ - అనారోగ్య మనాయుష్య మస్వర్గ్యం చాతిభోజనమ్,
అపుణ్యం లోకవిద్విష్టం తస్మాత్తత్పరివర్జయేత్॥

౫౮ - బ్రాహ్మేణ విప్ర స్తీర్థేన నిత్యకాల ముపస్పృశేత్,
కాయత్రైదశికాభ్యాం వా న పిత్ర్యేణ కదాచన॥

౫౯ - అంగుష్ఠ మూలస్య తలే బ్రాహ్మం తీర్థం ప్రచక్షతే,
కాయ మంగుళిమూలే గ్రే దైవం పిత్ర్యంతయోరధః॥

౬౦ - త్రిరాచామే దపః పూర్వం ద్విఃప్రమృజ్యాత్తతోముఖమ్,
ఖాని చైవ స్పృశే దద్భి రాత్మానం శిర ఎవచ॥

౬౧ - అనుష్ణాభి రఫేనాభి రద్భి స్తీర్థేన ధర్మవిత్,
శౌచేప్సుః సర్వదా చామే దేకాంతే ప్రాగుదఙ్ముఖః॥

౬౨. హృద్గాభిః పూయతే విప్రః కంఠగాభి స్తు భూమిపః,
వైశ్యో ద్భిః ప్రాశితాభి స్తు శూద్రః స్పృష్టాభి రంతతః॥
౬౩. ఉద్ధృతే దక్షిణే పాణా వుపవీ త్యుచ్యతే ద్విజః,
సవ్యే ప్రాచీన ఆవీతీ నివీతీ కంఠసజ్జనే॥
౬౪. మేఖలా మజినం దండ ముపవీతం కమండలుమ్,
అప్సు ప్రాస్య వినష్టాని గృహ్ణీతాన్యాని మంత్రవత్॥
౬౫. కేశాంత ష్షోడశే వర్షే బ్రాహ్మణస్య విధీయతే,
రాజన్యబంధో ర్ద్వావింశే వైశ్యస్య ద్వ్యధికే తతః॥
౬౬. అమంత్రికా తు కార్యేయం స్త్రీణా మావృ దశేషతః,
సంస్కారార్థం శరీరస్య యథాకాలం యథాక్రమమ్॥
౬౭. వైవాహికో విధిః స్త్రీణాం సంస్కారో వైదికః స్మృతః,
పతిసేవా గురౌ వాసో గృహార్థో గ్ని పరిక్రియా॥
౬౮. ఏష ప్రోక్తో ద్విజాతీనా మౌపనాయనికో విధిః,
ఉత్పత్తి వ్యంజకః పుణ్యః కర్మయోగం నిబోధత॥
౬౯. ఉపనీయ గురుశ్శిష్యం శిక్షయే చ్ఛౌచ మాదితః,
ఆచార మగ్నికార్యం చ సంధ్యోపాసన మేవ చ॥

——* వేదాధ్యయనవిధిః- *——

౭౦. అధ్యేష్యమాణ స్త్వాచాంతో యథాశాస్త్ర ముదఙ్ముఖః,
బ్రహ్మాంజలికృతో ధ్యాప్యో లఘువాసా జితేంద్రియః॥
౭౧. బ్రహ్మారంభే వసానేచ పాదౌ గ్రాహ్యౌ గురో స్సదా,
సంహత్య హస్తా వధ్యేయం సహిబ్రహ్మాంజలిః స్మృతః॥
౭౨. వ్యత్యస్తపాణినా కార్య ముపసంగ్రహణం గురోః,
సవ్యేన సవ్యః స్ప్రష్టవ్యో దక్షిణేన చ దక్షిణః॥
౭౩. అధ్యేష్యమాణం తు గురు ర్నిత్యకాల మతంద్రితః,
అధీష్వ భో ఇతి బ్రూయా ద్విరామోస్త్వితి చారమేత్॥
౭౪. బ్రాహ్మణః ప్రణవం కుర్యా దాదా వంతే చ సర్వదా,
స్రవత్యనోంకృతం పూర్వం పరస్తాచ్చ విశీర్యతే॥

౭౫ ప్రాక్కూలాన్ పర్యుపాసీనః పవిత్రైశ్చైవ పావితః,
ప్రాణాయామై స్త్రిభిః పూత స్తత ఓంకార మర్హతి॥
౭౬ అకారంచాప్యుకారంచ మకారంచ ప్రజాపతిః,
వేదత్రయా న్నిరదుహ ద్భూర్భువ స్స్వరితీతి చ॥
౭౭ త్రిభ్య ఏవ తు వేదేభ్యః పాదంపాద మదూదుహత్,
తదిత్యృచో ఽస్యా స్సావిత్ర్యాః పరమేష్ఠీ ప్రజాపతిః॥
౭౮ ఏత(దక్షర)మేతాంచ జపన్ వ్యాహృతిపూర్వికామ్,
సంధ్యయో ర్వేదవి ద్విప్రో వేదపుణ్యేన యుజ్యతే॥
౭౯ సహస్రకృత్వ స్త్వభ్యస్య బహి రేత త్త్రికం ద్విజః,
మహతో ఽప్యేనసో మాసా త్త్వచేవాహి ర్విముచ్యతే॥
౮౦ ఏతయర్చా విసంయుక్తః కాలే చ క్రియయా స్వయా,
బ్రహ్మక్షత్రియవి డ్యోని ర్గర్హణాం యాతి సాధుషు॥
౮౧ ఓంకారపూర్వికా స్తిస్రో మహావ్యాహృతయో ఽవ్యయాః,
త్రిపదా చైవ సావిత్రీ విజ్ఞేయం బ్రహ్మణో ముఖమ్॥
౮౨ యో ఽధీతే ఽహ న్యహ న్యేతాం త్రీణి వర్షా ణ్యతంద్రితః,
స బ్రహ్మ పరమభ్యేతి వాయుభూతః ఖమూర్తిమాన్॥
౮౩ ఏకాక్షరం పరం బ్రహ్మ ప్రాణాయామాః పరం తపః,
సావిత్ర్యా స్తు పరం నాస్తి మౌనా త్సత్యం విశిష్యతే॥
౮౪ క్షరంతి సర్వా వైదిక్యో జుహోతి యజతి క్రియాః,
అక్షరం దుష్కరం జ్ఞేయం బ్రహ్మచైవ ప్రజాపతిః॥

—— * జపప్రభావః * ——

౮౫ విధియజ్ఞా జ్జపయజ్ఞో విశిష్టో దశభి ర్గుణైః,
ఉపాంశుః స్యా చ్ఛతగుణః సాహస్రో మానసః స్మృతః॥
౮౬ యే పాకయజ్ఞా శ్చత్వారో విధియజ్ఞసమన్వితాః,
సర్వే తే జపయజ్ఞస్య కలాం నార్హంతి షోడశీమ్॥
౮౭ జప్యేనైవ తు సంసిధ్యే ద్బ్రాహ్మణో నాత్ర సంశయః,
కుర్యా దన్యం నవా కుర్యా న్మైత్రో బ్రాహ్మణ ఉచ్యతే॥

౮౮ - ఇంద్రియాణాం విచరతాం విషయేష్వపహారిషు,
సంయమే యత్నమాతిష్ఠే ద్విద్వాన్ యంతేవ వాజినామ్॥

——— శ్రోత్రాద్యేకాదశేంద్రియవివేచనమ్ ———

౮౯ - ఏకాదశేంద్రియాణ్యాహు ర్యాని పూర్వే మనీషిణః,
తాని సమ్యక్ప్రవక్ష్యామి యథావ దనుపూర్వశః॥
౯౦ - శ్రోత్రం త్వక్చక్షుషీ జిహ్వా నాసికా చైవ పంచమీ,
పాయూపస్థం హస్తపాదం వాక్చైవ దశమీ స్మృతా॥
౯౧ - బుద్ధీంద్రియాణి పంచైషాం శ్రోత్రాదీ న్యనుపూర్వశః,
కర్మేంద్రియాణి పంచైషాం పాయ్వాదీని ప్రచక్షతే॥
౯౨ - ఏకాదశం మనో జ్ఞేయం స్వగుణేనోభయాత్మకమ్,
యస్మిన్ జితే జితా వేతౌ భవతః పంచకౌ గణౌ॥
౯౩ - ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన దోష మృచ్ఛత్యసంశయమ్,
సంనియమ్య తు తాన్యేవ తత స్సిద్ధిం నియచ్ఛతి॥
౯౪ - న జాతు కామః కామానా ముపభోగేన శామ్యతి,
హవిషా కృష్ణవర్త్మేవ భూయ ఏవాభివర్ధతే॥
౯౫ - యశ్చైతాన్ ప్రాప్నుయా త్సర్వాన్ యశ్చైతాన్ కేవలాం స్త్యజేత్,
ప్రాపణా త్సర్వకామానాం పరిత్యాగో విశిష్యతే॥
౯౬ - న తథైతాని శక్యంతే సన్నియంతు మసేవయా,
విషయేషు ప్రజుష్టాని యథా జ్ఞానేన నిత్యశః॥
౯౭ - వేదా స్త్యాగాశ్చ యజ్ఞాశ్చ నియమాశ్చ తపాంసి చ,
న విప్రదుష్టభావస్య సిద్ధిం గచ్ఛంతి కర్హిచిత్॥
౯౮ - శ్రుత్వా స్పృష్ట్వా చ దృష్ట్వా చ భుక్త్వా ఘ్రాత్వా చ యో నరః,
న హృష్యతి గ్లాయతి వా స విజ్ఞేయో జితేంద్రియః॥
౯౯ - ఇంద్రియాణాం తు సర్వేషాం యద్యేకం క్షరతీంద్రియమ్,

తేనాస్య క్షరతి ప్రజ్ఞా దృతేః పాదాదివోదకమ్

౧౦౦- వశే కృత్వేన్ద్రియగ్రామం సంయమ్య చ మనస్తథా
సర్వాన్ సంసాధయేదర్థా నక్షిణ్వన్ యోగతస్తనుమ్

——* గాయత్రీజపకాలాదినిర్ణయః *——

౧౦౧- పూర్వాం సన్ధ్యాం జపంస్తిష్ఠేత్సావిత్రీమార్కదర్శనాత్
పశ్చిమాం తు సమాసీనః సమ్యగృక్షవిభావనాత్,

౧౦౨- పూర్వాం సన్ధ్యాం జపంస్తిష్ఠన్నైశమేనో వ్యపోహతి
పశ్చిమాం తు సమాసీనో మలం హన్తి దివాకృతమ్॥

౧౦౩- న తిష్ఠతి తు యః పూర్వాం నోపాస్తే యశ్చ పశ్చిమామ్,
స శూద్రవద్బహిష్కార్యః సర్వస్మాద్ద్విజకర్మణః॥

౧౦౪- అపాం సమీపే నియతో నైత్యకం విధిమాస్థితః,
సావిత్రీమప్యధీయీత గత్వారణ్యం సమాహితః।

——, అనధ్యాయనిరోధరహితవేదమన్త్రాదినిర్ణయః,——

౧౦౫- వేదోపకరణే చైవ స్వాధ్యాయే చైవ నైత్యకే,
నానురోధోఽస్త్యనధ్యాయే హోమమన్త్రేషు చైవ హి

౧౦౬- నైత్యకే నాస్త్యనధ్యాయో బ్రహ్మసత్రం హి తత్స్మృతమ్
బ్రహ్మాహుతిహుతం పుణ్యమనధ్యాయవషట్కృతమ్॥

౧౦౭ యః స్వాధ్యాయమధీతేఽబ్దం విధినా నియతశ్శుచిః,
తస్య నిత్యం క్షరత్యేష పయో దధి ఘృతం మధు॥

౧౦౮- అగ్నీన్ధనం భైక్షచర్యామధశ్శయ్యాం గురోర్హితమ్,
ఆ సమావర్తనాత్కుర్యాత్ కృతోపనయనో ద్విజః॥

——* అధ్యాప్యాధ్యాప్యనిర్ణయః- *——

౧౦౯ - ఆచార్యపుత్రశ్శుశ్రూషుర్జ్ఞానదో ధార్మికశ్శుచిః,
ఆప్తశ్శక్తోఽర్థదస్సాధుస్స్వోఽధ్యాప్యా దశ ధర్మతః॥

౧౧౦- నాపృష్టః కస్యచిద్బ్రూయాన్న చాన్యాయేన పృచ్ఛతః,
జానన్నపి హి మేధావీ జడవల్లోక ఆచరేత్॥

౧౧౧- అధర్మేణ చ యః ప్రాహ యశ్చాధర్మేణ పృచ్ఛతి,

తయో రన్యతరః ప్రైతి విద్వేషం వా ధిగచ్ఛతి॥

౧౧౨- ధర్మార్థౌ యత్ర న స్యాతాం శుశ్రూషా వాపి తద్విధా,
తత్ర విద్యా న వక్తవ్యా శుభం బీజ మివోషరే॥

౧౧౩- విద్యయైవ సమం కామం మర్తవ్యం బ్రహ్మవాదినా,
ఆపద్యపి హి ఘోరాయాం న త్వేనా మిరిణే వపేత్॥

౧౧౪- విద్యా బ్రాహ్మణ మేత్యాహ సేవధి స్తేస్మి రక్షమామ్,
అసూయకాయ మాం మాదా స్తథా స్యాం వీర్యవత్తమా॥

౧౧౫- యమేవ తు శుచిం విద్యా న్నియతం బ్రహ్మచారిణమ్,
తస్మై మాం బ్రూహి విప్రాయ నిధిపాయా ప్రమాదినే॥

౧౧౬- బ్రహ్మ యస్త్వననుజ్ఞాత మధీయానా దవాప్నుయాత్,
స బ్రహ్మస్తేయసంయుక్తో నరకం ప్రతిపద్యతే॥

* అభివాదనాదినిర్ణయః *

౧౧౭- లౌకికం వైదికం వాపి తథాధ్యాత్మిక మేవ చ,
ఆదదీత యతో జ్ఞానం తం పూర్వ మభివాదయేత్॥

౧౧౮- సావిత్రీమాత్రసారోపి వరం విప్ర స్సుయంత్రితః,
నాయంత్రిత స్త్రివేదోపి సర్వాశీ సర్వవిక్రయీ॥

౧౧౯- శయ్యాసనే ధ్యాచరితే శ్రేయసా న సమావిశేత్,
శయ్యాసనస్థశ్చైవైనం ప్రత్యుత్థాయాభివాదయేత్॥

౧౨౦- ఊర్ధ్వం ప్రాణా హ్యుత్క్రామంతి యూనః స్థవిర ఆయతి,
ప్రత్యుత్థానాభివాదాభ్యాం పునస్తాన్ ప్రతిపద్యతే॥

౧౨౧- అభివాదనశీలస్య నిత్యం వృద్ధోపసేవినః,
చత్వారి తస్య వర్ధంతే ఆయుర్విద్యా యశో బలమ్॥

౧౨౨- అభివాదాత్పరం విప్రో జ్యాయాంస మభివాదయన్,
అసౌనామాహ మస్మీతి స్వం నామ పరికీర్తయేత్॥

౧౨౩ నామధేయస్య యే కేచి దభివాదం నజానతే,
తాన్ ప్రాజ్ఞోహ మితి బ్రూయాత్ స్త్రియ స్సర్వాస్తథైవ చ॥

౧౨౪- భోశ్శబ్దం కీర్తయేదంతే స్వస్య నామ్నోభివాదనే,
నామ్నాంస్వరూపభావోహిభోభావ ఋషిభిస్స్మృతః
౧౨౫- ఆయుష్మాన్ భవ సౌమ్యేతి వాచ్యోవిప్రోభివాదనే,
అకారశ్చాస్యనామ్నోంతేవాచ్యఃపూర్వాక్షరఃప్లుతః॥
౧౨౬- యోనవేత్త్యభివాదస్య విప్రః ప్రత్యభివాదనమ్,
నాభివాద్యస్స విదుషా యథా శూద్రస్తథైవసః॥
౧౨౭- బ్రాహ్మణం కుశలం పృచ్ఛేత్ క్షత్రబంధుమనామయమ్
వైశ్యం క్షేమం సమాగమ్య శూద్రమారోగ్యమేవచ॥
౧౨౮- అవాచ్యో దీక్షితోనామ్నా యవీయానపియో భవేత్
భోభవత్పూర్వకం త్వేన మభిభాషేత ధర్మవిత్॥
౧౨౯- పరపత్నీ తు యా స్త్రీస్యా దసంబంధా చ యోనితః,
తాంబ్రూయాద్భవతీత్యేవం సుభగే భగినీతిచ॥
౧౩౦- మాతులాంశ్చ పితృవ్యాంశ్చ శ్వశురానృత్విజోగురూన్
అసావహమితిబ్రూయాత్ ప్రత్యుత్థాయ యవీయసః॥
౧౩౧- మాతృష్వసా మాతులానీ శ్వశ్రూ రథ పితృష్వసా,
సంపూజ్యాగురుపత్నీవత్ సమాస్తా గురుభార్యయా॥
౧౩౨- భ్రాతుర్భార్యోపసంగ్రాహ్యా సవర్ణాహన్యహన్యపి,
విప్రోష్య తూపసంగ్రాహ్యా జ్ఞాతిసంబంధియోషితః॥
౧౩౩- పితుర్భగిన్యాం మాతుశ్చ జ్యాయస్యాంచస్వసర్యపి,
మాతృవద్వృత్తి మాతిష్ఠేన్మాతా తాభ్యో గరీయసీ॥
౧౩౪- దశాబ్దాఖ్యంపౌరసఖ్యం పంచాబ్దాఖ్యంకలాభృతామ్
త్ర్యబ్దపూర్వంశ్రోత్రియాణాంస్వల్పేనాపిస్వయోనిషు
౧౩౫- బ్రాహ్మణం దశవర్షంతు శతవర్షం తు భూమిపమ్,
పితాపుత్రౌవిజానీయాద్బ్రాహ్మణ స్తు తయోఃపితా॥

* సంమాననీయజనతారతమ్యనిర్ణయః *

౧౩౬- విత్తం బంధు ర్వయః కర్మ విద్యా భవతి పంచమీ,

ఏతాని మాన్యస్థానాని గరీయో యద్యదుత్తరమ్॥

౧౩౭- పంచానాం త్రిషు వర్ణేషు భూయాంసి గుణవంతి చ,
యత్ర స్యుః సోఽత్ర మానార్హః శూద్రోఽపి దశమీంగతః॥

౧౩౮- చక్రిణో దశమిస్థస్య రోగిణో భారిణః స్త్రియాః,
స్నాతకస్య చ రాజ్ఞశ్చ పంథా దేయో వరస్య చ॥

౧౩౯- తేషాం తు సమవేతానాం మాన్యౌ స్నాతకపార్థివౌ
రాజస్నాతకయోశ్చైవ స్నాతకో నృపమానభాక్.

—— * ఆచార్యోపాధ్యాయాదినిర్ణయః * ——

౧౪౦- ఉపనీయ తు యః శిష్యం వేద మధ్యాపయేద్ద్విజః,
సకల్పం సరహస్యం చ తమాచార్యం ప్రచక్షతే॥

౧౪౧- ఏకదేశం తు వేదస్య వేదాంగాన్యపి వా పునః,
యోఽధ్యాపయతి వృత్త్యర్థ ముపాధ్యాయస్స ఉచ్యతే

౧౪౨- నిషేకాదీని కర్మాణి యః కరోతి యథావిధి,
సంభావయతి చాన్నేన స విప్రో గురు రుచ్యతే॥

౧౪౩- అగ్న్యాధేయం పాకయజ్ఞా నగ్నిష్టోమాదికాన్మఖాన్,
యః కరోతి వృతో యస్య స తస్య ఋత్విగిహోచ్యతే॥

౧౪౪- య ఆవృణోత్య వితథం బ్రహ్మణా శ్రవణా వుభౌ,
స మాతా స పితా జ్ఞేయ స్తం న ద్రుహ్యేత్కదాచన॥

౧౪౫- ఉపాధ్యాయాన్దశాచార్య ఆచార్యాణాం శతం పితా,
సహస్రం తు పితౄన్మాతా గౌరవేణా తిరిచ్యతే॥

౧౪౬- ఉత్పాదకబ్రహ్మదాత్రో ర్గరీయాన్ బ్రహ్మదః పితా
బ్రహ్మజన్మ హి విప్రస్య ప్రేత్య చేహ చ శాశ్వతమ్॥

౧౪౭- కామాన్మాతా పితా చైనం యదుత్పాదయతో మిథః,
సంభూతిం తస్య తాం విద్యా ద్యద్యోనా వభిజాయతే॥

౧౪౮- ఆచార్యస్త్వస్య యాం జాతిం విధివ ద్వేదపారగః,
ఉత్పాదయతి సావిత్ర్యా సా సత్యా సాజరామరా॥

౧౪౯- అల్పం వా బహు వా యస్య శ్రుతస్యోపకరోతి యః,
తమపీహ గురుం విద్యా చ్ఛ్రుతోపక్రియయా తయా॥

—— * {జ్ఞానాధికో బాలః స్వధర్మశాసనాదినాపి వృద్ధస్యాపి పితా భవతీత్యేతన్నిరూపణమ్} * ——

౧౫౦. బ్రాహ్మస్య జన్మనః కర్తా స్వధర్మస్య చ శాసితా,
బాలోఽపి విప్రో వృద్ధస్య పితా భవతి ధర్మతః॥

౧౫౧. అధ్యాపయామాస పితౄన్ శిశురాంగిరసః కవిః,
పుత్రకా ఇతి హోవాచ జ్ఞానేన పరిగృహ్య తాన్॥

౧౫౨. తే తమర్థమపృచ్ఛంత దేవానాగతమన్యవః,
దేవాశ్చైతాన్ సమేత్యోచుర్న్యాయ్యం వశ్శిశురుక్తవాన్॥

౧౫౩. అజ్ఞో భవతి వై బాలః పితా భవతి మంత్రదః,
అజ్ఞం హి బాలమిత్యాహుః పితేత్యేవ తు మంత్రదమ్॥

౧౫౪. న హాయనైర్న పలితైర్న విత్తేన న బంధుభిః,
ఋషయశ్చక్రిరే ధర్మం యోఽనూచానస్స నో మహాన్॥

—— విప్రాదీనాం జ్ఞానాదినా జ్యైష్ఠ్యవ్యవస్థేతి నిర్ణయః ——

౧౫౫. విప్రాణాం జ్ఞానతో జ్యైష్ఠ్యం క్షత్రియాణాం తు వీర్యతః,
వైశ్యానాం ధాన్యధనతః శూద్రాణామేవ జన్మతః॥

౧౫౬. న తేన వృద్ధో భవతి యేనాస్య పలితం శిరః,
యో వై యువాప్యధీయానస్తం దేవాః స్థవిరం విదుః॥

౧౫౭. యథా కాష్ఠమయో హస్తీ యథా చర్మమయో మృగః,
యశ్చ విప్రోఽనధీయానస్త్రయస్తే నామ బిభ్రతి॥

౧౫౮. యథా షండోఽఫలః స్త్రీషు యథా గౌర్గవి చాఫలా,
యథా చాజ్ఞేఽఫలం దానం తథా విప్రోఽనృచోఽఫలః॥

౧౫౯. అహింసయైవ భూతానాం కార్యం శ్రేయోఽనుశాసనమ్,
వాక్చైవ మధురా శ్లక్ష్ణా ప్రయోజ్యా ధర్మమిచ్ఛతా॥

౧౬౦. యస్య వాఙ్మనసే శుద్ధే సమ్యగ్గుప్తే చ సర్వదా,
స వై సర్వమవాప్నోతి వేదాంతోపగతం ఫలమ్॥

౧౬౧. నారుంతుదః స్యాదార్తోఽపి న పరద్రోహకర్మధీః,

యయాస్యోద్విజతే వాచా నాలోక్యాం తాముదీరయేత్॥

౧౬౨- సమ్మానాద్బ్రాహ్మణో నిత్యముద్విజేత విషాదివ,
అమృతస్యేవ చాకాంక్షేదవమానస్య సర్వదా॥

౧౬౩- సుఖం హ్యవమతః శేతే సుఖం చ ప్రతిబుధ్యతే,
సుఖం చరతి లోకేऽస్మిన్నవమంతా వినశ్యతి॥

౧౬౪- అనేన క్రమయోగేన సంస్కృతాత్మా ద్విజః శనైః
గురౌ వసన్ సంచినుయాద్బ్రహ్మాధిగమికం తపః

౧౬౫- తపోవిశేషైర్వివిధైర్వ్రతైశ్చ విధిచోదితైః,

* వేదాధ్యయనస్యావశ్యకత్వాదినిర్ణయః *

వేదః కృత్స్నోऽధిగంతవ్యః సరహస్యో ద్విజన్మనా॥

౧౬౬- వేదమేవ సదాభ్యస్యేత్తపస్తప్స్యన్ ద్విజోత్తమః,
వేదాభ్యాసో హి విప్రస్య తపః పరమిహోచ్యతే॥

౧౬౭- ఆ హైవ స నఖాగ్రేభ్యః పరమం తప్యతే తపః,
యః స్రగ్వ్యపి ద్విజోऽధీతే స్వాధ్యాయం శక్తితోऽన్వహమ్॥

౧౬౮- యోऽనధీత్య ద్విజో వేదమన్యత్ర కురుతే శ్రమమ్,
స జీవన్నేవ శూద్రత్వమాశు గచ్ఛతి సాన్వయః॥

౧౬౯- మాతురగ్రేऽధిజననం ద్వితీయం మౌంజిబంధనే,
తృతీయం యజ్ఞదీక్షాయాం ద్విజస్య శ్రుతిచోదనాత్॥

౧౭౦- తత్ర యద్బ్రహ్మజన్మాస్య మౌంజీబంధనచిహ్నితమ్,
తత్రాస్య మాతా సావిత్రీ పితా త్వాచార్య ఉచ్యతే॥

౧౭౧- వేదప్రదానాదాచార్యం పితరం పరిచక్షతే.
న హ్యస్మిన్ యుజ్యతే కర్మ కించిదామౌంజిబంధనాత్॥

౧౭౨- నాభివ్యాహారయేద్బ్రహ్మ స్వధానినయనాదృతే.
శూద్రేణ హి సమస్తావద్యావద్వేదే న జాయతే॥

* బ్రహ్మచారివ్రతనిర్ణయః *

౧౭౩-కృతోపనయనస్యాస్య వ్రతాదేశనమిష్యతే.
బ్రహ్మణో గ్రహణం చైవ క్రమేణ విధిపూర్వకమ్॥

౧౭౪- యద్యస్య విహితం చర్మ యత్సూత్రం యాచ మేఖలా
యోదండో యచ్చవసనం తత్తదస్య వ్రతేష్వపి॥

౧౭౫- సేవేతేమాంస్తు నియమాన్ బ్రహ్మచారీ గురౌ వసన్-
సన్నియమ్యేంద్రియగ్రామం తపోవృద్ధ్యర్థమాత్మనః

౧౭౬- నిత్యం స్నాత్వా శుచిః కుర్యాద్దేవర్షిపితృతర్పణమ్-
దేవతాభ్యర్చనం చైవ సమిధాధాన మేవచ॥

౧౭౭- వర్జయేన్మధుమాంసం చ గంధం మాల్యం రసాన్‌స్త్రియః-
శుక్తానియాని సర్వాణి ప్రాణినాం చైవ హింసనమ్॥

౧౭౮- అభ్యంగ మంజనం చాక్ష్ణోరుపానచ్ఛత్ర ధారణమ్-
కామం క్రోధం చలోభంచ నర్తనం గీతవాదనమ్॥

౧౭౯- ద్యూతంచ జనవాదంచ పరివాదం తథా నృతమ్-
స్త్రీణాంచ ప్రేక్షణాలంబ ముపఘాతం పరస్యచ॥

౧౮౦ ఏకశ్శయీత సర్వత్ర న రేతః స్కందయేత్ క్వచిత్,
కామాద్ధి స్కందయ న్రేతో హినస్తి వ్రత మాత్మనః॥

౧౮౧- స్వప్నే సిక్త్వా బ్రహ్మచారీ ద్విజ శ్శుక్రమకామతః,
స్నాత్వార్కమర్చయిత్వా త్రిః పునర్మామిత్యృచం జపేత్

౧౮౨- ఉదకుంభం సుమనసో గోశకృన్మృత్తికా కుశాన్-
ఆహరేద్యావదార్థాని భైక్షంచాహరహశ్చరేత్॥

౧౮౩- వేదయజ్ఞై రహీనానాం ప్రశస్తానాం స్వకర్మసు-
బ్రహ్మచార్యాహరేద్భైక్షం గృహేభ్యః ప్రయతోన్వహమ్॥

౧౮౪- గురోః కులే నభిక్షేత న జ్ఞాతి కుల బంధుషు,
అలాభేత్వన్యగేహానాం పూర్వం పూర్వం వివర్జయేత్॥

౧౮౫- సర్వం వాపి చరేద్గ్రామం పూర్వోక్తానా మసంభవే,
నియమ్య ప్రయతో వాచ మభిశస్తాంస్తు వర్జయేత్॥

౧౮౬- దూరాదాహృత్య సమిధః సన్నిదధ్యాద్విహాయసి-

సాయంప్రాతశ్చ జుహుయాత్తాభిరగ్నిమతన్ద్రితః
౧౮౭- అకృత్వా భైక్షచరణ మసమిధ్య చ పావకమ్-
అనాతురస్సప్తరాత్ర మవకీర్ణివ్రతంచరేత్॥
౧౮౮- భైక్షేణ వర్తయేన్నిత్యం నైకాన్నాదీ భవేద్వ్రతీ-
భైక్షేణ వ్రతినో వృత్తి రుపవాససమా స్మృతా॥
౧౮౯- వ్రతవ ద్దేవ దైవత్యే పిత్ర్యే కర్మణ్యథర్షివత్
కామమభ్యర్థితోఽశ్నీయా ద్వ్రతమస్య నలుప్యతే॥
౧౯౦- బ్రాహ్మణస్యైవ కర్మైత ముపదిష్టం మనీషిభిః,
రాజన్యవైశ్యయోస్త్వేవం నైతత్కర్మ విధీయతే॥

* గురుసన్నిధౌకర్తవ్యాకర్తవ్యనిర్ణయః- *

౧౯౧- చోదితో గురుణా నిత్య మప్రచోదిత ఏవవా,
కుర్యా దధ్యయనే యత్న మాచార్యస్య హితేషుచ॥
౧౯౨- శరీరం చైవ వాచం చ బుద్ధీంద్రియమనాంసి చ,
నియమ్య ప్రాంజలిస్తిష్ఠే ద్వీక్షమాణో గురోర్ముఖమ్॥
౧౯౩- నిత్య ముద్ధృతపాణి స్స్యాత్సాధ్వాచారస్సుసంయతః
ఆస్యతా మితిచోక్తస్స న్నాసీతాభిముఖం గురోః॥
౧౯౪- హీనాన్నవస్త్రవేష స్స్యాత్సర్వదా గురుసన్నిధౌ,
ఉత్తిష్ఠే త్ప్రథమం చాస్య చరమం చైవ సంవిశేత్॥
౧౯౫- ప్రతిశ్రవణసంభాషే శయానో నసమాచరేత్
నాసీనో నచ భుంజానోన తిష్ఠన్న పరాఙ్ముఖః॥
౧౯౬- ఆసీనస్య స్థితః కుర్యా దభిగచ్ఛంస్తు తిష్ఠతః,
ప్రత్యుద్గమ్య త్వావ్రజతః పశ్చాద్ధావంస్తుధావతః
౧౯౭- పరాఙ్ముఖస్యాభిముఖో దూరస్థస్యైత్యచాంతికమ్,
ప్రణమ్యతు శయానస్య నిదేశే చైవ తిష్ఠతః॥

౧౯౮- నీచం శయ్యాసనంచాస్య సర్వదా గురుసన్నిధౌ,
గురోస్తు చక్షుర్విషయే నయథేష్టాసనో భవేత్,
౧౯౯-నోదాహరే దస్య నామ పరోక్షమపి కేవలమ్॥
నచైవాస్యానుకర్వీత గతిభాషితచేష్టితమ్॥
౨౦౦-గురోర్యత్ర పరీవాదో నిందా వాపి ప్రవర్తతే,
కర్ణౌ తత్ర పిధాతవ్యౌ గంతవ్యం వా తతోన్యతః॥
౨౦౧-పరీవాదాత్ఖరో భవతి శ్వా వై భవతి నిందకః,
పరిభోక్తా కృమిర్భవతి కీటో భవతి మత్సరీ॥
౨౦౨-దూరస్థో నార్చయే దేనం నక్రుద్ధో నాంతికే స్త్రియాః,
యానాసనస్థశ్చైవైనమవరుహ్యాభివాదయేత్॥
౨౦౩-ప్రతివాతే నువాతే చ నాసీత గురుణా సహ,
అసంశ్రవే చైవ గురోర్న కించిదపి కీర్తయేత్॥
౨౦౪-గోశ్వోష్ట్రయానప్రాసాద ప్రస్తరేషు కటేషుచ,
ఆసీత గురుణా సార్థం శిలా ఫలకనౌషు చ॥
౨౦౫ గురోర్గురౌ సన్నిహితే గురువద్వృత్తిమాచరేత్,
నచానిసృష్టో గురుణా స్వాన్గురూనభివాదయేత్॥
౨౦౬- విద్యాగురుష్వేత దేవ నిత్యా వృత్తిః స్వయోనిషు,
ప్రతిషేధత్సు చాధర్మాద్ధితం చోపదిశత్స్వపి॥
౨౦౭-శ్రేయస్సుగురువద్వృత్తిం నిత్యమేవ సమాచరేత్,
గురుపుత్రేషు చార్యేషు గురోశ్చైవ స్వబంధుషు॥
౨౦౮-బాల స్సమానజన్మా వాశిష్యో వా యజ్ఞకర్మణి,
అధ్యాపయన్ గురుసుతో గురువన్మాన మర్హతి॥
౨౦౯-ఉత్సాదనంచ గాత్రాణాం స్నాపనోచ్ఛిష్టభోజనే,
నకుర్యాద్గురు పుత్రస్య పాదయోశ్చావనేజనమ్॥

—గురుపత్నీ సన్నిధౌ కర్తవ్యాకర్తవ్యనిర్ణయః—

౨౧౦-గురువత్ప్రతిపూజ్యాః స్యుః సవర్ణా గురుయోషితః,
అసవర్ణాస్తు సంపూజ్యాః ప్రత్యుత్థానాభివాదనైః॥

౨౧౧-అభ్యంజనం స్నాపనం చ గాత్రోత్సాదనమేవ చ,
గురుపత్న్యా న కార్యాణి కేశానాం చ ప్రసాధనమ్॥

౨౧౨-గురుపత్నీ తు యువతిర్నాభివాద్యేహ పాదయోః,
పూర్ణవింశతివర్షేణ గుణదోషౌ విజానతా॥

౨౧౩-స్వభావ ఏష నారీణాం నరాణామిహ దూషణమ్,
అతోర్థాన్న ప్రమాద్యంతి ప్రమదాసు విపశ్చితః॥

౨౧౪-అవిద్వాంసమలం లోకే విద్వాంసమపి వా పునః,
ప్రమదా హ్యుత్పథం నేతుం కామక్రోధవశానుగమ్॥

౨౧౫-మాత్రా స్వస్రా దుహిత్రా వా నావివిక్తాసనో భవేత్,
బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి॥

౨౧౬-కామం తు గురుపత్నీనాం యువతీనాం యువా భువి,
విధివద్వందనం కుర్యాదసావహమితి బ్రువన్॥

౨౧౭-విప్రోష్య పాదగ్రహణమన్వహం చాభివాదనమ్॥

గురుదారేషు కుర్వీత సతాం ధర్మమనుస్మరన్॥

౨౧౮-యథా ఖనన్ ఖనిత్రేణ నరో వార్యధిగచ్ఛతి,

తథా గురుగతాం విద్యాం శుశ్రూషురధిగచ్ఛతి॥

౨౧౯-ముండో వా జటిలో వాస్యాదథవాస్యాచ్ఛిఖాజటః

నైనం గ్రామేభినిమ్లోచేత్సూర్యో నాభ్యుదియాత్క్వచిత్

—* సూర్యోదయాస్తమయకాలయోర్నిద్రానిషేధః *—

౨౨౦-తం చేదభ్యుదియాత్సూర్యః శయానం కామచారతః,
నిమ్లోచేద్వాప్యవిజ్ఞానాజ్జపన్నుపవసేద్దినమ్॥

౨౨౧-సూర్యేణ హ్యభినిర్ముక్తః శయానోభ్యుదితశ్చ యః,

ప్రాయశ్చిత్త మకుర్వాణో యుక్తః స్యాన్మహతైనసా॥

౨౨౨- ఆచమ్య ప్రయతో నిత్య ముభే సంధ్యే సమాహితః,
శుచౌ దేశే జపఞ్ జప్య ముపాసీత యథావిధి॥

౨౨౩-యది స్త్రీ యద్యవరజః శ్రేయః కించి త్సమాచరేత్,
తత్సర్వ మాచరే ద్యుక్తో యత్ర వాస్య రమే న్మనః॥

౨౨౪ ధర్మార్థా వుచ్యతే శ్రేయః కామార్థౌ ధర్మ ఏవచ,
అర్థ ఏవేహ వా శ్రేయ స్త్రివర్గ ఇతితు స్థితిః॥

* గురుమాతృపితృశుశ్రూషాదినిర్ణయః *

౨౨౫- ఆచార్యో బ్రహ్మణో మూర్తిః పితా మూర్తిః ప్రజాపతేః,
మాతా పృథివ్యా మూర్తిస్తు భ్రాతా స్వో మూర్తి రాత్మనః॥

౨౨౬ ఆచార్యశ్చ పితా చైవ మాతా భ్రాతా చ పూర్వజః,
నార్తేనా ప్యవమంతవ్యా బ్రాహ్మణేన విశేషతః॥

౨౨౭-యంమాతాపితరౌ క్లేశంసహేతేసంభవేనృణామ్,
న తస్య నిష్కృతి శ్శక్యా కర్తుం వర్షశతైరపి॥

౨౨౮-తయో ర్నిత్యం ప్రియం కుర్యా దాచార్యస్య చ సర్వదా,
తేష్వేవ త్రిషు తుష్టేషు తప స్సర్వం సమాప్యతే॥

౨౨౯- తేషాం త్రయాణాం శుశ్రూషా పరమం తప ఉచ్యతే,
న తై రభ్యననుజ్ఞాతో ధర్మ మన్యం సమాచరేత్॥

౨౩౦-త త ఏవ హి త్రయో లోకా స్త ఏవ త్రయ ఆశ్రమాః,
త ఏవ హి త్రయో వేదా స్త ఏవోక్తా స్త్రయోగ్నయః॥

౨౩౧-పితా వై గార్హపత్యోగ్ని ర్మాతాగ్ని ర్దక్షిణః స్మృతః,
గురు రాహవనీయ స్తు సాగ్నిత్రేతా గరీయసీ॥

౨౩౨-త్రిష్వప్రమాద్యన్నేతేషు త్రీన్లోకాన్ విజయేద్గృహీ,
దీప్యమానః స్వవపుషా దేవవద్దివి మోదతే॥

౨౩౩ ఇమం లోకం మాతృభక్త్యా పితృభక్త్యా తు మధ్యమమ్,
గురుశుశ్రూషయా త్వేవం బ్రహ్మలోకం సమశ్నుతే॥

౨౩౪-సర్వే తస్యాదృతా ధర్మా యస్యైతే త్రయ ఆదృతాః,
అనాదృతాస్తు యస్యైతే సర్వాస్తస్యాఫలాః క్రియాః॥

౨౩౫ యావత్త్రయస్తే జీవేయుస్తావన్నాన్యం సమాచరేత్,
తేష్వేవ నిత్యం శుశ్రూషాం కుర్యాత్ప్రియహితే రతః॥

౨౩౬-తేషామనుపరోధేన పారత్ర్యం యద్యదాచరేత్,
తత్తన్నివేదయేత్తేభ్యో మనోవచనకర్మభిః॥

౨౩౭-త్రిష్వేతేష్వితికృత్యం హి పురుషస్య సమాప్యతే,
ఏష ధర్మః పరః సాక్షాదుపధర్మోఽన్య ఉచ్యతే॥

అవరాదపి విద్యాదీనాం గ్రాహ్యత్వనిర్ణయః

౨౩౮-శ్రద్దధానః శుభాం విద్యామాదదీతావరాదపి,
అన్త్యాదపి పరం ధర్మం స్త్రీరత్నం దుష్కులాదపి॥

౨౩౯-విషాదప్యమృతం గ్రాహ్యం బాలాదపి సుభాషితమ్,
అమిత్రాదపి సద్వృత్తమమేధ్యాదపి కాంచనమ్॥

౨౪౦- స్త్రియో రత్నాన్యథో విద్యా ధర్మః శౌచం సుభాషితమ్
వివిధాని చ శిల్పాని సమాదేయాని సర్వతః॥

౨౪౧-అబ్రాహ్మణాదధ్యయనమాపత్కాలే విధీయతే,
అనువ్రజ్యా చ శుశ్రూషా యావదధ్యయనం గురోః॥

౨౪౨ నాబ్రాహ్మణే గురౌ శిష్యో వాసమాత్యన్తికం వసేత్,
బ్రాహ్మణే చాననూచానే కాంక్షన్ గతిమనుత్తమామ్॥

౨౪౩. యది త్వాత్యంతికం వాసం రోచయేత గురోఃకులే,
యుక్తః పరిచరేదేన మాశరీర విమోక్షణాత్॥

౨౪౪ ఆసమాప్తే శ్శరీరస్య యస్తు శుశ్రూషతే గురుమ్,
స గచ్ఛత్యంజసా విప్రో బ్రహ్మణ స్సద్మశాశ్వతమ్॥

౨౪౫ న పూర్వం గురవే కించి దుపకుర్వీత ధర్మవిత్,
స్నాస్యం స్తు గురుణాజ్ఞప్తశ్శక్త్యా గుర్వర్థమాహరేత్

౨౪౬. క్షేత్రం హిరణ్యం గామశ్వం ఛత్రోపానహమాసనమ్,
ధాన్యం శాకం చ వాసాంసి గురవే ప్రీతిమావహేత్॥

౨౪౭ ఆచార్యే తు ఖలు ప్రేతే గురుపుత్రే గుణాన్వితే,
గురుదారే సపిండే వా గురువ ద్వృత్తి మాచరేత్॥

౨౪౮ ఏతే ష్వవిద్యమానేషు స్థానాసన విహారవాన్,
ప్రయుంజానోగ్ని శుశ్రూషాం సాధయే ద్దేహమాత్మనః॥

౨౪౯. ఏవం చరతి యో విప్రో బ్రహ్మచర్య మవిప్లుతః,
స గచ్ఛత్యుత్తమం స్థానం నచేహ జాయతే పునః॥

ఇతి మానవే ధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయామ్
సంహితాయాం ద్వితీయోఽధ్యాయః.

మానవే ధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయామ్
సంహితాయాం తృతీయాధ్యాయ
ప్రారంభః

వేదవ్రతకాలాదినిర్ణయః

౧. షట్త్రింశదాబ్దికం చర్యం గురౌ త్రైవేదికం వ్రతమ్,
తదర్ధికం పాదికం వా గ్రహణాంతిక మేవ వా॥

౨. వేదా నధీత్య వేదౌవా వేదం వాపి యథాక్రమమ్,
అవిప్లుత బ్రహ్మచర్యో గృహస్థాశ్రమ మావసేత్॥

౩. తం ప్రతీతం స్వధర్మేణ బ్రహ్మదాయ హరంపితుః,
స్రగ్విణం తల్ప ఆసీన మర్హయే త్ప్రథమంగవా॥

౪. గురుణా నుమతః స్నాత్వా సమావృత్తో యథావిధి।
ఉద్వహేత ద్విజో భార్యాం సవర్ణాంలక్షణాన్వితామ్॥

—— వివాహయోగ్యాయోగ్య స్త్రీనిర్ణయః ——

౫. అసపిండా చ యా మాతు రసగోత్రాచయాపితుః,
సా ప్రశస్తా ద్విజాతీనాం దారకర్మణి మైథునే॥

౬. మహాంత్యపి సమృద్ధాని గోజావిధనధాన్యతః,
స్త్రీసంబంధే దశైతాని కులాని పరివర్జయేత్॥

౭. హీనక్రియం నిష్పురుషం నిశ్ఛందో రోమశార్శసమ్,
క్షయ్యామయా వ్యపస్మారిశ్విత్రికుష్ఠి కులానిచ।

౮. నోద్వహేత్కపిలాం కన్యాం నాధికాంగీం నరోగిణీమ్
నాలోమికాం నాతిలోమాం న వాచాటాం న పింగలామ్

౯. నర్క్షవృక్షనదీనామ్నీం నాంత్యపర్వత నామికామ్।
న పక్ష్యహి ప్రేష్యనామ్నీం నచ భీషణనామికామ్॥

౧౦. అవ్యంగాంగీం సౌమ్యనామ్నీం హంసవారణగామినీమ్,
తనులోమకేశదశనాంమృద్వంగీముద్వహేత్ స్త్రియమ్

౧౧. యస్యాస్తు నభవేద్భ్రాతా న విజ్ఞాయేత వాపితా,
నోపయచ్ఛేత తాంప్రాజ్ఞః పుత్రికా ధర్మశంకయా॥

౧౨. సవర్ణాగ్రే ద్విజాతీనాం ప్రశస్తా దారకర్మణి,
కామతస్తు ప్రవృత్తానా మిమాః స్యుః క్రమశోఽవరాః॥

౧౩. శూద్రైవ భార్యా శూద్రస్యసాచస్వాచవిశఃస్మృతే,
తేచ స్వా చైవ రాజ్ఞశ్చ తాశ్చ స్వాచాగ్రజన్మనః॥

౧౪ - న బ్రాహ్మణక్షత్రియయోరాపద్యపి హి తిష్ఠతోః,
కస్మింశ్చిదపి వృత్తాంతే శూద్రా భార్యోపదిశ్యతే॥

౧౫ - హీనజాతిస్త్రియం మోహాదుద్వహంతో ద్విజాతయః,
కులాన్యేవ నయంత్యాశు ససంతానాని శూద్రతామ్॥

౧౬ - శూద్రావేదీ పతత్యత్రేరుతథ్యతనయస్య చ,
శౌనకస్య సుతోత్పత్త్యా తదపత్యతయా భృగోః॥

౧౭ - శూద్రాం శయనమారోప్య బ్రాహ్మణో యాత్యధోగతిమ్,
జనయిత్వా సుతం తస్యాం బ్రాహ్మణ్యాదేవ హీయతే॥

౧౮ - దైవపిత్ర్యాతిథేయాని తత్ప్రధానాని యస్య తు,
నాశ్నంతి పితృదేవాస్తన్న చ స్వర్గం స గచ్ఛతి॥

౧౯ - వృషలీఫేనపీతస్య నిఃశ్వాసోపహతస్య చ,
తస్యాం చైవ ప్రసూతస్య నిష్కృతిర్న విధీయతే॥

౨౦ - చతుర్ణామపి వర్ణానాం ప్రేత్య చేహ హితాహితాన్,
అష్టావిమాన్సమాసేన స్త్రీవివాహాన్నిబోధత॥

* బ్రాహ్మాద్యష్టవిధవివాహక్రమః *

౨౧ - బ్రాహ్మో దైవస్తథైవార్షః ప్రాజాపత్యస్తథాసురః,
గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ పైశాచశ్చాష్టమోఽధమః॥

౨౨ - యో యస్య ధర్మ్యో వర్ణస్య గుణదోషౌ చ యస్య యౌ,
తద్వః సర్వం ప్రవక్ష్యామి ప్రసవే చ గుణాగుణాన్॥

౨౩ - షడానుపూర్వ్యా విప్రస్య క్షత్రస్య చతురోఽవరాన్,
విట్శూద్రయోస్తు తానేవ విద్యాద్ధర్మ్యానరాక్షసాన్॥

౨౪ - చతురో బ్రాహ్మణస్యాద్యాన్ప్రశస్తాన్కవయో విదుః,
రాక్షసం క్షత్రియస్యైకమాసురం వైశ్యశూద్రయోః॥

౨౫ - పంచానాం తు త్రయో ధర్మ్యా ద్వావధర్మ్యౌ స్మృతావిహ

పైశాచశ్చాసురశ్చైవ న కర్తవ్యౌ కదాచన॥

౨౬ - పృథక్పృథగ్వా మిశ్రౌ వా వివాహౌ పూర్వచోదితౌ
గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ ధర్మ్యౌ క్షత్రస్య తౌ స్మృతౌ॥

౨౭ - ఆచ్ఛాద్య చార్చయిత్వా చ శ్రుతిశీలవతే స్వయమ్,
ఆహూయదానం కన్యాయా బ్రాహ్మో ధర్మః ప్రకీర్తితః

౨౮ - యజ్ఞే తు వితతే సమ్యగృత్విజే కర్మ కుర్వతే,
అలంకృత్య సుతాదానం దైవం ధర్మం ప్రచక్షతే॥

౨౯ - ఏకం గోమిథునం ద్వే వా వరాదాదాయ ధర్మతః,
కన్యాప్రదానం విధివదార్షో ధర్మః స ఉచ్యతే॥

౩౦ - సహోభౌ చరతాం ధర్మమితి వాచానుభాష్య చ,
కన్యాప్రదానమభ్యర్చ్య ప్రాజాపత్యో విధిః స్మృతః

౩౧ - జ్ఞాతిభ్యో ద్రవిణం దత్వా కన్యాయై చైవ శక్తితః,
కన్యాప్రదానం స్వాచ్ఛంద్యాదాసురో ధర్మ ఉచ్యతే॥

౩౨ - ఇచ్ఛయాఽన్యోన్యసంయోగః కన్యాయాశ్చ వరస్య చ
గాంధర్వస్స తు విజ్ఞేయో మైథున్యః కామసంభవః॥

౩౩ - హత్వా ఛిత్వా చ భిత్వా చ క్రోశంతీం రుదతీం గృహాత్
ప్రసహ్య కన్యాహరణం రాక్షసో విధిరుచ్యతే॥

౩౪ - సుప్తాం మత్తాం ప్రమత్తాం వా రహో యత్రోపగచ్ఛతి,
స పాపిష్ఠో వివాహానాం పైశాచశ్చాష్టమోఽధమః॥

౩౫ - అద్భిరేవ ద్విజాగ్ర్యాణాం కన్యాదానం విశిష్యతే,
ఇతరేషాం తు వర్ణానామితరేతరకామ్యయా॥

౩౬ - యో యస్యైషాం వివాహానాం మనునా కీర్తితో గుణః,
సర్వం శృణుత తం విప్రాః సర్వం కీర్తయతో మమ॥

—— * బ్రాహ్మాదివివాహగుణనిర్ణయః * ——

౩౭ - దశ పూర్వాన్పరాన్వంశ్యానాత్మానం చైకవింశకమ్

బ్రాహ్మీపుత్ర స్సుకృతకృ న్మోచ యేదేనసః పితౄన్
౩౮ - దైవోఢాజ స్సుతశ్చైవ సప్త సప్త పరావరాన్,
ఆర్షోఢాజస్సుత స్త్రీం స్త్రీన్ షట్ షట్ కాయోఢజస్సుతః
౩౯ - బ్రాహ్మాదిషు వివాహేషు చతుర్ష్వే వానుపూర్వశః,
బ్రహ్మవర్చస్వినః పుత్రా జాయంతే శిష్ట సమ్మతాః॥
౪౦ - రూపసత్త్వ గుణోపేతా ధనవంతో యశస్వినః,
పర్యాప్తభోగా ధర్మిష్ఠా జీవంతి చ శతం సమాః॥
౪౧ - ఇతరేషు తు శిష్టేషు నృశంసా నృతవాదినః,
జాయంతే దుర్వివాహేషు బ్రహ్మధర్మ ద్విష స్సుతాః॥
౪౨ - అనిందితైః స్త్రీవివాహై రనింద్యా భవతి ప్రజా,
నిందితైర్నిందితా నౄణాం తస్మాన్నింద్యాన్ వివర్జయేత్
౪౩ - పాణిగ్రహణ సంస్కారః సవర్ణాసూపదిశ్యతే,
అసవర్ణాస్వయం జ్ఞేయో విధి రుద్వాహ కర్మణి॥
౪౪ - శరః క్షత్రియయా గ్రాహ్యః ప్రతోదో వైశ్యకన్యయా,
వసనస్య దశా గ్రాహ్యా శూద్రయో త్కృష్ట వేదనే॥
౪౫ - ఋతు కాలాభిగామీ స్యాత్స్వదార నిరత స్సదా,
పర్వవర్జం వ్రజే చ్చైనాం తద్వ్రతో రతి కామ్యయా॥

* ఋతుకాలనిర్ణయః *

౪౬ - ఋతుస్స్వాభావికః స్త్రీణాం రాత్రయః షోడశ స్మృతాః,
చతుర్భి రితరైస్సార్ధ మహోభి స్సద్విగర్హితైః॥
౪౭ - తాసా మాద్యా శ్చతస్ర స్తు నిందితైకాదశీ చ యా,
త్రయోదశీ చ శేషాస్తు ప్రశస్తా దశరాత్రయః॥

* స్త్రీపుంసజననహేతునిర్ణయః *

౪౮ - యుగ్మాసు పుత్రా జాయంతే స్త్రియో యుగ్మాసు రాత్రిషు,
తస్మాద్యుగ్మాసు పుత్రార్థీ సంవిశేదార్తవే స్త్రియమ్॥

౪౯ - పుమాన్పుంసోఽధికే శుక్రే స్త్రీ భవత్యధికే స్త్రియాః,
సమే పుమాన్ పుంస్త్రియౌ వా క్షీణేఽల్పే చ విపర్యయః॥

౫౦ - నిందాస్వష్టాసు చాన్యాసు స్త్రియో రాత్రిషు వర్జయన్,
బ్రహ్మచార్యేవ భవతి యత్ర తత్రాశ్రమే వసన్॥

* కన్యాశుల్కగ్రహణనిషేధః *

౫౧ - న కన్యాయాః పితా విద్వాన్ గృహ్ణీయాచ్ఛుల్కమణ్వపి,
గృహ్ణంచ్ఛుల్కం హి లోభేన స్యాన్నరోఽపత్యవిక్రయీ॥

౫౨ - స్త్రీధనాని తు యే మోహాదుపజీవంతి బాంధవాః
నారీయానాని వస్త్రం వా తే పాపా యాంత్యధోగతిమ్॥

౫౩ - ఆర్షే గోమిథునం శుల్కం కేచిదాహుర్మృషైవ తత్,
అల్పోప్యేవం మహాన్వాపి విక్రయస్తావదేవ సః॥

౫౪ - యాసాం నాదదతే శుల్కం జ్ఞాతయో న స విక్రయః,
అర్హణం తత్కుమారీణామానృశంస్యం చ కేవలమ్॥

* స్త్రీసమ్మానవిషయః *

౫౫ - పితృభిర్భ్రాతృభిశ్చైతాః పతిభిర్దేవరైస్తథా,
పూజ్యా భూషయితవ్యాశ్చ బహుకల్యాణమీప్సుభిః॥

౫౬ - యత్ర నార్యస్తు పూజ్యంతే రమంతే తత్ర దేవతాః,
యత్రైతాస్తు న పూజ్యంతే సర్వాస్తత్రాఫలాః క్రియాః॥

౫౭ - శోచంతి జామయో యత్ర వినశ్యత్యాశు తత్కులమ్,
న శోచంతి తు యత్రైతా వర్ధతే తద్ధి సర్వదా॥

౫౮ - జామయో యాని గేహాని శపన్త్యప్రతిపూజితాః,
తాని కృత్యాహతానీవ వినశ్యన్తి సమన్తతః॥

౫౯ - తస్మాదేతాః సదా పూజ్యా భూషణాచ్ఛాదనాశనైః,
భూతికామైర్నరైర్నిత్యం సత్కారేషూత్సవేషు చ,
౬౦ - సంతుష్టో భార్యయా భర్తా భర్త్రా భార్యా తథైవ చ,
యస్మిన్నేవ కులే నిత్యం కల్యాణం తత్ర వై ధ్రువమ్॥
౬౧ - యది హి స్త్రీ న రోచేత పుమాంసం న ప్రమోదయేత్॥
అప్రమోదాత్పునః పుంసః ప్రజనం న ప్రవర్తతే॥
౬౨ - స్త్రియాం తు రోచమానాయాం సర్వం తద్రోచతే కులమ్,
తస్యాం త్వరోచమానాయాం సర్వమేవ న రోచతే॥

కువివాహాదినా కులత్వప్రాప్తినిర్ణయః.

౬౩ - కువివాహైః క్రియాలోపైర్వేదానధ్యయనేన చ,
కులాన్యకులతాం యాన్తి బ్రాహ్మణాతిక్రమేణ చ॥
౬౪ - శిల్పేన వ్యవహారేణ శూద్రాపత్యైశ్చ కేవలైః,
గోభిరశ్వైశ్చ యానైశ్చ కృష్యా రాజోపసేవయా॥
౬౫ - అయాజ్యయాజనైశ్చైవ నాస్తిక్యేన చ కర్మణామ్,
కులాన్యాశు వినశ్యన్తి యాని హీనాని మన్త్రతః॥
౬౬ - మన్త్రతస్తు సమృద్ధాని కులాన్యల్పధనాన్యపి,
కులసంఖ్యాం చ గచ్ఛన్తి కర్షన్తి చ మహద్యశః॥

౬౭ - వైవాహికేఽగ్నౌ కుర్వీత గృహ్యం కర్మ యథావిధి,
పఞ్చయజ్ఞవిధానం చ పక్తిం చాన్వాహికీం గృహీ॥

* పంచసూనాదోషనిర్ణయః *

౬౮ - పంచసూనా గృహస్థస్య చుల్లీ పేషణ్యుపస్కరః
కండనీ చోదకుంభశ్చ బధ్యతే యాస్తు వాహయన్॥
౬౯ - తాసాం క్రమేణ సర్వాసాం నిష్కృత్యర్థం మహర్షిభిః

పంచక్లృప్తా మహాయజ్ఞాః ప్రత్యహం గృహమేధినామ్॥

——— * పంచయజ్ఞప్రాణమ్ * ———

౭౦ - అధ్యాపనం బ్రహ్మయజ్ఞః పితృయజ్ఞస్తు తర్పణమ్,
హోమో దైవో బలిర్భౌతో నృయజ్ఞో తిథిపూజనమ్॥

౭౧ - పంచైతాన్యో మహాయజ్ఞాన్న హాపయతి శక్తితః,
సగృహేపి వసన్నిత్యం సూనాదోషైర్న లిప్యతే॥

౭౨ - దేవతాతిథిభృత్యానాం పితౄణామాత్మనశ్చయః,
న నిర్వపతి పంచానాముచ్ఛ్వసన్న స జీవతి॥

౭౩ - అహుతం చ హుతం చైవ తథా ప్రహుత మేవచ,
బ్రాహ్మ్యంహుతంప్రాశితంచ పంచయజ్ఞాన్ప్రచక్షతే॥

౭౪ - జపో హుతో హుతో హోమః ప్రహుతో భౌతికో బలిః,
బ్రాహ్మ్యం హుతం ద్విజాగ్ర్యార్చా ప్రాశితం పితృత
ర్పణమ్॥

౭౫ - స్వాధ్యాయే నిత్యయుక్తః స్యాద్దైవే చైవేహ కర్మణి,
దైవేకర్మణియుక్తో హి బిభర్తీదంచరాచరమ్॥

౭౬ - అగ్నౌ ప్రాస్తాహుతి స్సమ్య గాదిత్య ముపతిష్ఠతే,
ఆదిత్యా జ్జాయతే వృష్టిర్వృష్టే రన్నం తతః ప్రజాః॥

——— * గృహస్థాశ్రమస్యశ్రైష్ఠ్యనిర్ణయః * ———

౭౭ - యథా వాయుం సమాశ్రిత్య వర్తంతే సర్వజంతవః,
తథా గృహస్థమాశ్రిత్య వర్తంతే సర్వ ఆశ్రమాః,

౭౮ - యస్మాత్త్రయోప్యాశ్రమిణో జ్ఞానేనాన్నేన చాన్వహమ్.
గృహస్థేనైవ ధార్యంతే తస్మాజ్జ్యేష్ఠాశ్రమో గృహీ॥

౭౯ - స సంధార్యః ప్రయత్నేన స్వర్గమక్షయమిచ్ఛతా,
సుఖం చేహేచ్ఛతానిత్యంయోధార్యోదుర్బలేంద్రియైః॥

౮౦ - ఋషయః పితరో దేవా భూతాన్యతిథయస్తథా,
ఆశాసతే కుటుంబిభ్యస్తేభ్యః కార్యం విజానతా॥

౮౧ - స్వాధ్యాయేనార్చయేతర్షీన్ హోమైర్దేవాన్యథా
విధి,
పితౄన్ శ్రాద్ధైశ్చ నౄనన్నైర్భూతాని బలికర్మణా॥

౮౨ - కుర్యాదహరహః శ్రాద్ధమన్నాద్యేనోదకేన వా,
పయోమూలఫలైర్వాపి పితృభ్యః ప్రీతిమావహన్॥

౮౩ - ఏకమప్యాశయేద్విప్రం పిత్రర్థే పాంచయజ్ఞికే,
న చైవాత్రాశయేత్కించిద్వైశ్వదేవం ప్రతిద్విజమ్॥

౮౪ - వైశ్వదేవస్య సిద్ధస్య గృహ్యేగ్నౌ విధిపూర్వకమ్,
ఆభ్యః కుర్యాద్దేవతాభ్యో బ్రాహ్మణో హోమమ
న్వహమ్॥

౮౫ - అగ్నేః సోమస్య చైవాదౌ తయోశ్చైవ సమస్తయోః,
విశ్వేభ్యశ్చైవ దేవేభ్యో ధన్వంతరయ ఏవచ॥

౮౬ - కుహ్వై చైవానుమత్యై చ ప్రజాపతయ ఏవచ,
సహద్యావాపృథివ్యోశ్చ తథా స్విష్టకృతేంతతః॥

* బలిహరణక్రమః *

౮౭ - ఏవం సమ్యగ్ఘవిర్హుత్వా సర్వదిక్షు ప్రదక్షిణమ్,
ఇంద్రాంతకాప్పతీందుభ్యః సానుగేభ్యో బలింహరేత్॥

౮౮ - మరుద్భ్య ఇతి తు ద్వారి క్షిపేదప్స్వద్భ్య ఇత్యపి,
వనస్పతిభ్య ఇత్యేవం ముసలోలూఖలే హరేత్॥

౮౯ - ఉచ్ఛీర్షకే శ్రియై కుర్యాద్భద్రకాల్యై చ పాదతః,
బ్రహ్మవాస్తోష్పతిభ్యాం తు వాస్తుమధ్యే బలింహరేత్,

౯౦ - విశ్వేభ్యశ్చైవ దేవేభ్యో బలిమాకాశ ఉత్క్షిపేత్,
దివాచరేభ్యో భూతేభ్యో నక్తంచారిభ్య ఏవచ॥

౯౧ - పృష్ఠవాస్తుని కుర్వీత బలిం సర్వాత్మభూతయే,
పితృభ్యో బలిశేషం తు సర్వం దక్షిణతో హరేత్॥
౯౨ - శునాం చ పతితానాం చ శ్వపచాం పాపరోగిణామ్,
వాయసానాం కృమీణాం చ శనకైర్నిర్వపేద్భువి॥
౯౩ - ఏవం యస్సర్వభూతాని బ్రాహ్మణో నిత్యమర్చతి,
సగచ్ఛతి పరం స్థానం తేజోమూర్తిః పథర్జునా॥
౯౪ - కృత్వైతద్బలికర్మైవ మతిథిం పూర్వమాశయేత్,
భిక్షాం చ భిక్షవే దద్యాద్విధివద్బ్రహ్మచారిణే॥

—— భిక్షాప్రదానఫలాదినిర్ణయః * ——

౯౫ - యత్పుణ్యఫలమాప్నోతి గాం దత్త్వా విధివద్గురోః,
తత్పుణ్యఫలమాప్నోతి భిక్షాం దత్త్వా ద్విజో గృహీ॥
౯౬ - భిక్షామప్యుదపాత్రం వా సత్కృత్య విధిపూర్వకమ్,
వేదతత్త్వార్థవిదుషే బ్రాహ్మణాయోపపాదయేత్॥
౯౭ - నశ్యంతి హవ్యకవ్యాని నరాణామవిజానతామ్,
భస్మీభూతేషు విప్రేషు మోహాద్దత్తాని దాతృభిః॥
౯౮ - విద్యాతపస్సమృద్ధేషు హుతం విప్రముఖాగ్నిషు,
నిస్తారయతి దుర్గాచ్చ మహతశ్చైవ కిల్బిషాత్॥
౯౯ - సంప్రాప్తాయ త్వతిథయే ప్రదద్యాదాసనోదకే,
అన్నం చైవ యథాశక్తి సత్కృత్య విధిపూర్వకమ్,
౧౦౦-శిలానప్యుంఛతో నిత్యం పంచాగ్నీనపి జుహ్వతః॥
సర్వం సుకృతమాదత్తే బ్రాహ్మణోఽనర్చితో వసన్,
౧౦౧-తృణాని భూమిరుదకం వాక్ చతుర్థీ చ సూనృతా,
ఏతాన్యపి సతాం గేహే నోచ్ఛిద్యంతే కదాచన॥

—— * అతిథిలక్షణమ్ * ——

౧౦౨-ఏకరాత్రం తు నివసన్నతిథిర్బ్రాహ్మణః స్మృతః
అనిత్యం హి స్థితో యస్మాత్తస్మాదతిథిరుచ్యతే॥

౧౦౩-నైకగ్రామీణ మతిథిం విప్రం సాంగతికం తథా,
ఉపస్థితం గృహే విద్యా ద్భార్యా యత్రాగ్నయోపి వా॥

౧౦౪-ఉపాసతే యే గృహస్థాః పరపాక మబుద్ధయః,
తేన తే ప్రేత్య పశుతాం వ్రజంత్యన్నాదిదాయినామ్॥

—*అతిథిపూజనస్యావశ్యకర్తవ్యత్వాదినిర్ణయః*—

౧౦౫-అప్రణోద్యోఽతిథిస్సాయం సూర్యోఢో గృహమేధినా,
కాలే ప్రాప్తస్త్వకాలే వా నాస్యానశ్నన్గృహే వసేత్

౧౦౬-నవై స్వయం తదశ్నీయా దతిథిం యన్న భోజయేత్,
ధన్యం యశస్య మాయుష్యం స్వర్గ్యం చాతిథిపూజనమ్॥

౧౦౭-ఆసనావసథౌ శయ్యా మనువ్రజ్యా ముపాసనమ్,
ఉత్తమే షూత్తమం కుర్యా ద్ధీనే హీనం సమే సమమ్॥

౧౦౮-వైశ్వదేవేతు నిర్వృత్తే యద్యన్యోఽతిథిరావ్రజేత్,
తస్యాప్యన్నం యథాశక్తి ప్రదద్యాన్న బలిం హరేత్॥

—*భోజనార్థంకులగోత్రనివేదననిషేధః*—

౧౦౯-న భోజనార్థం స్వే విప్రః కులగోత్రే నివేదయేత్,
భోజనార్థం హి తే శంసన్ వాంతాశీత్యుచ్యతే బుధైః॥

—*అనతిథినిర్ణయః*—

౧౧౦-న బ్రాహ్మణస్య త్వతిథి ర్గృహే రాజన్య ఉచ్యతే,
వైశ్యశూద్రౌ సఖా చైవ జ్ఞాతయో గురు రేవచ॥

—*విప్రగృహాగతక్షత్రియాది భోజనీయక్రమః*—

౧౧౧-యది త్వతిథి ధర్మేణ క్షత్రియో గృహ మావ్రజేత్,
భుక్తవత్సు చ విప్రేషు కామం తమపి భోజయేత్॥

౧౧౨-వైశ్యశూద్రావపి ప్రాప్తౌ కుటుంబేఽతిథిధర్మిణౌ,
భోజయేత్సహభృత్యైస్తా వానృశంస్యం ప్రయోజయన్॥

౧౧౩-ఇతరానపి సఖ్యాదీన్ సంప్రీత్యా గృహమాగతాన్
సత్కృత్యాన్నం యథాశక్తి భోజయే దవిచారయన్॥

౧౧౪-సువాసినీం కుమారీశ్చ రోగిణో గర్భిణీస్త్రియః,
అతిథిభ్యో గ్ర ఏవైతాన్ భోజయే దవిచారయన్॥

౧౧౫- అదత్వా తు య ఏతేభ్యః పూర్వం భుఙ్క్తే ఽవిచక్షణః,
స భుంజానో నజానాతి శ్వగృధ్రై ర్జగ్ధి మాత్మనః॥

౧౧౬- భుక్తవత్స్వథ విప్రేషు స్వేషు భృత్యేషు చైవహి,
భుంజీయాతాం తతః పశ్చా దవశిష్టం తు దంపతీ॥

౧౧౭- దేవా నృషీన్మనుష్యాంశ్చ పితౄన్ గృహ్యాశ్చ దేవతాః,
పూజయిత్వా తతః పశ్చా ద్గృహస్థ శ్శేషభు గ్భవేత్॥

౧౧౮- అఘం స కేవలం భుఙ్క్తే యః పచత్యాత్మకారణాత్,
యజ్ఞశిష్టాశనం హ్యేత త్సతా మన్నం విధీయతే॥

౧౧౯-రాజర్త్విక్స్నాతకగురూన్ ప్రియశ్వశురమాతులాన్,
అర్హయే న్మధుపర్కేణ పరిసంవత్సరా త్పునః॥

౧౨౦- రాజా చ శ్రోత్రియ శ్చైవ యజ్ఞకర్మణ్యుపస్థితౌ,
మధుపర్కేణ సంపూజ్యౌ నత్వయజ్ఞ ఇతి స్థితిః॥

౧౨౧-సాయంత్వన్నస్య సిద్ధస్య పత్న్యమంత్రం బలింహరేత్॥
వైశ్వదేవం హినామైత త్సాయం ప్రాత ర్విధీయతే,

——* పైతృకప్రకరణమ్ *——

౧౨౨-పితృయజ్ఞం తు నిర్వర్త్య విప్రశ్చంద్రక్షయే ఽగ్నిమాన్,
పిండాన్వాహార్యకం శ్రాద్ధం కుర్యాన్మాసానుమాసికమ్॥

౧౨౩-పితౄణాం మాసికం శ్రాద్ధ మన్వాహార్యం విదుర్బుధాః
* తచ్చామిషేణ కర్తవ్యం ప్రశస్తేన ప్రయత్నతః॥

——* పైతృకభోజనార్హానర్హాదినిర్ణయః *——

౧౨౪-తత్ర యే భోజనీయాః స్యు ర్యేచ వర్జ్యా ద్విజోత్తమాః,

---

* ఆమిషశ్రాద్ధం స్మృత్యంతరేణ కలౌ నిషిద్ధమ్

యావంతశ్చైవ యైశ్చాన్నైస్తాన్ ప్రవక్ష్యామ్యశేషతః॥

౧౨౫- ద్వౌదైవే పితృకార్యే త్రీనేకైక ముభయత్ర వా।
భోజయేత్సుసమృద్ధోపి న ప్రసజ్జేత విస్తరే॥

౧౨౬- సత్క్రియాం దేశకాలౌ చ శౌచం బ్రాహ్మణసంపదః।
పంచైతాన్విస్తరో హంతి తస్మాన్నేహేత విస్తరమ్॥

౧౨౭- ప్రథితా ప్రేతకృత్యైషా పిత్ర్యం నామ విధుక్షయే,
తస్మిన్యుక్తస్యైతి నిత్యం ప్రేతకృత్యైవ లౌకికీ॥

౧౨౮- శ్రోత్రియాయైవ దేయాని హవ్యకవ్యాని దాతృభిః,
అర్హత్తమాయ విప్రాయ తస్మై దత్తం మహాఫలమ్॥

౧౨౯- ఏకైక మపి విద్వాంసం దైవే పిత్ర్యే చ భోజయేత్,
పుష్కలం ఫలమాప్నోతి నామంత్రజ్ఞాన్ బహూనపి॥

౧౩౦- దూరాదేవ పరీక్షేత బ్రాహ్మణం వేదపారగమ్,
తీర్థం తద్ధవ్యకవ్యానాం ప్రదానే సోతిథిః స్మృతః॥

౧౩౧- సహస్రం హి సహస్రాణామనృచాం యత్ర భుంజతే,
ఏకస్తాన్ మంత్రవిత్ ప్రీతః సర్వానర్హతి ధర్మతః॥

౧౩౨- జ్ఞానోత్కృష్టాయ దేయాని కవ్యాని చ హవీంషి చ,
నహి హస్తావసృగ్దిగ్ధౌ రుధిరేణైవ శుధ్యతః॥

౧౩౩- యావతో గ్రసతే గ్రాసాన్ హవ్యకవ్యేష్వమంత్రవిత్
తావతో గ్రసతే ప్రేత్య దీప్తశూలర్ష్ట్యయోగుడాన్॥

౧౩౪- జ్ఞాననిష్ఠా ద్విజాః కేచిత్తపోనిష్ఠాస్తథాపరే,
తపస్స్వాధ్యాయనిష్ఠాశ్చ కర్మనిష్ఠాస్తథాపరే॥

౧౩౫- జ్ఞాననిష్ఠేషు కవ్యాని ప్రతిష్ఠాప్యాని యత్నతః,
హవ్యాని తు యథాన్యాయం సర్వేష్వేవ చతుర్ష్వపి

౧౩౬- అశ్రోత్రియః పితా యస్య పుత్రః స్యాద్వేదపారగః,

అశ్రోత్రియో వా పుత్రః స్యాత్పితా స్యాద్వేదపారగః॥

౧౩౭-జ్యాయాంస మనయో ర్విద్యా ద్యస్య స్యా చ్ఛ్రోత్రియః పితా,
మంత్ర సంపూజనార్థం తు సత్కార మితరోఽర్హతి॥

౧౩౮-న శ్రాద్ధే భోజయేన్మిత్రం ధనైః కార్యోఽస్య సంగ్రహః,
నారిం న మిత్రం యం విద్యా త్తం శ్రాద్ధే భోజయేద్ద్విజమ్॥

౧౩౯-యస్య మిత్ర ప్రధానాని శ్రాద్ధాని చ హవీంషి చ,
తస్య ప్రేత్య ఫలం నాస్తి శ్రాద్ధేషు చ హవిఃషు చ॥

౧౪౦-యః సంగతాని కురుతే మోహా చ్ఛ్రాద్ధేన మానవః,
స స్వర్గా చ్చ్యవతే లోకా చ్ఛ్రాద్ధమిత్రో ద్విజాధమః॥

౧౪౧-సంభోజనీ సాఽభిహితా పైశాచీ దక్షిణా ద్విజైః,
ఇహైవాస్తే తు సా లోకే గౌ రంధే వైకవేశ్మని॥

౧౪౨-యథేరిణే బీజ ముప్త్వా న వప్తా లభతే ఫలమ్,
తథాఽనృచే హవి ర్దత్త్వా న దాతా లభతే ఫలమ్॥

౧౪౩-దాతౄన్ ప్రతిగ్రహీతౄంశ్చ కురుతే ఫలభాగినః,
విదుషే దక్షిణాం దత్త్వా విధివ త్ప్రేత్య చేహ చ॥

౧౪౪-కామం శ్రాద్ధేఽర్చయే న్మిత్రం నాభిరూప మపి త్వరిమ్,
ద్విషతా హి హవి ర్భుక్తం భవతి ప్రేత్య నిష్ఫలమ్॥

౧౪౫-యత్నేన భోజయే చ్ఛ్రాద్ధే బహ్వృచం వేదపారగమ్,
శాఖాంతగ మథాధ్వర్యుం ఛందోగం తు సమాప్తికమ్॥

౧౪౬-ఏషా మన్యతమో యస్య భుంజీత శ్రాద్ధ మర్చితః,
పితౄణాం తస్య తృప్తిః స్యా చ్ఛాశ్వతీ సాప్తపౌరుషీ॥

౧౪౭-ఏష వై ప్రథమః కల్పః ప్రదానే హవ్యకవ్యయోః,
అనుకల్ప స్త్వయం జ్ఞేయః సదా సద్భి రనుష్ఠితః॥

౧౪౮-మాతామహం మాతులం చ స్వస్రీయం శ్వశురం గురుమ్,

దౌహిత్రం విట్పతిం బంధు మృత్విగ్యాజ్యౌ చ భోజయేత్॥

౧౪౯- న బ్రాహ్మణం పరీక్షేత దైవే కర్మణి ధర్మవిత్,
పిత్ర్యే కర్మణి తు ప్రాప్తే పరీక్షేత ప్రయత్నతః॥

౧౫౦- యే స్తేన పతిత క్లీబా యే చ నాస్తిక వృత్తయః,
తాన్ హవ్య కవ్యయోర్విప్రాననర్హాన్మనుం బ్రవీత్॥

౧౫౧- జటిలంచా నధీయానం దుర్బలం కితవం తథా,
యాజయంతి చ యే పూగాంస్తాంశ్చ శ్రాద్ధే న భోజయేత్॥

౧౫౨- చికిత్సకాన్ దేవలకాన్ మాంసవిక్రయిణస్తథా,
విపణేన చ జీవంతో వర్జ్యాః స్యుర్హవ్యకవ్యయోః॥

౧౫౩- ప్రేష్యో గ్రామస్య రాజ్ఞశ్చ కునఖీ శ్యావదంతకః,
ప్రతిరోద్ధా గురోశ్చైవ త్యక్తాగ్నిర్వార్ధుషి స్తథా॥

౧౫౪- యక్ష్మీ చ పశుపాలశ్చ పరివేత్తా నిరాకృతిః,
బ్రహ్మద్విట్ పరివిత్తి శ్చ గణాభ్యంతర ఏవ చ॥

౧౫౫- కుశీలవో వకీర్ణీ చ వృషలీపతి రేవ చ,
పౌనర్భవ శ్చ కాణశ్చ యస్య చోపపతిర్గృహే॥

౧౫౬- భృతకాధ్యాపకో యశ్చ భృతకాధ్యాపిత స్తథా,
బ్రాహ్మైర్యౌనైశ్చ సంబంధై స్సంయోగం పతితైర్గతః॥

౧౫౭ శూద్రశిష్యో గురుశ్చైవ వాగ్దుష్టః కుండగోళకౌ,
అకారణ పరిత్యక్తా మాతా పిత్రోర్గురో స్తథా॥

౧౫౮- అగారదాహీ గరదః కుండాశీ సోమవిక్రయీ,
సముద్రయాయీ వందీ చ తైలికః కూటకారకః॥

౧౫౯- పిత్రా వివదమానశ్చ కితవో మద్యప స్తథా,
పాపరోగ్యభిశస్తశ్చ దాంభికో రసవిక్రయీ॥

౧౬౦- ధనుశ్శరాణాం కర్తా చ యశ్చాగ్రేదిధిషూపతిః,
మిత్రధ్రుగ్ద్యూతవృత్తిశ్చ పుత్రాచార్య స్తథైవ చ॥

౧౬౧- భ్రామరీ గండమాలీచ శ్విత్ర్యథో పిశున స్తథా,
ఉన్మత్తోంఽధశ్చ వర్జ్యాః స్యు ర్వేదనిందక ఏవచ॥

౧౬౨- హస్తిగో శ్వోష్ట్ర దమకో నక్షత్రై ర్యశ్చ జీవతి,
పక్షిణాం పోషకో యశ్చ యుద్ధాచార్య స్తథైవచ॥

౧౬౩- స్రోతసాం భేదకో యశ్చ తేషాం చావరణే రతః,
గృహసంవేశకో దూతో వృక్షారోపక ఏవచ॥

౧౬౪- శ్వక్రీడీ శ్యేనజీవీ చ కన్యాదూషక ఏవచ,
హింస్రో వృషలవృత్తిశ్చ గణానాం చైవ యాజకః॥

౧౬౫- ఆచారహీనః క్లీబశ్చ నిత్యం యాచనక స్తథా,
కృషిజీవీ శ్లీపదీ చ సద్భి ర్నిందిత ఏవచ॥

౧౬౬- ఔరభ్రికో మాహిషికః పరపూర్వా పతి స్తథా,
ప్రేతనిర్యాతక శ్చైవ వర్జనీయాః ప్రయత్నతః॥

౧౬౭- ఏతాన్ విగర్హితాచారానపాఙ్త్తేయాన్ ద్విజాధమాన్,
ద్విజాతిప్రవరో విద్వా నుభయత్ర వివర్జయేత్॥

౧౬౮- బ్రాహ్మణ స్త్వనధీయాన స్తృణాగ్ని రివ శామ్యతి,
తస్మై హవ్యం న దాతవ్యం నహి భస్మని హూయతే॥

౧౬౯- అపాఙ్త్యదానే యో దాతు ర్భవత్యూర్ధ్వం ఫలోదయః,
దైవే హవిషి పిత్ర్యేవా తత్ ప్రవక్ష్యామ్యశేషతః

—* అపాఙ్త్తేయానామన్నదాతుర్భవిష్యత్ఫలాని. *—

౧౭౦- అవ్రతై ర్యద్ద్విజై ర్భుక్తం పరివేత్త్రాదిభి స్తథా,
అపాఙ్త్తేయై ర్యదన్యైశ్చ తద్వై రక్షాంసి భుంజతే॥

౧౭౧- దారాగ్నిహోత్ర సంయోగం కురుతే యోఽగ్రజే స్థితే
పరివేత్తా స విజ్ఞేయః పరివిత్తి స్తు పూర్వజః॥

౧౭౨- పరివిత్తిః పరివేత్తా యయాచ పరివిద్యతే.
సర్వేతే నరకం యాంతి దాతృయాజక పంచమాః॥
౧౭౩- భ్రాతుర్మృతస్య భార్యాయాంయోఽనురజ్యేత కామతః,
ధర్మేణాపి నియుక్తాయాం సజ్ఞేయో దిధిషూపతిః॥
౧౭౪-పరదారేషు జాయేతే ద్వౌ సుతౌ కుండ గోళకౌ,
పత్యౌ జీవతి కుండః స్యాన్మృతే భర్తరి గోళకః॥
౧౭౫-తౌ తు జాతౌ పరక్షేత్రే ప్రాణినౌ ప్రేత్య చేహచ,
దత్తాని హవ్యకవ్యాని నాశయేతే ప్రదాయినామ్॥
౧౭౬- అపాంక్త్యో యావతః పాంక్త్యాన్భుంజానాననుపశ్యతి,
తావతాం న ఫలం తత్ర దాతా ప్రాప్నోతి బాలిశః॥
౧౭౭-వీక్ష్యాంధో నవతేః కాణః షష్టేః శ్విత్రీ శతస్య తు,
పాపరోగీ సహస్రస్య దాతుర్నాశయతే ఫలమ్॥
౧౭౮- యావతః సంస్పృశేదంగైర్బ్రాహ్మణాన్ శూద్రయాజకః
తావతాం నభవేద్దాతుః ఫలం దానస్య పౌర్తికమ్॥
౧౭౯-వేదవిచ్చాపి విప్రోఽస్య లోభాత్కృత్వా ప్రతిగ్రహమ్,
వినాశంవ్రజతి క్షిప్రమామపాత్రమివాంభసి॥
౧౮౦-సోమవిక్రయిణే విష్ఠా భిషజే పూయ శోణితమ్,
నష్టం దేవలకే దత్తమప్రతిష్ఠం తు వార్ధుషౌ॥
౧౮౧-యత్తు వాణిజకే దత్తం నేహ నాముత్ర తద్భవేత్,
భస్మనీవ హుతం హవ్యం తథా పౌనర్భవే ద్విజే॥
౧౮౨ ఇతరేషు త్వపాంక్త్యేషు యథోద్దిష్టేష్వసాధుషు,
మేదోఽసృఙ్మాంసమజ్జాస్థి వదంత్యన్నం మనీషిణః॥
౧౮౩- అపాంక్త్యోపహతా పంక్తిః పావ్యతే యైర్ద్విజోత్తమైః
తాన్నిబోధత కార్త్స్న్యేన ద్విజాగ్ర్యాన్ పంక్తి
పావనాన్॥

తృతీయోధ్యాయః.

——* పఙ్క్తిపావననిర్ణయః, *——

౧౮౪- అగ్ర్యాస్సర్వేషు వేదేషు సర్వప్రవచనేషు చ,
శ్రోత్రియాన్వయజాశ్చైవ విజ్ఞేయాః పఙ్క్తిపావనాః

౧౮౫- త్రిణాచికేతః పంచాగ్నిస్త్రిసుపర్ణష్షడంగవిత్.
బ్రహ్మదేయాత్మసంతానో జ్యేష్ఠసామగ ఏవ చ॥

౧౮౬- వేదార్థవిత్ప్రవక్తా చ బ్రహ్మచారీ సహస్రదః,
శతాయుశ్చైవ విజ్ఞేయా బ్రాహ్మణాః పఙ్క్తిపావనాః

౧౮౭- పూర్వేద్యురపరేద్యుర్వా శ్రాద్ధకర్మణ్యుపస్థితే,
నిమంత్రయేత త్ర్యవరాన్ సమ్యగ్విప్రాన్యథోదితాన్

౧౮౮- నిమంత్రితో ద్విజః పిత్ర్యే నియతాత్మా భవేత్సదా,
నచ ఛందాంస్యధీయీత యస్య శ్రాద్ధం చ తద్భవేత్॥

౧౮౯- నిమంత్రితాన్ హి పితర ఉపతిష్ఠంతి తాన్ ద్విజాన్,
వాయువచ్చానుగచ్ఛంతి తదాసీనానుపాసతే॥

౧౯౦- కేతితస్తు యథాన్యాయం హవ్యకవ్యే ద్విజోత్తమః,
కథంచిదప్యతిక్రామన్ పాపస్సూకరతాం వ్రజేత్॥

౧౯౧- ఆమంత్రితస్తు యః శ్రాద్ధే వృషల్యా సహ మోదతే,
దాతుర్యద్దుష్కృతం కించిత్తత్సర్వం ప్రతిపద్యతే॥

౧౯౨- అక్రోధనాశ్శౌచపరాస్సతతం బ్రహ్మచారిణః,
న్యస్తశస్త్రా మహాభాగాః పితరః పూర్వదేవతాః॥

౧౯౩- యస్మాదుత్పత్తిరేతేషాం సర్వేషామప్యశేషతః
యే చ యైరుపచర్యాస్స్యుర్నియమైస్తాన్నిబోధత॥

——* పితృగణాద్యుత్పత్త్యాదినిర్ణయః *——

౧౯౪- మనోర్హైరణ్యగర్భస్య యే మరీచ్యాదయస్సుతాః,
తేషామృషీణాం సర్వేషాం పుత్రాః పితృగణాః స్మృతాః॥

౧౯౫- విరాట్సుతాః సోమసదః సాధ్యానాం పితరః స్మృతాః,
అగ్నిష్వాత్తాశ్చ దేవానాం మారీచ్యా లోకవిశ్రుతాః॥
౧౯౬- దైత్యదానవ యక్షాణాం గంధర్వోరగరక్షసామ్
సుపర్ణకిన్నరాణాం చ స్మృతా బర్హిషదోత్రిజాః॥
౧౯౭- సోమపానామ విప్రాణాం క్షత్రియాణాం హవిర్భుజః,
వైశ్యానామాజ్యపానామ శూద్రాణాం తు సుకాలినః॥
౧౯౮- సోమపాస్తు కవేః పుత్రా హవిష్మంతోంగిరస్సుతాః,
పులస్త్యస్యాజ్యపాః పుత్రా వసిష్ఠస్య సుకాలినః।
౧౯౯- అగ్నిదగ్ధానగ్నిదగ్ధాన్ కావ్యాన్ బర్హిషదస్తథా,
అగ్నిష్వాత్తాంశ్చ సౌమ్యాంశ్చ విప్రాణామేవ నిర్దిశేత్॥
౨౦౦- య ఏతేతు గణా ముఖ్యాః పితౄణాం పరికీర్తితాః,
తేషామపీహ విజ్ఞేయం పుత్రపౌత్రమనంతకమ్॥
౨౦౧- ఋషిభ్యః పితరోజాతాః పితృభ్యో దేవ దానవాః,
దేవేభ్యస్తు జగత్సర్వం చరంస్థాణ్వనుపూర్వశః॥
౨౦౨- రాజతైర్భాజనైరేషా మధోవా రాజతాన్వితైః,
వార్యపి శ్రద్ధయా దత్తమక్షయాయోపకల్పతే॥
౨౦౩ దేవకార్యాద్ద్విజాతీనాం పితృకార్యం విశిష్యతే,
దైవంహిపితృకార్యస్య పూర్వమాప్యాయనం స్మృతమ్
౨౦౪- తేషామారక్షభూతంతు పూర్వం దైవం నియోజయేత్,
రక్షాంసి హి విలుంపంతి శ్రాద్ధమారక్షవర్జితమ్॥
౨౦౫ దైవాద్యంతం తదీహేత పిత్రాద్యంతం నతద్భవేత్,
పిత్రాద్యంతం త్వీహమానః క్షిప్రం నశ్యతి సాన్వయః॥
౨౦౬- శుచిం దేశం వివిక్తం చ గోమయేనోపలేపయేత్,
దక్షిణాప్రవణం చైవ ప్రయత్నేనోపపాదయేత్.

౨౦౭-అవకాశేషు చోక్షేషు నదీ తీరేషు చైవహి,
వివిక్తేషు చ తుష్యంతి దత్తేన పితర స్సదా॥

౨౦౮-ఆసనేషూ పక్లప్తేషు బర్హిష్మత్సు పృథక్ పృథక్,
ఉపస్పృష్టోదకా న్సమ్య గ్విప్రాంస్తా నుపవేశయేత్॥

౨౦౯-ఉపవేశ్య తు తా న్విప్రా నాసనేష్వ జుగుప్సితాన్.
గంధమాల్యై స్సురభిభి రర్చయే ద్దేవ పూర్వకమ్॥

౨౧౦-తేషా ముదక మానీయ సపవిత్రాం స్తిలా నపి,
అగ్నౌ కుర్యా దనుజ్ఞాతో బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణై స్సహ॥

౨౧౧-అగ్నే స్సోమయమాభ్యాం చ కృత్వా ప్యాయనమాదితః,
హవిర్దానేన విధివ త్పశ్చా త్సంతర్పయే త్పితౄన్॥

౨౧౨-అగ్న్యభావే తు విప్రస్య పాణా వేవోపపాదయేత్,
యోహ్యగ్ని స్సద్విజో విప్రై ర్మంత్రదర్శిభిరుచ్యతే॥

౨౧౩-అక్రోధనా న్సుప్రసాదా న్వదం త్యేతా న్పురాతనాన్
లోకస్యాప్యాయనే యుక్తా న్ర్శాద్ధదేవా న్ద్విజోత్తమాన్॥

౨౧౪-అపసవ్య మగ్నౌ కృత్వా సర్వమావృత్య విక్రమమ్,
అపసవ్యేన హస్తేన నిర్వపే దుదకం భువి॥

౨౧౫-త్రీంస్తుతస్మా ద్ధవి శ్శేషా త్పిండా న్కృత్వా సమాహితః,
ఔదకే నైవ విధినా నిర్వపే ద్దక్షిణాముఖః॥

౨౧౬-న్యుప్యపిండాం స్తత స్తాం స్తు ప్రయతో విధిపూర్వకమ్,
తేషుదర్భేషు తంహస్తం నిమృజ్యా ల్లేప భాగినామ్॥

౨౧౭-ఆచమ్యో దక్ పరావృత్య త్రిరాయమ్య శనై రసూన్,
షడృతూంశ్చ నమస్కుర్యా త్పితౄ నేవచ మంత్రవిత్॥

౨౧౮-ఉదకం నినయే చ్ఛేషం శనైః పిండాంతికే పునః
అవజిఘ్రేచ్చ తా న్పిండా న్యథా న్యుప్తా న్సమా
హితః॥

౨౧౯-పిండేభ్య స్త్వల్పికాం మాత్రాం సమాదాయా నుపూర్వశః,
తానేవ విప్రా నాసీనా న్విధివ త్పూర్వ మాశయేత్॥
౨౨౦-ధ్రియమాణేతు పితరి పూర్వేషా మేవ నిర్వపేత్,
విప్రవద్వా పి తం శ్రాద్ధే స్వకం పితర మాశయేత్॥
౨౨౧-పితా యస్య తు వృత్తః స్యాజ్జీవేచ్చాపి పితామహః,
పితు స్సనామ సంకీర్త్యకీర్తయే త్ప్రపితామహమ్॥
౨౨౨-పితామహో వా తచ్ఛ్రాద్ధం భుంజీతేత్యబ్రవీన్మనుః,
కామం వా సమనుజ్ఞాతః స్వయమేవ సమాచరేత్॥
౨౨౩-తేషాం దత్వాతు హస్తేషు సపవిత్రం తిలోదకమ్,
తత్పిండాగ్రం ప్రయచ్ఛేత స్వధైషామస్త్వితి బ్రువన్॥
౨౨౪-పాణిభ్యాంతూపసంగృహ్య స్వయ మన్నస్య వర్ధితమ్,
విప్రాంతికే పితౄ న్ధ్యాయ న్శనకై రుపనిక్షిపేత్॥
౨౨౫ ఉభయో ర్హస్తయో ర్ముక్తం యదన్న ముపనీయతే,
తద్విప్రలుంపంత్య సురా స్సహసా దుష్టచేతసః॥
౨౨౬-గుణాంశ్చ సూపశాకాద్యా న్పయోదధి ఘృతంమధు,
విన్యసేత్ప్రయతః పూర్వం భూమా వేవ సమాహితః॥
౨౨౭-భక్ష్యం భోజ్యంచ వివిధం మూలాని చ ఫలానిచ,
హృద్యాని చైవ మాంసాని పానాని సురభీణిచ
౨౨౮ ఉపనీయ తు తత్సర్వం శనకై స్సుసమాహితః,
పరివేషయేత్ ప్రయతో గుణా న్సర్వా న్ప్రచోదయ న్॥
౨౨౯-నాస్ర మాపాతయే జ్జాతు నకుప్యేన్నానృతం వదేత్,
నపాదేన స్పృశే దన్నం నచైత దవధూనయేత్॥
౨౩౦-అస్రం గమయతి ప్రేతా న్కోపో రీ నసృతం శునః,
పాదస్పర్శ స్తు రక్షాంసి దుష్కృతీ నవధూననమ్॥
౨౩౧-యద్య ద్రోచేత విప్రేభ్య స్తత్త ద్దద్యా దమత్సరః,

బ్రహ్మోద్యాశ్చ కథాః కుర్యాత్పితౄణామేత
దీప్సితమ్॥

౨౩౨-స్వాధ్యాయం శ్రావయేత్పిత్ర్యే ధర్మశాస్త్రాణి చైవహి,
ఆఖ్యానానీతిహాసాంశ్చ పురాణాన్యఖిలాని చ॥

౨౩౩-హర్షయేద్బ్రాహ్మణాం స్తుష్టో భోజయేచ్చ శనైశ్శనైః,
అన్నాద్యేనాసకృచ్చైతాన్ గుణైశ్చపరిచోదయేత్॥

౨౩౪-వ్రతస్థ మపి దౌహిత్రం శ్రాద్ధే యత్నేన భోజయేత్,
కుతపం చాసనం దద్యాత్ తిలైశ్చ వికిరేన్మహీమ్॥

౨౩౫-త్రీణి శ్రాద్ధే పవిత్రాణి దౌహిత్రః కుతప స్తిలాః,
త్రీణి చాత్ర ప్రశంసంతి శౌచ మక్రోధ మత్వరామ్।

౨౩౬-అత్యుష్ణం సర్వ మన్నం స్యాద్భుంజీరంస్తేచ వాగ్యతాః,
నచ ద్విజాతయో బ్రూయు ర్దాత్రా పృష్టా హవిర్గుణాన్॥

౨౩౭-యావ దుష్ణం భవత్యన్నం యావ దశ్నంతి వాగ్యతాః,
పితర స్తావ దశ్నంతి యావ న్నోక్తా హవిర్గుణాః॥

౨౩౮-య ద్వేష్టితశిరా భుఙ్క్తే యద్భుఙ్క్తే దక్షిణా ముఖః,
సోపానత్కశ్చ యద్భుఙ్క్తే త ద్వై రక్షాంసి భుంజతే॥

౨౩౯-చాండాల శ్చ వరాహ శ్చ కుక్కుటః శ్వా తథైవచ॥
రజస్వలా చ షండశ్చ నేక్షేర న్నశ్నతో ద్విజాన్॥

౨౪౦-హోమే ప్రదానే భోజ్యేచ యదేభి రభివీక్ష్యతే॥
దైవే కర్మణి పిత్ర్యే వా తద్గచ్ఛ త్యయథాతథమ్॥

౨౪౧-ఘ్రాణేన సూకరో హంతి పక్షవాతేన కుక్కుటః,
శ్వా తు దృష్టినిపాతేన స్పర్శేనా వరవర్ణజః॥

౨౪౨-ఖంజో వా యదివా కాణో దాతుః ప్రేష్యోపి వాభవేత్॥
హీనా తిరిక్త గాత్రో వాతమ ప్యపన యే త్పునః॥

౨౪౩ బ్రాహ్మణం భిక్షుకం వాపి భోజనార్థ ముపస్థితమ్,
బ్రాహ్మణై రభ్యనుజ్ఞాతః శక్తితః ప్రతిపూజయేత్॥

౨౪౪-సార్వవర్ణిక మన్నాద్యం సన్నీయా ప్లావ్య వారిణా,
సముత్సృజే ద్భుక్తవతా మగ్రతో వికిరన్ భువి॥

౨౪౫-అసంస్కృతప్రమీతానాం త్యాగినాం కులయోషితామ్
ఉచ్ఛిష్టం భాగధేయం స్యా ద్దర్భేషు వికిరశ్చ యః,

౨౪౬-ఉచ్ఛేషణం భూమిగత మజిహ్మస్య శఠస్య చ,
దాసవర్గస్య తత్పిత్ర్యే భాగధేయం ప్రచక్షతే॥

౨౪౭-అసపిండ క్రియాకర్మ ద్విజాతే స్సంస్థితస్య తు,
అదైవం భోజయే చ్ఛ్రాద్ధం పిండ మేకం తునిర్వపేత్॥

౨౪౮-సహపిండక్రియాయాంతు కృతాయా మస్య ధర్మతః,
అనయై వా వృతా కార్యం పిండనిర్వపణం సుతైః॥

౨౪౯-శ్రాద్ధం కృత్వా య ఉచ్ఛిష్టం వృషలాయ ప్రయచ్ఛతి,
సమూఢో నరకం యాతి కాలసూత్ర మవాక్శిరాః॥

౨౫౦-శ్రాద్ధభు గ్వృషలీతల్పం తదహ ర్యో ధిగచ్ఛతి,
తస్యాః పురీషే తన్మాసం పితర స్తస్య శేరతే॥

౨౫౧-పృష్ట్వా స్వదిత మిత్యేవం తృప్తా నాచామయే త్తతః,
ఆచాంతాం శ్చా నుజానీయా దభితో రమ్యతా మితి॥

౨౫౨-స్వధాస్త్వి త్యేవతంబ్రూయు ర్బ్రాహ్మణా స్తదనంతరమ్,
స్వధాకారః పరా హ్యాశీః సర్వేషు పితృకర్మసు॥

౨౫౩-తతో భుక్తవతాం తేషా మన్న శేషం నివేదయేత్,
యథా బ్రూయుస్త థా కుర్యా దనుజ్ఞాత స్తతో ద్విజైః॥

౨౫౪-పిత్ర్యే స్వదిత మిత్యే వ వాచ్యం గోష్ఠే తుసుశ్రుతమ్,
సంపన్న మిత్య భ్యుదయే దైవే రుచిత మిత్యపి॥

౨౫౫-అపరాహ్ణ స్తథా దర్భా వాస్తు సంపాదనం తిలాః,
సృష్టి ర్మృష్టి ర్ద్విజా శ్చాగ్ర్యాః శ్రాద్ధకర్మసు సంపదః॥

౨౫౬-దర్భాః పవిత్రం పూర్వాహ్ణో హవిష్యాణిచ సర్వశః

పవిత్రం యచ్చ పూర్వోక్తం విజ్ఞేయా హవ్యసంపదః॥

౨౫౭ మున్యన్నాని పయస్సోమో మాంసం యచ్చానుపస్కృతమ్,
అక్షారలవణం చైవ ప్రకృత్యా హవి రుచ్యతే॥

౨౫౮ విసృజ్య బ్రాహ్మణాంస్తాంస్తు నియతో వాగ్యతశ్శుచిః,
దక్షిణాం దిశ మాకాంక్షన్ యాచేతేమాన్ వరాన్
పితౄన్॥

౨౫౯-దాతారో నో భివర్ధంతాం వేదా స్సంతతి రేవచ,
శ్రద్ధా చ నో మావ్యగమద్బహు దేయంచ నోస్త్వితి॥

౨౬౦ ఏవం నిర్వపణం కృత్వా పిండాం స్తాం స్తదనంతరమ్,
గాం విప్రమజ మగ్నిం వా ప్రాశయే దప్సు వా క్షిపేత్॥

౨౬౧. పిండ నిర్వపణం కేచి త్పురస్తా దేవ కుర్వతే,
వయోభిః ఖాదయంత్య న్యే ప్రక్షిపంత్య నలేప్సు వా॥

౨౬౨. పతివ్రతా ధర్మపత్నీ పితృపూజన తత్పరా,
మధ్యమం తు తతః పిండ మద్యా త్సమ్యక్ సుతార్థినీ॥

౨౬౩- ఆయుష్మంతం సుతం సూతే యశోమేధాసమన్వితమ్,
ధనవంతం ప్రజావంతం సాత్త్వికం ధార్మికం తథా॥

౨౬౪-ప్రక్షాళ్యహస్తావాచమ్య జ్ఞాతిప్రాయం ప్రకల్పయేత్
జ్ఞాతిభ్య స్సత్కృతం దత్త్వా బాంధవానపి భోజయేత్॥

౨౬౫ ఉచ్ఛేషణం తు త త్తిష్ఠే ద్యావద్విప్రా విసర్జితాః,
తతో గృహబలిం కుర్యా దితి ధర్మో వ్యవస్థితః॥

౨౬౬- హవిర్యచ్చిరరాత్రాయ యచ్చానంత్యాయకల్పతే,
పితృభ్యో విధివద్దత్తం తత్ ప్రవక్ష్యామ్య శేషతః॥

౨౬౭-తిలైర్వ్రీహియవై ర్మాషై రద్భి ర్మూల ఫలేన వా,
దత్తేన మాసం తృప్యంతి విధివ త్పితరో నృణామ్॥

౨౬౮ ద్వౌమాసౌమత్స్యమాంసేన త్రీన్మాసాన్ హారిణేనతు,
ఔరభ్రేణా థ చతురః శాకునేనా థ పంచ వై॥

౨౬౯-షణ్మాసాం ల్ఛాగమాంసేన పార్షతేన చ సప్తవై,
అష్టా వేణస్య మాంసేన రౌరవేణ నవైవతు॥
౨౭౦-దశమాసాం స్తు తృప్యంతి వరాహ మహిషామిషైః,
శశ కూర్మయో స్తు మాంసేన మాసా నేకాదశైవతు॥
౨౭౧-సంవత్సరం తు గవ్యేన పయసా పాయసేనచ॥
వార్ధ్రీణసస్య మాంసేన తృప్తి ర్ద్వాదశ వార్షికీ॥
౨౭౨ కాలశాకం మహాశల్కాః ఖడ్గలోహామిషం మధు,
ఆనంత్యాయైవ కల్ప్యంతే మున్యన్నాని చ సర్వశః॥
౨౭౩-యత్కించి న్మధునా మిశ్రం ప్రదద్యా త్తుత్రయోదశీమ్,
తదప్యక్షయ మేవ స్యా ద్వర్షాసు చ మఘాసు చ॥
౨౭౪ అపి నస్సకులే జాయా ద్యోనోదద్యా త్త్రయోదశీమ్,
పాయసం మధుసర్పిర్భ్యాం ప్రాక్ఛాయే కుంజరస్యచ॥
౨౭౫-యద్య ద్దదాతి విధివ త్సమ్యక్ శ్రద్ధా సమన్వితః,
తత్తత్పితౄణాం భవతి పరత్రా నంత మక్షయమ్॥
౨౭౬-కృష్ణపక్షే దశమ్యా దౌ వర్జయిత్వా చతుర్దశీమ్,
శ్రాద్ధే ప్రశస్తా స్తిథయో యథైతా నతథే తరాః॥
౨౭౭ యుక్షుకుర్వ న్దినర్క్షేషు సర్వా న్కామా న్సమశ్నుతే
అయుక్షు తు పితౄ న్సర్వా న్ప్రజాం ప్రాప్నోతి
పుష్కలామ్॥
౨౭౮-యథా చైవా పరః పక్షః పూర్వపక్షా ద్విశిష్యతే,
తథా శ్రాద్ధస్య పూర్వాహ్ణా దపరాహ్ణో విశిష్యతే॥
౨౭౯-ప్రాచీనా వీతినా సమ్య గపసవ్య మతంద్రిణా,
పిత్ర్య మానిధనా త్కార్యం విధివ ద్దర్భపాణినా॥
౨౮౦-రాత్రౌ శ్రాద్ధం న కుర్వీత రాక్షసీ కీర్తితా హిసా,
సంధ్యయో రుభయో శ్చైవ సూర్యే చైవా చిరోదితే॥

౨౮౧ అనేన విధినా శ్రాద్ధం త్రిరబ్దస్యే హ నిర్వపేత్,
హేమంతగ్రీష్మవర్షాసు పాంచయజ్ఞిక మన్వహమ్॥

౨౮౨ న పైతృయజ్ఞియో హోమో లౌకికే గ్నౌ విధీయతే,
న దర్శేన వినా శ్రాద్ధ మాహితాగ్నే ర్ద్విజన్మనః॥

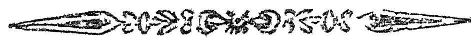
౨౮౩- యదేవ తర్పయత్యద్భిః పితౄన్ స్నాత్వా ద్విజోత్తమః,
తేనైవ కృత్స్న మాప్నోతి పితృయజ్ఞ క్రియాఫలమ్।

౨౮౪- వసూన్ వదంతి తు పితౄన్ రుద్రాంశ్చైవ పితామహాన్,
ప్రపితామహాం స్తథా దిత్యాన్ శ్రుతి రేషా సనాతనీ॥

౨౮౫- విఘసాశీ భవే న్నిత్యం నిత్యం వా మృత భోజనః,
విఘసో భుక్త శేషం తు యజ్ఞ శేషం తథా మృతమ్॥

౨౮౬- ఏత ద్వోఽభిహితం సర్వం విధానం పాంచయజ్ఞికమ్,
ద్విజాతి ముఖ్యవృత్తీనాం విధానం శ్రూయతామితి॥

ఇతి మానవే ధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం తృతీయోఽధ్యాయః

మానవే ధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయామ్
సంహితాయామ్
చతుర్థాధ్యాయ ప్రారంభః

౧ - చతుర్థ మాయుషో భాగ ముషిత్వాద్యం గురౌ ద్విజాః,
ద్వితీయ మాయుషో భాగం కృతదారో గృహే వసేత్॥

——* ద్విజముఖ్యవృత్త్యాదినిర్ణయః ——

౨- అద్రోహేణైవ భూతానామల్పద్రోహేణ వా పునః,
యా వృత్తిస్తాం సమాస్థాయ విప్రో జీవే దనాపది॥

౩ - యాత్రామాత్రప్రసిద్ధ్యర్థం స్వైః కర్మభిరగర్హితైః,
అక్లేశేన శరీరస్య కుర్వీత ధనసంచయమ్॥

౪ - ఋతామృతాభ్యాం జీవేత్తు మృతేన ప్రమృతేన వా,
సత్యానృతాభ్యామపివా నశ్వవృత్త్యా కదాచన

౫ - ఋతముంఛశిలం జ్ఞేయమమృతం స్యాదయాచితమ్,
మృతం తు యాచితంభైక్షం ప్రమృతం కర్షణం స్మృతమ్॥

౬ - సత్యానృతం తు వాణిజ్యం తేన చైవాపి జీవ్యతే,
సేవా శ్వవృత్తిరాఖ్యాతా తస్మాత్తాం పరివర్జయేత్,

౭ - కుసూలధాన్యకో వాస్యాత్కుంభీధాన్యక ఏవ వా,
త్ర్యహైహికో వాపి భవేదశ్వస్తనిక ఏవ వా॥

౮ - చతుర్ణామపి చైతేషాం ద్విజానాం గృహమేధినామ్,
జ్యాయాన్పరః పరో జ్ఞేయో ధర్మతో లోకజిత్తమః॥

౯ - షట్కర్మైకో భవత్యేషాం త్రిభిరన్యః ప్రవర్తతే,
ద్వాభ్యామేకశ్చతుర్థస్తు బ్రహ్మసత్రేణ జీవతి॥

౧౦ - వర్తయంశ్చశిలోంఛాభ్యామగ్నిహోత్రపరాయణః,
ఇష్టీః పార్వాయణాంతీయాః కేవలా నిర్వపేత్సదా॥

౧౧ - న లోకవృత్తం వర్తేత వృత్తిహేతోః కథంచన,
అజిహ్మామశఠాం శుద్ధాం జీవేద్బ్రాహ్మణజీవికామ్॥

౧౨ - సంతోషం పరమాస్థాయ సుఖార్థీ సంయతో భవేత్,
సంతోషమూలం హి సుఖం దుఃఖమూలం విపర్యయః॥

౧౩ - అతోఽన్యతమయా వృత్త్యా జీవంస్తు స్నాతకో ద్విజః,
స్వర్గాయుష్యయశస్యాని వ్రతానీమాని ధారయేత్॥

౧౪ - వేదోదితం స్వకం కర్మ నిత్యం కుర్యాదతంద్రితః,
తద్ధి కుర్వన్యథాశక్తి ప్రాప్నోతి పరమాం గతిమ్॥

* కృత్యాకృత్యవిధిః. *

౧౫ - నేహేతార్థాన్ ప్రసంగేన నవిరుద్ధేన కర్మణా,
న కల్పమానేష్వర్థేషు నార్త్యామపి యతస్తతః॥

౧౬ - ఇంద్రియార్థేషు సర్వేషు నప్రసజ్యేత కామతః,
అతిప్రసక్తిం చైతేషాం మనసా సన్నివర్తయేత్।

౧౭ - సర్వాన్ పరిత్యజేదర్థాన్ స్వాధ్యాయస్య విరోధినః,
యథా తథా ధ్యాపయంస్తు సాహ్యస్య కృతకృత్యతా।

౧౮ - వయసః కర్మణోర్థస్య శ్రుతస్యాభిజనస్య వా,
వేషవాగ్బుద్ధిసారూప్య మాచరన్విచరేదిహ॥

౧౯ - బుద్ధివృద్ధికరాణ్యాశు ధన్యాని చ హితానిచ,
నిత్యం శాస్త్రాణ్యవేక్షేత నిగమాంశ్చైవ వైదికాన్।

౨౦ - యథాయథా హి పురుషః శాస్త్రం సమధిగచ్ఛతి,
తథాతథా విజానాతి విజ్ఞానం చాస్య రోచతే।

౨౧ - ఋషియజ్ఞం దేవయజ్ఞం భూతయజ్ఞం చ సర్వదా,
నృయజ్ఞం పితృయజ్ఞంచ యథాశక్తి నహాపయేత్॥

౨౨ - ఏతానేకే మహాయజ్ఞాన్ యజ్ఞశాస్త్రవిదోజనాః,
అనీహమానా స్సతత మింద్రియేష్వేవ జుహ్వతి॥

౨౩ - వాచ్యేకే జుహ్వతిప్రాణం ప్రాణే వాచం చ సర్వదా,
వాచిప్రాణే చ పశ్యంతో యజ్ఞనిర్వృత్తిమక్షయామ్॥

౨౪ - జ్ఞానేనైవాపరే విప్రా యజంత్యేతై ర్మఖై స్సదా,
జ్ఞానమూలాంక్రియామేషాం పశ్యంతో జ్ఞానచక్షుషా॥

౨౫ - అగ్నిహోత్రం చ జుహుయా దాద్యంతే ద్యునిశో స్సదా,

దర్శేన చార్ధమాసాంతే పౌర్ణమాసేన చైవహి॥
౨౬ - సస్యాంతే నవసస్యేష్ట్యా తథర్త్వంతే ద్విజోధ్వరైః,
పశునా త్వయనస్యాదౌ సమాంతే సౌమికైర్మఖైః॥

౨౭ - నానిష్ట్వా నవసస్యేష్ట్యా పశునా చాగ్నిమాన్ ద్విజః,
నవాన్నమద్యాన్మాంసం వా దీర్ఘమాయుర్జిజీవిషుః॥

౨౮ - నవేనానర్చితా హ్యస్య పశుహవ్యేన చాగ్నయః,
ప్రాణానేవాత్తుమిచ్ఛంతి నవాన్నామిషగర్ధినః॥
౨౯ - ఆసనాశనశయ్యాభిరద్భిర్మూలఫలేన వా,
నాస్య కశ్చిద్వసేద్గేహే శక్తితోనర్చితోతిథిః॥
౩౦ - పాషండినో వికర్మస్థాన్ బైడాలవ్రతికాన్ శఠాన్
హైతుకాన్ బకవృత్తీంశ్చ వాఙ్మాత్రేణాపి నార్చయేత్॥
౩౧ - వేదవిద్యావ్రతస్నాతాన్ శ్రోత్రియాన్ గృహమేధినః,
పూజయేద్ధవ్యకవ్యేన విపరీతాంశ్చ వర్జయేత్।
౩౨ - శక్తితోపచమానేభ్యో దాతవ్యం గృహమేధినా,
సంవిభాగశ్చ భూతేభ్యః కర్తవ్యోనుపరోధతః॥
౩౩ - రాజతో ధనమన్విచ్ఛేత్సంసీదన్ స్నాతకః క్షుధా,
యాజ్యాంతేవాసినోర్వాపి నత్వన్యత ఇతిస్థితిః॥
౩౪ - నసీదేత్స్నాతకో విప్రః క్షుధాశక్తః కథంచన,
నజీర్ణమలవద్వాసా భవేచ్చ విభవే సతి॥
౩౫ - క్లృప్తకేశనఖశ్మశ్రుర్దాంతశ్శుక్లాంబరశ్శుచిః,
స్వాధ్యాయే చైవయుక్తస్స్యాన్నిత్యమాత్మహితేషుచ॥
౩౬ - వైణవీం ధారయేద్యష్టిం సోదకం చ కమండలుమ్,
యజ్ఞోపవీతం వేదం చ శుభే రౌక్మే చ కుండలే॥
౩౭ - నైక్షేతోద్యంతమాదిత్యం నాస్తంయాంతం కదాచన,

నోపసృష్టం నవారిస్థం నమధ్యం నభసోగతమ్॥

౩౮ - నలంఘయేద్వత్సతంత్రీం నప్రధావేచ్చవర్షతి,
నచోదకే నిరీక్షేత స్వం రూప మితి ధారణా॥

౩౯ - మృదంగాం దైవతం విప్రం ఘృతంమధుచతుష్పథమ్,
ప్రదక్షిణాని కుర్వీత ప్రజ్ఞాతాంశ్చ వనస్పతీన్॥

౪౦ - నోపగచ్ఛేత్ప్రమత్తోపి స్త్రియమార్తవదర్శనే,
సమానశయనే చైవ న శయీత తయాసహ॥

౪౧ - రజసాభిప్లుతాం నారీం నరస్య హ్యుపగచ్ఛతః,
ప్రజ్ఞాతేజో బలంచక్షు రాయుశ్చైవ ప్రహీయతే॥

౪౨ - తాం వివర్జయత స్తస్య రజసా సమభిప్లుతామ్,
ప్రజ్ఞా తేజో బలం చక్షు రాయుశ్చైవ ప్రవర్ధతే॥

౪౩ - నాశ్నీయా ద్భార్యయాసార్ధం నైనామీక్షేత చాశ్నతీమ్,
క్షువతీం జృంభమాణాంవానచాసీనాం యథాసుఖమ్॥

౪౪ - నాంజయంతీం స్వకేనేత్రే నచాభ్యక్తా మనావృతామ్
నపశ్యేత్ ప్రసవంతీంచ తేజస్కామో ద్విజోత్తమః॥

౪౫ - నాన్న మద్యాదేకవాసా ననగ్నః స్నానమాచరేత్,
నమూత్రం పథి కుర్వీత నభస్మని నగోవ్రజే॥

౪౬ - నఫాలకృష్టే నజలే నచిత్యాం నచపర్వతే,
న జీర్ణదేవాయతనే నవల్మీకే కదాచన॥

౪౭ - నససత్త్వేషు గర్తేషు నగచ్ఛన్నపిచ స్థితః,
ననదీతీర మాసాద్య నచ పర్వతమస్తకే॥

౪౮ - వాయ్వగ్నివిప్రానాదిత్యమపః పశ్యంస్తథైవగాః,
నకదాచన కుర్వీత విణ్మూత్రస్య విసర్జనమ్॥

౪౯ - తిరస్కృత్యోచ్చరేత్కాష్ఠలోష్టపత్రతృణాదినా,
నియమ్య ప్రయతో వాచం సంవీతాంగో వగుంఠితః॥

౫౦ - మూత్రోచ్చారసముత్సర్గం దివాకుర్యాదుదఙ్ముఖః,
దక్షిణాభిముఖో రాత్రౌ సంధ్యయోశ్చ యథాదివా॥

౫౧ - ఛాయాయామంధకారే వా రాత్రావహని వా ద్విజః,
యథాసుఖముఖః కుర్యాత్ప్రాణాబాధభయేషుచ॥

౫౨ - ప్రత్యగ్నిం ప్రతిసూర్యంచ ప్రతిసోమోదకద్విజాన్,
ప్రతిగం ప్రతివాతం చ ప్రజ్ఞా నశ్యతి మేహతః॥

౫౩ - నాగ్నిం ముఖేనోపధమేన్నగ్నాం నేక్షేత చ స్త్రియమ్,
నామేధ్యం ప్రక్షిపేదగ్నౌ న చ పాదౌ ప్రతాపయేత్॥

౫౪ - అధస్తాన్నోపదధ్యాచ్చ న చైన మభిలంఘయేత్,
న చైనం పాదతః కుర్యాన్న ప్రాణాబాధమాచరేత్॥

౫౫ - నాశ్నీయాత్సంధివేలాయాం న గచ్ఛేన్నాపి సంవిశేత్,
న చైవ ప్రలిఖేద్భూమిం నాత్మనో ఽపహరేత్స్రజమ్॥

౫౬ - నాప్సుమూత్రం పురీషం వా ష్ఠీవనం వా సముత్సృజేత్,
అమేధ్యలిప్త మన్యద్వా లోహితం వా విషాణి వా॥

౫౭ - నైకః స్వప్యాచ్ఛూన్యగేహే శయానం న ప్రబోధయేత్,
నోదక్యయాభిభాషేత యజ్ఞం గచ్ఛేన్న చావృతః॥

౫౮ - అగ్న్యగారే గవాంగోష్ఠే బ్రాహ్మణానాంచ సన్నిధౌ,
స్వాధ్యాయే భోజనే చైవ దక్షిణం పాణిముద్ధరేత్॥

౫౯ - న వారయేద్గాం ధయంతీం న చాచక్షీత కస్యచిత్,
న దివీంద్రాయుధం దృష్ట్వా కస్యచిద్దర్శయేద్బుధః॥

౬౦ - నాధార్మికే వసేద్గ్రామే న వ్యాధిబహులే భృశమ్,
నైకః ప్రపద్యేతాధ్వానం న చిరం పర్వతే వసేత్॥

౬౧ - న శూద్రరాజ్యే నివసేన్నాధార్మికజనావృతే,
న పాషండిగణాక్రాంతే నోపసృష్టేఽంత్యజైర్నృభిః॥

౬౨ - న భుంజీతోద్ధృతస్నేహం నాతిసౌహిత్యమాచరేత్,
నాతిప్రగే నాతిసాయం న సాయం ప్రాత రాశితః॥
౬౩ - న కుర్వీత వృథాచేష్టాం న వార్యంజలినా పిబేత్,
నోత్సంగే భక్షయేద్భక్ష్యాన్న జాతుస్యాత్కుతూహలీ॥
౬౪ - న నృత్యే దథవా గాయేన్న వాదిత్రాణి వాదయేత్॥
నాస్ఫోటయేన్న చ క్ష్వేడేన్న చ రక్తో విరావయేత్॥
౬౫ - న పాదౌ ధావయేత్కాంస్యే కదాచి దపి భాజనే,
న భిన్నభాండే భుంజీత న భావప్రతిదూషితే॥
౬౬ - ఉపానహౌ చ వాసశ్చ ధృతమన్యైర్న ధారయేత్,
ఉపవీత మలంకారం స్రజం కరక మేవచ॥
౬౭ - నావినీతై ర్భజే ద్ధుర్యై ర్న చ క్షుద్వ్యాధి పీడితైః,
న భిన్నశృంగాక్షిఖురై ర్న వాలధి విరూపితైః॥
౬౮ - వినీతై స్తు వ్రజే న్నిత్య మాశుగై ర్లక్షణాన్వితైః॥
వర్ణరూపోపసంపన్నైః ప్రతోదేనా తుదన్ భృశమ్॥
౬౯ - బాలాతపః ప్రేతధూమో వర్జ్యంభిన్నం తథాసనమ్,
నఛింద్యాన్నఖలోమానిదంతైర్నోత్పాటయేన్నఖాన్॥
౭౦ - నమృల్లోష్టంవిమృందీయాన్నఛింద్యాత్కరజైస్తృణమ్,
నకర్మనిష్ఫలం కుర్యాన్నాయత్యామసుఖోదయమ్॥
౭౧ - లోష్టమర్దీ తృణచ్ఛేదీ నఖఖాదీ చ యోనరః,
స వినాశం వ్రజత్యాశు సూచకో౽శుచి రేవచ॥
౭౨ - నవిగర్హ్యకథాం కుర్యాద్బహిర్మాల్యం నధారయేత్,
గవాం చ యానం పృష్ఠేన సర్వథైవ విగర్హితమ్॥
౭౩ - అద్వారేణ చనాతీయాద్గ్రామం వా వేశ్మ వావృతమ్,
రాత్రౌ చ వృక్షమూలాని దూరతః పరివర్జయేత్॥
౭౪ - నాక్షైః క్రీడేత్కదాచిత్తు స్వయం నోపానహౌ
హరేత్,

శయనస్థో న భుంజీత న పాణిస్థం న చాసనే ।

౭౫ - సర్వం చ తిలసంబద్ధం నాద్యా దస్తమితే రవౌ,
న చ నగ్న శ్శయీతేహ న చోచ్ఛిష్టః క్వచి ద్వ్రజేత్ ॥

౭౬ - ఆర్ద్రపాదస్తు భుంజీత నార్ద్రపాదస్తు సంవిశేత్,
ఆర్ద్రపాదస్తు భుంజానో దీర్ఘ మాయు రవాప్నుయాత్ ॥

౭౭ - అచక్షుర్విషయం దుర్గం న ప్రపద్యేత కర్హిచిత్
న విణ్మూత్ర ముదీక్షేత న బాహుభ్యాం నదీం తరేత్ ॥

౭౮ - అధితిష్ఠే న్న కేశాం స్తు న భస్మాస్థి కపాలికాః,
న కార్పాసాస్థి న తుషాం దీర్ఘ మాయు ర్జిజీవిషుః ॥

౭౯ - న సంవసే చ్చ పతితై ర్న చాండాలై ర్న పుల్కసైః,
న మూర్ఖై ర్నావలిప్తైశ్చ నాంత్యై ర్నాంత్యావసాయిభిః ॥

౮౦ - న శూద్రాయ మతిం దద్యా న్నోచ్ఛిష్టం న హవిష్కృతమ్,
న చాస్యోపదిశే ద్ధర్మం న చాస్య వ్రత మాదిశేత్ ॥

౮౧ - యో హ్యస్య ధర్మ మాచష్టే యశ్చైవా దిశతి వ్రతమ్,
సో సంవృతం నామ తమః సహ తేనైవ మజ్జతి ॥

౮౨ - న సంహతాభ్యాం పాణిభ్యాం కండూయే దాత్మన శ్శిరః,
న స్పృశే చ్చైత దుచ్ఛిష్టో న చ స్నాయా ద్వినా తతః ॥

౮౩ - కేశగ్రహాన్ ప్రహారాం శ్చ శిర స్యేతా న్వివర్జయేత్,
శిరస్స్నాత శ్చ తైలేన నాంగం కించి దపి స్పృశేత్ ॥

౮౪ - న రాజ్ఞః ప్రతిగృహ్ణీయా దరాజన్య ప్రసూతితః,
సూనాచక్ర ధ్వజవతాం వేశ్యేనైవ చ జీవతామ్ ॥

౮౫ - దశ సూనాసమం చక్రం దశచక్రసమో ధ్వజః,
దశధ్వజసమో వేశో దశవేశసమో నృపః ॥

౮౬ - దశ సూనాసహస్రాణి యో వాహయతి సౌనికః,
తేన తుల్యః స్మృతో రాజా ఘోర స్తస్య ప్రతిగ్రహః ॥

౮౭ - యో రాజ్ఞః ప్రతిగృహ్ణాతి లుబ్ధస్యో చ్ఛాస్త్రవర్తినః,

స పర్యాయేణ యాతీమాన్నరకానేకవింశతిమ్॥

౮౮- తామిస్రమంధతామిస్రం మహారౌరవ రౌరవౌ,
నరకం కాలసూత్రంచ మహానరక మేవచ॥

౮౯- సంజీవనం మహావీచిం తపనం సంప్రతాపనమ్,
సంహాతం చ సకాకోలం కుడ్మలం పూతిమృత్తికమ్॥

౯౦- లోహశంకు మృజీషంచ పంథానం శాల్మలీం నదీమ్,
అసిపత్ర వనం చైవ లోహదారక మేవ చ॥

౯౧- ఏతద్విదంతో విద్వాంసో బ్రాహ్మణా బ్రహ్మవాదినః,
న రాజ్ఞః ప్రతిగృహ్ణంతి ప్రేత్యశ్రేయోఽభికాంక్షిణః॥

౯౨- బ్రాహ్మేముహూర్తేబుధ్యేత ధర్మార్థౌచానుచింతయేత్,
కాయక్లేశాంశ్చ తన్మూలాన్ వేదతత్త్వార్థ మేవచ॥

౯౩- ఉత్థాయావశ్యకం కృత్వా కృతశౌచ స్సమాహితః,
పూర్వాంసంధ్యాం జపంస్తిష్ఠేత్స్వకాలేచాపరాంచిరమ్॥

౯౪- ఋషయో దీర్ఘసంధ్యత్వాద్దీర్ఘమాయురవాప్నుయుః,
ప్రజ్ఞాం యశశ్చ కీర్తిం చ బ్రహ్మవర్చస మేవచ॥

౯౫- శ్రావణ్యాం ప్రౌష్ఠపద్యాం వాప్యుపాకృత్య యథావిధి,
యుక్తశ్ఛందాంస్యధీయీత మాసాన్విప్రోఽర్ధపంచమాన్॥

౯౬- పుష్యేతు ఛందసాం కుర్యాద్బహిరుత్సర్జనం ద్విజః,
మాఘశుక్లస్య వా ప్రాప్తే పూర్వాహ్ణే ప్రథమేఽహని॥

౯౭- యథాశాస్త్రంతు కృత్వైవముత్సర్గంఛందసాంబహిః,
విరమేత్పక్షిణీం రాత్రిం తద్వాప్యేక మహర్నిశమ్॥

౯౮- అత ఊర్ధ్వంతు ఛందాంసి శుక్లేషు నియతః పఠేత్,
వేదాంగాని చ సర్వాణి కృష్ణపక్షేషు సంపఠేత్॥

౯౯- నావిస్పష్ట మధీయీత న శూద్రజన సన్నిధౌ,
న నిశాంతే పరిశ్రాంతో బ్రహ్మాధీత్య పునః స్వపేత్॥

౧౦౦- యథోదితేన విధినా నిత్యం ఛందస్కృతం పఠేత్,
బ్రహ్మఛందస్కృతం చైవ ద్విజోయుక్తో హ్యనాపది॥
౧౦౧ ఇమాన్నిత్యమనధ్యాయా నధీయానో వివర్జయేత్,
అధ్యాపనంచ కుర్వాణః శిష్యాణాం విధిపూర్వకమ్॥

* నిత్యనైమిత్తికానధ్యాయనిర్ణయః. *

౧౦౨- కర్ణశ్రవే నిలేరాత్రౌ దివా పాంసుసమూహనే,
ఏతావర్షాస్వనధ్యాయా వధ్యాయజ్ఞాః ప్రచక్షతే॥
౧౦౩- విద్యుత్ స్తనితవర్షేషు మహోల్కానాంచ సంప్లవే,
ఆకాలిక మనధ్యాయ మేతేషు మను రబ్రవీత్॥
౧౦౪- ఏతాంస్త్వభ్యుదితాన్విద్యాద్యదా ప్రాదుష్కృతాగ్నిషు
తదా విద్యా దనధ్యాయ మనృతౌ చాభ్రదర్శనే॥
౧౦౫- నిర్ఘాతే భూమిచలనే జ్యోతిషాం చోపసర్జనే,
ఏతా నాకాలికాన్ విద్యా దనధ్యాయా నృతావపి॥
౧౦౬- ప్రాదుష్కృతేష్వగ్నిషుతు విద్యుత్ స్తనిత నిస్వనే,
సజ్యోతిఃస్యా దనధ్యాయః శేషే రాత్రౌ యథాదివా॥
౧౦౭- నిత్యానధ్యాయఏవ స్యా ద్గ్రామేషు నగరేషుచ,
ధర్మనైపుణ్యకామానాం పూతిగంధే చ సర్వదా॥
౧౦౮- అంతర్గతశవే గ్రామే వృషలస్య చ సన్నిధౌ,
అనధ్యాయో రుద్యమానే సమవాయే జనస్య చ॥
౧౦౯- ఉదకే మధ్యరాత్రే చ విణ్మూత్రస్య విసర్జనే,
ఉచ్ఛిష్టః శ్రాద్ధభుక్చైవ మనసా పిన చింతయేత్॥
౧౧౦- ప్రతిగృహ్య ద్విజో విద్వా నేకోద్దిష్టస్య కేతనమ్,
త్ర్యహం నకీర్తయే ద్బ్రహ్మ రాజ్ఞో రాహోశ్చ సూతకే॥
౧౧౧- యావదేకానుదిష్టస్య గంధో లేపశ్చ తిష్ఠతి,
విప్రస్య విదుషో దేహే తావ ద్బ్రహ్మ నకీర్తయేత్॥

౧౧౨ శయానః ప్రౌఢపాదశ్చ కృత్వా చైవావసక్థికామ్ ।
నాధీయీతామిషం జగ్ధ్వా సూతకాన్నాద్యమేవ చ ॥
౧౧౩ నీహారే బాణశబ్దే చ సంధ్యయోరేవ చోభయోః ।
అమావాస్యాం చతుర్దశ్యాం పౌర్ణమాస్యష్టకాసు చ ॥
౧౧౪ అమావాస్యా గురుం హన్తి శిష్యం హన్తి చతుర్దశీ ।
బ్రహ్మాష్టకపౌర్ణమాస్యౌ తస్మాత్తాః పరివర్జయేత్ ॥
౧౧౫ పాంసువర్షే దిశాం దాహే గోమాయువిరుతే తథా ।
శ్వఖరోష్ట్రే చ రువతి పఙ్క్తౌ చ న పఠేద్ద్విజః ॥
౧౧౬ నాధీయీత శ్మశానాన్తే గ్రామాన్తే గోవ్రజేఽపి వా ।
వసిత్వా మైథునం వాసః శ్రాద్ధికం ప్రతిగృహ్య చ ॥
౧౧౭ ప్రాణి వా యది వాఽప్రాణి యత్కిఞ్చిచ్ఛ్రాద్ధికం భవేత్ ।
తదాలభ్యాప్యనధ్యాయః పాణ్యాస్యో హి ద్విజః స్మృతః ॥
౧౧౮ చోరైరుపప్లుతే గ్రామే సమ్భ్రమే చాగ్నికారితే ।
ఆకాలికమనధ్యాయం విద్యాత్సర్వాద్భుతేషు చ
౧౧౯ ఉపాకర్మణి చోత్సర్గే త్రిరాత్రం క్షేపణం స్మృతమ్ ।
అష్టకాసు త్వహోరాత్రం ఋత్వన్తాసు చ రాత్రిషు
౧౨౦ నాధీయీతాశ్వమారూఢో న వృక్షం న చ హస్తినమ్ ।
న నావం న ఖరం నోష్ట్రం నేరిణస్థో న యానగః ।
౧౨౧ న వివాదే న కలహే న సేనాయాం న సఙ్గరే ।
న భుక్తమాత్రే నాజీర్ణే న వమిత్వా న సూతకే ।
౧౨౨ అతిథిం చాననుజ్ఞాప్య మారుతే వాతి వా భృశమ్ ।
రుధిరే చ స్రుతే గాత్రాచ్ఛస్త్రేణ చ పరిక్షతే ॥
౧౨౩ సామధ్వనావృగ్యజుషీ నాధీయీత కదాచన ।
వేదస్యాధీత్య వాప్యన్తమారణ్యకమధీత్య చ ।
౧౨౪ ఋగ్వేదో దేవదైవత్యో యజుర్వేదస్తు మానుషః ।
సామవేదః స్మృతః పిత్ర్యస్తస్మాత్తస్యాశుచిర్ధ్వనిః ॥
౧౨౫ ఏతద్విదన్తో విద్వాంసస్త్రయీనిష్కర్షమన్వహమ్ ॥

క్రమశః పూర్వమభ్యస్య పశ్చాద్వేదమధీయతే
౧౨౬ పశుమండూకమార్జారశ్వసర్పనకులాఖుభిః ।
అంతరాగమనే విద్యాదనధ్యాయమహర్నిశమ్ ॥
౧౨౭ ద్వావేవ వర్జయేన్నిత్యమనధ్యాయౌ ప్రయత్నతః ।
స్వాధ్యాయభూమిం చాశుద్ధామాత్మానం చాశుచిం ద్విజః ॥
౧౨౮ అమావాస్యామష్టమీం చ పౌర్ణమాసీం చతుర్దశీమ్ ।
బ్రహ్మచారీ భవేన్నిత్యమప్యృతౌ స్నాతకో ద్విజః ॥

కర్తవ్యాకర్తవ్యకార్యాదినిర్ణయః

౧౨౯ న స్నానమాచరేద్భుక్త్వా నాతురో న మహానిశి ।
న వాసోభిః సహాజస్రం నావిజ్ఞాతే జలాశయే ॥
౧౩౦ దేవతానాం గురో రాజ్ఞః స్నాతకాచార్యయోస్తథా ।
నాక్రామేత్కామతశ్ఛాయాం బభ్రుణో దీక్షితస్య చ ॥
౧౩౧ మధ్యందినేఽర్ధరాత్రే చ శ్రాద్ధం భుక్త్వా చ సామిషమ్ ।
సంధ్యయోరుభయోశ్చైవ న సేవేత చతుష్పథమ్ ॥
౧౩౨ ఉద్వర్తనమపస్నానం విణ్మూత్రే రక్తమేవ చ ।
శ్లేష్మనిష్ఠ్యూతవాంతాని నాధితిష్ఠేత్తు కామతః ॥
౧౩౩ వైరిణం నోపసేవేత సహాయం చైవ వైరిణః ।
అధార్మికం తస్కరం చ పరస్యైవ చ యోషితమ్ ॥
౧౩౪ నహీదృశమనాయుష్యం లోకే కించన విద్యతే ।
యాదృశం పురుషస్యేహ పరదారోపసేవనమ్ ॥
౧౩౫ క్షత్రియం చైవ సర్పం చ బ్రాహ్మణం చ బహుశ్రుతమ్ ।
నావమన్యేత వై భూష్ణుః కృశానపి కదాచన ॥
౧౩౬ ఏతత్త్రయం హి పురుషం నిర్దహేదవమానితమ్ ।
తస్మాదేతత్త్రయం నిత్యం నావమన్యేత బుద్ధిమాన్ ॥
౧౩౭ నాత్మానమవమన్యేత పూర్వాభిరసమృద్ధిభిః ।
ఆమృత్యోః శ్రియమన్విచ్ఛేన్నైనాం మన్యేత దుర్లభామ్ ॥

౧౩౮ సత్యం బ్రూయాత్ప్రియం బ్రూయాన్న బ్రూయాత్సత్యమప్రియమ్।
ప్రియం చ నానృతం బ్రూయాదేష ధర్మస్సనాతనః॥

౧౩౯ భద్రం భద్రమితి బ్రూయాద్భద్రమిత్యేవ వా వదేత్।
శుష్కవైరం వివాదం చ న కుర్యాత్కేనచిత్సహ।

౧౪౦ నాతికల్యం నాతిసాయం నాతిమధ్యందినే స్థితే।
నాజ్ఞాతేన సమం గచ్ఛేన్నైకో న వృషలైస్సహ॥

౧౪౧ హీనాంగానతిరిక్తాంగాన్విద్యాహీనాన్వయోఽధికాన్।
రూపద్రవ్యవిహీనాంశ్చ జాతిహీనాంశ్చ నాక్షిపేత్॥

౧౪౨ న స్పృశేత్పాణినోచ్ఛిష్టో విప్రో గోబ్రాహ్మణానలాన్।
న చాపి పశ్యేదశుచిస్సుస్థో జ్యోతిర్గణాన్దివా॥

౧౪౩ స్పృష్ట్వైతానశుచిర్నిత్యమద్భిః ప్రాణానుపస్పృశేత్।
గాత్రాణి చైవ సర్వాణి నాభిం పాణితలేన తు॥

౧౪౪ అనాతురః స్వాని ఖాని న స్పృశేదనిమిత్తతః।
రోమాణి చ రహస్యాని సర్వాణ్యేవ వివర్జయేత్॥

౧౪౫ మంగళాచారయుక్తస్స్యాత్ప్రయతాత్మా జితేంద్రియః।
జపేచ్చ జుహుయాచ్చైవ నిత్యమగ్నిమతంద్రితః॥

౧౪౬ మంగళాచారయుక్తానాం నిత్యం చ ప్రయతాత్మనామ్।
జపతాం జుహ్వతాం చైవ వినిపాతో న విద్యతే॥

౧౪౭ వేదమేవాభ్యసేన్నిత్యం యథాకాలమతంద్రితః।
తం హ్యస్యాహుః పరం ధర్మముపధర్మోఽన్య ఉచ్యతే॥

౧౪౮ వేదాభ్యాసేన సతతం శౌచేన తపసైవ చ।
అద్రోహేణ చ భూతానాం జాతిం స్మరతి పౌర్వికీమ్॥

౧౪౯ పౌర్వికీం సంస్మరన్జాతిం బ్రహ్మైవాభ్యసతే పునః।
బ్రహ్మాభ్యాసేన చాజస్రమనంతం సుఖమశ్నుతే॥

౧౫౦ సావిత్రాన్ శాంతిహోమాంశ్చ కుర్యాత్పర్వసు నిత్యశః।

పితౄం శ్చైవాష్టకాస్వర్చే న్నిత్య మన్వష్టకాసు చ॥
౧౫౧ దూరా దావసథా న్మూత్రం దూరా త్పాదావసేచనమ్।
ఉచ్ఛిష్టాన్నం నిషేకం చ దూరాదేవ సమాచరేత్॥
౧౫౨ మైత్రం ప్రసాధనం స్నానం దంతధావన మంజనమ్।
పూర్వాహ్ణ ఏవ కుర్వీత దేవతానాం చ పూజనమ్॥
౧౫౩ దైవతా న్యభిగచ్ఛేత్తు ధార్మికాంశ్చ ద్విజోత్తమాన్।
ఈశ్వరం చైవ రక్షార్థం గురూ నేవ చ పర్వసు॥
౧౫౪ అభివాదయే ద్వృద్ధాంశ్చ దద్యా చ్చైవాసనం
స్వకమ్।
కృతాంజలి రుపాసీత గచ్ఛతః పృష్ఠతో న్వియాత్॥
౧౫౫ శ్రుతి స్మృత్యు దితం సమ్య జ్నిబద్ధం స్వేషు కర్మసు॥
ధర్మమూలం నిషేవేత సదాచార మతంద్రితః॥
౧౫౬ ఆచారా ల్లభతే హ్యాయు రాచారా దీప్సితాః ప్రజాః॥
ఆచారా ద్ధన మక్షయ్య మాచారో హం త్యలక్షణమ్॥
౧౫౭ దురాచారో హి పురుషో లోకే భవతి నిందితః।
దుఃఖభాగీ చ సతతం వ్యాధితో ల్పాయు రేవ చ॥
౧౫౮ సర్వలక్షణహీనో పి య స్సదాచారవా న్నరః।
శ్రద్దధానో నసూయ శ్చ శతం వర్షాణి జీవతి॥
౧౫౯ యద్య త్పరవశం కర్మ తత్త ద్యత్నేన వర్జయేత్।
యద్య దాత్మవశం తు స్యా త్తత్త త్సేవేత యత్నతః॥
౧౬౦ సర్వం పరవశం దుఃఖం సర్వ మాత్మవశం సుఖమ్।
ఏత ద్విద్యా త్సమాసేన లక్షణం సుఖదుఃఖయోః॥
౧౬౧ యత్కర్మ కుర్వతో స్య స్యా త్పరితోషో౽ంతరాత్మనః॥
తత్ ప్రయత్నేన కుర్వీత విపరీతం తు వర్జయేత్॥
౧౬౨ ఆచార్యం చ ప్రవక్తారం పితరం మాతరం గురుమ్।
న హింస్యా ద్బ్రాహ్మణా న్గాశ్చ సర్వాం శ్చైవ
తపస్వినః॥
౧౬౩ నాస్తిక్యం వేదనిందాం చ దేవతానాం చ కుత్సనమ్

ద్వేషం దంభం చ మానంచ క్రోధం తైక్ష్ణ్యం చ వ
ర్జయేత్॥

౧౬౪ పరస్య దండం నోద్యచ్ఛేత్ క్రుద్ధో నైనం నిపాతయేత్।
అన్యత్ర పుత్రాచ్ఛిష్యాద్వా శిష్ట్యర్థం తాడయేత్తు తౌ॥

౧౬౫ బ్రాహ్మణాయావగుర్యైవ ద్విజాతిర్వధకామ్యయా।
శతం వర్షాణి తామిస్రే నరకే పరివర్తతే॥

౧౬౬ తాడయిత్వా తృణేనాపి సంరంభాన్మతిపూర్వకమ్।
ఏకవింశతిమాజాతీః పాపయోనిషు జాయతే॥

౧౬౭ అయుధ్యమానస్యోత్పాద్య బ్రాహ్మణస్యాసృగంగతః।
దుఃఖం సుమహదాప్నోతి ప్రేత్యాప్రాజ్ఞతయా నరః॥

౧౬౮ శోణితం యావతః పాంసూన్ సంగృహ్ణాతి మహీతలాత్।
తావతో ఽబ్దానముత్రాన్యైః శోణితోత్పాదకో ఽద్యతే॥

౧౬౯ న కదాచిద్ద్విజే తస్మాద్విద్వానవగురేదపి।
న తాడయేత్తృణేనాపి న గాత్రాత్స్రావయేదసృక్॥

౧౭౦ అధార్మికో నరో యో హి యస్య చాప్యనృతం ధనమ్।
హింసారతశ్చ యో నిత్యం నేహాసౌ సుఖమేధతే॥

౧౭౧ న సీదన్నపి ధర్మేణ మనో ఽధర్మే నివేశయేత్।
అధార్మికాణాం పాపానామాశు పశ్యన్విపర్యయమ్॥

౧౭౨ నాధర్మశ్చరితో లోకే సద్యః ఫలతి గౌరివ।
శనైరావర్తమానస్తు కర్తుర్మూలాని కృంతతి॥

౧౭౩ యది నాత్మని పుత్రేషు న చేత్పుత్రేషు నప్తృషు।
న త్వేవ తు కృతో ఽధర్మః కర్తుర్భవతి నిష్ఫలః॥

౧౭౪ అధర్మేణైధతే తావత్తతో భద్రాణి పశ్యతి।
తతః సపత్నాంజయతి సమూలస్తు వినశ్యతి॥

౧౭౫ సత్యధర్మార్యవృత్తేషు శౌచే చైవారమేత్సదా।
శిష్యాంశ్చ శిష్యాద్ధర్మేణ వాగ్బాహూదరసంయతః॥

౧౭౬ పరిత్యజేదర్థకామౌ యౌ స్యాతాం ధర్మవర్జితౌ।
ధర్మం చాప్యసుఖోదర్కం లోకవిక్రుష్టమేవ చ॥

౧౬౬ న పాణిపాద చపలో న నేత్ర చపలో నృజుః।
న స్యా ద్వాక్చపలశ్చైవ న పరద్రోహ కర్మధీః॥
౧౬౭ యేనాస్య పితరో యాతా యేన యాతాః పితామహాః।
తేన యాయా త్సతాం మార్గం తేన గచ్ఛ న్నరిష్యతే॥
౧౬౯ ఋత్విక్పురోహితాచార్యై ర్మాతులాతిథి సంశ్రితైః।
బాలవృద్ధాతురై ర్వైద్యై ర్జ్ఞాతిసంబంధి బాంధవైః॥
౧౭౦ మాతా పితృభ్యాం యామీభి-
ర్భ్రాత్రా పుత్రేణ భార్యయా।
దుహిత్రా దాసవర్గేణ వివాదం న సమాచరేత్॥

౧౧౮ ద్వాదశో ధ్యాయః.

సర్వం మాత్మని సంపశ్యే న్నా ధర్మే కురుతే మనః॥
౧౧౯- ఆత్మైవ దేవతా స్సర్వా స్సర్వ మాత్మ న్యవస్థితమ్-
ఆత్మా హి జనయ త్యేషాం కర్మయోగం శరీరిణామ్॥
౧౨౦- ఖం సన్నివేశయే త్ఖేషు చేష్టన స్పర్శనే నిలమ్-
పక్తి దృష్ట్యోః పరం తేజః స్నేహేపో గాంచ మూర్తిషు-
౧౨౧- మనసీందుం దిశః శ్రోత్రే క్రాంతే విష్ణుం బలే హరమ్
వాచ్యగ్నిం మిత్ర ముత్సర్గే ప్రజనే చ ప్రజాపతిమ్-
౧౨౨- ప్రశాసితారం సర్వేషా మణీయాంస మణో రపి॥
రుక్మాభం స్వప్నధీగమ్యం విద్యా త్తం పురుషం పరమ్-
౧౨౩- ఏత మేకే వదం త్యగ్నిం మను మన్యే ప్రజాపతిమ్-
ఇంద్ర మేకే పరే ప్రాణ మపరే బ్రహ్మ శాశ్వతమ్॥
౧౨౪- ఏష సర్వాణి భూతాని పంచభి ర్వ్యాప్య మూర్తిభిః
జన్మవృద్ధిక్షయై ర్నిత్యం సంసారయతి చక్రవత్॥
౧౨౫- ఏవం యః స్సర్వభూతేషు పశ్య త్యాత్మాన మాత్మనా
స సర్వసమతా మేత్య బ్రహ్మా భ్యేతి పరం పదమ్-
౧౨౬- ఇత్యేత న్మానవం శాస్త్రం భృగుప్రోక్తం పఠన్ ద్విజః
భవ త్యాచారవా న్నిత్యం యథేష్టాం ప్రాప్నుయా ద్గతిమ్॥
ఇతి మానవే - ధర్మశాస్త్రే-
భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయామ్-
ద్వాదశో ధ్యాయః

౧౯౦ అతపాస్త్వనధీయానః ప్రతిగ్రహరుచిర్ద్విజః।
అంభస్యశ్మప్లవే నేవ సహ తేనైవ మజ్జతి॥
౧౯౧ తస్మాదవిద్వాన్బిభియా ద్యస్మాత్తస్మాత్ప్రతిగ్రహాత్।
స్వల్పకే నాప్యవిద్వాన్హి పంకే గౌరివ సీదతి॥
౧౯౨ న వార్యపి ప్రయచ్ఛేత్తు బైడాలవ్రతికే ద్విజే।
న బకవ్రతికే విప్రే నావేదవిది ధర్మవిత్॥
౧౯౩ త్రిష్వప్యేతేషు దత్తం హి విధినాప్యర్జితం ధనమ్।
దాతుర్భవత్యనర్థాయ పరత్రాదాతురేవ చ॥
౧౯౪ యథా ప్లవే నౌపలేన నిమజ్జత్యుదకే తరన్।
తథా నిమజ్జతోఽధస్తా దజ్ఞౌ దాతృప్రతీచ్ఛకౌ॥
౧౯౫ ధర్మధ్వజీ సదా లుబ్ధశ్ఛాద్మికో లోకదంభకః।
బైడాల వ్రతికో జ్ఞేయో హింస్రః సర్వాభిసంధకః॥
౧౯౬ అధోదృష్టిర్నైష్కృతికః స్వార్థసాధనతత్పరః।
శఠో మిథ్యావినీతశ్చ బకవ్రతచరో ద్విజః॥
౧౯౭ యే బకవ్రతినో విప్రా యే చ మార్జారలింగినః।
తే పతంత్యంధతామిస్రే తేన పాపేన కర్మణా॥
౧౯౮ న ధర్మస్యాపదేశేన పాపం కృత్వా వ్రతం చరేత్।
వ్రతేన పాపం ప్రచ్ఛాద్య కుర్వన్స్త్రీశూద్రదంభనమ్॥
౧౯౯ ప్రేత్యేహ చేదృశా విప్రా గర్హ్యంతే బ్రహ్మవాదిభిః।
ఛద్మనా చరితం యచ్చ వ్రతం రక్షాంసి గచ్ఛతి॥
౨౦౦ అలింగీ లింగివేషేణ యో వృత్తిముపజీవతి।
స లింగినాం హరత్యేన స్తిర్యగ్యోనౌ చ జాయతే॥
౨౦౧ పరకీయనిపానేషు న స్నాయాద్ధి కదాచన।
నిపానకర్తుః స్నాత్వా తు దుష్కృతాంశేన లిప్యతే॥
౨౦౨ యానశయ్యాసనాన్యస్య కూపోద్యానగృహాణి చ।
అదత్తాన్యుపభుంజాన ఏనసః స్యాత్తురీయభాక్॥
౨౦౩ నదీషు దేవఖాతేషు తటాకేషు సరస్సు చ।

స్నానం సమాచరేన్నిత్యం గర్త ప్రస్రవణేషు చ
౨౦౪ యమాన్ సేవేత సతతం న నిత్యం నియమాన్ బుధః|
యమాన్ పతత్యకుర్వాణో నియమాన్ కేవలాన్ భజన్|

అభోజ్యాన్ననిర్ణయః,

౨౦౫ నాశ్రోత్రియతతే యజ్ఞే గ్రామయాజికృతే తథా|
స్త్రియా క్లీబేన చ హుతే భుంజీత బ్రాహ్మణః క్వచిత్|
౨౦౬ అశ్లీకమేతత్సాధూనాం యత్ర జుహ్వత్యమీ హవిః|
ప్రతీపమేతద్దేవానాం తస్మాత్తత్పరివర్జయేత్|
౨౦౭ మత్తక్రుద్ధాతురాణాం చ న భుంజీత కదాచన|
కేశకీటావపన్నం చ పదా స్పృష్టం చ కామతః||
౨౦౮ భ్రూణఘ్నావేక్షితం చైవ సంస్పృష్టం చాప్యుదక్యయా
పతత్రిణావలీఢం చ శునా సంస్పృష్టమేవ చ|
౨౦౯ గవా చాన్నముపఘ్రాతం ఘుష్టాన్నం చ విశేషతః
గణాన్నం గణికాన్నం చ విదుషాం చ జుగుప్సితమ్|
౨౧౦ స్తేనగాయనయోశ్చాన్నం తక్ష్ణో వార్ధుషికస్య చ
దీక్షితస్య కదర్యస్య బద్ధస్య నిగడస్య చ||
౨౧౧ అభిశస్తస్య షండస్య పుంశ్చల్యా దాంభికస్య చ
శుక్తం పర్యుషితం చైవ శూద్రస్యోచ్ఛిష్టమేవ చ
౨౧౨ చికిత్సకస్య మృగయోః క్రూరస్యోచ్ఛిష్టభోజినః||
ఉగ్రాన్నం సూతికాన్నంచ పర్యాచాంతమనిర్దశమ్||
౨౧౩ అనర్చితం వృథామాంసమవీరాయాశ్చ యోషితః||
ద్విషదన్నం నగర్యన్నం పతితాన్నమవక్షుతమ్||
౨౧౪ పిశునానృతినోశ్చాన్నం క్రతువిక్రయిణస్తథా|
శైలూషతున్నవాయాన్నం కృతఘ్నస్యాన్నమేవ చ
౨౧౫ కర్మారస్య నిషాదస్య రంగావతారకస్య చ|
సువర్ణకర్తుర్వైణస్య శస్త్రవిక్రయిణస్తథా|

౨౧౬- శ్వవతాం శౌండికానాం చ చైలనిర్ణేజకస్య చ-
రంజకస్య నృశంసస్య యస్య చోపపతిర్గృహే॥
౨౧౭- మృష్యంతి యే చోపపతిం స్త్రీజితానాం చ సర్వశః-
అనిర్దశం చ ప్రేతాన్న మతుష్టికర మేవ చ॥
౨౧౮- రాజాన్నం తేజ ఆదత్తే శూద్రాన్నం బ్రహ్మవర్చసమ్-
ఆయుస్సువర్ణకారాన్నం యశశ్చర్మావకర్తినః॥
౨౧౯- కారుకాన్నం ప్రజాం హంతి బలం నిర్ణేజకస్య చ-
గణాన్నం గణికాన్నం చ లోకేభ్యః పరికృంతతి॥
౨౨౦- పూయం చికిత్సకస్యాన్నం పుంశ్చల్యాస్త్వన్నమింద్రి
యమ్-
విష్ఠా వార్ధుషికస్యాన్నం శస్త్రవిక్రయిణో మలమ్॥
౨౨౧- య ఏతేఽన్యే త్వభోజ్యాన్నాః క్రమశః పరికీర్తితాః-
తేషాం త్వగస్థిరోమాణి వదంత్యన్నం మనీషిణః॥
౨౨౨- భుక్త్వాతోఽన్యతమస్యాన్న మమత్యా క్షపణం త్ర్య
హమ్-
మత్యా భుక్త్వాచరేత్కృచ్ఛ్రం రేతోవిణ్మూత్ర మేవ చ॥
౨౨౩- నాద్యాచ్ఛూద్రస్య పక్వాన్నం విద్వానశ్రాద్ధినో ద్విజః-
ఆదదీతామ మేవాస్మా దవృత్తా వేకరాత్రికమ్॥
౨౨౪- శ్రోత్రియస్య కదర్యస్య వదాన్యస్య చ వార్ధుషేః-
మీమాంసిత్వోభయం దేవాస్సమ మన్న మకల్పయన్॥
౨౨౫- తాన్ ప్రజాపతి రాహైత్య మాకృధ్వం విషమం సమమ్-
శ్రద్ధాపూతం వదాన్యస్య హత మశ్రద్ధయేతరత్॥
౨౨౬- శ్రద్ధయేష్టం చ పూర్తం చ నిత్యం కుర్యా దతంద్రితః-
శ్రద్ధాకృతే హ్యక్షయే తే భవతః స్వాగతైర్ధనైః॥

దానధర్మాదివిచారః.

౨౨౭- దానధర్మం నిషేవేత నిత్య మైష్టికపౌర్తికమ్-

పరితుష్టేన భావేన పాత్రమాసాద్య శక్తితః॥

౨౨౮- యత్కించిదపి దాతవ్యం యాచితేనానసూయయా,
ఉత్పత్స్యతే హి తత్పాత్రం యత్తారయతి సర్వతః॥

౨౨౯- వారిదస్తృప్తిమాప్నోతి సుఖమక్షయ్యమన్నదః,
తిలప్రదః ప్రజామిష్టాం దీపదశ్చక్షురుత్తమమ్॥

౨౩౦- భూమిదో భూమిమాప్నోతి దీర్ఘమాయుర్హిరణ్యదః,
గృహదోఽగ్ర్యాణి వేశ్మాని రూప్యదో రూపముత్తమమ్,

౨౩౧- వాసోదశ్చంద్రసాలోక్యమశ్విసాలోక్యమశ్వదః
అనడుహః శ్రియం పుష్టాం గోదో బ్రధ్నస్య విష్టపమ్॥

౨౩౨- యానశయ్యాప్రదో భార్యామైశ్వర్యమభయప్రదః,
ధాన్యదశ్శాశ్వతం సౌఖ్యం బ్రహ్మదో బ్రహ్మసార్ష్టి
తామ్।

౨౩౩- సర్వేషామేవ దానానాం బ్రహ్మదానం విశిష్యతే,
వార్యన్నగోమహీవాసస్తిలకాంచనసర్పిషామ్॥

౨౩౪- యేనయేన తు భావేన యద్యద్దానం ప్రయచ్ఛతి॥
తత్తత్తేనైవ భావేన ప్రాప్నోతి ప్రతిపూజితః॥

౨౩౫- యోఽర్చితం ప్రతిగృహ్ణాతి దదాత్యర్చితమేవ చ,
తావుభౌ గచ్ఛతస్స్వర్గం నరకం తు విపర్యయే॥

౨౩౬- న విస్మయేత తపసా వదేదిష్ట్వా చ నానృతమ్
నార్తోఽప్యపవదేద్విప్రాన్న దత్వా పరికీర్తయేత్॥

౨౩౭- యజ్ఞోఽనృతేన క్షరతి తపః క్షరతి విస్మయాత్,
ఆయుర్విప్రాపవాదేన దానం చ పరికీర్తనాత్॥

౨౩౮- ధర్మం శనైస్సంచినుయాద్వల్మీకమివ పుత్తికాః,
పరలోకసహాయార్థం సర్వభూతాన్యపీడయన్॥

౨౩౯- నాముత్ర హి సహాయార్థం పితా మాతా చ తిష్ఠతః,
న పుత్రదారం నజ్ఞాతిర్ధర్మస్తిష్ఠతి కేవలః॥

౨౪౦- ఏకః ప్రజాయతే జంతురేక ఏవ ప్రలీయతే,

ఏకో ఽనుభుఙ్క్తే సుకృత మేక ఏవ చ దుష్కృతమ్॥

౨౪౧ - మృతం శరీర ముత్సృజ్య కాష్ఠలోష్ఠసమం క్షితౌ -
విముఖా బాన్ధవా యాన్తి ధర్మ స్త మనుగచ్ఛతి॥

౨౪౨ - తస్మా ద్ధర్మం సహాయార్థం నిత్యం సఞ్చినుయా చ్ఛనైః -
ధర్మేణ హి సహాయేన తమ స్తరతి దుస్తరమ్॥

౨౪౩ - ధర్మప్రధానం పురుషం తపసా హతకిల్బిషమ్ -
పరలోకం నయ త్యాశు భాస్వన్తం ఖశరీరిణమ్॥

౨౪౪ - ఉత్తమై రుత్తమై ర్నిత్యం సమ్బన్ధా నాచరే త్సహ -
నినీషుః కుల ముత్కర్ష మధమా నధమాం స్త్యజేత్॥

౨౪౫ - ఉత్తమా నుత్తమా న్గచ్ఛ న్హీనా న్హీనాంశ్చ వర్జయన్
బ్రాహ్మణః శ్రేష్ఠతా మేతి ప్రత్యవాయేన శూద్రతామ్॥

౨౪౬ - దృఢకారీ మృదు ర్దాన్తః క్రూరాచారై రసంవసన్ -
అహింస్రో దమదానాభ్యాం జయే త్స్వర్గం తథావ్రతః॥

౨౪౭ - ఏధోదకం మూలఫల మన్న మభ్యుద్యతం చ యత్ -
సర్వతః ప్రతిగృహ్ణీయా న్మధ్వథాభయదక్షిణామ్॥

౨౪౮ - ఆహృతాభ్యుద్యతాం భిక్షాం పురస్తా దప్రచోదితామ్ -
మేనే ప్రజాపతి ర్గ్రాహ్యా మపి దుష్కృతకర్మణః॥

౨౪౯ - నాశ్నన్తి పితర స్తస్య దశవర్షాణి పఞ్చ చ -
న చ హవ్యం వహ త్యగ్ని ర్య స్తా మభ్యవమన్యతే॥

౨౫౦ - శయ్యాం గృహా న్కుశా న్గన్ధా నపః పుష్పం మణీ న్దధి -
ధానా మత్స్యా న్పయో మాంసం శాకం చైవ న నిర్ణుదేత్

౨౫౧ - గురూ న్భృత్యాం శ్చోజ్జిహీర్ష న్నర్చిష్య న్దేవతాతిథీన్ -
సర్వతః ప్రతిగృహ్ణీయా న్న తు తృప్యే త్స్వయం తతః॥

౨౫౨ - గురుషు త్వభ్యతీతేషు వినా వా తై ర్గృహే వసన్ -
ఆత్మనో వృత్తి మన్విచ్ఛ న్గృహ్ణీయా త్సాధుత స్సదా॥

౨౫౩ - ఆర్ధికః కులమిత్రం చ గోపాలో దాసనాపితౌ -
ఏతే శూద్రేషు భోజ్యాన్నా యశ్చాత్మానం నివేదయేత్॥

౨౫౪ - యాదృశో స్య భవే దాత్మా యాదృశంచ చికీర్షితమ్ -
యథా చోపచరే దేనం తథా త్మానం నివేదయేత ||

౨౫౫ - యో న్యథా సంత మాత్మాన మన్యథా సత్సు భాషతే -
స పాప కృత్తమో లోకే స్తేన ఆత్మాపహారకః ||

౨౫౬ - వాచ్యర్థానియతాస్సర్వే వాఙ్మూలా వాగ్వినిస్సృతాః -
తాంతు యః స్తేనయే ద్వాచం స సర్వ స్తేయకృన్నరః ||

౨౫౭ - మహర్షి పితృదేవానాం గత్వా నృణ్యం యథావిధి -
పుత్రే సర్వం సమాసజ్య వసే న్మాధ్యస్థ మాశ్రితః ||

౨౫౮ - ఏకాక చింతయే న్నిత్యం వివిక్తే హిత మాత్మనః -
ఏకాకీ చింతయానో హి పరం శ్రేయో ధిగచ్ఛతి ||

౨౫౯ - ఏషో దితా గృహస్థస్య వృత్తి ర్విప్రస్య శాశ్వతీ -
స్నాతక వ్రత కల్ప శ్చ సత్త్వ వృద్ధికర శ్శుభః ||

౨౬౦ - అనేన విప్రో వృత్తేన వర్తయన్ వేదశాస్త్రవిత్ -
వ్యపేత కల్మషో నిత్యం బ్రహ్మలోకే మహీయతే ||

ఇతి మానవే ధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం చతుర్థోధ్యాయః

అథపంచమాధ్యాయప్రారంభః -

౧ - శ్రుత్వైతానృషయోధర్మాన్ స్నాతకస్య యథోదితాన్ -
ఇద మూచు ర్మహాత్మాన మనలప్రభవం భృగుమ్ ||

౨ - ఏవం యథోక్తం విప్రాణాం స్వధర్మ మనుతిష్ఠతామ్ -
కథం మృత్యుః ప్రభవతి వేదశాస్త్రవిదాం ప్రభో ||

౩ - స తా నువాచ ధర్మాత్మా మహర్షీ న్మానవో భృగుః -

శ్రూయతాం యేన దోషేణ మృత్యుర్విప్రాన్ జిఘాంసతి॥

❀ మృత్యుప్రాప్తిహేతుకాభక్ష్యాద్యవిచారః ❀

౪ - అనభ్యాసేన వేదానా మాచారస్య చ వర్జనాత్ -
ఆలస్యాదన్నదోషాచ్చ మృత్యుర్విప్రాన్ జిఘాంసతి॥

౫ - లశునం గృంజనం చైవ పలాండుం కవకాని చ -
అభక్ష్యాణి ద్విజాతీనా మమేధ్యప్రభవాణి చ॥

౬ - లోహితాన్ వృక్షనిర్యాసాన్ వ్రశ్చనప్రభవాంస్తథా -
శేలుం గవ్యం చ పేయూషం ప్రయత్నేన వివర్జయేత్॥

౭ - వృథా కృసరసంయావం పాయసాపూపమేవ చ -
అనుపాకృతమాంసాని దేవాన్నాని హవీంషి చ।

౮ - అనిర్దశాయా గోః క్షీర మౌష్ట్రమైకశఫం తథా -
ఆవికం సంధినీక్షీరం వివత్సాయాశ్చ గోః పయః॥

౯ - ఆరణ్యానాం చ సర్వేషాం మృగాణాం మాహిషం వినా -
స్త్రీక్షీరం చైవ వర్జ్యాని సర్వశుక్తాని చైవ హి॥

౧౦ - దధి భక్ష్యం చ శుక్తేషు సర్వం చ దధిసంభవమ్ -
యాని చైవాభిషూయంతే పుష్పమూలఫలైః శుభైః॥

౧౧ - క్రవ్యాదాన్ శకునీన్ సర్వాం స్తథా గ్రామనివాసినః -
అనిర్దిష్టాంశ్చైకశఫాం ష్టిట్టిభం చ వివర్జయేత్॥

౧౨ - కలవింకం ప్లవం హంసం చక్రాంగం గ్రామకుక్కుటమ్ -
సారసం రజ్జువాలం చ దాత్యూహం శుకసారికే॥

౧౩ - ప్రతుదాన్ జాలపాదాంశ్చ కోయష్టినఖవిష్కిరాన్ -
నిమజ్జతశ్చ మత్స్యాదాన్ శౌనం వల్లూర మేవ చ॥

౧౪ - బకం చైవ బలాకాం చ కాకోలం ఖంజరీటకమ్ -
మత్స్యాదాన్ విడ్వరాహాంశ్చ మత్స్యానేవ చ సర్వశః॥

౧౫ - యో యస్య మాంసమశ్నాతి స తన్మాంసాద ఉచ్యతే -
మత్స్యాదస్సర్వమాంసాద స్తస్మాన్మత్స్యాన్ వివర్జయేత్॥

౧౬ - పాఠీనరోహితావాద్యౌ నియుక్తౌ హవ్యకవ్యయోః -
రాజీవాన్ సింహతుండాంశ్చ సశల్కాంశ్చైవ సర్వశః॥

౧౭ - న భక్షయేదేకచరానజ్ఞాతాంశ్చ మృగద్విజాన్ -
భక్ష్యేష్వపి సముద్దిష్టాన్ సర్వాన్ పంచనఖాంస్తథా॥

౧౮ - శ్వావిధం శల్యకం గోధాం ఖడ్గకూర్మశశాంస్తథా -
భక్ష్యాన్ పంచనఖేష్వాహురనుష్ట్రాంశ్చైకతోదతః॥

౧౯ - ఛత్రాకం విడ్వరాహం చ లశునం గ్రామకుక్కుటమ్ -
పలాండుం గృంజనం చైవ మత్యా జగ్ధ్వా పతేద్ద్విజః॥

౨౦ - అమత్యైతాని షడ్జగ్ధ్వా కృచ్ఛ్రం సాంతపనం చరేత్ -
యతిచాంద్రాయణం వాపి శేషేషూపవసేదహః॥

౨౧ - సంవత్సరస్యైకమపి చరేత్కృచ్ఛ్రం ద్విజోత్తమః -
అజ్ఞాతభుక్తశుద్ధ్యర్థం జ్ఞాతస్య తు విశేషతః॥

౨౨ - యజ్ఞార్థం బ్రాహ్మణైర్వధ్యాః ప్రశస్తా మృగపక్షిణః -
భృత్యానాం చైవ వృత్త్యర్థమగస్త్యో హ్యాచరత్పురా॥

౨౩ - బభూవుర్హి పురోడాశా భక్ష్యాణాం మృగపక్షిణామ్ -
పురాణేష్వపి యజ్ఞేషు బ్రహ్మక్షత్రసవేషు చ॥

౨౪ - యత్కించిత్స్నేహసంయుక్తం భక్ష్యం భోజ్యమగర్హితమ్
తత్పర్యుషితమప్యాద్యం హవిఃశేషం చ యద్భవేత్॥

౨౫ - చిరస్థితమపి త్వాద్యమస్నేహాక్తం ద్విజాతిభిః -
యవగోధూమజం సర్వం పయసశ్చైవ విక్రియాః॥

౨౬ - ఏతదుక్తం ద్విజాతీనాం భక్ష్యాభక్ష్యమశేషతః -
మాంసస్యాతః ప్రవక్ష్యామి విధిం భక్షణవర్జనే॥

౨౭ - ప్రోక్షితం భక్షయేన్మాంసం బ్రాహ్మణానాం చ కా
మ్యయా -
యథావిధి నియుక్తస్తు ప్రాణానామేవ చాత్యయే॥

౨౮ - ప్రాణస్యాన్నమిదం సర్వం ప్రజాపతిరకల్పయత్ -

స్థావరం జంగమం చైవ సర్వం ప్రాణస్య భోజనమ్॥
౨౯ - చరాణామన్న మచరా దంష్ట్రిణామప్యదంష్ట్రిణః-
అహస్తాశ్చ సహస్తానాం శూరాణాం చైవ భీరవః॥
౩౦ - నాత్తా దుష్యత్యదన్నాద్యాన్ ప్రాణినోహన్యహన్యపి-
ధాత్రైవ సృష్టా హ్యాద్యాశ్చ ప్రాణినోత్తార ఏవచ॥
౩౧ - యజ్ఞాయ జగ్ధిర్మాంసస్యేత్యేష దైవో విధిః స్మృతః-
అతోన్యథా ప్రవృత్తిస్తు రాక్షసో విధిరుచ్యతే॥
౩౨ - క్రీత్వా స్వయం వాప్యుత్పాద్య పరోపకృతమేవ వా-
దేవాన్ పితౄంశ్చార్చయిత్వా ఖాదన్ మాంసం న దుష్యతి॥
౩౩ - నాద్యాదవిధినా మాంసం విధిజ్ఞో నాపది ద్విజః-
జగ్ధ్వా హ్యవిధినా మాంసం ప్రేత్య తైరద్యతే వశః॥
౩౪ - న తాదృశం భవత్యేనో మృగహంతుర్ధనార్థినః-
యాదృశం భవతి ప్రేత్య వృథా మాంసాని ఖాదతః॥
౩౫ - నియుక్తస్తు యథాన్యాయం యో మాంసం నాత్తి మానవః-
స ప్రేత్య పశుతాం యాతి సంభవానేకవింశతిమ్॥
౩౬ - అసంస్కృతాన్ పశూన్ మంత్రైర్నాద్యాద్విప్రః
కదాచన-
మంత్రైస్తు సంస్కృతానద్యాచ్ఛాశ్వతం విధిమాస్థితః॥
౩౭ - కుర్యాద్ఘృతపశుం సంగే కుర్యాత్పిష్టపశుం తథా-
న త్వేవ తు వృథా హంతుం పశుమిచ్ఛేత్కదాచన॥
౩౮ - యావంతి పశురోమాణి తావత్కృత్వో హ మారణమ్-
వృథా పశుఘ్నః ప్రాప్నోతి ప్రేత్య జన్మని జన్మని॥
౩౯ - యజ్ఞార్థం పశవః సృష్టాః స్వయమేవ స్వయంభువా-
యజ్ఞోస్య భూత్యై సర్వస్య తస్మాద్యజ్ఞే వధోవధః॥
౪౦ - ఓషధ్యః పశవో వృక్షాస్తిర్యంచః పక్షిణస్తథా-
యజ్ఞార్థం నిధనం ప్రాప్తాః ప్రాప్నువంత్యుచ్ఛ్రితీః పునః॥

౪౧ - మధుపర్కే చ యజ్ఞే చ పితృదైవతకర్మణి -
అత్రైవ పశవో హింస్యా నాన్యత్రేత్యబ్రవీన్మనుః -

౪౨ - ఏష్వర్థేషు పశూన్ హింసన్ వేదతత్త్వార్థవిద్ద్విజః -
ఆత్మానం చ పశూంశ్చైవ గమయత్యుత్తమాం గతిమ్॥

౪౩ - గృహే గురావరణ్యే వా నివసన్నాత్మవాన్ ద్విజః -
నా వేదవిహితాం హింసా మాపద్యపి సమాచరేత్ ॥

౪౪ యా వేదవిహితా హింసా నియతాస్మింశ్చరాచరే -
అహింసామేవ తాం విద్యాద్వేదాద్ధర్మో హి నిర్బభౌ॥

౪౫ - యో హింసకాని భూతాని హినస్త్యాత్మసుఖేచ్ఛయా -
స జీవంశ్చ మృతశ్చైవ న క్వచిత్సుఖమేధతే॥

౪౬ - యో బంధనవధక్లేశాన్ ప్రాణినాం న చికీర్షతి -
స సర్వస్య హితప్రేప్సుః సుఖమత్యంతమశ్నుతే॥

౪౭ - యద్ధ్యాయతి యత్కురుతే రతిం బధ్నాతి యత్ర చ
తదవాప్నోత్యయత్నేన యో హినస్తి నకించన॥

౪౮ - నాకృత్వా ప్రాణినాం హింసాం మాంసముత్పద్యతే క్వచిత్ -
న చ ప్రాణివధః స్వర్గ్యస్తస్మాన్మాంసం వివర్జయేత్ ॥

౪౯ - సముత్పత్తిం చ మాంసస్య వధబంధౌ చ దేహినామ్ -
ప్రసమీక్ష్య నివర్తేత సర్వమాంసస్య భక్షణాత్ ॥

౫౦ - నభక్షయతి యో మాంసం విధిం హిత్వా పిశాచవత్ -
స లోకే ప్రియతాం యాతి వ్యాధిభిశ్చ నపీడ్యతే॥

౫౧ - అనుమంతా విశసితా నిహంతా క్రయి విక్రయీ -
సంస్కర్తా చోపహర్తా చ ఖాదకశ్చేతి ఘాతకాః॥

౫౨ - స్వమాంసం పరమాంసేన యో వర్ధయితు మిచ్ఛతి -
అనభ్యర్చ్య పితౄన్ దేవాం స్తతోన్యో నాస్త్యపుణ్యకృత్॥

౫౩ - వర్షే వర్షేశ్వమేధేన యో యజేత శతం సమాః -
మాంసాని చ నఖాదేద్యస్తయోః పుణ్యఫలం సమమ్॥

౫౪ - ఫలమూలాశనైర్మేధ్యైర్మున్యన్నానాంచ భోజనైః॥
న తత్ఫలమవాప్నోతి యన్మాంస పరివర్జనాత్॥

౫౫ - మాంస భక్షయితాఽముత్ర యస్యమాంసమిహాద్మ్యహమ్
ఏత న్మాంసస్య మాంసత్వం ప్రవదంతి మనీషిణః॥

౫౬ - న మాంసభక్షణే దోషో న మద్యే నచ మైథునే-
ప్రవృత్తి రేషా భూతానాం నివృత్తిస్తు మహాఫలా॥

౫౭ - ప్రేతశుద్ధిం ప్రవక్ష్యామి ద్రవ్య శుద్ధిం తథైవచ-
చతుర్ణా మపి వర్ణానాం యథావ దనుపూర్వశః॥

ఆశౌచాదివిధిః.

౫౮ - దంత జాతే ఽనుజాతేచ కృతచూడే చ సంస్థితే-
అశుద్ధా బాంధవా స్సర్వే సూతకే చ తథోచ్యతే॥

౫౯ - దశాహం శావ మాశౌచం సపిండేషు విధీయతే-
అర్వాక్ సంచయనాదస్థ్నాం త్ర్యహ మేకాహ మేవచ॥

౬౦ - సపిండతా తు పురుషే సప్తమే వినివర్తతే-
సమానోదక భావ స్తు జన్మనామ్నో రవేదనే॥

౬౧ - యథేదం శావ మాశౌచం సపిండేషు విధీయతే-
జననే ప్యేవ మేవ స్యాన్నిపుణాం శుద్ధిమిచ్ఛతామ్॥

౬౨ - సర్వేషాం శావమాశౌచం మాతాపిత్రో స్తుసూతకమ్-
సూతకం మాతు రేవ స్యా దుపస్పృశ్య పితా శుచిః॥

౬౩ - నిరస్య తు పుమాన్ శుక్ర ముపస్పృశ్యైవ శుద్ధ్యతి-
బైజికా దభిసంబంధా దనురుంధ్యా దఘం త్ర్యహమ్॥

౬౪ - అహ్నా చైకేన రాత్ర్యా చ త్రిరాత్రై రేవచ త్రిభిః-
శవస్పృశో విశుద్ధ్యంతి త్ర్యహా దుదక దాయినః॥

౬౫ - గురోః ప్రేతస్య శిష్య స్తు పితృమేధం సమాచరన్-
ప్రేతహారై స్సమం తత్ర దశరాత్రేణ శుద్ధ్యతి॥

౬౬ - రాత్రిభి ర్మాసతుల్యాభి ర్గర్భస్రావే విశుద్ధ్యతి-
రజస్యుపరతే సాధ్వీ స్నానేన స్త్రీ రజస్వలా॥

౬౭ - నృణామకృతచూడానాం విశుద్ధిర్నైశికీ స్మృతా ।
నిర్వృత్తచూడకానాం తు త్రిరాత్రాచ్ఛుద్ధిరిష్యతే ॥
౬౮ - ఊనద్వివార్షికం ప్రేతం నిదధ్యుర్బాంధవా బహిః ।
అలంకృత్య శుచౌ భూమావస్థిసంచయనాదృతే ॥
౬౯ - నాస్య కార్యోఽగ్నిసంస్కారో నచ కార్యోదకక్రియా -
అరణ్యే కాష్ఠవత్త్యక్త్వా క్షపేయుస్త్ర్యహమేవ చ ॥
౭౦ - నాత్రివర్షస్య కర్తవ్యా బాంధవైరుదకక్రియా -
జాతదంతస్య వా కుర్యుర్నామ్ని వాపి కృతే సతి ॥
౭౧ - సబ్రహ్మచారిణ్యేకాహమతీతే క్షపణం స్మృతమ్ -
జన్మన్యేకోదకానాం తు త్రిరాత్రాచ్ఛుద్ధిరిష్యతే ॥
౭౨ - స్త్రీణామసంస్కృతానాంతు త్ర్యహాచ్ఛుధ్యంతి బాంధవాః -
యథోక్తేనైవ కల్పేన శుధ్యంతి తు సనాభయః ॥
౭౩ - అక్షారలవణాన్నాస్స్యుర్నిమజ్జేయుశ్చ తే త్ర్యహమ్ -
మాంసాశనం చ నాశ్నీయుః శయీరంశ్చ పృథక్ క్షితౌ ॥
౭౪ - సన్నిధావేష వై కల్పః శావాశౌచస్య కీర్తితః -
అసన్నిధావయం జ్ఞేయో విధిస్సంబంధిబాంధవైః ॥
౭౫ - విగతం తు విదేశస్థం శృణుయాద్యో హ్యనిర్దశమ్ -
యచ్ఛేషం దశరాత్రస్య తావదేవాశుచిర్భవేత్ ॥
౭౬ - అతిక్రాంతే దశాహే చ త్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్ -
సంవత్సరే వ్యతీతే తు స్పృష్ట్వైవాపో విశుధ్యతి ॥
౭౭ - నిర్దశం జ్ఞాతిమరణం శ్రుత్వా పుత్రస్య జన్మ చ -
సవాసా జలమాప్లుత్య శుద్ధో భవతి మానవః ॥
౭౮ - బాలే దేశాంతరస్థే చ పృథక్పిండే చ సంస్థితే -
సవాసా జలమాప్లుత్య సద్య ఏవ విశుధ్యతి ॥
౭౯ - అంతర్దశాహే స్యాతాం చేత్పునర్మరణజన్మనీ

పంచమోధ్యాయః

తావత్స్యాదశుచిర్విప్రో యావత్తస్యాదనిర్దశమ్॥

౮౦ - త్రిరాత్రమాహురాశౌచమాచార్యే సంస్థితే సతి-
తస్య పుత్రే చ పత్న్యాంచ దివారాత్రమితి స్థితిః॥

౮౧ - శ్రోత్రియే తూపసంపన్నే త్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్-
మాతులే పక్షిణీం రాత్రిం శిష్యర్త్విగ్బాంధవేషు చ॥

౮౨ - ప్రేతే రాజని సజ్యోతిర్యస్య స్యాద్విషయే స్థితః-
అశ్రోత్రియే త్వహః కృత్స్నమనూచానే తథా గురౌ॥

౮౩ - శుద్ధ్యేద్విప్రో దశాహేన ద్వాదశాహేన భూమిపః-
వైశ్యః పంచదశాహేన శూద్రో మాసేన శుద్ధ్యతి॥

౮౪ - న వర్ధయేదఘాహాని ప్రత్యూహేన్నాగ్నిషు క్రియాః-
న చ తత్కర్మ కుర్వాణస్సనాభ్యోప్యశుచిర్భవేత్॥

౮౫ - దివాకీర్తిముదక్యాం చ పతితం సూతికాం తథా-
శవం తత్స్పృష్టినం చైవ స్పృష్ట్వా స్నానేన శుద్ధ్యతి॥

౮౬ - ఆచమ్య ప్రయతో నిత్యం జపేదశుచిదర్శనే-
సౌరాన్మంత్రాన్యథోత్సాహం పావమానీశ్చ శక్తితః॥

౮౭ - నారంస్పృష్ట్వాస్థి సస్నేహం స్నాత్వా విప్రో విశుద్ధ్యతి-
ఆచమ్యైవ తు నిస్స్నేహం గామాలభ్యార్కమీక్ష్య వా॥

౮౮ - ఆదిష్టీ నోదకం కుర్యాదా వ్రతస్య సమాపనాత్-
సమాప్తే తూదకం కృత్వా త్రిరాత్రేణైవ శుద్ధ్యతి॥

౮౯ - వృథా సంకరజాతానాం ప్రవ్రజ్యాసు చ తిష్ఠతామ్-
ఆత్మనస్త్యాగినాం చైవ నివర్తేతోదకక్రియా॥

౯౦ - పాషండమాశ్రితానాం చ చరంతీనాం చ కామతః-
గర్భభర్తృద్రుహాం చైవ సురాపీనాం చ యోషితామ్॥

౯౧ - ఆచార్యం స్వముపాధ్యాయం పితరం మాతరం గురుమ్-
నిర్హృత్య తు వ్రతీ ప్రేతాన్న వ్రతేన వియుజ్యతే॥

౯౨ - దక్షిణేన మృతం శూద్రం పురద్వారేణ నిర్హరేత్-
పశ్చిమోత్తరపూర్వైస్తు యథాయోగం ద్విజన్మనః॥

౯౩ - న రాజ్ఞా మఘదోషోస్తి వ్రతినం నచ సత్రిణామ్-
ఐంద్రంస్థాన ముపాసీనా బ్రహ్మభూతా హి తేసదా॥

౯౪ - రాజ్ఞో మాహాత్మికే స్థానే సద్యశ్శౌచం విధీయతే-
ప్రజానాం పరిరక్షార్థ మాసనం చాత్రకారణమ్॥

౯౫ - డింబాహవ హతానాం చ విద్యుతా పార్థివేన చ-
గో బ్రాహ్మణస్య చైవార్థే యస్య చేచ్ఛతి పార్థివః॥

౯౬ - సోమాగ్న్యర్కానిలేంద్రాణాం విత్తాపత్యోర్యమస్య చ-
అష్టానాం లోకపాలానాం వపుర్ధారయతే నృపః॥

౯౭ - లోకేశాధిష్ఠితో రాజా నాస్యాశౌచం విధీయతే-
శౌచాశౌచం హి మర్త్యానాం లోకేశప్రభవాప్యయమ్

౯౮ - ఉద్యతై రాహవే శస్త్రైః క్షత్రధర్మ హతస్యచ-
సద్యస్సంతిష్ఠతే యజ్ఞ స్తథా శౌచ మితి స్థితిః॥

౯౯ - విప్రశ్శుధ్యత్యపస్స్పృష్ట్వా క్షత్రియో వాహనాయుధమ్
వైశ్యః ప్రతోదంరశ్మీన్వాయష్టింశూద్రఃకృతక్రియః॥

౧౦౦ - ఏత ద్వో౽భిహితం శౌచం సపిండేషు ద్విజోత్తమాః-
అసంపిండేషు సర్వేషు ప్రేతశుద్ధిం నిబోధత॥

౧౦౧ - అసపిండం ద్విజం ప్రేతం విప్రో నిర్హృత్యబంధువత్-
విశుధ్యతి త్రిరాత్రేణమాతు రాప్తాంశ్చ బాంధవాన్

౧౦౨ - యద్యన్న మత్తి తేషాం తుదశాహేనైవ శుధ్యతి-
అనద న్నన్న మహ్నైవ నచే త్తస్మిన్ గృహే వసేత్॥

౧౦౩ - అనుగమ్యేచ్ఛయా ప్రేతం జ్ఞాతి మజ్ఞాతి మేవ వా-
స్నాత్వా సచేలఃస్పృష్ట్వాగ్నింఘృతంప్రాశ్యవిశుధ్యతి

౧౦౪ - నవిప్రంస్వేషుతిష్ఠత్సు మృతంశూద్రేణనాయయేత్-
అస్వర్గ్యాహ్యాహుతిస్సాస్యాచ్ఛూద్రసంస్పర్శదూషితా॥

౧౦౫ - జ్ఞానం తపో౽గ్ని రాహారో మృన్మనో వార్యుపాంజనమ్

వాయుః కర్మార్క కాలౌ చ శుద్ధేః కర్తౄణి దేహినామ్॥
౧౦౬- సర్వేషామేవ శౌచానామర్థశౌచం పరం స్మృతమ్-
యోऽర్థే శుచిర్హి స శుచిర్న మృద్వారి శుచిః శుచిః॥
౧౦౭- క్షాంత్యా శుద్ధ్యంతి విద్వాంసో దానేనాకార్యకారిణః-
ప్రచ్ఛన్నపాపా జప్యేన తపసా వేదవిత్తమాః॥
౧౦౮- మృత్తోయైః శుధ్యతే శోధ్యం నదీ వేగేన శుధ్యతి-
రజసా స్త్రీ మనోదుష్టా సన్న్యాసేన ద్విజోత్తమః॥
౧౦౯- అద్భిర్గాత్రాణి శుధ్యంతి మనః సత్యేన శుధ్యతి-
విద్యాతపోభ్యాం భూతాత్మా బుద్ధిర్జ్ఞానేన శుధ్యతి॥
౧౧౦- ఏష శౌచస్య వః ప్రోక్తః శారీరస్య వినిర్ణయః-
నానావిధానాం ద్రవ్యాణాం శుద్ధేః శృణుత నిర్ణయమ్॥

ద్రవ్యశుద్ధ్యాదినిర్ణయః.

౧౧౧- తైజసానాం మణీనాం చ సర్వస్యాశ్మమయస్య చ-
భస్మనాద్భిర్మృదా చైవ శుద్ధిరుక్తా మనీషిభిః॥
౧౧౨- నిర్లేపం కాంచనం భాండమద్భిరేవ విశుధ్యతి-
అబ్జమశ్మమయం చైవ రాజతం చానుపస్కృతమ్-
౧౧౩- అపామగ్నేశ్చ సంయోగాద్ధైమం రౌప్యం చ నిర్బభౌ
తస్మాత్తయోః స్వయోన్యైవ నిర్ణేకో గుణవత్తరః॥
౧౧౪- తామ్రాయఃకాంస్యరైత్యానాం త్రపుణః సీసకస్య చ
శౌచం యథార్హం కర్తవ్యం క్షారామ్లోదకవారిభిః॥
౧౧౫- ద్రవాణాం చైవ సర్వేషాం శుద్ధిరుత్పవనం స్మృతమ్-
ప్రోక్షణం సంహతానాం చ దారవాణాం చ తక్షణమ్
౧౧౬- మార్జనం యజ్ఞపాత్రాణాం పాణినా యజ్ఞకర్మణి-
చమసానాం గ్రహాణాం చ శుద్ధిః ప్రక్షాళనేన తు॥
౧౧౭- చరూణాం స్రుక్స్రువాణాం చ శుద్ధిరుష్ణేన వారిణా-
స్ఫ్యశూర్పశకటానాం చ ముసలోలూఖలస్య చ॥

౧౧౮- అద్భిస్తు ప్రోక్షణం శౌచం బహూనాం ధాన్యవాససామ్
ప్రక్షాళనేన త్వల్పానా మద్భిశ్శౌచం విధీయతే॥
౧౧౯- చైలవచ్చర్మణాం శుద్ధి ర్వైదలానాం తథైవ చ-
శాకమూలఫలానాం చ ధాన్యవ చ్ఛుద్ధి రిష్యతే॥
౧౨౦- కౌశేయావికయో రూషైః కుతపానా మరిష్టకైః
శ్రీఫలై రంశుపట్టానాం క్షౌమాణాం గౌరసర్షపైః॥
౧౨౧- క్షౌమవచ్ఛఙ్ఖశృఙ్గాణా మస్థిదన్తమయస్య చ-
శుద్ధి ర్విజానతా కార్యా గోమూత్రేణోదకేన వా॥
౧౨౨- ప్రోక్షణా త్తృణకాష్ఠం చ పలాలం చైవ శుధ్యతి-
మార్జనోపాఞ్జనై ర్వేశ్మ పునః పాకేన మృన్మయమ్॥
౧౨౩- మద్యైర్మూత్రైః పురీషైర్వా ష్ఠీవనైః పూయశోణితైః
సంస్పృష్టం నైవ శుధ్యేత పునః పాకేన మృన్మయమ్
౧౨౪- సంమార్జనోపాఞ్జనేన సేకేనోల్లేఖనేన చ-
గవాం చ పరివాసేన భూమి శ్శుధ్యతి పఞ్చభిః॥
౧౨౫- పక్షిజగ్ధం గవాఘ్రాత మవధూత మవక్షుతమ్-
దూషితం కేశకీటైశ్చ మృత్ప్రక్షేపేణ శుధ్యతి॥
౧౨౬- యావన్నాపైత్యమేధ్యాక్తా ద్గన్ధో లేపశ్చ తత్కృతః
తావన్మృద్వారి చాదేయం సర్వాసు ద్రవ్యశుద్ధిషు॥
౧౨౭- త్రీణి దేవాః పవిత్రాణి బ్రాహ్మణానా మకల్పయన్-
అదృష్ట మద్భి ర్నిర్ణిక్తం యచ్చ వాచా ప్రశస్యతే॥
౧౨౮- ఆపశ్శుద్ధా భూమిగతా వైతృష్ణ్యం యాసు గోర్భవేత్
అవ్యాప్తాశ్చే దమేధ్యేన గన్ధవర్ణరసాన్వితాః॥
౧౨౯- నిత్యం శుద్ధః కారుహస్తః పణ్యే యచ్చ ప్రసారితమ్-
బ్రహ్మచారిగతం భైక్ష్యం నిత్యం మేధ్యమితి స్థితిః॥
౧౩౦- నిత్య మాస్యం శుచి స్త్రీణాం శకునిః ఫలపాతనే-
ప్రస్రవే చ శుచి ర్వత్సః శ్వా మృగగ్రహణే శుచిః॥

౧౩౧- శ్వభిర్హతస్య యన్మాంసం శుచి తన్మనురబ్రవీత్-
క్రవ్యాద్భిశ్చహతస్యాన్యైశ్చండాలాద్యైశ్చదస్యుభిః
౧౩౨- ఊర్ధ్వం నాభేర్యాని ఖాని తానిమేధ్యాని సర్వశః-
యాన్యధస్తాన్యమేధ్యాని దేహాచ్చైవమలాశ్చ్యుతాః॥
౧౩౩- మక్షికా విప్రుష శ్ఛాయా గౌరశ్వస్సూర్యరశ్మయః-
రజో భూర్వాయురగ్నిశ్చ స్పర్శే మేధ్యాని నిర్దిశేత్॥
౧౩౪- విణ్మూత్రోత్సర్గశుద్ధ్యర్థం మృద్వార్యాదేయమర్థవత్-
దైహికానాం మలానాం చ శుద్ధిషు ద్వాదశస్వపి॥
౧౩౫- వసా శుక్రమసృఙ్మజ్జా మూత్రవిట్కర్ణవిణ్ణఖాః-
శ్లేష్మాశ్రుదూషికా స్వేదో ద్వాదశైతే నృణాంమలాః
౧౩౬- ఏకా లింగే గుదే తిస్రస్తథైకత్ర కరే దశ॥
ఉభయోస్సప్త దాతవ్యా మృదశ్శుద్ధి మభీప్సతా॥
౧౩౭- ఏతచ్ఛౌచం గృహస్థానాం ద్విగుణం బ్రహ్మచారిణామ్-
త్రిగుణం స్యాద్వనస్థానాం యతీనాం తు చతుర్గుణమ్॥
౧౩౮- కృత్వామూత్రంపురీషంవాఖాన్యాచాంతఉపస్పృశేత్,
వేద మధ్యేష్యమాణశ్చ అన్నమశ్నంశ్చ సర్వదా॥
౧౩౯- త్రిరాచామేదపఃపూర్వం ద్విఃప్రమృజ్యాత్తతోముఖమ్
శారీరంశౌచమిచ్ఛన్హి స్త్రీశూద్రస్తుసకృత్సకృత్॥
౧౪౦- శూద్రాణాంమాసికంకార్యం వపనంన్యాయవర్తినామ్
వైశ్యవచ్ఛౌచకల్పశ్చ ద్విజోచ్ఛిష్టం చ భోజనమ్॥
౧౪౧- నోచ్ఛిష్టంకుర్వతే ముఖ్యా విప్రుషోంగేపతంతియాః-
నశ్మశ్రూణి గతాన్యాస్యం న దంతాంతరధిష్ఠితమ్॥
౧౪౨- స్పృశంతి బిందవః పాదౌ య ఆచామయతః పరాన్-
భౌమికైస్తే సమాజ్ఞేయా న తైరప్రయతో భవేత్॥
౧౪౩- ఉచ్ఛిష్టేన తు సంస్పృష్టో ద్రవ్యహస్తః కథంచన-
అనిధాయైవ తద్ద్రవ్యమాచాంతశ్శుచితామియాత్
౧౪౪- వాంతో విరిక్తః స్నాత్వాతు ఘృతప్రాశనమాచరేత్

ఆచామే దేవ భుక్త్వాన్నం స్నానం మైథునినః స్మృతమ్॥
౧౪౫- సుప్త్వా క్షుత్వా చ భుక్త్వా చ నిష్ఠీవ్యోక్త్వానృతాని చ
పీత్వాపో ఽధ్యేష్యమాణశ్చ ఆచామేత్ప్రయతో ఽపి సన్॥
౧౪౬- ఏష శౌచవిధిః కృత్స్నో ద్రవ్యశుద్ధిస్తథైవ చ-
ఉక్తో వస్సర్వవర్ణానాం స్త్రీణాం ధర్మాన్నిబోధత॥

స్త్రీ ధర్మనిర్ణయః

౧౪౭- బాలయా వా యువత్యా వా వృద్ధయా వాపి యోషితా-
న స్వాతంత్ర్యేణ కర్తవ్యం కించిత్కార్యం గృహేష్వపి॥
౧౪౮- బాల్యే పితుర్వశే తిష్ఠేత్పాణిగ్రాహస్య యౌవనే-
పుత్రాణాం భర్తరి ప్రేతే న భజేత్స్త్రీ స్వతంత్రతామ్॥
౧౪౯- పిత్రా భర్త్రా సుతైర్వాపి నేచ్ఛేద్విరహమాత్మనః
ఏషాం హి విరహేణ స్త్రీ గర్హ్యే కుర్యాదుభే కులే॥
౧౫౦- సదా ప్రహృష్టయా భావ్యం గృహకార్యేషు దక్షయా-
సుసంస్కృతోపస్కరయా వ్యయే చాముక్తహస్తయా॥
౧౫౧- యస్మై దద్యాత్పితా త్వేనాం భ్రాతా వానుమతే పితుః
తం శుశ్రూషేత జీవంతం సంస్థితం చ న లంఘయేత్॥
౧౫౨- మంగళార్థం స్వస్త్యయనం యజ్ఞశ్చాసాం ప్రజాపతేః-
ప్రయుజ్యతే వివాహేషు ప్రదానం స్వామ్యకారణమ్॥
౧౫౩- అనృతావృతుకాలే చ మంత్రసంస్కారకృత్పతిః-
సుఖస్య నిత్యం దాతేహ పరలోకే చ యోషితః॥
౧౫౪- విశీలః కామవృత్తో వా గుణైర్వా పరివర్జితః-
ఉపచర్యః స్త్రియా సాధ్వ్యా సతతం దేవవత్పతిః॥
౧౫౫- నాస్తి స్త్రీణాం పృథగ్యజ్ఞో న వ్రతం నాప్యుపోషితమ్-
పతిం శుశ్రూషతే యేన తేన స్వర్గే మహీయతే॥

౧౫౬- పాణిగ్రాహస్య సాధ్వీ స్త్రీ జీవతో వా మృతస్య వా-
పతిలోక మభీప్సంతీ నాచరేత్కించి దప్రియమ్॥

౧౫౭- కామం తు క్షపయే ద్దేహం పుష్పమూలఫలై శ్శుభైః-
న తు నామాపి గృహ్ణీయాత్ పత్యౌ ప్రేతే పరస్య తు॥

౧౫౮- ఆసీతా మరణాత్ క్షాంతా నియతా బ్రహ్మచారిణీ-
యో ధర్మ ఏకపత్నీనాం కాంక్షంతీ త మనుత్తమమ్॥

౧౫౯- అనేకాని సహస్రాణి కుమారబ్రహ్మచారిణామ్-
దివం గతాని విప్రాణా మకృత్వా కులసంతతిమ్॥

౧౬౦- మృతే భర్తరి సాధ్వీ స్త్రీ బ్రహ్మచర్యే వ్యవస్థితా॥
స్వర్గం గచ్ఛ త్యపుత్రాపి యథా తే బ్రహ్మచారిణః॥

౧౬౧- అపత్యలోభా ద్యాతు స్త్రీ భర్తారమతివర్తతే-
సేహ నిందా మవాప్నోతి పతిలోకాచ్చ హీయతే॥

౧౬౨- నాన్యోత్పన్నా ప్రజాస్తీహ న చాప్యన్యపరిగ్రహే-
నద్వితీయశ్చ సాధ్వీనాం క్వచిద్భర్తో పదిశ్యతే॥

౧౬౩- పతిం హిత్వా పకృష్టం స్వ ముత్కృష్టం యానిషేవతే
నింద్యైవ సా భవే ల్లోకే పరపూర్వేతి చోచ్యతే

౧౬౪- వ్యభిచారాత్తుభర్తుః స్త్రీలోకే ప్రాప్నోతినింద్యతామ్
సృగాలయోనిం ప్రాప్నోతి పాపరోగైశ్చపీడ్యతే॥

౧౬౫- పతిం యా నాభిచరతి మనో వాగ్దేహ సంయతా
సా భర్తృలోక మాప్నోతి సద్భిస్సాధ్వీతి చోచ్యతే॥

౧౬౬- అనేన నారీ వృత్తేన మనోవాగ్దేహసంయతా-
ఇహాగ్ర్యం కీర్తి మాప్నోతి పతిలోకం పరత్ర చ॥

౧౬౭- ఏవంవృత్తాం సవర్ణాం స్త్రీం ద్విజాతిః పూర్వమారిణీమ్
దాహయే దగ్నిహోత్రేణ యజ్ఞపాత్రైశ్చ ధర్మవిత్॥

(౧౨)

౧౬౮- భార్యాయై పూర్వమారిణ్యై దత్వాగ్నీనంత్యకర్మణి।
పునర్దారక్రియాం కుర్యాత్పునరాధానమేవచ॥
౧౬౯- అనేన విధినా నిత్యం పంచయజ్ఞాన్న హాపయేత్-
ద్వితీయమాయుషోభాగం కృతదారో గృహేవసేత్॥

ఇతి మానవేధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం పంచమోఽధ్యాయః

అథ షష్ఠాధ్యాయప్రారంభః-

వానప్రస్థధర్మనిర్ణయః

౧- ఏవం గృహాశ్రమే స్థిత్వా విధివత్స్నాతకో ద్విజః-
వనే వసేత్తు నియతో యథావ ద్విజితేంద్రియః॥
౨- గృహస్థస్తు యదా పశ్యేద్వలీపలిత మాత్మనః-
అపత్యస్యైవ చాపత్యం తదారణ్యం సమాశ్రయేత్॥
౩- సంత్యజ్య గ్రామ్యమాహారం సర్వంచైవ పరిచ్ఛదమ్.
పుత్రేషు భార్యాం నిక్షిప్య వనం గచ్ఛేత్సహైవవా॥
౪- అగ్నిహోత్రంసమాదాయ గృహ్యంచాగ్నిపరిచ్ఛదమ్-
గ్రామాదరణ్యం నిస్సృత్య నివసేన్నియతేంద్రియః॥
౫- మున్యన్నైర్వివిధైర్మేధ్యైః శాకమూలఫలేనవా-
ఏతానేవ మహాయజ్ఞాన్నిర్వపేద్విధిపూర్వకమ్॥
౬- వసీత చర్మ చీరం వా సాయం స్నాయాత్ప్రగేతథా-
జటాశ్చ బిభృయాన్నిత్యం శ్మశ్రులోమనఖాని చ॥
౭- యద్భక్ష్యం స్యాత్తతో దద్యాద్బలింభిక్షాంచ శక్తితః
అమ్మూలఫలభిక్షాభి రర్చయేదాశ్రమాగతాన్॥
౮- స్వాధ్యాయేనిత్యయుక్తఃస్యాద్దాంతో మైత్రస్సమాహితః
దాతా నిత్యమనాదాతా సర్వభూతానుకంపకః॥

౯ - వైతానికం చ జుహుయాదగ్నిహోత్రం యథావిధి
దర్శమస్కందయన్ పర్వ పౌర్ణమాసం చ యోగతః॥
౧౦ - ఋక్షేష్ట్యాగ్రయణం చైవ చాతుర్మాస్యాని చాహరేత్
ఉత్తరాయణం చ క్రమశో దాక్షస్యాయనమేవ చ॥
౧౧ - వాసంతశారదైర్మేధ్యైర్మున్యన్నైః స్వయమాహృతైః
పురోడాశాంశ్చరూంశ్చైవ విధివన్నిర్వపేత్పృథక్॥
౧౨ - దేవతాభ్యస్తు తద్ధుత్వా వన్యం మేధ్యతరం హవిః
శేషమాత్మని యుంజీత లవణం చ స్వయంకృతమ్॥
౧౩ - స్థలజౌదకశాకాని పుష్పమూలఫలాని చ-
మేధ్యవృక్షోద్భవాన్యద్యాత్స్నేహాంశ్చ ఫలసంభవాన్॥
౧౪ - వర్జయేన్మధు మాంసంచ భౌమాని కవకాని చ-
భూస్తృణం శిగ్రుకంచైవ శ్లేష్మాతకఫలాని చ॥
౧౫ - త్యజేదాశ్వయుజే మాసి మున్యన్నం పూర్వసంచితమ్।
జీర్ణాని చైవ వాసాంసి శాకమూలఫలానిచ॥
౧౬ - న ఫాలకృష్టమశ్నీయాదుత్సృష్టమపి కేనచిత్-
న గ్రామజాతాన్యార్తోపి మూలాని చ ఫలాని చ॥
౧౭ - అగ్నిపక్వాశనో వా స్యాత్కాలపక్వభుగేవ వా॥
అశ్మకుట్టో భవేద్వాపి దంతోలూఖలికోపివా-
౧౮ - సద్యః ప్రక్షాలకో వాస్యాన్మాససంచయికోపివా-
షణ్మాసనిచయో వాస్యాత్సమానిచయ ఏవ వా
౧౯ - నక్తం చాన్నం సమశ్నీయాద్దివా వాహృత్య శక్తితః-
చతుర్థకాలికో వా స్యాత్స్యాద్వాష్టమకాలికః॥
౨౦ - చాంద్రాయణవిధానైర్వా శుక్లే కృష్ణే చ వర్తయేత్-
పక్షాంతయోర్వాప్యశ్నీయాద్యవాగూం క్వథితాం సకృత్
౨౧ - పుష్పమూలఫలైర్వాపి కేవలైర్వర్తయేత్సదా-
కాలపక్వైః స్వయం శీర్ణైర్వైఖానసమతే స్థితః॥
౨౨ - భూమౌ విపరివర్తేత తిష్ఠేద్వా ప్రపదైర్దినమ్-

స్థానాసనాభ్యాం విహరే త్సవనే షూపయ న్నపః॥

౨౩- గ్రీష్మే పంచతపా స్తు స్యా ద్వర్షాస్వ భ్రావకాశి కః-
ఆర్ద్రవాసా స్తు హేమంతే క్రమశో వర్ధయం స్తపః॥

౨౪- ఉపస్పృశం స్త్రిషవణం పితౄన్ దేవాంశ్చ తర్పయేత్।
తప శ్చరం శ్చోగ్రతరం శోషయే ద్దేహ మాత్మనః॥

౨౫- అగ్నీం శ్చాత్మని వైతానాన్ సమారోప్య యథావిధి-
అనగ్ని రనికే త స్స్యాన్ముని ర్మూలఫలాశనః॥

౨౬- అప్రయత్న స్సుఖార్థేషు బ్రహ్మచారీ ధరాశయః-
శరణేష్వమమ శ్చైవ వృక్షమూలనికేతనః॥

౨౭- తాపసే ష్వేవ విప్రేషు యాత్రికం భైక్షమాహరేత్-
గృహమేధిషు చాన్యేషు ద్విజేషు వనవాసిషు॥

౨౮- గ్రామా దాహృత్య వాశ్నీయా దష్టౌ గ్రాసాన్ వనే వసన్
ప్రతిగృహ్య పుటేనైవ పాణినా శకలేన వా-

౨౯- ఏతా శ్చాన్యాశ్చ సేవేత దీక్షా విప్రో వనే వసన్-
వివిధా శ్చౌపనిషదీ రాత్మసంసిద్ధయే శ్రుతీః॥

౩౦- ఋషిభి ర్బ్రాహ్మణై శ్చైవ గృహస్థై రేవ సేవితాః-
విద్యాతపోవివృద్ధ్యర్థం శరీరస్యచ శుద్ధయే॥

౩౧- అపరాజితాం వా స్థాయ వ్రజే ద్దిశ మజిహ్మగః-
ఆనిపాతా చ్ఛరీరస్య యుక్తో వార్యనిలాశనః॥

౩౨- ఆసాం మహర్షిచర్యాణాం త్యక్త్వా న్యతమయా తనుమ్-
వీతశోకభయో విప్రో బ్రహ్మలోకే మహీయతే॥

౩౩- వనేషు తు విహృత్యైవం తృతీయం భాగ మాయుషః-
చతుర్థ మాయుషో భాగం త్యక్త్వా సంగా న్పరివ్రజేత్॥

యత్యాశ్రమధర్మనిర్ణయః.

౩౪- ఆశ్రమా దాశ్రమం గత్వా హుతహోమో జితేంద్రియః

భిక్షాబలి పరిశ్రాంతః ప్రవ్రజన్ ప్రేత్య వర్ధతే॥
3౫- ఋణాని త్రీణ్యపాకృత్య మనో మోక్షే నివేశయేత్-
అనపాకృత్య మోక్షంతు సేవమానో వ్రజత్యధః॥
3౬- అధీత్య విధివద్వేదాన్ పుత్రాంశ్చోత్పాద్య ధర్మతః-
ఇష్ట్వాచ శక్తితో యజ్ఞై ర్మనో మోక్షే నివేశయేత్॥
3౭- అనధీత్య ద్విజో వేదా ననుత్పాద్య తథా సుతాన్-
అనిష్ట్వా చైవ యజ్ఞైశ్చ మోక్ష మిచ్ఛన్ వ్రజత్యధః
3౮- ప్రాజాపత్యాం నిరూప్యేష్టిం సర్వవేదసదక్షిణామ్-
ఆత్మన్యగ్నీ న్సమారోప్య బ్రాహ్మణః ప్రవ్రజేద్గృహాత్
3౯- యో దత్వా సర్వభూతేభ్యః ప్రవ్రజ త్యభయంగృహాత్-
తస్య తేజోమయా లోకా భవంతి బ్రహ్మవాదినః॥
౪౦- యస్మా దణ్వపి భూతానాం ద్విజా న్నోత్పద్యతే భయమ్-
తస్య దేహా ద్విముక్తస్య భయం నాస్తి కుతశ్చన॥
౪౧- ఆగారా దభినిష్క్రాంతః పవిత్రోపచితో మునిః-
సముపోఢేషు కామేషు నిరపేక్షః పరివ్రజేత్॥
౪౨- ఏక ఏవ చరే న్నిత్యం సిద్ధ్యర్థ మసహాయవాన్
సిద్ధి మేకస్య సంపశ్య న్నజహాతి నహీయతే॥
౪3- అనగ్ని రనికేతస్స్యా ద్గ్రామ మన్నార్థ మాశ్రయేత్-
ఉపేక్షకో శంకుసుకో ముని ర్భావసమాహితః॥
౪౪- కపాలం వృక్షమూలాని కుచేల మసహాయతా-
సమతా చైవ సర్వస్మి న్నేత న్ముక్తస్య లక్షణమ్॥
౪౫- నాభినందేత మరణం నాభినందేత జీవితమ్-
కాలమేవ ప్రతీక్షేత నిర్దేశం భృతకో యథా॥
౪౬- దృష్టిపూతం న్యసేత్పాదం వస్త్రపూతం జలం పిబేత్-
సత్యపూతాం వదేద్వాచం మనఃపూతం సమాచరేత్॥
౪౭ అతివాదాం స్తితిక్షేత నావమన్యేత కంచన-
-నచేమం దేహ మాశ్రిత్య వైరం కుర్వీత కేనచిత్॥

౪౮- క్రుధ్యంతం న ప్రతిక్రుధ్యే దాక్రుష్టః కుశలం వదేత్-
సప్తద్వారావకీర్ణాంచ న వాచ మనృతాం వదేత్॥

౪౯- అధ్యాత్మరతి రాసీనో నిరపేక్షో నిరామిషః-
ఆత్మనైవ సహాయేన సుఖార్థీ విచరే దిహ॥

౫౦- నచోత్పాతనిమిత్తాభ్యాం న నక్షత్రాంగవిద్యయా-
నానుశాసనవాదాభ్యాం భిక్షాం లిప్సేత కర్హిచిత్॥

౫౧- న తాపసై ర్బ్రాహ్మణైర్వా వయోభి రపి వా శ్వభిః-
ఆకీర్ణం భిక్షుకై ర్వాన్యై రాగార ముపసంవ్రజేత్॥

౫౨- కౢప్తకేశనఖశ్మశ్రుః పాత్రీ దండీ కుసుంభవాన్-
విచరే న్నియతో నిత్యం సర్వభూతాన్యపీడయన్-

౫౩- అతైజసాని పాత్రాణి తస్య స్యు ర్నిర్వ్రణానిచ-
తేషా మద్భిః స్మృతం శౌచం చమసానా మివాధ్వరే॥

౫౪- అలాబుం దారుపాత్రం చ మృణ్మయం వైదలం తథా-
ఏతాని యతిపాత్రాణి మను స్స్వాయంభువో బ్రవీత్॥

౫౫- ఏకకాలం చరే ద్భైక్షం న ప్రసజ్జేత విస్తరే-
భైక్షే ప్రసక్తో హి యతి ర్విషయే ష్వపి సజ్జతి॥

౫౬- విధూమే సన్నముసలే వ్యంగారే భుక్తవజ్జనే-
వృత్తే శరావసంపాతే భిక్షాం నిత్యం యతి శ్చరేత్॥

౫౭- అలాభే నవిషాదీ స్యా ల్లాభే చైవ న హర్షయేత్-
ప్రాణయాత్రికమాత్రః స్యా న్మాత్రాసంగా ద్వినిర్గతః॥

౫౮- అభిపూజితలాభాం స్తు జుగుప్సేతైవ సర్వశః-
అభిపూజితలాభై శ్చ యతి ర్ముక్తోపి బధ్యతే॥

౫౯- అల్పాన్నాభ్యవహారేణ రహస్థానాసనేనచ॥
హ్రియమాణాని విషయై రింద్రియాణి నివర్తయేత్॥

౬౦- ఇంద్రియాణాం నిరోధేన రాగద్వేషక్షయేన చ-
అహింసయా చ భూతానా మమృతత్వాయ కల్పతే॥

౬౧- అవేక్షేత గతీ ర్నౄణాం కర్మదోషసముద్భవాః-

నరకే చైవ పతనం యాతనాశ్చ యమక్షయే ॥
౬౨- విప్రయోగం ప్రియైశ్చైవ సంయోగం చ తథాప్రియైః-
జరయా చాభిభవనం వ్యాధిభిశ్చోపపీడనమ్॥
౬౩- దేహాదుత్క్రమణం చాస్మాత్పునర్గర్భే చ సంభవమ్
యోనికోటిసహస్రేషు సృతీశ్చాస్యాంతరాత్మనః॥
౬౪- అధర్మప్రభవం చైవ దుఃఖయోగం శరీరిణామ్-
ధర్మార్థప్రభవం చైవ సుఖసంయోగమక్షయమ్॥
౬౫- సూక్ష్మతాం చాన్వవేక్షేత యోగేన పరమాత్మనః-
దేహేషు చ సముత్పత్తిముత్తమేష్వధమేషు చ-
౬౬- దూషితోపి చరేద్ధర్మం యత్ర తత్రాశ్రమే రతః॥
సమః సర్వేషు భూతేషు న లింగం ధర్మకారణమ్॥
౬౭- ఫలం కతకవృక్షస్య యద్యప్యంబుప్రసాదకమ్-
న నామగ్రహణాదేవ తస్య వారి ప్రసీదతి॥
౬౮- సంరక్షణార్థం జంతూనాం రాత్రావహని వా సదా-
శరీరస్యాత్యయే చైవ సమీక్ష్య వసుధాం చరేత్॥
౬౯- అహ్నా రాత్ర్యా చ యాన్ జంతూన్ హినస్త్యజ్ఞానతో యతిః-
తేషాం స్నాత్వా విశుద్ధ్యర్థం ప్రాణాయామాన్ షడాచరేత్॥
౭౦- ప్రాణాయామా బ్రాహ్మణస్య త్రయోపివిధివత్కృతాః
వ్యాహృతిప్రణవైర్యుక్తా విజ్ఞేయం పరమం తపః॥
౭౧- దహ్యంతే ధ్మాయమానానాం ధాతూనాం హి యథా మలాః
తథేంద్రియాణాం దహ్యంతే దోషాః ప్రాణస్య నిగ్రహాత్॥
౭౨- ప్రాణాయామైర్దహేద్దోషాన్ ధారణాభిశ్చ కిల్బిషమ్-
ప్రత్యాహారేణ సంసర్గాన్ ధ్యానేనానీశ్వరాన్ గుణాన్
౭౩- ఉచ్చావచేషు భూతేషు దుర్జ్ఞేయామకృతాత్మభిః-
ధ్యానయోగేన సంపశ్యేద్గతిమస్యాంతరాత్మనః॥

౭౪- సమ్యగ్దర్శనసంపన్నః కర్మభిర్నని బధ్యతే-
దర్శనేన విహీనస్తు సంసారం ప్రతిపద్యతే॥

౭౫- అహింసయేంద్రియాసంగైర్వైదికైశ్చైవ కర్మభిః-
తపసశ్చరణైశ్చోగ్రైస్సాధయంతీహ తత్పదమ్॥

౭౬- అస్థిస్థూణం స్నాయుయుతం మాంసశోణితలేపనమ్-
చర్మావనద్ధం దుర్గంధి పూర్ణం మూత్రపురీషయోః॥

౭౭- జరాశోకసమావిష్టం రోగాయతనమాతురమ్-
రజస్వలమనిత్యం చ భూతావాసమిమం త్యజేత్॥

౭౮- నదీకూలం యథా వృక్షో వృక్షం వా శకునిర్యథా-
తథా త్యజన్నిమం దేహం కృచ్ఛ్రాద్గ్రాహాద్విముచ్యతే

౭౯- ప్రియేషు స్వేషు సుకృతమప్రియేషు చ దుష్కృతమ్
విసృజ్య ధ్యానయోగేన బ్రహ్మాభ్యేతి సనాతనమ్॥

౮౦- యదా భావేన భవతి సర్వభావేషు నిస్పృహః-
తదా సుఖమవాప్నోతి ప్రేత్య చేహ చ శాశ్వతమ్॥

౮౧- అనేన విధినా సర్వాంస్త్యక్త్వా సంగాన్ శనైశ్శనైః
సర్వద్వంద్వవినిర్ముక్తో బ్రహ్మణ్యేవావతిష్ఠతే॥

౮౨- ధ్యానికం సర్వమేవైతద్యదేతదభిశబ్దితమ్-
న హ్యనధ్యాత్మవిత్కశ్చిత్ క్రియాఫలముపాశ్నుతే॥

౮౩- అధియజ్ఞం బ్రహ్మ జపేదాధిదైవికమేవ చ॥
అధ్యాత్మికం చ సతతం వేదాంతాభిహితం చ యత్॥

౮౪- ఇదం శరణమజ్ఞానామిదమేవ విజానతామ్-
ఇదమన్విచ్ఛతాం స్వర్గమిదమానంత్యమిచ్ఛతామ్॥

౮౫- అనేన క్రమయోగేన పరివ్రజతి యో ద్విజః-
స విధూయేహ పాప్మానం పరం బ్రహ్మాధిగచ్ఛతి॥

౮౬- ఏష ధర్మోఽనుశిష్టో వో యతీనాం నియతాత్మనామ్-
వేదసన్న్యాసికానాం తు కర్మయోగం నిబోధత॥

౮౭- బ్రహ్మచారీ గృహస్థశ్చ వానప్రస్థో యతిస్తథా-

ఏతే గృహస్థప్రభవాశ్చత్వారః పృథగాశ్రమాః॥

౮౮- సర్వేపి క్రమశస్త్వేతే యథాశాస్త్రం నిషేవితాః-
యథోక్తకారిణం విప్రం నయంతి పరమాం గతిమ్॥

౮౯- సర్వేషామపి చైతేషాం వేదస్మృతివిధానతః-
గృహస్థ ఉచ్యతే శ్రేష్ఠస్స త్రీనేతాన్బిభర్తి హి॥

౯౦- యథా నదీనదాస్సర్వే సాగరే యాంతి సంస్థితిమ్-
తథైవాశ్రమిణస్సర్వే గృహస్థే యాంతి సంస్థితిమ్॥

౯౧- చతుర్భిరపి చైవైతైర్నిత్యమాశ్రమిభిర్ద్విజైః-
దశలక్షణకో ధర్మః సేవితవ్యః ప్రయత్నతః॥

౯౨- ధృతిః క్షమా దమోస్తేయం శౌచమింద్రియనిగ్రహః
ధీర్విద్యా సత్యమక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణమ్॥

౯౩- దశ లక్షణాని ధర్మస్య యే విప్రాస్సమధీయతే-
అధీత్య చానువర్తంతే తే యాంతి పరమాం గతిమ్॥

౯౪- దశ లక్షణకం ధర్మమనుతిష్ఠన్సమాహితః॥
వేదాంతం విధివచ్ఛ్రుత్వా సన్న్యసేదనృణో ద్విజః॥

౯౫- సన్న్యస్య సర్వకర్మాణి కర్మదోషానపానుదన్-
నియతో వేదమభ్యస్య పుత్రైశ్వర్యే సుఖం వసేత్॥

౯౬- ఏవం సన్న్యస్య కర్మాణి స్వకార్యపరమోస్పృహః-
సన్న్యాసేనాపహత్యైనః ప్రాప్నోతి పరమాం గతిమ్॥

౯౭- ఏష వోభిహితో ధర్మో బ్రాహ్మణస్య చతుర్విధః-
పుణ్యోక్షయఫలః ప్రేత్య రాజ్ఞాం ధర్మం నిబోధత॥

ఇతి మానవే ధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం షష్ఠోధ్యాయః

సప్తమాధ్యాయప్రారంభః

రాజధర్మనిర్ణయః

౧ - రాజధర్మాన్ ప్రవక్ష్యామి యథావృత్తో భవేన్నృపః
సంభవశ్చ యథా తస్య సిద్ధిశ్చ పరమా యథా ॥
౨ - బ్రాహ్మం ప్రాప్తేన సంస్కారం క్షత్రియేణ యథావిధి
సర్వస్యాస్య యథాన్యాయం కర్తవ్యం పరిరక్షణమ్ ॥

రాజసంభవప్రకారస్తదంగప్రభావశ్చ

౩ - అరాజకే హి లోకేస్మిన్ సర్వతో విద్రుతే భయాత్
రక్షార్థమస్య సర్వస్య రాజానమసృజత్ప్రభుః ॥
౪ - ఇంద్రానిలయమార్కాణామగ్నేశ్చ వరుణస్య చ
చంద్రవిత్తేశయోశ్చైవ మాత్రా నిర్హృత్య శాశ్వతీః ॥
౫ - యస్మాదేషాం సురేంద్రాణాం మాత్రాభ్యో నిర్మితో నృపః
తస్మాదభిభవత్యేష సర్వభూతాని తేజసా ॥
౬ - తపత్యాదిత్యవచ్చైష చక్షూంషి చ మనాంసి చ
న చైనం భువి శక్నోతి కశ్చిదప్యభివీక్షితుమ్ ॥
౭ - సోగ్నిర్భవతి వాయుశ్చ సోర్కస్సోమస్స ధర్మరాట్
స కుబేరస్స వరుణస్స మహేంద్రః ప్రభావతః ॥
౮ - బాలోపి నావమంతవ్యో మనుష్య ఇతి భూమిపః
మహతీ దేవతా హ్యేషా నరరూపేణ తిష్ఠతి ॥
౯ - ఏకమేవ దహత్యగ్నిర్నరం దురుపసర్పిణమ్
కులం దహతి రాజాగ్నిః సపశుద్రవ్యసంచయమ్ ॥
౧౦ - కార్యం సోవేక్ష్య శక్తిం చ దేశకాలౌ చ తత్త్వతః
కురుతే ధర్మసిద్ధ్యర్థం విశ్వరూపం పునః పునః ॥
౧౧ - యస్య ప్రసాదే పద్మాశ్రీర్విజయశ్చ పరాక్రమే
మృత్యుశ్చ వసతి క్రోధే సర్వతేజోమయో హి సః ॥
౧౨ - తం యస్తు ద్వేష్టి సమ్మోహాత్స వినశ్యత్యసంశయమ్
తస్య హ్యాశు వినాశాయ రాజా ప్రకురుతే మనః ॥

౧౩- తస్మా ద్ధర్మం య మిష్టేషు సంవ్యవస్యే న్నరాధిపః
అనిష్టం చా ప్యనిష్టేషు తంధర్మం నవిచాలయేత్ ॥
౧౪- తస్యార్థే సర్వభూతానాం గోప్తారం ధర్మమాత్మజమ్
బ్రహ్మతేజో మయం దండ మసృజ త్పూర్వ మీశ్వరః॥
౧౫- తస్య సర్వాణి భూతాని స్థావరాణి చరాణి చ-
భయా ద్భోగాయ కల్పంతే స్వధర్మా న్న చలంతి చ॥
౧౬- తం దేశ కాలౌ శక్తించ విద్యాం చా వేక్ష్య తత్త్వతః-
యథార్హత స్సంప్రణయే న్నరే ష్వన్యాయవర్తిషు॥-
౧౭- స రాజా పురుషో దండ స్స నేతా శాసితా చ సః-
చతుర్ణా మాశ్రమాణాం చ ధర్మస్య ప్రతిభూస్స్మృతః॥
౧౮- దండ శ్శాస్తి ప్రజా స్సర్వా దండ ఏవా భిరక్షతి-
దండ స్సుప్తేషు జాగర్తి దండం ధర్మం విదు ర్బుధాః॥
౧౯- సమీక్ష్య స ధృత స్సమ్యక్ సర్వా రంజయతి ప్రజాః॥
అసమీక్ష్య ప్రణీత స్తు వినాశయతి సర్వతః॥
౨౦- యది న ప్రణయే ద్రాజా దండం దండ్యే ష్వతంద్రితః-
శూలే మత్స్యా నివా పక్ష్య న్దుర్బలాన్ బలవత్తరాః॥
౨౧- అద్యా త్కాకః పురోడాశం శ్వాచ లిహ్యా ద్ధవి స్తథా-
స్వామ్యం చ న స్యాత్కస్మింశ్చి త్ప్రవర్తేతా ధరోత్తరమ్
౨౨- సర్వో దండజితో లోకో దుర్లభో హి శుచి ర్నరః-
దండస్య హి భయా త్సర్వం జగ ద్భోగాయ కల్పతే॥
౨౩- దేవదానవగంధర్వా రక్షాంసి పతగోరగాః-
తేపి భోగాయ కల్పంతే దండేనైవ నిపీడితాః॥
౨౪- దుష్యేయు స్సర్వవర్ణా శ్చ భిద్యేరన్ సర్వసేతవః -
సర్వలోకప్రకోప శ్చ భవే ద్దండస్య విభ్రమాత్ ॥
౨౫- యత్ర శ్యామో లోహితాక్షో దండ శ్చరతి పాపహా-
ప్రజా స్తత్ర న ముహ్యంతి నేతా చే త్సాధు పశ్యతి॥
౨౬- తస్యాహు స్సంప్రణేతారం రాజానం సత్యవాదినమ్-

సమీక్ష్యకారిణం ప్రాజ్ఞం ధర్మకామార్థకోవిదమ్ ॥
౨౭-తం రాజా ప్రణయన్ సమ్యక్ త్రివర్గేణాభివర్ధతే -
కామాత్మా విషమః క్షుద్రో దండేనైవ నిహన్యతే ॥
౨౮-దండో హి సుమహాత్తేజో దుర్ధరశ్చాకృతాత్మభిః -
ధర్మాద్విచలితం హంతి నృపమేవ సబాంధవమ్ ॥
౨౯-తతో దుర్గం చ రాష్ట్రం చ లోకంచ సచరాచరమ్ -
అంతరిక్షగతాం శ్చైవ మునీన్ దేవాం శ్చ పీడయేత్ ॥
౩౦-సో సహాయేన మూఢేన లుబ్ధేనా కృతబుద్ధినా -
న శక్యో న్యాయతో నేతుం సక్తేన విషయేషు చ ॥
౩౧-శుచినా సత్యసంధేన యథాశాస్త్రానుసారిణా -
ప్రణేతుం శక్యతే దండ స్సుసహాయేన ధీమతా ॥
౩౨-స్వరాష్ట్రే న్యాయవృత్త స్స్యాద్భృశదండశ్చ శత్రుషు -
సుహృత్స్వజిహ్మః స్నిగ్ధేషు బ్రాహ్మణేషు క్షమాన్వితః ॥
౩౩-ఏవంవృత్తస్య నృపతే శ్శిలోంఛేనాపి జీవతః -
విస్తీర్యతే యశో లోకే తైలబిందు రివాంభసి ॥
౩౪-అత స్తు విపరీతస్య నృపతే రజితాత్మనః -
సంక్షిప్యతే యశో లోకే ఘృతబిందు రివాంభసి ॥
౩౫-స్వే స్వే ధర్మే నివిష్టానాం సర్వేషా మనుపూర్వశః -
వర్ణానా మాశ్రమాణాం చ రాజా సృష్టో ఽభిరక్షితా ॥
౩౬-తేన యద్య త్సభృత్యేన కర్తవ్యం రక్షతా ప్రజాః -
తత్త ద్వో ఽహం ప్రవక్ష్యామి యథావ దనుపూర్వశః ॥

రాజకర్తవ్యకార్యనిర్ణయః.

౩౭-బ్రాహ్మణాన్ పర్యుపాసీత ప్రాతరుత్థాయ పార్థివః -
త్రైవిద్య వృద్ధాన్ విదుష స్తిష్ఠే త్తేషాం చ శాసనే ॥
౩౮-వృద్ధాం శ్చ నిత్యం సేవేత విప్రాన్ వేదవిద శ్శుచీన్ -
వృద్ధసేవీ హి సతతం రక్షోభి రపి పూజ్యతే ॥
౩౯-తేభ్యో ఽధిగచ్ఛే ద్వినయం వినీతాత్మాపి నిత్యశః

వినీతాత్మా హి నృపతి ర్న వినశ్యతి కర్హిచిత్॥
౪౦- బహవో వినయా న్నష్టా రాజాన స్సపరిచ్ఛదాః-
వనస్థా అపి రాజ్యాని వినయా త్ప్రతిపేదిరే-
౪౧- వేనో వినష్టో వినయా న్నహుష శ్చైవ పార్థివః-
సుదాసో యవన శ్చైవ సుముఖో నిమి రేవచ॥
౪౨- పృథు స్తు వినయా ద్రాజ్యం ప్రాప్తవా న్మను రేవచ
కుబేర శ్చ ధనైశ్వర్యం బ్రాహ్మణ్యం చైవ గాధిజః॥
౪౩- త్రైవిద్యేభ్య స్త్రయీంవిద్యాం దండనీతించ శాశ్వతీమ్-
ఆన్వీక్షికీం చాత్మవిద్యాం వార్తారంభాం శ్చ లోకతః॥
౪౪- ఇంద్రియాణాం జయే యోగం సమాతిష్ఠే ద్దివానిశమ్-
జితేంద్రియో హి శక్నోతి వశే స్థాపయితుం ప్రజాః॥
౪౫- దశ కామసముత్థాని తథాష్టౌ క్రోధజాని చ-
వ్యసనాని దురంతాని ప్రయత్నేన వివర్జయేత్॥
౪౬- కామజేషు ప్రసక్తో హి వ్యసనేషు మహీపతిః-
వియుజ్యతే ర్థధర్మాభ్యాం క్రోధజేష్వాత్మనైవతు॥
౪౭- మృగయాక్షో దివాస్వప్నః పరివాదః స్త్రియో మదః-
తౌర్యత్రికం వృథాట్యాచ కామజో దశకో గణః॥
౪౮- పైశున్యం సాహసం ద్రోహ ఈర్ష్యాఽసూయార్థదూ-
షణమ్-
వాగ్దండజంచ పారుష్యం క్రోధజో పి గణో ష్టకః॥
౪౯- ద్వయో రప్యేతయో ర్మూలం యం సర్వే కవయో విదుః-
తం యత్నేన జయే ల్లోభం తజ్జా వేతా వుభౌ గణౌ॥
౫౦- పాన మక్షాః స్త్రియ శ్చైవ మృగయాచ యథాక్రమమ్-
ఏత త్కష్టతమం విద్యా చ్చతుష్కం కామజే గణే॥
౫౧- దండస్య పాతనం చైవ వాక్పారుష్యార్థదూషణే-
క్రోధజే పి గణే విద్యా త్కష్టమేత త్త్రికం సదా॥
౫౨- సప్తకస్యాస్య వర్గస్య సర్వత్రైవానుషంగిణః-
పూర్వంపూర్వం గురుతరం విద్యా ద్వ్యసనమాత్మవాన్॥

౫౩- వ్యసనస్య చ మృత్యో శ్చ వ్యసనం కష్ట ముచ్యతే-
వ్యసన్య ధోధో వ్రజతి స్వర్యాత్య వ్యసనీ మృతః॥
౫౪- మౌలాన్ శాస్త్రవిదశ్శూరాన్ లబ్ధలక్షాన్ కులోద్గతాన్
సచివాన్ సప్తవాష్టౌ వా ప్రకుర్వీత పరీక్షితాన్॥
౫౫- అపి యత్సుకరం కర్మ తదప్యేకేన దుష్కరమ్-
విశేషతో సహాయేన కిము రాజ్యం మహోదయమ్॥
౫౬- తైస్సార్ధం చింతయేన్నిత్యం సామాన్యం సంధివిగ్రహమ్-
స్థానం సముదయం గుప్తిం లబ్ధప్రశమనాని చ॥
౫౭- తేషాం స్వం స్వ మభిప్రాయ ముపలభ్య పృథక్ పృథక్-
సమస్తానాం చ కార్యేషు విదధ్యాద్ధిత మాత్మనః॥
౫౮- సర్వేషాం తు విశిష్టేన బ్రాహ్మణేన విపశ్చితా-
మంత్రయేత్పరమం మంత్రం రాజా షాడ్గుణ్యసంయుతమ్
౫౯- నిత్యం తస్మిన్ సమాశ్వస్తః సర్వకార్యాణి నిక్షిపేత్-
తేన సార్ధం వినిశ్చిత్య తతః కర్మ సమారభేత్॥
౬౦- అన్యానపి ప్రకుర్వీత శుచీన్ ప్రాజ్ఞా నవస్థితాన్॥
సమ్యగర్థసమాహర్తౄన్ నమాత్యాన్ సుపరీక్షితాన్
౬౧- నిర్వర్తేతాస్య యావద్భి రితికర్తవ్యతా నృభిః-
తావతో తంద్రితాన్ దక్షాన్ ప్రకుర్వీత విచక్షణాన్॥
౬౨ తేషా మర్థే నియుంజీత శూరాన్ దక్షాన్ కులోద్గతాన్-
శుచీ నాకరకర్మాంతే భీరూ నంతర్నివేశనే॥
౬౩- దూతం చైవ ప్రకుర్వీత సర్వశాస్త్రవిశారదమ్-
ఇంగితాకారచేష్టజ్ఞం శుచిం దక్షం కులోద్గతమ్॥
౬౪- అనురక్త శ్శుచి ర్దక్షః స్మృతిమాన్ దేశకాలవిత్-
వపుష్మాన్ వీతభీ ర్వాగ్మీ దూతో రాజ్ఞః ప్రశస్యతే॥
౬౫- అమాత్యే దండ ఆయత్తో దండే వైనయికీ క్రియా-
నృపతౌ కోశరాష్ట్రే చ దూతే సంధివిపర్యయౌ॥
౬౬- దూత ఏవహి సంధత్తే భినత్త్యేవచ సంహతాన్-

దూత స్తత్కురుతే కర్మ భిద్యంతే యేనవా నవా॥
౬౭- స విద్యాదస్య కృత్యేషు నిగూఢేంగితచేష్టితైః।
ఆకార మింగితం చేష్టాం భృత్యేషు చ చికీర్షితమ్.
౬౮- బుద్ధ్వా చ సర్వం తత్త్వేన పరరాజచికీర్షితమ్-
తథా ప్రయత్న మాతిష్ఠే ద్యథాత్మానం నపీడయేత్॥
౬౯- జాంగలం సస్యసంపన్న మార్యప్రాయ మనావిలమ్.
రమ్య మానతసామంతం స్వాజీవ్యం దేశ మావసేత్॥

రాజనివాసార్హదుర్గాదినిర్ణయః.

౭౦- ధనుర్దుర్గం మహీదుర్గ మబ్దుర్గం వార్క్షమేవ వా.
నృదుర్గం గిరిదుర్గం వా సమాశ్రిత్య వసేత్పురమ్॥
౭౧- సర్వేణతు ప్రయత్నేన గిరిదుర్గం సమాశ్రయేత్-
ఏషాం హి బాహుగుణ్యేన గిరిదుర్గం విశిష్యతే॥
౭౨- త్రీణ్యాద్యాన్యాశ్రితాస్త్వేషాం మృగగర్తాశ్రయాప్చరాః
త్రీణ్యుత్తరాణి క్రమశః ప్లవంగమనరామరాః॥
౭౩- యథా దుర్గాశ్రితా నేతా న్నోపహింసంతి శత్రవః-
తథా రయో న హింసంతి నృపం దుర్గసమాశ్రితమ్॥
౭౪- ఏకః శతం యోధయతి ప్రాకారస్థో ధనుర్ధరః-
శతం దశసహస్రాణి తస్మా ద్దుర్గం విధీయతే॥
౭౫- తత్స్యా దాయుధసంపన్నం ధనధాన్యేన వాహనైః-
బ్రాహ్మణై శ్శిల్పిభి ర్యంత్రై ర్యవసేనోదకేన చ॥
౭౬- తస్య మధ్యే సుపర్యాప్తం కారయే ద్గృహ మాత్మనః-
గుప్తం సర్వర్తుకం శుభ్రం జలవృక్షసమన్వితమ్॥
౭౭- తదధ్యాస్యోద్వహే ద్భార్యాం సవర్ణాం లక్షణాన్వితామ్
కులే మహతి సంభూతాం హృద్యాం రూపగుణాన్వితామ్॥
౭౮- పురోహితం చ కుర్వీత వృణుయాదేవ చర్త్విజమ్.
తేస్య గృహ్యాణి కర్మాణి కుర్యు ర్వైతానికాని చ॥
౭౯- యజేత రాజా క్రతుభి ర్వివిధై రాప్తదక్షిణైః-
ధర్మార్థం చైవ విప్రేభ్యో దద్యా ద్భోగా న్ధనాని చ॥

౮౦- సాంవత్సరిక మాప్తైశ్చ రాష్ట్రాదాహారయేద్బలిమ్-
స్యాచ్చామ్నాయపరో లోకే వర్తేత పితృవన్నృషు॥
౮౧- అధ్యక్షాన్ వివిధాన్ కుర్యాత్తత్ర తత్ర విపశ్చితః
తేస్య సర్వాణ్యవేక్షేరన్నృణాం కార్యాణి కుర్వతామ్॥
౮౨- ఆవృత్తానాం గురుకులాద్విప్రాణాం పూజకో భవేత్-
నృపాణామక్షయో హ్యేష నిధిర్బ్రాహ్మోభిధీయతే॥
౮౩- న తం స్తేనా నచామిత్రా హరంతి నచ నశ్యతి-
తస్మాద్రాజ్ఞా నిధాతవ్యో బ్రాహ్మణేష్వక్షయో నిధిః
౮౪- న స్కందతే నవ్యథతే న వినశ్యతి కర్హిచిత్-
వరిష్ఠమగ్నిహోత్రేభ్యో బ్రాహ్మణస్యముఖేహుతమ్॥
౮౫- సమమబ్రాహ్మణే దానం ద్విగుణం బ్రాహ్మణబ్రువే-
ప్రాధీతే శతసాహస్రమనంతం వేదపారగే॥
౮౬- పాత్రస్య హి విశేషేణ శ్రద్దధానతయైవ చ-
అల్పం వా బహు వా ప్రేత్య దానస్యావాప్యతేఫలమ్॥
౮౭- సమోత్తమాధమై రాజా త్వాహూతః పాలయన్ప్రజాః
న నివర్తేత సంగ్రామాత్ క్షాత్రంధర్మమనుస్మరన్॥
౮౮- సంగ్రామేష్వనివర్తిత్వం ప్రజానాం చైవ పాలనమ్-
శుశ్రూషా బ్రాహ్మణానాంచ రాజ్ఞాం శ్రేయస్కరంపరమ్
౮౯- ఆహవేషు మిథోన్యోన్యం జిఘాంసంతో మహీక్షితః-
యుధ్యమానాః పరంశక్త్యా స్వర్గం యాంత్యపరాఙ్ముఖాః

యుద్ధావధ్యయోధాదినిర్ణయః

౯౦- నకూటైరాయుధైర్హన్యాద్యుధ్యమానో రణేరిపూన్
న కర్ణిభిర్నాపి దిగ్ధై ర్నాగ్నిజ్వలితతేజనైః॥
౯౧- నచహన్యాత్ స్థలారూఢం న క్లీబం నకృతాంజలిమ్-
నముక్తకేశం నాసీనం న తవాస్మీతి వాదినమ్॥
౯౨- నసుప్తం న విసన్నాహం న నగ్నం న నిరాయుధమ్-
న యుధ్యమానం పశ్యంతం నపరేణ సమాగతమ్।
౯౩- నాయుధవ్యసనప్రాప్తం నార్తం నాతిపరిక్షతమ్-

నభీతం నపరావృత్తం సతాం ధర్మ మనుస్మరన్॥
౯౪-యస్తు భీతః పరావృత్తః సంగ్రామే హన్యతే పరైః-
భర్తు ర్యద్దుష్కృతం కించి త్తత్సర్వం ప్రతిపద్యతే॥
౯౫-యచ్చాస్య సుకృతం కించి దముత్రార్థ ముపార్జితమ్-
భర్తా తత్సర్వ మాదత్తే పరావృత్తహతస్య తు॥
౯౬-రథాశ్వం హస్తినంఛత్రం ధనంధాన్యం పశూన్ స్త్రియః
సర్వద్రవ్యాణి కుప్యం చ యోయ జ్జయతి తస్య తత్॥
౯౭-రాజ్ఞశ్చ దద్యు రుద్ధార మిత్యేషా వైదికీ శ్రుతిః-
రాజ్ఞా చ సర్వయోధేభ్యో దాతవ్య మపృథగ్జితమ్॥
౯౮-ఏషో ఽనుపస్కృతః ప్రోక్తో యోధధర్మ స్సనాతనః-
అస్మా ద్ధర్మా న్నచ్యవేత క్షత్రియో ఘ్నన్ రణే రిపూన్

రాజ్యాభివర్ధనార్థం రాజ్ఞాకర్తవ్యక్రమః

౯౯-అలబ్ధం చైవ లిప్సేత లబ్ధం రక్షేత్ ప్రయత్నతః॥
రక్షితం వర్ధయే చ్చైవ వృద్ధం పాత్రేషు నిక్షిపేత్॥
౧౦౦-ఏత చ్చతుర్విధం విద్యా త్పురుషార్థప్రయోజనమ్-
అస్య నిత్య మనుష్ఠానం సమ్య క్కుర్యా దతంద్రితః॥
౧౦౧-అలబ్ధ మిచ్ఛే ద్దండేన లబ్ధం రక్షే దవేక్షయా-
రక్షితం వర్ధయే ద్వృద్ధ్యా వృద్ధం దానేన నిక్షిపేత్॥
౧౦౨-నిత్య ముద్యతదండః స్యా న్నిత్యం వివృతపౌరుషః-
నిత్యం సంవృతసంవార్యో నిత్యం ఛిద్రానుసార్యరేః॥
౧౦౩-నిత్య ముద్యతదండస్య కృత్స్న ముద్విజతే జగత్-
తస్మా త్సర్వాణి భూతాని దండేనైవ ప్రసాధయేత్॥
౧౦౪-అమాయయైవ వర్తేత న కథంచన మాయయా-
బుద్ధ్యేతారిప్రయుక్తాం చ మాయాం నిత్యంస్వసంవృతః
౧౦౫-నాస్య ఛిద్రం పరో విద్యా ద్విద్యా చ్ఛిద్రం పరస్య తు-
గూహే త్కూర్మ ఇవాంగాని రక్షే ద్వివర మాత్మనః
౧౦౬-బకవ చ్చింతయే దర్థా న్సింహవచ్చ పరాక్రమేత్-

వృకవచ్చావలుంపేత శశవచ్చ వినిష్పతేత్॥

౧౦౭-ఏవం విజయమానస్య యేఽస్య స్యుః పరిపన్థినః-

తానానయేద్వశం సర్వాన్ సామాదిభిరుపక్రమైః॥

౧౦౮-యది తే తు న తిష్ఠేయురుపాయైః ప్రథమైస్త్రిభిః-

దణ్డేనైవ ప్రసహ్యైతాంఛనకైర్వశమానయేత్

౧౦౯-సామాదీనాముపాయానాం చతుర్ణామపి పణ్డితాః-

సామదణ్డౌ ప్రశంసన్తి నిత్యం రాష్ట్రాభివృద్ధయే॥

౧౧౦-యథోద్ధరతి నిర్దాతా కక్షం ధాన్యం చ రక్షతి-

తథా రక్షేన్నృపో రాష్ట్రం హన్యాచ్చ పరిపన్థినః॥

౧౧౧-మోహాద్రాజా స్వరాష్ట్రం యః కర్షయత్యనవేక్షయా-

సోఽచిరాద్భ్రశ్యతే రాజ్యాజ్జీవితాచ్చ సబాన్ధవః॥

౧౧౨-శరీరకర్షణాత్ప్రాణాః క్షీయన్తే ప్రాణినాం యథా-

తథా రాజ్ఞామపి ప్రాణాః క్షీయన్తే రాష్ట్రకర్షణాత్

౧౧౩-రాష్ట్రస్య సంగ్రహే నిత్యం విధానమిదమాచరేత్-

సుసంగృహీతరాష్ట్రో హి పార్థివః సుఖమేధతే।

౧౧౪-ద్వయోస్త్రయాణాం పఞ్చానాం మధ్యే గుల్మమధిష్ఠితమ్

తథా గ్రామశతానాం చ కుర్యాద్రాష్ట్రస్య సంగ్రహమ్

స్వరాష్ట్రాన్తర్గతగ్రామాధ్యక్షకరణక్రమః

౧౧౫-గ్రామస్యాధిపతిం కుర్యాద్దశగ్రామపతిం తథా-

వింశతీశం శతేశం చ సహస్రపతిమేవ చ॥

౧౧౬-గ్రామదోషాన్సముత్పన్నాన్ గ్రామికః శనకైః స్వయం

శంసేద్గ్రామదశేశాయ దశేశో వింశతీశినే॥

౧౧౭-వింశతీశస్తు తత్సర్వం శతేశాయ నివేదయేత్-

శంసేద్గ్రామశతేశస్తు సహస్రపతయే స్వయమ్॥

౧౧౮-యాని రాజప్రదేయాని ప్రత్యహం గ్రామవాసిభిః॥

అన్నపానేంధనాదీని గ్రామికస్తాన్యవాప్నుయాత్॥
౧౧౯- దశీ కులం తు భుంజీత వింశీ పంచకులాని చ-
గ్రామం గ్రామశతాధ్యక్షః సహస్రాధిపతిః పురమ్॥
౧౨౦- తేషాం గ్రామ్యాణి కార్యాణి పృథక్కార్యాణి చైవహి-
రాజ్ఞోన్యస్సచివస్స్నిగ్ధస్తాని పశ్యేదతంద్రితః॥
౧౨౧- నగరే నగరే చైకం కుర్యాత్సర్వార్థచింతకమ్-
ఉచ్చైస్స్థానం ఘోరరూపం నక్షత్రాణామివ గ్రహమ్॥
౧౨౨- స తాననుపరిక్రామేత్సర్వానేవ సదా స్వయమ్-
తేషాం వృత్తం పరిణయేత్సమ్యగ్రాష్ట్రేషు తచ్చరైః॥
౧౨౩- రాజ్ఞో హి రక్షాధికృతాః పరస్వాదాయినశ్శఠాః-
భృత్యా భవంతి ప్రాయేణ తేభ్యో రక్షేదిమాః ప్రజాః॥
౧౨౪- యే కార్యికేభ్యోర్థమేవ గృహ్ణీయుః పాపచేతసః-
తేషాం సర్వస్వమాదాయ రాజా కుర్యాత్ప్రవాసనమ్॥
౧౨౫- రాజకర్మసు యుక్తానాం స్త్రీణాం ప్రేష్యజనస్య చ-
ప్రత్యహం కల్పయేద్వృత్తిం స్థానకర్మానురూపతః॥
౧౨౬- పణో దేయోవకృష్టస్య షడుత్కృష్టస్య వేతనమ్-
షాణ్మాసికస్తథాచ్ఛాదో ధాన్యద్రోణస్తు మాసికః॥

కరగ్రహణాదినిర్ణయః

౧౨౭- క్రయవిక్రయమధ్వానం భక్తం చ సపరివ్యయమ్-
యోగక్షేమం చ సంప్రేక్ష్య వణిజో దాపయేత్కరాన్॥
౧౨౮- యథా ఫలేన యుజ్యేత రాజా కర్తా చ కర్మణామ్-
తథావేక్ష్య నృపో రాష్ట్రే కల్పయేత్సతతం కరాన్॥
౧౨౯- యథాల్పాల్పమదంత్యాద్యం వార్యోకోవత్సషట్పదాః-
తథాల్పాల్పో గృహీతవ్యో రాష్ట్రాద్రాజ్ఞాబ్దికః కరః॥
౧౩౦- పంచాశద్భాగ ఆదేయో రాజ్ఞా పశుహిరణ్యయోః-
ధాన్యానామష్టమో భాగః షష్ఠో ద్వాదశ ఏవ వా॥
౧౩౧- ఆదదీతాథ షడ్భాగం ద్రుమమాంసమధుసర్పిషామ్-

గంధౌషధిరసానాం చ పుష్పమూలఫలస్య చ॥
౧౩౨- పత్రశాకతృణానాం చ చర్మణాం వైదళస్య చ-
మృన్మయానాంచ భాండానాం సర్వస్యాశ్మమయస్య చ
౧౩౩- మ్రియమాణో ప్యాదదీత న రాజా శ్రోత్రియాత్కరమ్-
నచ క్షుధాస్య సంసీదే చ్ఛ్రోత్రియో విషయే వసన్॥
౧౩౪- యస్య రాజ్ఞ స్తువిషయే శ్రోత్రియ స్సీదతి క్షుధా-
తస్యాపి తత్క్షుధా రాష్ట్ర మచిరేణైవ సీదతి॥
౧౩౫- శ్రుతవృత్తే విదిత్వాస్య వృత్తిం ధర్మ్యాం ప్రకల్పయేత్
సంరక్షే త్సర్వత శ్చైనం పితా పుత్ర మివౌరసమ్।
౧౩౬- సంరక్ష్యమాణో రాజ్ఞాయం కురుతే ధర్మమన్వహమ్-
తేనా యు ర్వర్ధతే రాజ్ఞో ద్రవిణం రాష్ట్ర మేవచ॥
౧౩౭- యత్కించిదపి వర్షస్య దాపయే త్కరసంజ్ఞితమ్॥
వ్యవహారేణ జీవంతం రాజా రాష్ట్రే పృథగ్జనమ్।
౧౩౮- కారుకాంఛ్ఛిల్పిన శ్చైవ శూద్రాంశ్చాత్మోపజీవినః-
ఏకైకం కారయే త్కర్మ మాసిమాసి మహీపతిః॥
౧౩౯- నోచ్ఛింద్యాదాత్మనో మూలం పరేషాంచాతితృష్ణయా-
ఉచ్ఛిందన్ హ్యాత్మనో మూల మాత్మానం తాంశ్చపీ
డయేత్॥
౧౪౦- తీక్ష్ణ శ్చైవ మృదు శ్చ స్యాత్కార్యం వీక్ష్య మహీపతిః-
తీక్ష్ణ శ్చైవ మృదు శ్చైవ రాజా భవతి సమ్మతః॥
౧౪౧- అమాత్యముఖ్యం ధర్మజ్ఞం ప్రాజ్ఞం దాంతం కులోద్గతమ్-
స్థాపయే దాసనే తస్మిన్ ఖిన్నః కార్యేక్షణే నృణామ్॥
౧౪౨- ఏవం సర్వం విధాయే ద మితికర్తవ్య మాత్మనః-
యుక్త శ్చైవా ప్రమత్తశ్చ పరిరక్షే దిమాః ప్రజాః॥
౧౪౩- విక్రోశంత్యో యస్యరాష్ట్రా ద్ధ్రియంతే దస్యుభిః ప్రజాః-
సంపశ్యత స్సభృత్యస్య మృత స్స నతు జీవతి॥
౧౪౪- క్షత్రియస్య పరో ధర్మః ప్రజానా మేవ పాలనమ్-

నిర్దిష్టఫలభోక్తా హి రాజా ధర్మేణ యుజ్యతే॥

౧౪౫- ఉత్థాయ పశ్చిమే యామే కృతశౌచ స్సమాహితః-
హుతాగ్ని ర్బ్రాహ్మణాంశ్చార్చ్య ప్రవిశే త్స శుభాం సభామ్॥

౧౪౬- తత్ర స్థితః ప్రజా స్సర్వాః ప్రతినంద్య విసర్జయేత్-
విసృజ్య చ ప్రజా స్సర్వా మంత్రయే త్సహ మంత్రిభిః

రహస్యాలోచనక్రమః.

౧౪౭- గిరిపృష్ఠం సమారుహ్య ప్రాసాదం వా రహోగతః-
అరణ్యే నిశ్శలాకే వా మంత్రయే దవిభావితః॥

౧౪౮- యస్య మంత్రం న జానంతి సమాగమ్య పృథగ్జనాః-
స కృత్స్నాం పృథివీం భుంక్తే కోశహీనోపి పార్థివః॥

౧౪౯- జడమూకాంధబధిరాం స్తైర్యగ్యోనాన్ వయోతిగాన్-
స్త్రీమ్లేచ్ఛవ్యాధితవ్యంగా న్మంత్రకాలేపసారయేత్

౧౫౦- భిందంత్యవమతా మంత్రం తైర్యగ్యోనా స్తథైవ చ-
స్త్రియశ్చైవ విశేషేణ తస్మాత్తత్రాదృతో భవేత్

౧౫౧- మధ్యందినే౽ర్ధరాత్రే వా విశ్రాంతో విగతక్లమః-
చింతయే ద్ధర్మకామార్థాన్ సార్ధం తై రేక ఏవ వా

౧౫౨- పరస్పరవిరుద్ధానాం తేషాం చ సముపార్జనమ్-
కన్యానాం సంప్రదానం చ కుమారాణాం చ రక్షణమ్॥*

౧౫౩- దూతసంప్రేషణం చైవ కార్యశేషం తథైవ చ-
అంతఃపురప్రచారం చ ప్రణిధీనాం చ చేష్టితమ్॥

౧౫౪- కృత్స్నం చాష్టవిధం కర్మ పంచవర్గం చ తత్త్వతః
అనురాగాపరాగౌ చ ప్రచారం మండలస్య చ-

౧౫౫- మధ్యమస్య ప్రచారం చ విజిగీషో శ్చ చేష్టితమ్-
ఉదాసీనప్రచారం చ శత్రో శ్చైవ ప్రయత్నతః॥

౧౫౬- ఏతాః ప్రకృతయో మూలం మండలస్య సమాసతః-
అష్టౌ చాన్యాస్సమాఖ్యాతా ద్ద్వాదశైవ తు తాస్స్మృతాః

౧౫౭- అమాత్యరాష్ట్రదుర్గార్థదండాఖ్యాః పంచ చాపరాః-
ప్రత్యేకం కథితా హ్యేతాః సంక్షేపేణ ద్విసప్తతిః॥

౧౫౮- అనంతర మరిం విద్యా దరిసేవిన మేవ చ-
అరేరనంతరం మిత్ర ముదాసీనం తయోః పరమ్॥

సంధ్యాదిషాడ్గుణ్యకాలాదివిచారః.

౧౫౯- తాన్ సర్వా నభిసంద్ధ్యాత్ సామాదిభి రుపక్రమైః-
వ్యస్తైశ్చైవ సమస్తైశ్చ పౌరుషేణ నయేన చ॥

౧౬౦- సంధిం చ విగ్రహం చైవ యాన మాసన మేవచ-
ద్వైధీభావం సంశ్రయం చ షడ్గుణాంశ్చింతయే త్సదా॥

౧౬౧- ఆసనం చైవ యానంచ సంధిం విగ్రహ మేవచ-
కార్యం వీక్ష్య ప్రయుంజీత ద్వైధం సంశ్రయ మేవచ॥

౧౬౨- సంధిం తు ద్వివిధం విద్యా ద్రాజా విగ్రహ మేవచ
ఉభే యానాసనే చైవ ద్వివిధ స్సంశ్రయః స్మృతః॥

౧౬౩- సమానయానకర్మా చ విపరీత స్తథైవచ-
తదాత్వాయతి సంయుక్తః సంధిర్జ్ఞేయో ద్విలక్షణః॥

౧౬౪- స్వయం కృతశ్చ కార్యార్థ మకాలే కాల ఏవవా-
మిత్రస్య చైవాపకృతే ద్వివిధో విగ్రహః స్మృతః॥

౧౬౫- ఏకాకిన శ్చాత్యయికే కార్యే ప్రాప్తే యదృచ్ఛయా-
సంహతస్య చ మిత్రేణ ద్వివిధం యాన ముచ్యతే॥

౧౬౬- క్షీణస్య చైవ క్రమశో దైవా త్పూర్వకృతేన వా-
మిత్రస్య చానురోధేన ద్వివిధం స్మృత మాసనమ్॥

౧౬౭- బలస్య స్వామిన శ్చైవ స్థితిః కార్యార్థ సిద్ధయే-
ద్వివిధం కీర్త్యతే ద్వైధం షాడ్గుణ్య గుణవేదిభిః॥

౧౬౮- అర్థ సంపాదనార్థం చ పీడ్యమానస్య శత్రుభిః-
సాధుషు వ్యపదేశార్థం ద్వివిధః సంశ్రయః స్మృతః॥

౧౬౯ యదా వగచ్ఛే దాయత్యా మాధిక్యం ధ్రువ మాత్మనః
తదాత్వే చాల్పికాం పీడాం తదా సంధిం సమాశ్రయేత్

౧౭౦- యదా ప్రకృష్టా మన్యేత సర్వాస్తు ప్రకృతీర్భృశమ్
అత్యుచ్ఛ్రితం తథాత్మానం తదా కుర్వీత విగ్రహమ్
౧౭౧- యదా మన్యేత భావేన హృష్టం పుష్టం బలం స్వకమ్-
పరస్య విపరీతం చ తదా యాయాద్రిపుం ప్రతి॥
౧౭౨- యదా తు స్యాత్పరిక్షీణో వాహనేన బలేన చ-
తదాసీత ప్రయత్నేన శనకైస్సాన్త్వయన్నరీన్॥
౧౭౩- మన్యేతారిం యదా రాజా సర్వథా బలవత్తరమ్-
తదా ద్విధా బలంకృత్వా సాధయేత్కార్యమాత్మనః॥
౧౭౪- యదా పరబలానాం తు గమనీయతమో భవేత్ -
తదా తు సంశ్రయేత్క్షిప్రం ధార్మికం బలినం నృపమ్॥
౧౭౫- నిగ్రహం ప్రకృతీనాం చ కుర్యాద్యోऽరిబలస్య చ -
ఉపసేవేత తన్నిత్యం సర్వయత్నైర్గురుం యథా॥
౧౭౬- యది తత్రాపి సంపశ్యేద్దోషం సంశ్రయకారితమ్-
సుయుద్ధమేవ తత్రాపి నిర్విశఙ్కస్సమాచరేత్ ॥
౧౭౭- సర్వోపాయైస్తథా కుర్యాన్నీతిజ్ఞః పృథివీపతిః -
యథాస్యాభ్యధికా న స్యుర్మిత్రోదాసీనశత్రవః॥
౧౭౮- ఆయతిం సర్వకార్యాణాం తదాత్వం చ విచారయేత్-
అతీతానాం చ సర్వేషాం గుణదోషౌ చ తత్త్వతః ॥
౧౭౯- ఆయత్యాం గుణదోషజ్ఞస్తదాత్వే క్షిప్రనిశ్చయః -]
[అతీతే కార్యశేషజ్ఞశ్శత్రుభిర్నాభిభూయతే॥
౧౮౦- యథైనం నాభిసందధ్యుర్మిత్రోదాసీనశత్రవః-
తథా సర్వం సంవిదధ్యాదేష సామాసికో నయః ॥
౧౮౧- యదా తు యానమాతిష్ఠేదరిరాష్ట్రంప్రతి ప్రభుః

తదానేన విధానేన యాయాదరిపురం శనైః॥

యుద్ధయాత్రాకాలాదినిర్ణయః.

౧౮౨- మార్గశీర్షే శుభే మాసి యాయాద్యాత్రాం మహీపతిః
ఫాల్గునం వాథ చైత్రం వా మాసౌ ప్రతి యథాబలమ్॥

౧౮౩- అన్యేష్వ పితు కాలేషు యదా పశ్యేద్ధ్రువం జయమ్-
తదా యాయా ద్విగృహ్యైవ వ్యసనే చోత్థితే రిపోః॥
౧౮౪- కృత్వా విధానం మూలేతు యాత్రికం చ యథావిధి-
ఉపగృహ్యా స్పదం చైవ చారాన్ సమ్యగ్విధాయచ॥
౧౮౫- సంశోధ్య త్రివిధం మార్గం షడ్విధం చ బలం స్వకమ్-
సాంపరాయిక కల్పేన యాయా దరిపురం శనైః॥
౧౮౬- శత్రుసేవిని మిత్రే చ గూఢే యుక్తతరో భవేత్-
గతప్రత్యాగతే చైవ సహి కష్టతరో రిపుః॥
౧౮౭- దండవ్యూహేన తన్మార్గం యాయాత్తు శకటేనవా
వరాహ మకరాభ్యాంవా సూచ్యా వా గరుడేన వా॥
౧౮౮- యతశ్చ భయ మాశంకే త్తతో విస్తారయేద్బలమ్-
పద్మేన చైవ వ్యూహేన నివిశేత సదా స్వయమ్॥
౧౮౯- సేనాపతి బలాధ్యక్షౌ సర్వదిక్షు నివేశయేత్-
యతశ్చ భయ మాశంకేత్ ప్రాచీంతాంకల్పయేద్దిశమ్
౧౯౦- గుల్మాంశ్చ స్థాపయే దాప్తాన్ కృతసంజ్ఞాన్ సమంతతః-
స్థానే యుద్ధే చ కుశలా నభీరూ నవికారిణః॥
౧౯౧- సంహతాన్ యోధయే దల్పాన్ కామం విస్తారయే ద్బహూన్-
సూచ్యా వజ్రేణ చైవైతాన్ వ్యూహేన వ్యూహ్య యోధయేత్॥
౧౯౨- స్యందనాశ్వై స్సమేయుధ్యే దనూపే నౌద్విపై స్తథా
వృక్షగుల్మా వృతే చాపై రసిచర్మాయుధైః స్థలే-
౧౯౩- కురుక్షేత్రాంశ్చ మత్స్యాంశ్చ పంచాలాం చ్ఛూరసేనజాన్-
దీర్ఘాంల్లఘూంశ్చైవ నరా నగ్రానీకేషు యోధయేత్
౧౯౪- ప్రహర్షయే ద్బలం వ్యూహ్య తాంశ్చ సమ్యక్పరీక్షయేత్
చేష్టాశ్చైవ విజానీయా దరీన్ యోధయతా మపి॥

౧౯౫- ఉపరుధ్యారి మాసీత రాష్ట్రం చాస్యోపపీడయేత్
దూషయేచ్చాస్య సతతం యవసాన్నోదకేంధనమ్॥

౧౯౬- భింద్యాచ్చైవ తటాకాని ప్రాకారపరిఖా స్తథా
సమవస్కందయేచ్చైనం రాత్రౌ విత్రాసయే త్తథా

౧౯౭- ఉపజప్యా నుపజపే ద్బుధ్యేతైవ చ తత్కృతమ్
యుక్తే చ దైవే యుధ్యేత జయప్రేప్సు రపేతభీః॥

౧౯౮- సామ్నా దానేన భేదేన సమస్తై రథవా పృథక్
విజేతుం ప్రయతేతారీ న్న యుద్ధేన కదాచన॥

౧౯౯- అనిత్యో విజయో యస్మా ద్దృశ్యతే యుధ్యమానయోః
పరాజయశ్చ సంగ్రామే తస్మా ద్యుద్ధం వివర్జయేత్॥

౨౦౦- త్రయాణా మప్యుపాయానాం పూర్వోక్తానా మ
సంభవే
తథా యుధ్యేత సంపన్నో విజయేత రిపూన్ యథా॥

౨౦౧- జిత్వా సంపూజయే ద్దేవాన్ బ్రాహ్మణాంశ్చైవ ధా
ర్మికాన్
ప్రదద్యా త్పరిహారాంశ్చ ఖ్యాపయే దభయాని చ॥

౨౦౨- సర్వేషాం తు విదిత్వైషాం సమాసేన చికీర్షితమ్
స్థాపయే త్తత్ర తద్వంశ్యం కుర్యాచ్చ సమయక్రియామ్॥

౨౦౩- ప్రమాణాని చ కుర్వీత తేషాం ధర్మా న్యథోదితాన్
రత్నైశ్చ పూజయే దేనం ప్రధానపురుషైః సహ॥

౨౦౪- ఆదాన మప్రియకరం దానం చ ప్రియకారకమ్
అభీప్సితానా మర్థానాం కాలే యుక్తం ప్రశస్యతే॥

౨౦౫- సర్వం కర్మేద మాయత్తం విధానే దైవమానుషే
తయోర్దైవ మచింత్యం తు మానుషే విద్యతే క్రియా

౨౦౬- సహ వాపి వ్రజే ద్యుక్తః సంధిం కృత్వా ప్రయత్నతః
మిత్రం హిరణ్యం భూమిం వా సంపశ్యం స్త్రివిధం ఫలమ్

౨౦౭- పార్ష్ణిగ్రాహం చ సంప్రేక్ష్య తథాక్రందం చ మండలే
మిత్రా దథాప్య మిత్రా ద్వా యాత్రాఫల మ

వాప్నుయాత్ ॥
౨౦౮- హిరణ్యభూమిసంప్రాప్త్యా పార్థివో న తథైధతే-
యథా మిత్రం ధ్రువం లబ్ధ్వా కృశమప్యాయతిక్షమమ్
౨౦౯- ధర్మజ్ఞం చ కృతజ్ఞం చ తుష్టప్రకృతి మేవచ -
అనురక్తం స్థిరారంభం లఘుమిత్రం ప్రశస్యతే ॥
౨౧౦- ప్రాజ్ఞం కులీనం శూరం చ దక్షం దాతార మేవచ-
కృతజ్ఞం ధృతిమంతం చ కష్ట మాహు రరిం బుధాః ॥
౨౧౧- ఆర్యతా పురుషజ్ఞానం శౌర్యం కరుణవేదితా -
స్థౌలలక్ష్యం చ సతత ముదాసీనగుణోదయః॥
౨౧౨- క్షేమ్యాం సస్యప్రదాం నిత్యం పశువృద్ధికరీ మపి ॥
పరిత్యజే న్నృపో భూమి మాత్మార్థ మవిచారయన్ ॥
౨౧౩- ఆపదర్థం ధనం రక్షే ద్దారా న్రక్షే ద్ధనై రపి -
ఆత్మానం సతతం రక్షే ద్దారై రపి ధనై రపి ॥
౨౧౪- సహ సర్వా స్సముత్పన్నాః ప్రసమీక్ష్యాపదో భృశమ్-
సంయుక్తాం శ్చ వియుక్తాం శ్చ సర్వోపాయా న్సృ
జే ద్బుధః ॥
౨౧౫- ఉపేతార ముపేయం చ సర్వోపాయాంశ్చ కృత్స్నశః
ఏతత్త్రయం సమాశ్రిత్య ప్రయతేతార్థ సిద్ధయె ॥
౨౧౬- ఏవం సర్వ మిదం రాజా సహ సమ్మంత్ర్య మంత్రిభిః-
వ్యాయమ్యాప్లుత్య మధ్యాహ్నే భోక్తు మంతఃపు
రం విశేత్ ॥

రాజభోజనాదిక్రమః.

౨౧౭- తత్రాత్మభూతైః కాలజ్ఞై రహార్యైః పరిచారకైః-
సుపరీక్షిత మన్నాద్య మద్యా న్మంత్రై ర్విషాపహైః ॥
౨౧౮- విషఘ్నై రగదై శ్చాస్య సర్వద్రవ్యాణి యోజయేత్
విషఘ్నాని చ రత్నాని నియతో ధారయే త్సదా ॥
౨౧౯- పరీక్షితాః స్త్రియ శ్చైనం వ్యజనోదక ధూపనైః

వేషాభరణసంశుద్ధాః స్పృశేయు స్సుసమాహితాః॥

౨౨౦- ఏవం ప్రయత్నం కుర్వీత యానశయ్యాసనాశనే -
స్నానే ప్రసాధనే చైవ సర్వాలంకారకేషు చ॥

౨౨౧- భుక్తవాన్ విహరే చ్చైవ స్త్రీభి రంతఃపురే సహ-
విహృత్య తు యథాకాలం పునః కార్యాణి చింతయేత్॥

౨౨౨- అలంకృత శ్చ సంపశ్యే దాయుధీయం పునర్జనమ్-
వాహనాని చ సర్వాణి శస్త్రాణ్యాభరణాని చ॥

౨౨౩-సంధ్యాం చోపాస్య శృణుయా దంతర్వేశ్మని శస్త్రభృత్
రహస్యాఖ్యాయినాం చైవ ప్రణిధీనాం చ చేష్టితమ్॥

౨౨౪- గత్వా కక్షాంతరం త్వన్య త్సమనుజ్ఞాప్య తంజనమ్ -
ప్రవిశే ద్భోజనార్థం చ స్త్రీవృతోంతఃపురం పునః॥

౨౨౫- తత్ర భుక్త్వా పునః కించి త్తూర్యఘోషైః ప్రహర్షితః-
సంవిశే త్తు యథాకాల ముత్తిష్ఠే చ్చ గతక్లమః॥

౨౨౬- ఏత ద్విధాన మాతిష్ఠే దరోగః పృథివీపతిః -
అస్వస్థ స్సర్వ మేత త్తు భృత్యేషు వినియోజయేత్ -

ఇతి మానవే ధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం- రాజధర్మో నామ
సప్తమోధ్యాయః,

అథాష్టమాధ్యాయప్రారంభః-

వ్యవహారవీక్షణక్రమః,

౧ - వ్యవహారాన్ దిదృక్షు స్తు బ్రాహ్మణై స్సహ పార్థివః-
మంత్రజ్ఞై ర్మంత్రిభి శ్చైవ వినీతః ప్రవిశే త్సభామ్॥

౨ - తత్రాసీనః స్థితో వాపి పాణి ముద్యమ్య దక్షిణమ్-
వినీతవేషాభరణః పశ్యే త్కార్యాణి కార్యిణామ్-

౩ - ప్రత్యహం దేశదృష్టైశ్చ శాస్త్రదృష్టైశ్చ హేతుభిః
అష్టాదశసు మార్గేషు నిబద్ధాని పృథక్పృథక్॥

అష్టాదశవ్యవహారపదనిర్ణయః

౪ - తేషామాద్యమృణాదానం నిక్షేపోఽస్వామివిక్రయః
సంభూయ చ సముత్థానం దత్తస్యానపకర్మ చ॥

౫ - వేతనస్యైవ చాదానం సంవిదశ్చ వ్యతిక్రమః
క్రయవిక్రయానుశయో వివాదః స్వామిపాలయోః॥

౬ - సీమావివాదధర్మశ్చ పారుష్యే దండవాచికే
స్తేయం చ సాహసం చైవ స్త్రీసంగ్రహణమేవ చ॥

౭ - స్త్రీపుంధర్మో విభాగశ్చ ద్యూతమాహ్వయ ఏవ చ
పదాన్యష్టాదశైతాని వ్యవహారస్థితావిహ॥

౮ - ఏషు స్థానేషు భూయిష్ఠం వివాదం చరతాం నృణామ్
ధర్మం శాశ్వతమాశ్రిత్య కుర్యాత్కార్యవినిర్ణయమ్॥

వ్యవహారదర్శనార్థం పండితనియోజనాదిక్రమః

౯ - యదా స్వయం న కుర్యాత్తు నృపతిః కార్యదర్శనమ్
తదా నియుంజ్యాద్విద్వాంసం బ్రాహ్మణం కార్యదర్శనే॥

౧౦ - సోఽస్య కార్యాణి సంపశ్యేత్సభ్యైరేవ త్రిభిర్వృతః
సభామేవ ప్రవిశ్యాగ్ర్యామాసీనః స్థిత ఏవ వా॥

౧౧ - యస్మిన్దేశే నిషీదంతి విప్రా వేదవిదస్త్రయః
రాజ్ఞశ్చాధికృతో విద్వాన్ బ్రాహ్మణస్తాం సభాం విదుః॥

౧౨ - ధర్మో విద్ధస్త్వధర్మేణ సభాం యత్రోపతిష్ఠతే
శల్యం చాస్య న కృంతంతి విద్ధాస్తత్ర సభాసదః॥

౧౩ - సభాం వా న ప్రవేష్టవ్యం వక్తవ్యం వా సమంజసమ్
అబ్రువన్ విబ్రువన్ వాపి నరో భవతి కిల్బిషీ॥

౧౪ - యత్ర ధర్మో హ్యధర్మేణ సత్యం యత్రానృతేన చ
హన్యతే ప్రేక్షమాణానాం హతాస్తత్ర సభాసదః॥

౧౫- ధర్మఏవ హతో హంతి ధర్మో రక్షతి రక్షితః-
తస్మాద్ధర్మో న హంతవ్యో మానోధర్మో హతోవధీత్
౧౬- వృషో హి భగవాన్ ధర్మ_స్తస్య యః కురుతే హ్యలమ్
వృషలం తం విదుర్దేవా_స్తస్మాద్ధర్మం-లోపయేత్,
౧౭- ఏక ఏవ సుహృద్ధర్మో నిధనే ప్యనుయాతి యః-
శరీరేణ సమం నాశం సర్వ మన్యద్ధి గచ్ఛతి॥
౧౮- పాదో ధర్మస్య కర్తారం పాద స్సాక్షిణ మృచ్ఛతి-
పాద స్సభాసద స్సర్వాన్ పాదో రాజాన మృచ్ఛతి॥
౧౯ రాజా భవత్యనేనా_స్తు ముచ్యంతే చ సభాసదః-
ఏనో గచ్ఛతి కర్తారం నిందార్హో యత్ర నింద్యతే॥
౨౦- జాతిమాత్రోపజీవీ వా కామం స్యాద్బ్రాహ్మణబ్రువః
ధర్మప్రవక్తా నృపతేర్నతు శూద్రః కథంచన॥

౨౧- యస్య శూద్ర_స్తు కురుతే రాజ్ఞో ధర్మవివేచనమ్-
తస్య సీదతి తద్రాష్ట్రం పంకే గౌరివ పశ్యతః॥

౨౨- యద్రాష్ట్రం శూద్రభూయిష్ఠం నాస్తికాక్రాంత మద్విజమ్-
వినశ్యత్యాశు తత్కృత్స్నం దుర్భిక్షవ్యాధిపీడితమ్॥
౨౩- ధర్మాసన మధిష్ఠాయ సంవీతాంగ స్సమాహితః-
ప్రణమ్య లోకపాలేభ్యః కార్యదర్శన మారభేత్॥
౨౪- అర్థానర్థా వుభౌ బుద్ధ్వా ధర్మాధర్మౌ చ కేవలౌ-
వర్ణక్రమేణ సర్వాణి పశ్యేత్కార్యాణి కార్యిణామ్॥

—— ❖ అంతర్గతభావగ్రహణోపాయాః ❖ ——

౨౫- బాహ్యైర్విభావయే ల్లింగై_ర్భావ మంతర్గతం నృణామ్
స్వరవర్ణేంగితాకారై శ్చక్షుషా చేష్టితేన చ॥
౨౬- ఆకారై రింగితై ర్గత్యా చేష్టయా భాషితేన చ-
నేత్రవక్త్రవికారైశ్చ గృహ్యతేంతర్గతం మనః॥

—— ❁ బాలాదిధనపాలనవిషయః ❁ ——

౨౭- బాలదాయాదికం రిక్థం తావద్రాజానుపాలయేత్

యావత్స స్యాత్సమావృత్తో యావచ్చాతీతశైశవః॥
౨౮- వశాపుత్రాసు చైవం స్యాద్రక్షణం నిష్కులాసు చ
పతివ్రతాసు చ స్త్రీషు విధవాస్వాతురాసు చ॥
౨౯- జీవంతీనాం తు తాసాం యే తద్ధరేయుః స్వబాంధవాః-
తాం ఛిష్యాచ్చౌరదండేన ధార్మికః పృథివీపతిః॥

ప్రణష్టస్వామికద్రవ్యాదివిషయః

౩౦- ప్రణష్టస్వామికం రిక్థం రాజా త్ర్యబ్దం నిధాపయేత్
అర్వాక్ త్ర్యబ్దాద్ధరేత్స్వామీ పరేణ నృపతిర్హరేత్
౩౧- మమేదమితి యో బ్రూయాత్సోనుయోజ్యో యథావిధి
సంవాద్య రూపసంఖ్యాదీన్ స్వామీ తద్ద్రవ్యమర్హతి
౩౨- అవేదయానో నష్టస్య దేశం కాలం చ తత్త్వతః-
వర్ణం రూపం ప్రమాణం చ తత్సమం దండమర్హతి॥
౩౩- ఆదదీతాథ షడ్భాగం ప్రణష్టాధిగతాన్నృపః-
దశమం ద్వాదశం వాపి సతాం ధర్మమనుస్మరన్॥
౩౪- ప్రణష్టాధిగతం ద్రవ్యం తిష్ఠేద్యుక్తైరధిష్ఠితమ్-
యాంస్తత్ర చోరాన్ గృహ్ణీయాత్తాన్ రాజేభేన ఘాతయేత్॥
౩౫- మమాయమితి యో బ్రూయాన్నిధిం సత్యేన మానవః
తస్యాదదీత షడ్భాగం రాజా ద్వాదశమేవ వా॥
౩౬- అనృతం తు వదన్ దండ్యస్స్వవిత్తస్యాంశమష్టమమ్-
తస్యైవ వా నిధానస్య సంఖ్యాయాల్పీయసీం కలామ్

భూమినిక్షిప్తనిధివిషయః

౩౭- విద్వాంస్తు బ్రాహ్మణో దృష్ట్వా పూర్వోపనిహితం నిధిమ్
అశేషతోప్యాదదీత సర్వస్యాధిపతిర్హి సః॥
౩౮- యం తు పశ్యేన్నిధిం రాజా పురాణం నిహితం క్షితౌ-
తస్మాద్ద్విజేభ్యో దత్త్వార్ధమర్ధం కోశే ప్రవేశయేత్
౩౯- నిధీనాం తు పురాణానాం ధాతూనామేవ చ క్షితౌ-

అర్థభాగ్రత్తుణా త్రాజా భూమే రధిపతిర్హ్నాసః ॥

చోరహృతధనాదివిషయః.

౪౦- దాతవ్యం సర్వవర్ణేభ్యో రాజ్ఞా చోరై ర్హృతంధనమ్
రాజా తదుపయుంజాన శ్చోరస్యాప్నోతి కిల్బిషమ్॥
౪౧- జాతిజానపదా న్ధర్మాం చ్ఛ్రేణీధర్మాంశ్చ ధర్మవిత్
సమీక్ష్య కులధర్మాంశ్చ స్వధర్మం ప్రతిపాదయేత్॥
౪౨- స్వాని కర్మాణి కుర్వాణా దూరే సంతోపి మానవాః.
ప్రియా భవంతి లోకస్య స్వే స్వే కర్మణ్యవస్థితాః॥
౪౩- నోత్పాదయేత్స్వయం కార్యం రాజా నాప్యస్య పూరుషః
నచ ప్రాపిత మన్యేన గ్రసే దర్థం కథంచన ॥
౪౪- యథా నయ త్యసృక్పాతై ర్మృగస్య మృగయుః పదమ్
నయే త్తథా నుమానేన ధర్మస్య నృపతిః పదమ్॥
౪౫- సత్య మర్థం చ సంపశ్యే దాత్మాన మథ సాక్షిణః
దేశం రూపం చ కాలం చ వ్యవహారవిధౌ స్థితః॥
౪౬- సద్భి రాచరితం యత్స్యా ద్ధార్మికైశ్చ ద్విజాతిభిః.
తద్దేశకులజాతీనా మవిరుద్ధం ప్రకల్పయేత్॥

ఋణాదానప్రకరణమ్

౪౭- అధమర్ణార్థ సిద్ధ్యర్థ ముత్తమర్ణేన చోదితః-
దాపయే ద్ధనికస్యార్థ మధమర్ణా ద్విభావితమ్॥
౪౮- యైర్యై రుపాయైరర్థంస్వం ప్రాప్నుయాదుత్తమర్ణికః
తైస్తై రుపాయైస్సంగృహ్య దాపయే దధమర్ణికమ్॥
౪౯- ధర్మేణ వ్యవహారేణ ఛలేనాచరితేన చ-
ప్రయుక్తం సాధయే దర్థం పంచమేన బలేన చ॥
౫౦- యః స్వయం సాధయే దర్థ ముత్తమర్ణో ధమర్ణికాత్
న స రాజ్ఞాభియోక్తవ్యః స్వకం సంసాధయన్ధనమ్
౫౧- అర్థే పవ్యయమానం తు కరణేన విభావితమ్-
దాపయే ద్ధనికస్యార్థం దండలేశం చ శక్తితః॥

౫౨- అపహ్నవే ధమర్ణస్య దేహీ త్యుక్తస్య సంసది-
అభియోక్తా దిశే ద్దేశ్యం కరణం వా న్యదుద్దిశేత్ ॥

౫౩- అదేశ్యం యశ్చ దిశతి నిర్దిశ్యా పహ్నుతే చ యః-
య శ్చా ధరో త్తరా నర్థాన్ విగీతా న్నావబుధ్యతే ॥

౫౪- అపదిశ్యా పదేశ్యం చ పున ర్య స్త్వ పధావతి-
సమ్యక్ ప్రణి హితం చార్థం పృష్ట స్స న్నా భినందతి ॥

౫౫- అసంభాష్యే సాక్షిభి శ్చ దేశే సంభాషతే మిథః-
నిరు చ్యమానం ప్రశ్నం చ నేచ్ఛే ద్య శ్చాపి నిష్పతేత్

౫౬- బ్రూహీ త్యుక్త శ్చ న బ్రూయా దుక్తం చ న విభావయేత్
న చ పూర్వాపరం విద్యా త్తస్మా దర్థా త్స హీయతే ॥

౫౭- సాక్షిణ స్సంతి మే త్యుక్త్వా దిశే త్యుక్తో దిశే న్న యః
ధర్మస్థః కారణై రేతై ర్హీనం తమపి నిర్దిశేత్ ॥

౫౮- అభియోక్తా న చే ద్బ్రూయా ద్బధ్యో దండ్య శ్చ ధర్మతః-
న చే త్త్రిపక్షాత్ ప్రబ్రూయా ద్ధర్మం ప్రతి పరాజితః ॥

౫౯- యో యావ న్నిహ్నువీ తార్థం మిథ్యా యావతి వా వదేత్
తౌ నృపేణ హ్య ధర్మజ్ఞౌ దాప్యౌ తద్ద్విగుణం దమమ్ ॥

౬౦- పృష్టో పవ్యయమాన స్తు కృతావస్థో ధనైషిణా-
త్ర్యవరై స్సాక్షిభి ర్భావ్యో నృపబ్రాహ్మణసన్నిధౌ ॥

౬౧- యాదృశా ధనిభిః కార్యా వ్యవహారేషు సాక్షిణః -
తాదృశా న్సంప్రవక్ష్యామి యథా వాచ్య మృతం చ తైః ॥

సాక్ష్యప్రకరణమ్.

౬౨- గృహిణః పుత్రిణో మౌలాః క్షత్రవిట్ఛూద్రయోనయః-
అర్థ్యుక్తా స్సాక్ష్య మర్హంతి న యే కేచి దనాపది ॥

౬౩- ఆప్తా స్సర్వేషు వర్ణేషు కార్యాః కార్యేషు సాక్షిణః-
సర్వధర్మవిదో లుబ్ధా విపరీతాం స్తు వర్జయేత్ ॥

౬౪- నార్థసంబంధినో నాప్తా న సహాయా న వైరిణః -
న దృష్టదోషాః కర్తవ్యా న వ్యాధ్యార్తా న దూషితాః ॥

౬౫. న సాక్షీ నృపతిః కార్యో న కారుక కుశీలవౌ.
న శ్రోత్రియో న లింగస్థో న సంగేభ్యో వినిర్గతః॥

౬౬. నాధ్యధీనో న వక్తవ్యో న దస్యుర్న వికర్మకృత్.
న వృద్ధో న శిశుర్నైకో నాంత్యో న వికలేంద్రియః॥

౬౭. నార్తో న మత్తో నోన్మత్తో న క్షుత్తృష్ణోపపీడితః.
న శ్రమార్తో న కామార్తో న క్రుద్ధో నాపి తస్కరః॥

౬౮. స్త్రీణాంసాక్ష్యంస్త్రియఃకుర్యుర్ద్విజానాంసదృశాద్విజాః
శూద్రాశ్చ సంతశ్శూద్రాణా మంత్యానా మం
త్యయోనయః॥

౬౯. అనుభావీ తు యః కశ్చిత్కుర్యాత్సాక్ష్యంవివాదినాం.
అంతర్వేశ్మన్యరణ్యేవా శరీరస్యాపిచాత్యయే॥

౭౦. స్త్రియాప్యసంభవే కార్యం బాలేన స్థవిరేణ వా.
శిష్యేణ బంధునా వాపి దాసేన భృతకేన వా॥

౭౧. బాలవృద్ధాతురాణాంచ సాక్ష్యేషు వదతాం మృషా.
జానీయాదస్థిరాం వాచ ముత్సిక్తమనసాం తథా॥

౭౨. సాహసేషు చ సర్వేషు స్తేయ సంగ్రహణేషుచ.
వాగ్దండయోశ్చ పారుష్యే న పరీక్షేత సాక్షిణః॥

౭౩. బహుత్వం పరిగృహ్ణీయాత్సాక్షిద్వైధే నరాధిపః.
సమేషుతు గుణోత్కృష్టాన్గుణిద్వైధే ద్విజోత్తమాన్॥

౭౪. సమక్షదర్శనాత్సాక్ష్యం శ్రవణాచ్చైవ సిధ్యతి.
తత్ర సత్యం బ్రువన్సాక్షీ ధర్మార్థాభ్యాంనహీయతే॥

౭౫. సాక్షీ దృష్టశ్రుతాదన్యద్విబ్రువన్నార్యసంసది.
అవాఙ్నరక మభ్యేతి ప్రేత్య స్వర్గాచ్చ హీయతే॥

౭౬. యత్రానిబద్ధోపీక్షేత శృణుయాద్వాపి కించన.
పృష్టస్తత్రాపి తద్బ్రూయాద్యథాదృష్టం యథాశ్రుతమ్

౭౭. ఏకోలుబ్ధస్తు సాక్షీ స్యాద్బహ్వ్యశ్శుచ్యోపి న స్త్రియః.
స్త్రీబుద్ధేరస్థిరత్వాత్తు దోషైశ్చాన్యేపి యే వృతాః॥

౭౮- స్వభావేనైవ యద్బ్రూయుస్తద్గ్రాహ్యం వ్యావహారికమ్ -
అతో యదన్యద్విబ్రూయుర్ధర్మార్థం తదపార్థకమ్ ॥

॥ సాక్షిప్రశ్నవిధానక్రమః ॥

౭౯- సభాన్తస్సాక్షిణః ప్రాప్తానర్థిప్రత్యర్థిసన్నిధౌ-
ప్రాడ్వివాకోఽనుయుంజీత విధినానేన సాంత్వయన్ ॥

౮౦- యద్ద్వయోరనయోర్వేత్థ కార్యేఽస్మిన్ చేష్టితం మిథః
తద్బ్రూత సర్వం సత్యేన యుష్మాకం హ్యత్ర సాక్షితా ॥

౮౧ సత్యం సాక్ష్యే బ్రువన్సాక్షీ లోకానాప్నోత్యపుష్కలాన్
ఇహచానుత్తమాం కీర్తిం వాగేషా బ్రహ్మపూజితా ॥

౮౨- సాక్ష్యేఽనృతం వదన్ పాశైర్బధ్యతే వారుణైర్భృశమ్
వివశశ్శతమాజాతీస్తస్మాత్సాక్ష్యం వదేదృతమ్ ॥

౮౩- సత్యేన పూయతే సాక్షీ ధర్మస్సత్యేన వర్ధతే -
తస్మాత్సత్యం హి వక్తవ్యం సర్వవర్ణేషు సాక్షిభిః ॥

౮౪- ఆత్మైవ హ్యాత్మనస్సాక్షీ గతిరాత్మా తథాత్మనః -
మావమంస్థాః స్వమాత్మానం నృణాం సాక్షిణముత్తమమ్

౮౫ మన్యన్తే వై పాపకృతో న కశ్చిత్పశ్యతీతి నః -
తాంస్తు దేవాః ప్రపశ్యన్తి స్వస్యైవాన్తరపూరుషః

౮౬- ద్యౌర్భూమిరాపో హృదయం చన్ద్రార్కాగ్నియమానిలాః
రాత్రిస్సన్ధ్యే చ ధర్మశ్చ వృత్తజ్ఞాస్సర్వదేహినామ్

౮౭- దేవబ్రాహ్మణసాన్నిధ్యే సాక్ష్యం పృచ్ఛేదృతం ద్విజాన్
ఉదఙ్ముఖాన్ ప్రాఙ్ముఖాన్వా పూర్వాహ్ణే వై శుచి శ్శుచీన్ ॥

౮౮- బ్రూహీతి బ్రాహ్మణం పృచ్ఛేత్సత్యం బ్రూహీతి పార్థివమ్
గోబీజకాంచనైర్వైశ్యం శూద్రం సర్వైస్తు పాతకైః ॥

౮౯- బ్రహ్మఘ్నో యే స్మృతా లోకా యే చ స్త్రీబాలఘాతినః

మిత్రద్రుహః కృతఘ్నస్య తే తే స్యుర్బ్రువతో మృషా॥
౯౦- జన్మప్రభృతి యత్కించిత్పుణ్యం భద్ర త్వయా కృతమ్-
తత్తే సర్వం శునో గచ్ఛేద్యది బ్రూయాస్త్వమన్యథా॥
౯౧- ఏకోహమస్మీత్యాత్మానం యత్త్వం కల్యాణ మన్యసే-
నిత్యం స్థితస్తే హృద్యేష పుణ్యపాపేక్షితా మునిః॥
౯౨- యమో వైవస్వతో దేవో యస్తవైష హృది స్థితః-
తేన చేదవివాదస్తే మా గంగాం మా కురూన్ గమః॥
౯౩- నగ్నో ముండః కపాలేన భిక్షార్థీ క్షుత్పిపాసితః -
అంధః శత్రుకులం గచ్ఛేద్యస్సాక్ష్యమనృతం వదేత్॥
౯౪- అవాక్శిరాస్తమస్యంధే కిల్బిషీ నరకం వ్రజేత్-
యః ప్రశ్నం వితథం బ్రూయాత్పృష్టస్సన్ధర్మనిశ్చయే
౯౫- అంధో మత్స్యానివాశ్నాతి స నరః కంటకైస్సహ-
యో భాషతేర్థవైకల్యమప్రత్యక్షం సభాంగతః॥
౯౬- యస్య విద్వాన్హి వదతః క్షేత్రజ్ఞో నాభిశంకతే
తస్మాన్న దేవాః శ్రేయాంసం లోకేన్యం పురుషం విదుః॥
౯౭- యావతో బాంధవాన్యస్మిన్హంతి సాక్ష్యేనృతం వదన్
తావతస్సంఖ్యయా తస్మిన్ శృణు సౌమ్యానుపూర్వశః
౯౮- పంచ పశ్వనృతే హంతి దశ హంతి గవానృతే-
శతమశ్వానృతే హంతి సహస్రం పురుషానృతే॥
౯౯- హంతి జాతానజాతాంశ్చ హిరణ్యార్థేనృతం వదన్
సర్వం భూమ్యనృతే హంతి మా స్మ భూమ్యనృతం వదీః॥
౧౦౦- అప్సు భూమివదిత్యాహుః స్త్రీణాం భోగే చ మైథునే-
అబ్జేషు చైవ రత్నేషు సర్వేష్వశ్మమయేషు చ॥
౧౦౧- ఏతాన్దోషానవేక్ష్య త్వం సర్వాననృతభాషణే -
యథాశ్రుతం యథాదృష్టం సర్వమేవాంజసా వద
౧౦౨- గోరక్షకాన్వాణిజికాం స్తథా కారుకుశీలవాన్-
ప్రేష్యాన్వార్ధుషికాంశ్చైవ విప్రాన్ శూద్రవ

దాచరేత్ ||

౧౦౩- తద్వదన్ ధర్మతో ర్థేషు జానన్నప్యన్యథా నరః-
న స్వర్గాచ్చ్యవతే లోకా ద్దైవీం వాచం వదంతి తామ్||

౧౦౪- శూద్రవిట్క్షత్రవిప్రాణాం యత్రర్తోక్తౌ భవేద్వధః
తత్ర వక్తవ్య మనృతం తద్ధి సత్యా ద్విశిష్యతే||

౧౦౫- వాగ్దైవత్యైశ్చ చరుభి ర్యజేరం స్తే సరస్వతీమ్-
అనృతస్యైనస స్తస్య కుర్వాణా నిష్కృతింపరామ్||

౧౦౬- కూష్మాండై ర్వాపి జుహుయాద్ఘృతమగ్నౌ యథా విధి-
ఉదిత్యృచా వా వారుణ్యా తృచేనాబ్దైవతేన వా||

౧౦౭- త్రిపక్షా దబ్రువన్ సాక్ష్య మృణాదిషు నరోఽగదః-
తదృణం ప్రాప్నుయా త్సర్వం దశబంధంచ సర్వతః||

౧౦౮- యస్య దృశ్యేత సప్తాహా దుక్తవాక్యస్య సాక్షిణః-
రోగోఽగ్ని ర్జ్ఞాతిమరణ మృణం దాప్యో దమంచ సః||

అసాక్షికార్యేషు కర్తవ్యశపథక్రమః.

౧౦౯- అసాక్షికేషు త్వర్థేషు మిథో వివదమానయోః-
అవిందం స్తత్త్వతః సత్యం శపథేనాపి లంభయేత్||

౧౧౦- మహర్షిభి శ్చ దేవైశ్చ కార్యార్థం శపథాః కృతాః-
వసిష్ఠశ్చాపి శపథం శేపే పైజవనే నృపే||

౧౧౧- న వృథా శపథం కుర్యా త్స్వల్పే ప్యర్థే నరో బుధః-
వృథాహి శపథం కుర్వన్ ప్రేత్య చేహచ నశ్యతి||

౧౧౨- కామినీషు వివాహేషు గవాం భక్ష్యే తథేంధనే-
బ్రాహ్మణాభ్యుపపత్తౌచ శపథే నాస్తి పాతకమ్||

౧౧౩- సత్యేన శాపయే ద్విప్రం క్షత్రియం వాహనాయుధైః
గోబీజకాంచనై ర్వైశ్యం శూద్రం సర్వైస్తుపాతకైః

౧౧౪- అగ్నిం వాహారయే దేన మప్సు చైనం నిమజ్జయేత్-
పుత్రదారస్య వాప్యేనం శిరాంసి స్పర్శయే త్పృథక్

౧౧౫- యమిద్ధో న దహత్యగ్నిరాపో నోన్మజ్జయంతి చ-
నచార్తిమృచ్ఛతి క్షిప్రం సజ్ఞేయశ్శపథే శుచిః॥

౧౧౬- వత్సస్య హ్యభిశస్తస్య పురా భ్రాత్రా యవీయసా
నాగ్నిర్దదాహ రోమాపి సత్యేన జగతః స్పశః॥

కూటసాక్ష్యాదిదండనిర్ణయః.

౧౧౭- యస్మిన్యస్మిన్ వివాదేతు కౌటసాక్ష్యం కృతంభవేత్-
తత్తత్కార్యం నివర్తేత కృతం చాప్యకృతం భవేత్॥

౧౧౮- లోభాన్మోహాద్భయాన్మైత్రాత్కామాత్క్రోధా
త్తథైవచ-
అజ్ఞానాద్బాలభావాచ్చ సాక్ష్యం వితథముచ్యతే॥

౧౧౯- ఏషామన్యతమే స్థానే యస్సాక్ష్యమనృతం వదేత్-
తస్య దండవిశేషాంస్తు ప్రవక్ష్యామ్యనుపూర్వశః

౧౨౦- లోభాత్సహస్రం దండ్యస్తు మోహాత్పూర్వంతు సాహసం
భయాద్ద్వౌమధ్యమౌదండౌ మైత్రాత్పూర్వం చతుర్గుణం

౧౨౧- కామాద్దశగుణం పూర్వం క్రోధాత్తు త్రిగుణం పరమ్
అజ్ఞానాద్ద్వే శతే పూర్ణే బాలిశ్యాచ్ఛతమేవతు॥

౧౨౨- ఏతానాహుః కౌటసాక్ష్యే ప్రోక్తాన్దండాన్మనీషిభిః-
ధర్మస్యావ్యభిచారార్థమధర్మనియమాయ చ॥

౧౨౩- కౌటసాక్ష్యంతుకుర్వాణాం స్త్రీన్వర్ణాన్ధార్మికోనృపః
ప్రవాసయేద్దండయిత్వా బ్రాహ్మణంతు వివాసయేత్.

౧౨౪- దశ స్థానాని దండస్య మనుస్స్వాయంభువోఽబ్రవీత్
త్రిషు వర్ణేషు యాని స్యురక్షతో బ్రాహ్మణో వ్రజేత్

౧౨౫- ఉపస్థముదరం జిహ్వా హస్తౌ పాదౌ చ పంచమమ్
చక్షుర్నాసా చ కర్ణౌ చ ధనం దేహస్తథైవచ॥

౧౨౬- అనుబంధం పరిజ్ఞాయ దేశకాలౌచ తత్త్వతః
సారాపరాధౌ చాలోక్య దండం దండ్యేషు పాతయేత్॥

అధర్మదండనదోషనిర్ణయః

౧౨౭- అధర్మదండనం లోకే యశోఘ్నం కీర్తినాశనమ్-

అస్వర్గ్యంచ పరత్రాపి తస్మాత్తత్పరివర్జయేత్॥

౧౨౮- అదండ్యాన్ దండయన్ రాజా దండ్యాంశ్చైవాప్యదండయన్-
అయశో మహదాప్నోతి నరకం చైవ గచ్ఛతి॥

౧౨౯- వాగ్దండం ప్రథమం కుర్యాద్ధిగ్దండం తదనంతరమ్-
తృతీయం ధనదండంతు వధదండమతః పరమ్॥

౧౩౦ వధేనాపి యదా త్వేతాన్నిగ్రహీతుం న శక్నుయాత్
తదైషు సర్వమప్యేతత్ ప్రయుంజీత చతుష్టయమ్॥

తామ్రరూప్యాది ప్రమాణసంజ్ఞాః

౧౩౧- లోకసంవ్యవహారార్థం యాః సంజ్ఞాః ప్రథితా భువి-
తామ్రరూప్యసువర్ణానాం తాః ప్రవక్ష్యామ్యశేషతః

౧౩౨- జాలాంతరగతే భానౌ యత్సూక్ష్మం దృశ్యతే రజః-
ప్రథమం తత్ ప్రమాణానాం త్రసరేణుం ప్రచక్షతే॥

౧౩౩- త్రసరేణవోఽష్టౌ విజ్ఞేయా లిక్షైకా పరిమాణతః-
తా రాజసర్షపస్తిస్రస్తే త్రయో గౌరసర్షపః॥

౧౩౪- సర్షపాః షడ్యవో మధ్యస్త్రియవంత్వేకకృష్ణలమ్
పంచకృష్ణలకో మాషస్తేతు సువర్ణస్తు షోడశ॥

౧౩౫- పలం సువర్ణాశ్చత్వారః పలాని ధరణం దశ-
ద్వే కృష్ణలే సమధృతే విజ్ఞేయో రౌప్యమాషకః॥

౧౩౬- తే షోడశ స్యాద్ధరణం పురాణశ్చైవ రాజతః-
కార్షాపణస్తు విజ్ఞేయస్తామ్రికః కార్షికః పణః॥

౧౩౭- ధరణాని దశ జ్ఞేయః శతమానస్తు రాజతః-
చతుస్సౌవర్ణికో నిష్కో విజ్ఞేయస్తు ప్రమాణతః-

౧౩౮- పణానాం ద్వేశతే సార్ధే ప్రథమస్సాహసః స్మృతః
మధ్యమః పంచవిజ్ఞేయః సహస్రం త్వేవ చోత్తమః॥

౧౩౯- ఋణే దేయే ప్రతిజ్ఞాతే పంచకం శతమర్హతి-
అపహ్నవే తద్ద్విగుణం తన్మనోరనుశాసనమ్-

ధనవృద్ధ్యాదివిషయః.

౧౪౦- వసిష్ఠవిహితాం వృద్ధిం సృజేద్విత్తవివర్ధినీమ్-
అశీతిభాగం గృహ్ణీయాన్మాసాద్వార్ధుషికశ్శతే॥

౧౪౧- ద్వికం శతం వా గృహ్ణీయాత్సతాం ధర్మమనుస్మరన్-
ద్వికం శతం హి గృహ్ణానో నభవత్యర్థకిల్బిషీ॥

౧౪౨- ద్వికం త్రికం చతుష్కంచ పంచకం చ శతం సమమ్
మాసస్య వృద్ధిం గృహ్ణీయాద్వర్ణానామనుపూర్వశః-

౧౪౩- నత్వేవాధౌ సోపకారే కౌసీదీం వృద్ధిమాప్నుయాత్
నచాధేః కాలసంరోధాన్నిసర్గోఽస్తి న విక్రయః॥

౧౪౪- న భోక్తవ్యో బలాదాధిర్భుంజానో వృద్ధిముత్సృజేత్
మూల్యేన తోషయేచ్చైనమాధిస్తేనోఽన్యథాభవేత్.

౧౪౫- ఆధిశ్చోపనిధిశ్చోభౌ న కాలాత్యయమర్హతః-
అవహార్యౌ భవేతాం తౌ దీర్ఘకాలమవస్థితౌ॥

౧౪౬- సంప్రీత్యా భుజ్యమానాని న నశ్యంతి కదాచన-
ధేనురుష్ట్రో వహన్నశ్వో యశ్చదమ్యః ప్రయుజ్యతే

౧౪౭- యత్కించిద్దశవర్షాణి సన్నిధౌ ప్రేక్షతే ధనీ-
భుజ్యమానం పరైస్తూష్ణీం న స తల్లబ్ధుమర్హతి॥

౧౪౮- అజడశ్చేదపోగండో విషయే చాస్య భుజ్యతే-
భగ్నం తద్వ్యవహారేణ భోక్తా తద్ద్రవ్యమర్హతి ॥

౧౪౯- ఆధిస్సీమా బాలధనం నిక్షేపోపనిధిః స్త్రియః-
రాజస్వం శ్రోత్రియస్వం చ నభోగేన ప్రణశ్యతి ॥

౧౫౦- యస్స్వామినాననుజ్ఞాతమాధింభుంక్తే విచక్షణః-
తేనార్ధవృద్ధిర్మోక్తవ్యా తస్య భోగస్య నిష్కృతిః॥

౧౫౧- కుసీదవృద్ధిర్ద్వైగుణ్యం నాత్యేతి సకృదాహృతా-
ధాన్యే సదే లవే వాహ్యే నాతిక్రామతి పంచతామ్॥

౧౫౨- కృతానుసారాదధికా వ్యతిరిక్తా న సిధ్యతి-
కుసీదపథమాహుస్తం పంచకం శతమర్హతి॥

౧౫౩- నాతిసాంవత్సరీం వృద్ధిం నచాదృష్టాంపునర్హరేత్-

చక్రవృద్ధిః కాలవృద్ధిః కారితా కాయికా చ యా ॥
౧౫౪- ఋణం దాతుమశక్తో యః కర్తుమిచ్ఛేత్పునః క్రియామ్
స దత్త్వా నిర్జితాం వృద్ధిం కరణం పరివర్తయేత్ ॥
౧౫౫- అదర్శయిత్వా తత్రైవ హిరణ్యం పరివర్తయేత్.
యావతీ సంభవేద్వృద్ధిస్తావతీం దాతుమర్హతి॥
౧౫౬- చక్రవృద్ధిం సమారూఢో దేశకాలవ్యవస్థితః -
అతిక్రామన్ దేశకాలౌ న తత్ఫలమవాప్నుయాత్
౧౫౭- సముద్రయానకుశలా దేశకాలార్థదర్శినః -
స్థాపయంతి తు యాం వృద్ధిం సా తత్రాధిగమం ప్రతి॥

ప్రతిభూప్రకరణమ్.

౧౫౮- యో యస్య ప్రతిభూస్తిష్ఠేద్దర్శనాయేహ మానవః.
అదర్శయన్ స తం తస్య ప్రయచ్ఛేత్స్వధనాదృణమ్॥
౧౫౯- ప్రాతిభావ్యం వృథాదానమాక్షికం సౌరికం చ యత్
దండశుల్కావశేషం చ న పుత్రో దాతుమర్హతి॥
౧౬౦- దర్శనప్రాతిభావ్యే తు విధిః స్యాత్పూర్వచోదితః
దానప్రతిభువి ప్రేతే దాయాదానపి దాపయేత్॥
౧౬౧- అదాతరి పునర్దాతా విజ్ఞాతప్రకృతావృణమ్ -
పశ్చాత్ప్రతిభువి ప్రేతే పరీప్సేత్కేన హేతునా॥
౧౬౨- నిరాదిష్టధనశ్చేత్తు ప్రతిభూః స్యాదలంధనః.
స్వధనాదేవ తద్దద్యాన్నిరాదిష్ట ఇతి స్థితిః॥

అకార్యకృతవ్యవహారనిషేధః.

౧౬౩- మత్తోన్మత్తార్తాధ్యధీనైర్బాలేన స్థవిరేణ వా.
అసంబద్ధకృతశ్చైవ వ్యవహారో న సిధ్యతి॥
౧౬౪- సత్యా న భాషా భవతి యద్యపి స్యాత్ప్రతిష్ఠితా
బహిశ్చేద్భాష్యతే ధర్మాన్నియతాద్వ్యవహారికాత్
౧౬౫- యోగాధమనవిక్రీతం యోగదానప్రతిగ్రహమ్-
యత్ర వాప్యుపధిం పశ్యేత్తత్సర్వం వినివర్తయేత్॥
౧౬౬- గ్రహీతా యది నష్టః స్యాత్కుటుంబార్థే కృతో వ్యయః.

దాతవ్యం బాంధవై స్తత్స్యాత్ ప్రవిభ క్తైరపిస్వతః॥
౧౬౭- కుటుంబార్థే ధ్యధీనోపి వ్యవహారం యమాచరేత్ -
స్వదేశేవా విదేశేవా తం జ్యాయా న్నవిచాలయేత్

బలాత్కారకృతాదివిషయః.

౧౬౮- బలా ద్దత్తం బలా ద్భుక్తం బలా ద్యచ్చాపిలేఖితమ్-
సర్వాన్ బలకృతా నర్థా నకృతా న్మను రబ్రవీత్॥
౧౬౯- త్రయః పరార్థే క్లిశ్యంతి సాక్షిణః ప్రతిభూః కులమ్ -
చత్వారస్తూపచీయంతే విప్రఆఢ్యో వణిజ్నృపః॥
౧౭౦- అనాదేయం నాదదీత పరిక్షీణోపి పార్థివః -
నచాదేయం సమృద్ధోపి సూక్ష్మమప్యర్థ ముత్సృజేత్॥
౧౭౧- అనాదేయస్య చాదానా దాదేయస్యచ వర్జనాత్ -
దౌర్బల్యం ఖ్యాప్యతే రాజ్ఞః స ప్రేత్యేహ చ నశ్యతి॥
౧౭౨- స్వాదానా ద్వర్ణసంసర్గా ద్దుర్బలానాం చ రక్షణాత్-
బలం సంజాయతే రాజ్ఞః స ప్రేత్యేహచ వర్ధతే॥
౧౭౩- తస్మా ద్యమ ఇవ స్వామీస్వయంహిత్వాప్రియాప్రియే
వర్తేత యామ్యయావృత్త్యాజితక్రోధోజితేంద్రియః
౧౭౪- యస్త్వధర్మేణ కార్యాణిమోహాత్కుర్యాన్నరాధిపః-
అచిరా త్తం దురాత్మానం వశే కుర్వంతి శత్రవః॥
౧౭౫- కామక్రోధౌ తు సంయమ్య యోర్థా న్ధర్మేణపశ్యతి
ప్రజా స్త మనువర్తంతే సముద్ర మివ సింధవః॥
౧౭౬- యస్సాధయంతం ఛందేన వేదయే ద్ధనికం నృపే -
స రాజ్ఞా తచ్చతుర్భాగం దాప్య స్తస్య చ తద్ధనమ్॥
౧౭౭- కర్మణాపి సమం కుర్యా ద్ధనికాయాధమర్ణికః -
సమోవకృష్ట జాతి స్తు దద్యా చ్ఛ్రేయాంస్తుతచ్ఛనైః
౧౭౮- అనేన విధినా రాజా మిథో వివదతాం నృణామ్॥
సాక్షిప్రత్యయసిద్ధాని కార్యాణి సమతాం నయేత్-

పరహస్తనిక్షిప్తనిక్షేపాదివిషయః

౧౭౯- కులజే వృత్తసంపన్నే ధర్మజ్ఞే సత్యవాదిని-
మహాపక్షే ధనిన్యార్యే నిక్షేపం నిక్షిపేద్బుధః॥

౧౮౦- యో యథా నిక్షిపేద్ధస్తే యమర్థం యస్య మానవః-
స తథైవ గ్రహీతవ్యో యథా దాయస్తథా గ్రహః

౧౮౧- యో నిక్షేపం యాచ్యమానో నిక్షేప్తుర్న ప్రయచ్ఛతి
స యాచ్యః ప్రాడ్వివాకేన తన్నిక్షేప్తురసన్నిధౌ

౧౮౨- సాక్ష్యభావే ప్రణిధిభిర్వయోరూపసమన్వితైః-
అపదేశైశ్చ సన్న్యస్య హిరణ్యం తస్య తత్త్వతః॥

౧౮౩- స యది ప్రతిపద్యేత యథాన్యస్తం యథాకృతమ్
న తత్ర విద్యతే కించిద్యత్పరైరభియుజ్యతే॥

౧౮౪- తేషాం న దద్యాద్యది తు తద్ధిరణ్యం యథావిధి-
ఉభౌ నిగృహ్య దాప్యః స్యాదితి ధర్మస్య ధారణా

౧౮౫- నిక్షేపోపనిధీ నిత్యం న దేయౌ ప్రత్యనంతరే-
నశ్యతో వినిపాతే తావనిపాతే త్వనాశినౌ॥

౧౮౬- స్వయమేవ తు యో దద్యాన్మృతస్య ప్రత్యనంతరే-
న స రాజ్ఞా నియోక్తవ్యో న నిక్షేప్తుశ్చ బంధుభిః॥

౧౮౭- అచ్ఛలేనైవ చాన్విచ్ఛేత్తమర్థం ప్రీతిపూర్వకమ్-
విచార్య తస్య వా వృత్తం సామ్నైవ పరిసాధయేత్॥

౧౮౮- నిక్షేపేష్వేషు సర్వేషు విధిస్స్యాత్పరిసాధనే-
సముద్రే నాప్నుయాత్కించిద్యది తస్మాన్న సంహరేత్

౧౮౯- చోరైర్హృతం జలేనోఢమగ్నినా దగ్ధమేవ వా-
న దద్యాద్యది తస్మాత్స న సంహరతి కించన॥

౧౯౦- నిక్షేపస్యాపహర్తారమనిక్షేప్తారమేవ చ-
సర్వైరుపాయైరన్విచ్ఛేచ్ఛపథైశ్చైవ వైదికైః॥

౧౯౧- యో నిక్షేపం నార్పయతి యశ్చానిక్షిప్య యాచతే
తావుభౌ చోరవచ్ఛాస్యౌ దాప్యౌ వా తత్సమం దమమ్

౧౯౨- నిక్షేపస్యాపహర్తారం తత్సమం దాపయేద్దమమ్
తథోపనిధిహర్తార మవిశేషేణ పార్థివః॥

౧౯౩- ఉపధాభిశ్చ యః కశ్చిత్పరద్రవ్యం హరేన్నరః-
ససహాయ స్స హంతవ్యః ప్రకాశం వివిధై ర్వధైః॥

౧౯౪- నిక్షేపో యః కృతో యేన యావాం శ్చ కులసన్నిధౌ
తావా నేవ సవిజ్ఞేయో విబ్రువన్ దండ మర్హతి॥

౧౯౫- మిథో దాయః కృతో యేన గృహీతో మిథ ఏవ వా-
మిథ ఏవ ప్రదాతవ్యో యథా దాయ స్తథా గ్రహః॥

౧౯౬- నిక్షిప్తస్య ధనస్యైవం ప్రీత్యోపనిహితస్య చ॥
రాజా వినిర్ణయం కుర్యా దక్షిణ్వ న్న్యాసధారిణమ్॥

పరద్రవ్యవిక్రయాదివిషయః

౧౯౭- విక్రీణీతే పరస్యస్వం యోఽస్వామీ స్వామ్యసమ్మతః-
న తన్నయేత సాక్ష్యంతు స్తేన మస్తేనమానినమ్॥

౧౯౮- అవహార్యో భవే చ్చైవ సాన్వయః షట్ శతం దమమ్
నిరన్వయో నపసరః ప్రాప్త స్స్యా చ్చౌరకిల్బిషమ్

౧౯౯- అస్వామినా కృతో యస్తు దాయో విక్రయ ఏవ వా-
అకృత స్సతు విజ్ఞేయో వ్యవహారే యథా స్థితిః॥

౨౦౦- సంభోగో దృశ్యతే యత్ర న దృశ్యే తాగమః క్వచిత్
ఆగమః కారణం తత్ర న సంభోగ ఇతి స్థితిః॥

౨౦౧- విక్రయా ద్యో ధనం కించి ద్గృహ్ణీయా త్కులసన్నిధౌ
క్రయేణ సవిశుద్ధం హి న్యాయతో లభతే ధనమ్॥

౨౦౨- అథ మూల మనాహార్యం ప్రకాశక్రయశోధితః-
అదండ్యో ముచ్యతే రాజ్ఞా నాష్టికో లభతే ధనమ్॥

౨౦౩- నాన్య దన్యేన సంసృష్టరూపం విక్రయ మర్హతి-
నచాసారం నచ న్యూనం న దూరేణ తిరోహితమ్॥

దర్శితాన్యకన్యాదానాదివిషయః

౨౦౪- అన్యాం చే ద్దర్శయిత్వాన్యా వోఢుః కన్యా ప్రదీయతే

ఉభే తే ఏకశుల్కేన వహేదిత్యబ్రవీన్మనుః ॥
౨౦౫- నోన్మత్తాయా న కుష్ఠిన్యా న చ యా స్పృష్టమైథునా ।
పూర్వం దోషానభిఖ్యాప్య ప్రదాతా దండమర్హతి ॥

యజ్ఞవృతఋత్విగంశాదినిర్ణయః

౨౦౬- ఋత్విగ్యది వృతో యజ్ఞే స్వకర్మ పరిహాపయేత్ ।
తస్య కర్మానురూపేణ దేయోంశః సహకర్తృభిః ॥
౨౦౭- దక్షిణాసు చ దత్తాసు స్వకర్మ పరిహాపయన్ ।
కృత్స్నమేవ లభేతాంశమన్యేనైవ చ కారయేత్ ॥
౨౦౮- యస్మిన్ కర్మణి యాస్తు స్యురుక్తాః ప్రత్యంగదక్షిణాః ।
స ఏవ తా ఆదదీత భజేరన్ సర్వ ఏవ వా ॥
౨౦౯- రథం హరేత చాధ్వర్యుర్బ్రహ్మాధానే చ వాజినమ్ ।
హోతా వాపి హరేదశ్వముద్గాతా చాప్యనః క్రయే ॥
౨౧౦- సర్వేషామర్ధినో ముఖ్యాస్తదర్ధేనార్ధినోఽపరే ।
తృతీయినస్తృతీయాంశాశ్చతుర్థాంశాశ్చ పాదినః ॥
౨౧౧- సంభూయ స్వాని కర్మాణి కుర్వద్భిరిహ మానవైః ।
అనేన విధియోగేన కర్తవ్యాంశప్రకల్పనా ॥

దత్తానపక్రియాదివిషయః.

౨౧౨- ధర్మార్థం యేన దత్తం స్యాత్కస్మైచిద్యాచతే ధనమ్ ।
పశ్చాచ్చ న తథా తత్స్యాన్న దేయం తస్య తద్భవేత్ ॥
౨౧౩- యది సంసాధయేత్తత్తు దర్పాల్లోభేన వా పునః ।
రాజ్ఞా దాప్యః సువర్ణం స్యాత్తస్య స్తేయస్య నిష్కృతిః ॥
౨౧౪- దత్తస్యైషోదితా ధర్మ్యా యథావదనపక్రియా ।
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి వేతనస్యానపక్రియామ్ ॥

వేతనాదానవిషయః

౨౧౫- భృతో నార్తో న కుర్యాద్యో దర్పాత్కర్మ యథోదితమ్ ।
స దండ్యః కృష్ణలాన్యష్టౌ న దేయం చాస్య వేతనమ్ ॥
౨౧౬- ఆర్తస్తు కుర్యాత్స్వస్థః సన్ యథాభాషితమాదితః

స దీర్ఘస్యాపి కాలస్య తల్లభేతైవ వేతనమ్॥

౨౧౭- యథోక్తమార్తస్సుస్థో వా యస్తత్కర్మ న కారయేత్
న తస్య వేతనం దేయ మల్పోనస్యాపి కర్మణః॥

౨౧౮- ఏష ధర్మోఽఖిలేనోక్తో వేతనాదాన కర్మణః
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి ధర్మం సమయభేదినామ్॥

❋ సమయాతిక్రమణ విషయః ❋

౨౧౯- యో గ్రామదేశసంఘానాం కృత్వా సత్యేన సంవిదమ్
విసంవదేన్నరో లోభాత్తం రాష్ట్రాద్విప్రవాసయేత్

౨౨౦- నిగృహ్య దాపయేచ్చైనం సమయవ్యభిచారిణమ్-
చతుస్సువర్ణాన్ షణ్ణిష్కాం ఛ్ఛతమానం చ రాజతమ్

౨౨౧- ఏతద్దండవిధిం కుర్యాద్ధార్మికః పృథివీపతిః-
గ్రామజాతిసమూహేషు సమయవ్యభిచారిణామ్॥

❋ క్రయవిక్రయానుశయః ❋

౨౨౨- క్రీత్వా విక్రీయ వా కించిద్యస్యేహానుశయో భవేత్
సోఽన్తర్దశాహాత్తద్ద్రవ్యం దద్యాచ్చైవాదదీత వా

౨౨౩- పరేణ తు దశాహస్య న దద్యాన్నాపి దాపయేత్-
ఆదదానో దదచ్చైవ రాజ్ఞా దండ్యౌ శతాని షట్॥

దోషయుక్తకన్యాప్రదానాదివిషయః

౨౨౪- యస్తు దోషవతీం కన్యామనాఖ్యాయ ప్రయచ్ఛతి-
తస్య కుర్యాన్నృపో దండం స్వయం షణ్ణవతిం పణాన్

౨౨౫- అకన్యేతి తు యః కన్యాం బ్రూయాద్ద్వేషేణ మానవః
స శతం ప్రాప్నుయాద్దండం తస్యా దోషమదర్శయన్

౨౨౬- పాణిగ్రహణికా మంత్రాః కన్యాస్వేవ ప్రతిష్ఠితాః
నాకన్యాసు క్వచిన్నౄణాం లుప్తధర్మక్రియా హి తాః॥

౨౨౭- పాణిగ్రహణికా మంత్రా నియతం దారలక్షణమ్-
తేషాం నిష్ఠా తు విజ్ఞేయా విద్వద్భిస్సప్తమే పదే॥

౨౨౮- యస్మిన్యస్మిన్కృతే కార్యే యస్యేహానుశయో భవేత్

తమనేన విధానేన ధర్మ్యే పథి నివేశయేత్ ॥

పశుస్వామిపాలవివాదః

౨౨౯- పశుషు స్వామినాం చైవ పాలానాం చ వ్యతిక్రమే-
వివాదం సంప్రవక్ష్యామి యథావద్ధర్మతత్త్వతః॥

౨౩౦- దివా వక్తవ్యతా పాలే రాత్రౌ స్వామిని తద్గృహే
యోగక్షేమేఽన్యథా చేత్తు పాలో వక్తవ్యతామియాత్-

౨౩౧- గోపః క్షీరభృతో యస్తు స దుహ్యాద్దశతో వరామ్-
గోస్వామ్యనుమతే భృత్యః సా స్యాత్పాలేఽభృతే భృతిః

౨౩౨- నష్టం వినష్టం కృమిభిః శ్వహతం విషమే మృతమ్-
హీనం పురుషకారేణ ప్రదద్యాత్పాల ఏవ తు॥

౨౩౩- విఘుష్య తు హృతం చోరైర్న పాలో దాతుమర్హతి
యది దేశే చ కాలే చ స్వామినః స్వస్య శంసతి॥

౨౩౪- కర్ణౌ చర్మ చ వాలాంశ్చ వస్తిం స్నాయుం చ రోచనామ్
పశుషు స్వామినాం దద్యాన్మృతేష్వంగాని దర్శయేత్

౨౩౫- అజావికే తు సంరుద్ధే వృకైః పాలే త్వనాయతి -
యాం ప్రసహ్య వృకో హన్యాత్పాలే తత్కిల్బిషం భవేత్

౨౩౬- తాసాం చేదవరుద్ధానాం చరంతీనాం మిథో వనే-
యాముత్ప్లుత్య వృకో హన్యాన్న పాలస్తత్ర కిల్బిషీ

౨౩౭- ధనుశ్శతం పరీహారో గ్రామస్య స్యాత్సమంతతః-
శమ్యాపాతాస్త్రయో వాపి త్రిగుణో నగరస్య తు॥

౨౩౮- తత్రాపరివృతం ధాన్యం విహింస్యుః పశవో యది-
న తత్ర ప్రణయేద్దండం నృపతిః పశురక్షిణామ్॥

౨౩౯- వృతిం తత్ర ప్రకుర్వీత యాముష్ట్రో నవిలోకయేత్-
ఛిద్రం చ వారయేత్సర్వం శ్వసూకరముఖానుగమ్॥

౨౪౦- పథి క్షేత్రే పరివృతే గ్రామాంతీయేఽథవా పునః
సపాలశ్శతదండార్హో విపాలాన్వారయేత్పశూన్

౨౪౧- క్షేత్రేష్వన్యేషు తు పశుస్సపాదం పణమర్హతి,

సర్వత్ర తు సదో దేయః క్షేత్రికస్యేతి ధారణా ॥

౨౪౨. అనిర్దశాహాం గాం సూతాం వృషాన్ దేవపశూంస్తథా-
సపాలాన్వా విపాలాన్వా నదండ్యాన్మనురబ్రవీత్

౨౪౩- క్షేత్రికస్యాత్యయే దండో భాగాద్దశగుణో భవేత్-
తతోర్ధదండో భృత్యానా మజ్ఞానాత్ క్షేత్రికస్య తు

౨౪౪- ఏతద్విధాన మాతిష్ఠే ద్ధార్మికః పృథివీపతిః.
స్వామినాంచ పశూనాంచ పాలానాంచ వ్యతిక్రమే॥

సీమావివాదప్రకరణమ్.

౨౪౫- సీమాం ప్రతిసముత్పన్నే వివాదే గ్రామయోర్ద్వయోః
జ్యేష్ఠే మాసి నయేత్సీమాం సుప్రకాశేషు సేతుషు

౨౪౬- సీమావృక్షాంశ్చ కుర్వీత న్యగ్రోధాశ్వత్థకింశుకాన్-
శాల్మలీం సాలతాలాంశ్చ క్షీరిణశ్చైవ పాదపాన్॥

౨౪౭ గుల్మాన్ వేణూంశ్చ వివిధాం చ్ఛమీవల్లీస్థలాని చ-
శరాన్ కుబ్జకగుల్మాంశ్చ తథా సీమా ననశ్యతి॥

౨౪౮- తటాకాన్యుదపానాని వాప్యః ప్రస్రవణానిచ-
సీమాసంధిషు కార్యాణి దేవతాయతనాని చ॥

౨౪౯- ఉపచ్ఛన్నానిచాన్యాని సీమాలింగాని కారయేత్-
సీమాజ్ఞానే నృణాం వీక్ష్య నిత్యం లోకే విపర్యయాన్॥

౨౫౦- అశ్మనోస్థీని గోవాలాం స్తుషాన్ భస్మకపాలికాః-
కరీష మిష్టకాంగారాం చ్ఛర్కరా వాలుకాస్తథా॥

౨౫౧ యాని చైవం ప్రకారాణి కాలాద్భూమిర్న భక్షయేత్
తాని సంధిషు సీమాయా మప్రకాశాని కారయేత్॥

౨౫౨ ఏతైర్లింగైర్నయేత్సీమాం రాజా వివదమానయోః-
పూర్వభుక్త్యా చ సతత *ముదకస్యాగమేనచ॥

౨౫౩ యది సంశయఏవ స్యాల్లింగానామపి దర్శనే.
సాక్షిప్రత్యయఏవ స్యాత్సీమావాద వినిర్ణయః॥

౨౫౪ గ్రామీయకకులానాంచ సమక్షం సీమ్ని సాక్షిణః-

ప్రష్టవ్యాః సీమలింగాని తయోశ్చైవ వివాదినోః॥
౨౫౫- తే పృష్టాస్తు యథా బ్రూయుః సమస్తాః సీమ్ని నిశ్చయమ్
నిబధ్నీయాత్తథా సీమాం సర్వాంస్తాంశ్చైవ నామతః॥
౨౫౬- శిరోభిస్తే గృహీత్వోర్వీం స్రగ్విణో రక్తవాససః
సుకృతైః శాపితాః స్వైః స్వైర్నయేయుస్తే సమంజసమ్॥
౨౫౭- యథోక్తేన నయన్తస్తే పూయన్తే సత్యసాక్షిణః
విపరీతం నయన్తస్తు దాప్యాః స్యుర్ద్విశతం దమమ్
౨౫౮- సాక్ష్యభావే తు చత్వారో గ్రామాః సామన్తవాసినః
సీమావినిర్ణయం కుర్యుః ప్రయతా రాజసన్నిధౌ॥
౨౫౯- సామన్తానామభావే తు మౌలానాం సీమ్ని సాక్షిణామ్
ఇమానప్యనుయుంజీత పురుషాన్వనగోచరాన్॥
౨౬౦- వ్యాధాంఛాకునికాన్గోపాన్కైవర్తాన్మూలఖానకాన్
వ్యాలగ్రాహానుంఛవృత్తీనన్యాంశ్చ వనచారిణః॥
౨౬౧- తే పృష్టాస్తు యథా బ్రూయుః సీమాసంధిషు లక్షణమ్
తత్తథా స్థాపయేద్రాజా ధర్మేణ గ్రామయోర్ద్వయోః
౨౬౨- క్షేత్రకూపతటాకానామారామస్య గృహస్య చ-
సామన్తప్రత్యయో జ్ఞేయః సీమాసేతువినిర్ణయః॥
౨౬౩- సామన్తాశ్చేన్మృషా బ్రూయుః సేతౌ వివదతాంనృణాం
సర్వే పృథక్పృథగ్దండ్యా రాజ్ఞా మధ్యమసాహసమ్
౨౬౪- గృహం తటాకమారామం క్షేత్రం వా భీషయాహరన్
శతాని పంచ దండ్యః స్యాదజ్ఞానాద్ద్విశతో దమః॥
౨౬౫- సీమాయామవిషహ్యాయాం స్వయం రాజైవ ధర్మవిత్
ప్రదిశేద్భూమిమేకేషాముపకారాదితి స్థితిః॥
౨౬౬- ఏషోఽఖిలేనాభిహితో ధర్మః సీమావినిర్ణయే-
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి వాక్పారుష్యవినిర్ణయమ్॥

వాక్పారుష్యనిర్ణయః.

౨౬౭- శతం బ్రాహ్మణమాక్రుశ్య క్షత్రియో దండమర్హతి-
వైశ్యోఽప్యర్ధశతం ద్వే వా శూద్రస్తు వధమర్హతి

౨౬౮- పంచాశద్బ్రాహ్మణో దండ్యః క్షత్రియస్యాభిశంసనే
వైశ్యే స్యాదర్ధపంచాశచ్ఛూద్రే ద్వాదశకో దమః॥
౨౬౯- సమవర్ణే ద్విజాతీనాం ద్వాదశైవ వ్యతిక్రమే-
వాదేష్వవచనీయేషు తదేవ ద్విగుణం భవేత్॥
౨౭౦- ఏకజాతిర్ద్విజాతీంస్తు వాచా దారుణయా క్షిపన్-
జిహ్వాయాః ప్రాప్నుయాచ్ఛేదం జఘన్యప్రభవోహి సః
౨౭౧- నామజాతిగ్రహం త్వేషామభిద్రోహేణ కుర్వతః-
నిక్షేప్యో యోమయశ్శంకుర్జ్వలన్నాస్యే దశాంగులః
౨౭౨- ధర్మోపదేశం దర్పేణ విప్రాణామస్య కుర్వతః-
తప్తమాసేచయేత్తైలం వక్త్రే శ్రోత్రే చ పార్థివః॥
౨౭౩- శ్రుతం దేశం చ జాతించ కర్మ శారీరమేవ చ॥
వితథేన బ్రువన్దర్పాద్దాప్యః స్యాద్ద్విశతం దమమ్
౨౭౪- కాణం వాప్యథవా ఖంజమన్యం వాపి తథావిధమ్
తథ్యేనాపి బ్రువన్దాప్యో దండం కార్షాపణావరమ్
౨౭౫ మాతరం పితరం జాయాం భ్రాతరం తనయం గురుమ్
ఆక్షారయంచ్ఛతం దాప్యః పంథానం చాదదద్గురోః
౨౭౬- బ్రాహ్మణక్షత్రియాభ్యాంతు దండః కార్యో విజానతా
బ్రాహ్మణే సాహసః పూర్వః క్షత్రియేత్వేవ మధ్యమః
౨౭౭- విట్శూద్రయోరేవమేవ స్వజాతిం ప్రతి తత్త్వతః-
ఛేదవర్జం ప్రణయనం దండస్యేతి వినిశ్చయః॥
౨౭౮- ఏష దండవిధిః ప్రోక్తో వాక్పారుష్యస్య తత్త్వతః-
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి దండపారుష్యనిర్ణయమ్॥

॥ దండపారుష్యవిభాగః ॥

౨౭౯- యేన కేనచిదంగేన హింస్యాచ్చేచ్ఛ్రేష్ఠమంత్యజః
ఛేత్తవ్యం తత్తదేవాస్య తన్మనోరనుశాసనమ్।
౨౮౦- పాణిముద్యమ్య దండం వా పాణిచ్ఛేదనమర్హతి-
పాదేన ప్రహరన్కోపాత్పాదచ్ఛేదనమర్హతి॥

౨౮౧- సహాసన మభిప్రేప్సు రుత్కృష్టస్యాపకృష్టజః-
కట్యాం కృతాంకో నిర్వాస్యః స్ఫిచం వాస్యావకర్తయేత్
౨౮౨- అవనిష్ఠీవతో దర్పా ద్ద్వా వోష్ఠౌ ఛేదయే న్నృపః-
అవమూత్రయతో మేఢ్ర మవశర్ధయతో గుదమ్॥
౨౮౩- కేశేషు గృహ్ణతో హస్తౌ ఛేదయే దవిచారయన్-
పాదయో ర్దాఢికాయాం చ గ్రీవాయాం వృషణేషు చ-
౨౮౪- త్వగ్భేదకః శతం దణ్డ్యో లోహితస్య చ దర్శకః॥
మాంసభేత్తా తు షణ్నిష్కాన్ ప్రవాస్య స్త్వస్థిభేదకః॥
౨౮౫- వనస్పతీనాం సర్వేషా ముపభోగో యథా యథా-
తథా తథా దమః కార్యో హింసాయా మితి ధారణా॥
౨౮౬- మనుష్యాణాం పశూనాం చ దుఃఖాయ ప్రహృతే సతి-
యథా యథా మహ ద్దుఃఖం దణ్డం కుర్యా త్తథా తథా।
౨౮౭- అంగావపీడనాయాం చ వ్రణశోణితయో స్తథా-
సముత్థానవ్యయం దాప్యః సర్వదణ్డ మథాపి వా॥
౨౮౮- ద్రవ్యాణి హింస్యా ద్యో యస్య జ్ఞానతో జ్ఞానతోపి వా
స తస్యోత్పాదయే త్తుష్టిం రాజ్ఞే దద్యా చ్చ తత్సమమ్
౨౮౯- చర్మచార్మికభాణ్డేషు కాష్ఠలోష్టమయేషు చ -
మూల్యా త్పఞ్చగుణో దణ్డః పుష్పమూలఫలేషు చ॥
౨౯౦- యానస్య చైవ యాతుశ్చ యానస్వామిన ఏవ చ-
దశాతివర్తనా న్యాహు శ్శేషే దణ్డో విధీయతే॥
౨౯౧- ఛిన్ననాస్యే భగ్నయుగే తిర్యక్ప్రతిముఖాగతే-
అక్షభంగే చ యానస్య చక్రభంగే తథైవ చ।
౨౯౨- ఛేదనే చైవ యన్త్రాణాం యోక్త్రరశ్మ్యో స్తథైవ చ-
ఆక్రన్దే చాప్యపైహీతి న దణ్డం మను రబ్రవీత్॥
౨౯౩- యత్రాపవర్తతే యుగ్యం వైగుణ్యా త్ప్రాజకస్య తు
తత్ర స్వామీ భవే ద్దణ్డ్యో హింసాయాం ద్విశతం దమమ్
౨౯౪- ప్రాజక శ్చే ద్భవే దాప్తః ప్రాజకో దణ్డ మర్హతి॥
యుగ్యస్థాః ప్రాజకేనాప్తే సర్వే దణ్డ్యా శ్శతంశతమ్

౨౯౫- స చేత్తు పథి సంరుద్ధః పశుభిర్వా రథేన వా -
ప్రమాపయేత్ ప్రాణభృత స్తత్ర దండో విచారితః॥

౨౯౬- మనుష్యమారణే క్షిప్రం చౌరవత్కిల్బిషం భవేత్ -
ప్రాణభృత్సు మహత్స్వర్ధం గోగజోష్ట్రహయాదిషు॥

౨౯౭- క్షుద్రకాణాం పశూనాం తు హింసాయాం ద్విశతో దమః
పంచాశత్తు భవేద్దండః శుభేషు మృగపక్షిషు॥

౨౯౮- గర్దభాజావికానాం తు దండస్స్యాత్పంచమాషికః -
మాషక స్తు భవేద్దండః శ్వసూకరనిపాతనే॥

౨౯౯- భార్యా పుత్రశ్చ దాసశ్చ శిష్యో భ్రాతా చ సోదరః-
ప్రాప్తాపరాధాస్తాడ్యాః స్యూ రజ్జ్వా వేణుదళేన వా

౩౦౦- పృష్ఠత స్తు శరీరస్య నోత్తమాంగే కథంచన -
అతోన్యథా తు ప్రహరన్ ప్రాప్తః స్యాచ్చౌరకిల్బిషమ్

౩౦౧- ఏషో ఖిలేనాభిహితో దండపారుష్య నిర్ణయః -
స్తేనస్యాతః ప్రవక్ష్యామి విధిం దండవినిర్ణయే॥

స్తేనదండాది నిర్ణయః

౩౦౨- పరమం యత్నమాతిష్ఠేత్ స్తేనానాం నిగ్రహే నృపః
స్తేనానాం నిగ్రహాదస్య యశో రాష్ట్రంచ వర్ధతే।

౩౦౩- అభయస్య హి యో దాతా స పూజ్యస్సతతం నృపః
సత్రం హి వర్ధతే తస్య సదైవాభయదక్షిణమ్॥

౩౦౪- సర్వతో ధర్మషడ్భాగో రాజ్ఞో భవతి రక్షతః-
అధర్మాదపి షడ్భాగో భవత్యస్య హ్యరక్షతః॥

౩౦౫- యదధీతే యద్యజతే యద్దదాతి యదర్చతి-
తస్య షడ్భాగభాగ్రాజా సమ్యగ్భవతి రక్షణాత్॥

౩౦౬- రక్షన్ ధర్మేణ భూతాని రాజా వధ్యాంశ్చ ఘాతయన్
యజతేహరహర్యజ్ఞైస్సహస్రశతదక్షిణైః॥

౩౦౭- యోరక్షన్ బలిమాదత్తే కరం శుల్కంచ పార్థివః
ప్రతిభాగంచ దండంచ స సద్యో నరకం వ్రజేత్॥

౩౦౭- అరక్షితారం రాజానం బలిషడ్భాగహారిణమ్ ।
తమాహుః సర్వలోకస్య సమగ్రమలహారకమ్ ॥

౩౦౮- అనపేక్షితమర్యాదం నాస్తికం విప్రలుంపకమ్ ।
అరక్షితారమత్తారం నృపం విద్యాదధోగతిమ్ ॥

౩౦౯- అధార్మికం త్రిభిర్న్యాయైర్నిగృహ్ణీయాత్ప్రయత్నతః ।
నిరోధనేన బంధేన వివిధేన వధేన చ ॥

౩౧౦- నిగ్రహేణ హి పాపానాం సాధూనాం సంగ్రహేణ చ ।
ద్విజాతయ ఇవేజ్యాభిః పూయంతే సతతం నృపాః ॥

౩౧౧- క్షంతవ్యం ప్రభుణా నిత్యం క్షిపతాం కార్యిణాం నృణామ్ ।
బాలవృద్ధాతురాణాం చ కుర్వతా హితమాత్మనః ॥

౩౧౨- యః క్షిప్తో మర్షయత్యార్తైస్తేన స్వర్గే మహీయతే ।
యస్త్వైశ్వర్యాన్న క్షమతే నరకం తేన గచ్ఛతి ॥

౩౧౩- రాజా స్తేనేన గంతవ్యో ముక్తకేశేన ధావతా ।
ఆచక్షాణేన తత్స్తేయమేవంకర్మాస్మి శాధి మామ్ ॥

౩౧౪- స్కంధేనాదాయ ముసలం లగుడం వాపి ఖాదిరమ్ ।
శక్తిం చోభయతస్తీక్ష్ణామాయసం దండమేవ వా ॥

౩౧౫- శాసనాద్వా విమోక్షాద్వా స్తేనః స్తేయాద్విముచ్యతే ।
అశాసిత్వా తు తం రాజా స్తేనస్యాప్నోతి కిల్బిషమ్ ॥

౩౧౬- అన్నాదే భ్రూణహా మార్ష్టి పత్యౌ భార్యాపచారిణీ ।
గురౌ శిష్యశ్చ యాజ్యశ్చ స్తేనో రాజని కిల్బిషమ్ ॥

౩౧౭- రాజభిర్ధృతదండాస్తు కృత్వా పాపాని మానవాః ।
నిర్మలాః స్వర్గమాయాంతి సంతః సుకృతినో యథా ॥

౩౧౮- యస్తు రజ్జుం ఘటం కూపాద్ధరేద్భింద్యాచ్చ యః ప్రపామ్ ।
స దండం ప్రాప్నుయాన్మాషం తచ్చ తస్మిన్సమాహరేత్ ॥

౩౧౯- ధాన్యం దశభ్యః కుంభేభ్యో హరతోఽభ్యధికం వధః ।
శేషేఽప్యేకాదశగుణం దాప్యస్తస్య చ తద్ధనమ్ ॥

౩౨౦- తథా ధరిమమేయానాం శతాదభ్యధికే వధః ।

సువర్ణరజతాదీనా ముత్తమానాం చ వాససామ్

౩౨౨- పంచాశత స్త్వభ్యధికే హస్తచ్ఛేదన మిష్యతే-
శేషే త్వేకాదశ గుణం మూల్యా ద్దండం ప్రకల్పయేత్

౩౨౩- పురుషాణాం కులీనానాం నారీణాం చ విశేషతః-
ముఖ్యానాం చైవ రత్నానాం హరణే వధ మర్హతి॥

౩౨౪- మహాపశూనాం హరణే శస్త్రాణా మౌషధస్య చ-
కాలమాసాద్య కార్యం చ దండం రాజా ప్రకల్పయేత్

౩౨౫- గోషు బ్రాహ్మణసంస్థాసు ఛురికాయాశ్చ భేదనే
పశూనాం హరణే చైవ సద్యః కార్యో ర్ధపాదికః॥

౩౨౬- సూత్రకార్పాసకిణ్వానాం గోమయస్య గుడస్య చ-
దధ్నః క్షీరస్య తక్రస్య పానీయస్య తృణస్య చ॥

౩౨౭- వేణువైదలభాండానాం లవణానాం తథైవ చ-
మృన్మయానాం చ హరణే మృదో భస్మన ఏవ చ॥

౩౨౮- మత్స్యానాం పక్షిణాం చైవ తైలస్య చ ఘృతస్య చ-
మాంసస్య మధున శ్చైవ యచ్చాన్య త్పశు సంభవమ్

౩౨౯- అన్యేషాం చైవమాదీనాం మద్యానా మోదనస్య చ-
పక్వాన్నానాం చ సర్వేషాం తన్మూల్యా ద్ద్విగుణో దమః

౩౩౦- పుష్పేషు హరితే ధాన్యే గుల్మవల్లీ నగేషు చ-
అన్యేష్వ పరిపూతేషు దండ స్స్యా త్పంచకృష్ణలః॥

౩౩౧- పరిపూతేషు ధాన్యేషు శాకమూలఫలేషు చ -
నిరన్వయే శతం దండ స్సాన్వయే ర్ధశతం దమః॥

౩౩౨- స్యాత్సాహసం త్వన్వయవత్ ప్రసభం కర్మ యత్కృతమ్
నిరన్వయం భవేత్ స్తేయం హృత్వాపవ్యయతే చ యత్

౩౩౩- య స్త్వేతా న్యుపకౢప్తాని ద్రవ్యాణి స్తేనయే న్నరః-
త మాద్యం దండయే ద్రాజా యశ్చాగ్నిం చోరయే ద్గృహాత్

౩౩౪- యేన యేన యథాంగేన స్తేనో నృషు విచేష్టతే-
త త్తదేవ హరే దస్య ప్రత్యాదేశాయ పార్థివః॥

౩౩౫- పితాచార్య స్సుహృ న్మాతా భార్యా పుత్రః పురోహితః

నాదణ్డ్యో నామ రాజ్ఞోఽస్తి యస్స్వధర్మే న తిష్ఠతి

౩౩౬- కార్షాపణం భవేద్దణ్డ్యో యత్రాన్యః ప్రాకృతో జనః
తత్ర రాజా భవేద్దణ్డ్యస్సహస్రమితి ధారణా॥

౩౩౭- అష్టాపాద్యం తు శూద్రస్య స్తేయే భవతి కిల్బిషమ్-
షోడశైవ తు వైశ్యస్య ద్వాత్రింశత్ క్షత్రియస్య చ॥

౩౩౮- బ్రాహ్మణస్య చతుష్షష్టిః పూర్ణం వాపి శతం భవేత్,
ద్విగుణా వా చతుష్షష్టిస్తద్దోషగుణవిద్ధి సః॥

౩౩౯- వానస్పత్యం మూలఫలం దార్వగ్న్యర్థం తథైవ చ-
తృణం చ గోభ్యో గ్రాసార్థమస్తేయం మనురబ్రవీత్॥

౩౪౦- యోఽదత్తాదాయినో హస్తాల్లిప్సేత బ్రాహ్మణో ధనమ్-
యాజనాధ్యాపనేనాపి యథా స్తేనస్తథైవ సః॥

౩౪౧- ద్విజోఽధ్వగః క్షీణవృత్తిర్ద్వావిక్షూ ద్వే చ మూలకే-
ఆదదానః పరక్షేత్రాన్న దణ్డం దాతుమర్హతి॥

౩౪౨- అసన్దితానాం సన్ధాతా సన్దితానాం చ మోక్షకః-
దాసాశ్వరథహర్తా చ ప్రాప్తస్స్యాచ్చౌరకిల్బిషమ్

౩౪౩- అనేన విధినా రాజా కుర్వాణః స్తేననిగ్రహమ్-
యశోఽస్మిన్ ప్రాప్నుయాల్లోకే ప్రేత్య చానుత్తమం సుఖమ్॥

అథ సాహసికదణ్డనిర్ణయః

౩౪౪- ఐన్ద్రం స్థానమభిప్రేప్సుర్యశశ్చాక్షయమవ్యయమ్-
నోపేక్షేత క్షణమపి రాజా సాహసికం నరమ్॥

౩౪౫- వాగ్దుష్టాత్తస్కరాచ్చైవ దణ్డేనైవ చ హింసతః-
సాహసస్య నరః కర్తా విజ్ఞేయః పాపకృత్తమః॥

౩౪౬- సాహసే వర్తమానం తు యో మర్షయతి పార్థివః
స వినాశం వ్రజత్యాశు విద్వేషం చాధిగచ్ఛతి॥

౩౪౭- న మిత్రకారణాద్రాజా విపులాద్వా ధనాగమాత్-
సముత్సృజేత్సాహసికాన్ సర్వభూతభయావహాన్॥

౩౪౮- శస్త్రం ద్విజాతిభిర్గ్రాహ్యం ధర్మో యత్రోపరుధ్యతే

ద్విజాతీనాం చ వర్ణానాం విప్లవే కాలకారితే॥
౩౪౯ ఆత్మనశ్చ పరిత్రాణే దక్షిణానాం చ సంగరే-
స్త్రీవిప్రాభ్యుపపత్తౌ చ ఘ్నన్ ధర్మేణ నదుష్యతి॥
౩౫౦. గురుంవాబాలవృద్ధౌ వా బ్రాహ్మణంవాబహుశ్రుతమ్
ఆతతాయినమాయాంతం హన్యాదేవావిచారయన్॥
౩౫౧- నాతతాయివధే దోషో హంతుర్భవతి కశ్చన-
ప్రకాశం వా ప్రకాశం వా మన్యుస్తన్మన్యుమృచ్ఛతి

పరస్త్రీసంగ్రహణవిషయః

౩౫౨- పరదారాభిమర్శేషు ప్రవృత్తాన్నౄన్మహీపతిః
ఉద్వేజనకరైర్దండైశ్ఛిన్నయిత్వా ప్రవాసయేత్॥
౩౫౩- తత్సముత్థో హి లోకస్య జాయతే వర్ణసంకరః-
యేన మూలహరోధర్మః సర్వనాశాయ కల్పతే॥
౩౫౪ పరస్య పత్న్యా పురుషః సంభాషాం యోజయన్రహః
పూర్వమాక్షారితో దోషైః ప్రాప్నుయాత్పూర్వసాహసమ్॥
౩౫౫- యస్త్వనాక్షారితః పూర్వమభిభాషేత కారణాత్
న దోషం ప్రాప్నుయాత్కించిన్నహితస్య వ్యతిక్రమః
౩౫౬- పరస్త్రియం యోభివదేత్ తీర్థేరణ్యే వనే పివా-
నదీనాంవాపి సంభేదే స సంగ్రహణమాప్నుయాత్॥
౩౫౭- ఉపచారక్రియా కేలిః స్పర్శో భూషణవాససామ్
సహ ఖట్వాసనం చైవ సర్వం సంగ్రహణం స్మృతమ్
౩౫౮- స్త్రియంస్పృశేదదేశేయః స్పృష్టోవామర్షయేత్తయా
పరస్పరస్యానుమతే సర్వం సంగ్రహణం స్మృతమ్॥
౩౫౯- అబ్రాహ్మణస్సంగ్రహణే ప్రాణాంతం దండమర్హతి
చతుర్ణామపి వర్ణానాం దారా రక్ష్యతమాస్సదా
౩౬౦ భిక్షుకా బందినశ్చైవ దీక్షితాః కారవస్తథా-
సంభాషణం సహ స్త్రీభిః కుర్యురప్రతివారితాః॥

౩౬౧- నసంభాషాం పరస్త్రీభిః ప్రతిషిద్ధస్సమాచరేత్-
నిషిద్ధో భాషమాణస్తు సువర్ణం దండమర్హతి॥
౩౬౨- నైవ చారణదారేషు విధిర్నాత్మోపజీవిషు-
సజ్జయంతి హి తే నారీర్నిగూఢాశ్చారయంతి చ॥
౩౬౩ కించిదేవ తు దాప్యస్స్యాత్సంభాషాం తాభిరాచరన్-
ప్రైష్యాసు చైకభక్తాసు రహః ప్రవ్రజితాసు చ॥
౩౬౪- యోఽకామాం దూషయేత్కన్యాం స సద్యో వధమర్హతి
సకామాం దూషయంస్తుల్యో న వధం ప్రాప్నుయాన్నరః
౩౬౫- కన్యాం భజంతీముత్కృష్టం న కించిదపి దాపయేత్
జఘన్యం సేవమానాం తు సంయతాం వాసయేద్గృహే
౩౬౬- ఉత్తమాం సేవమానస్తు జఘన్యో వధమర్హతి -
శుల్కం దద్యాత్సేవమానః సమామిచ్ఛేత్పితా యది॥
౩౬౭- అభిషహ్య తు యః కన్యాం కుర్యాద్దర్పేణ మానవః
తస్యాశు కర్త్యేఅంగుల్యౌ దండం చార్హతి షట్శతమ్।
౩౬౮- సకామాం దూషయంస్తుల్యో నాంగులిచ్ఛేదమాప్ను
యాత్ -
ద్విశతం తు దమం దాప్యః ప్రసంగవినివృత్తయే॥
౩౬౯- కన్యైవ కన్యాం యా కుర్యాత్తస్యాస్స్యాద్ద్విశతో దమః
శుల్కం చ ద్విగుణం దద్యాచ్ఛిఫాశ్చైవాప్నుయాద్దశ॥
౩౭౦- యా తు కన్యాం ప్రకుర్యాత్స్త్రీ సా సద్యో మౌండ్యమర్హతి
అంగుల్యోరేవ వా ఛేదం ఖరేణోద్వహనం తథా॥
౩౭౧ భర్తారం లంఘయేద్యా తు స్త్రీ జ్ఞాతిగుణదర్పి-
తా, శ్వభిః ఖాదయేద్రాజా సంస్థానే బహుసంస్థితే
౩౭౨- పుమాంసం దాహయేత్పాపం శయనే తప్త ఆయసే -
అభ్యాదధ్యుశ్చ కాష్ఠాని తత్ర దహ్యేత పాపకృత్॥
౩౭౩- సంవత్సరాభిశస్తస్య దుష్టస్య ద్విగుణో దమః -
వ్రాత్యయా సహ సంవాసే చాండాల్యా తావదేవ తు
౩౭౪- శూద్రో గుప్తమగుప్తం వా ద్వైజాతం వర్ణమావసన్

అగుప్తసంగస్సర్వస్వైర్గుప్తం సర్వేణ హీయతే॥
౩౭౫- వైశ్యస్సర్వస్వదండస్స్యాత్సంవత్సరనిరోధతః-
సహస్రం క్షత్రియో దండ్యో మౌండ్యం మూత్రేణ
చార్హతి॥
౩౭౬- బ్రాహ్మణీం యద్యగుప్తాం తు గచ్ఛేతాం వైశ్యపార్థివౌ-
వైశ్యం పంచశతం కుర్యాత్ క్షత్రియం తు సహస్రిణమ్॥
౩౭౭- ఉభావపి తు తావేవ బ్రాహ్మణ్యా గుప్తయా సహ॥
విప్లుతౌ శూద్రవద్దండ్యౌ దగ్ధవ్యౌ వా కటాగ్నినా॥
౩౭౮- సహస్రం బ్రాహ్మణో దండ్యో గుప్తాం విప్రాం
బలాద్వ్రజన్-
శతాని పంచ దండ్యస్స్యాదిచ్ఛంత్యా సహ సంగతః॥
౩౭౯- మౌండ్యం ప్రాణాంతికో దండో బ్రాహ్మణస్య విధీయతే
ఇతరేషాం తు వర్ణానాం దండః ప్రాణాంతికో భవేత్,
౩౮౦- న జాతు బ్రాహ్మణం హన్యాత్సర్వపాపేష్వపి స్థితమ్
రాష్ట్రాదేనం బహిః కుర్యాత్సమగ్రధనమక్షతమ్॥
౩౮౧- న బ్రాహ్మణవధాద్భూయా నధర్మో విద్యతే భువి
తస్మాదస్య వధం రాజా మనసాపి న చింతయేత్॥
౩౮౨- వైశ్యశ్చేత్క్షత్రియాం గుప్తాం వైశ్యాం వా క్షత్రి
యో వ్రజేత్-
యో బ్రాహ్మణ్యామగుప్తాయాం తావుభౌ దండ
మర్హతః॥
౩౮౩- సహస్రం బ్రాహ్మణో దండం దాప్యో గుప్తేతు తే వ్రజన్
శూద్రాయాం క్షత్రియవిశోః సాహస్రో వై భవేద్దమః
౩౮౪- క్షత్రియాయామగుప్తాయాం వైశ్యే పంచశతం దమః
మూత్రేణ మౌండ్యమిచ్ఛేత్తు క్షత్రియో దండమేవ వా
౩౮౫- అగుప్తే క్షత్రియావైశ్యే శూద్రాం వా బ్రాహ్మణో
వ్రజన్-

శతాని పంచ దండ్యస్స్యాత్సహస్రంత్వంత్యజస్త్రియమ్॥
౩౮౬- యస్య స్తేనః పురే నాస్తి నాన్యస్త్రీగో న దుష్టవాక్,
న సాహసికదండఘ్నౌ స రాజా శక్రలోకభాక్॥
౩౮౭- ఏతేషాం నిగ్రహో రాజ్ఞః పంచానాం విషయే స్వకే,
సామ్రాజ్యకృత్సజాత్యేషు లోకే చైవ యశస్కరః

※ ఋత్విజ్యాజ్యాత్యపి త్యాగదండనిర్ణయః ※

౩౮౮- ఋత్విజం యస్త్యజేద్యాజ్యో యాజ్యం చర్త్విక్త్యజేద్యది,
శక్తం కర్మణ్యదుష్టం చ తయోర్దండశ్శతం శతమ్॥
౩౮౯- న మాతా న పితా న స్త్రీ న పుత్రస్త్యాగమర్హతి,
త్యజన్నపతితానేతాన్రాజ్ఞా దండ్యశ్శతాని షట్॥

※ ఆశ్రమస్థద్విజవివాదాదివిషయః ※

౩౯౦- ఆశ్రమేషు ద్విజాతీనాం కార్యే వివదతాం మిథః,
న విబ్రూయాన్నృపో ధర్మం చికీర్షన్ హితమాత్మనః
౩౯౧- యథార్హమేతానభ్యర్చ్య బ్రాహ్మణైస్సహ పార్థివః,
సాంత్వేన ప్రశమయ్యాదౌ స్వధర్మం ప్రతిపాదయేత్
౩౯౨- ప్రాతివేశ్యానువేశ్యౌ చ కల్యాణే వింశతి ద్విజే,
అర్హావభోజయన్విప్రో దండమర్హతి మాషకమ్
౩౯౩- శ్రోత్రియః శ్రోత్రియం సాధుం భూతికృత్యేష్వభోజయన్,
తదన్నం ద్విగుణం దాప్యో హిరణ్యం చైవ మాషకమ్
౩౯౪- అంధో జడః పీఠసర్పీ సప్తత్యా స్థవిరశ్చ యః,
శ్రోత్రియేషూపకుర్వంశ్చ న దాప్యాః కేనచిత్కరమ్॥
౩౯౫- శ్రోత్రియం వ్యాధితార్తౌ చ బాలవృద్ధావకించనమ్,
మహాకులీనమార్యం చ రాజా సంపూజయేత్సదా॥

※ రజకతంతువాయవిషయః ※

౩౯౬- శాల్మలీఫలకే శ్లక్ష్ణే నేనిజ్యాన్నేజకశ్శనైః,

నచ వాసాంసి వాసోభి ర్నిహరేన్నచ వాసయేత్

౩౯౭- తంతువాయో దశ పలం దద్యా దేకపలాధికమ్-
అతో న్యథా వర్తమానో దాప్యో ద్వాదశకం దమమ్

—— ॥ శుల్కగ్రహణార్ఘసంస్థాపనాదినిర్ణయః ॥ ——

౩౯౮- శుల్కస్థానేషు కుశలా స్సర్వపణ్యవిచక్షణాః-
కుర్యు రర్ఘం యథా పణ్యం తతో వింశం నృపో హరేత్

౩౯౯- రాజ్ఞః ప్రఖ్యాతభాండాని ప్రతిషిద్ధాని యానిచ-
తాని నిర్హరతో లోభా త్సర్వహారం హరే న్నృపః

౪౦౦- శుల్కస్థానం పరిహర న్నకాలే క్రయవిక్రయీ-
మిథ్యావాదీచ సంఖ్యానే దాప్యో ష్టగుణ మత్యయమ్

౪౦౧- ఆగమం నిర్గమం స్థానం తథా వృద్ధిక్షయా వుభౌ
విచార్య సర్వ పణ్యానాం కారయేత్ క్రయవిక్రయౌ

౪౦౨- పంచరాత్రే పంచరాత్రే పక్షే పక్షే థవా గతే-
కుర్వీత చైషాం ప్రత్యక్ష మర్ఘసంస్థాపనం నృపః ॥

౪౦౩- తులామానం ప్రతీమానం సర్వం చ స్యా త్సులక్షితమ్-
షట్సుషట్సు చ మాసేషు పునరేవ పరీక్షయేత్ ॥

నౌయానవ్యవహారనిర్ణయః.

౪౦౪- పణం యానం తరే దాప్యం పౌరుషో ర్ధపణం తరే-
పాదం పశుశ్చ యోషిచ్చ పాదార్ధం రిక్తకః పుమాన్

౪౦౫- భాండపూర్ణాని యానాని తార్యం దాప్యాని సారతః-
రిక్తభాండాని యత్కించి త్పుమాంస శ్చాపరిచ్ఛదాః ॥

౪౦౬- దీర్ఘాధ్వని యథా దేశం యథా కాలం తరో భవేత్
నదీతీరేషు త ద్విద్యా త్సముద్రే నాస్తి లక్షణమ్ ॥

౪౦౭- గర్భిణీ తు ద్విమాసాది స్తథా ప్రవ్రజితో మునిః-
బ్రాహ్మణా లింగిన శ్చైవ న దాప్యా స్తారికం తరే ॥

౪౦౮- యన్నావి కించి ద్దాశానాం విశీర్యేతా పరాధతః-
తద్దాశై రేవ దాతవ్యం సమాగమ్య స్వతోంశతః ॥

౪౦౯- ఏష నౌయాయినా ముక్తో వ్యవహారస్య నిర్ణయః.
దాశాపరాధత స్తోయే దైవికే నాస్తి నిగ్రహః॥

⟶ ॥ వైశ్యాదికర్తవ్య వాణిజ్యాదినిర్ణయః ॥ ⟵

౪౧౦- వాణిజ్యం కారయే ద్వైశ్యం కుసీదం కృషి మేవ చ
పశూనాం రక్షణం చైవ దాస్యం శూద్రం ద్విజన్మనామ్
౪౧౧- క్షత్రియంచైవ వైశ్యంచ బ్రాహ్మణో వృత్తికర్శితౌ.
బిభృయా దానృశంస్యేన స్వాని కర్మాణి కారయన్
౪౧౨- దాస్యం తు కారయన్ లోభా ద్బ్రాహ్మణ స్సం
స్కృతాన్ ద్విజాన్.
అనిచ్ఛతః ప్రాభవత్యా ద్రాజ్ఞా దండ్యశ్శతానిషట్
౪౧౩- శూద్రం తు కారయే ద్దాస్యం క్రీత మక్రీత మేవవా.
దాస్యాయైవహి సృష్టోసౌ బ్రాహ్మణస్య స్వయంభువా
౪౧౪- న స్వామినా నిసృష్టోపి శూద్రో దాస్యా ద్విముచ్యతే
నిసర్గజం హి తత్తస్య క స్తస్మా త్తదపోహతి॥
౪౧౫- ధ్వజాహృతో భక్తదాసో గృహజః క్రీతదత్త్రిమౌ.
పైత్రికో దండదాసశ్చ సప్తైతే దాసయోనయః॥
౪౧౬- భార్యా పుత్రశ్చ దాసశ్చ త్రయ ఏవాధనాః స్మృతాః
యత్తే సమధిగచ్ఛంతి యస్య తే తస్య తద్ధనమ్॥
౪౧౭- విస్రబ్ధం బ్రాహ్మణ శ్శూద్రా ద్ద్రవ్యోపాదాన
మాచరేత్.
నహి తస్యాస్తి కించిత్స్వం భర్తృహార్యధనో హి సః॥
౪౧౮- వైశ్యశూద్రౌ ప్రయత్నేన స్వాని కర్మాణి కారయేత్
తౌహి చ్యుతౌ స్వకర్మభ్యః క్షోభయేతా మిదంజగత్॥
౪౧౯- అహన్యహన్య వేక్షేత కర్మాంతాన్ వాహనానిచ.
ఆయవ్యయౌచ నియతా వాకరాన్ కోశమేవచ॥
౪౨౦- ఏవం సర్వా నిమాన్ రాజా వ్యవహారాన్ సమాపయన్

వ్యపోహ్య కిల్బిషం సర్వం ప్రాప్నోతి పరమాంగతిమ్॥

ఇతి మానవే ధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం అష్టమోధ్యాయః.

అథ నవమాధ్యాయప్రారంభః-

స్త్రీపుంధర్మనిర్ణయః

౧ - పురుషస్య స్త్రియాశ్చైవ ధర్మ్యే వర్త్మని తిష్ఠతోః -
సంయోగే విప్రయోగే చ ధర్మాన్ వక్ష్యామి శాశ్వతాన్॥
౨ - అస్వతంత్రాః స్త్రియః కార్యాః పురుషైస్స్వైర్ది
వానిశమ్ -
విషయేషు చ సజ్జంత్యస్సంస్థాప్యా ఆత్మనో వశే॥
౩ - పితా రక్షతి కౌమారే భర్తా రక్షతి యౌవనే -
రక్షంతి స్థావిరే పుత్రా న స్త్రీ స్వాతంత్ర్యమర్హతి॥
౪ - కాలే దాతా పితా వాచ్యో వాచ్యశ్చానుపయన్ పతిః -
మృతే భర్తరి పుత్రస్తు వాచ్యో మాతురరక్షితా॥
౫ - సూక్ష్మేభ్యోపి ప్రసంగేభ్యః స్త్రియో రక్ష్యా విశేషతః -
ద్వయోర్హి కులయోశ్శోకమావహేయురరక్షితాః॥
౬ - ఇమంహి సర్వవర్ణానాం పశ్యంతో ధర్మముత్తమమ్ -
యతంతే రక్షితుం భార్యాం భర్తారో దుర్బలా అపి॥
౭ - స్వాం ప్రసూతిం చరిత్రం చ కులమాత్మానమేవ చ -
స్వం చ ధర్మం ప్రయత్నేన జాయాం రక్షన్హి రక్షతి॥
౮ - పతిర్భార్యాం సంప్రవిశ్య గర్భో భూత్వేహ జాయతే -
జాయాయాస్తద్ధి జాయాత్వం యదస్యాం జాయతే పునః॥
౯ - యాదృశం భజతే హి స్త్రీ సుతం సూతే తథావిధమ్ -

తస్మాత్ ప్రజావిశుద్ధ్యర్థం స్త్రియం రక్షేత్ప్రయత్నతః

౧౦- న కశ్చి ద్యోషితః శక్తః ప్రసహ్య పరిరక్షితుమ్-
ఏ తై రుపాయయోగై స్తు శక్యా స్తాః పరిరక్షితుమ్॥

౧౧- అర్థస్య సంగ్రహే చైనాం వ్యయే చైవ నియోజయేత్-
శౌచే ధర్మే ౽న్నపక్త్యాం చ పారిణాహ్యస్య చేక్షణే॥

౧౨- అరక్షితా గృహే రుద్ధాః పురుషై రాప్తకారిభిః-
ఆత్మాన మాత్మనా యాస్తు రక్షేయు స్తాః సురక్షితాః॥

౧౩- పానం దుర్జనసంసర్గః పత్యా చ విరహో ౽టనమ్-
స్వప్నో ౽న్యగేహవాసశ్చ నారీసందూషణాని షట్॥

౧౪- నైతా రూపం పరీక్షంతే నాసాం వయసి సంస్థితిః
సురూపం వా విరూపం వా పుమానిత్యేవ భుంజతే॥

౧౫- పౌంశ్చల్యా చ్చలచిత్తా చ్చ నైస్నేహ్యాచ్చ స్వభావతః
రక్షితా యత్నతో ౽పీహ భర్తృ ష్వేతా వికుర్వతే॥

౧౬- ఏవంస్వభావం జ్ఞాత్వాసాం ప్రజాపతినిసర్గజమ్-
పరమం యత్న మాతిష్ఠేత్ పురుషో రక్షణం ప్రతి॥

౧౭- శయ్యాసన మలంకారం కామం క్రోధ మనార్జవమ్-
ద్రోహభావం కుచర్యాం చ స్త్రీభ్యో మనురకల్పయత్

౧౮- నాస్తి స్త్రీణాం క్రియా మంత్రై రితి ధర్మే వ్యవస్థితిః-
నిరింద్రియా హ్యమంత్రాశ్చ స్త్రియో ౽నృత మితి స్థితిః॥

౧౯- తథా చ శ్రుతయో బహ్వ్యో నిగీతా నిగమేష్వపి॥
స్వాలక్షణ్యపరీక్షార్థం తాసాం శృణుత నిష్కృతీః॥

౨౦- యన్మే మాతా ప్రలులుభే విచరంత్యపతివ్రతా-
తన్మే రేతః పితా వృంక్తా మిత్యస్యైత న్నిదర్శనమ్

౨౧- ధ్యాయత్యనిష్టం యత్కించి త్పాణిగ్రాహస్య చేతసా
తస్యైష వ్యభిచారస్య నిహ్నవ స్సమ్య గుచ్యతే॥

౨౨- యాదృగ్గుణేన భర్త్రా స్త్రీ సంయుజ్యేత యథావిధి-

తాదృగ్గుణా సా భవతి సముద్రేణేవ నిమ్నగా॥

౨౩- అక్షమాలా వసిష్ఠేన సంయుక్తాధమయోనిజా-
శారంగీ మందపాలేన జగామాభ్యర్హణీయతామ్॥

౨౪- ఏతాశ్చాన్యాశ్చ లోకేఽస్మిన్నపకృష్టప్రసూతయః-
ఉత్కర్షం యోషితః ప్రాప్తాః స్వైస్స్వైర్భర్తృగుణైశ్శుభైః-

౨౫- ఏషోదితా లోకయాత్రా నిత్యం స్త్రీపుంసయోశ్శుభా-
ప్రేత్యేహ చ సుఖోదర్కాన్ ప్రజాధర్మాన్నిబోధత॥

సంతానధర్మనిర్ణయః.

౨౬- ప్రజనార్థం మహాభాగాః పూజార్హా గృహదీప్తయః-
స్త్రియః శ్రియశ్చ గేహేషు న విశేషోఽస్తి కశ్చన॥

౨౭- ఉత్పాదనమపత్యస్య జాతస్య పరిపాలనమ్-
ప్రత్యహం లోకయాత్రాయాః ప్రత్యక్షం స్త్రీనిబంధనమ్॥

౨౮- అపత్యం ధర్మకార్యాణి శుశ్రూషా రతిరుత్తమా-
దారాధీనస్తథా స్వర్గః పితౄణామాత్మనశ్చ హ॥

౨౯- పతిం యా నాభిచరతి మనోవాగ్దేహసంయతా-
సా భర్తృలోకానాప్నోతి సద్భిః సాధ్వీతి చోచ్యతే॥

౩౦- వ్యభిచారాత్తు భర్తుః స్త్రీ లోకే ప్రాప్నోతి నింద్యతామ్-
సృగాలయోనిం చాప్నోతి పాపరోగైశ్చ పీడ్యతే॥

౩౧- పుత్రం ప్రత్యుదితం సద్భిః పూర్వజైశ్చ మహర్షిభిః-
విశ్వజన్యమిమం పుణ్యముపన్యాసం నిబోధత॥

౩౨- భర్తుః పుత్రం విజానంతి శ్రుతిద్వైధం తు భర్తరి-
ఆహురుత్పాదకం కేచిదపరే క్షేత్రిణం విదుః॥

క్షేత్రబీజవిషయకవిచారః.

౩౩- క్షేత్రభూతా స్మృతా నారీ బీజభూతః స్మృతః పుమాన్-
క్షేత్రబీజసమాయోగాత్సంభవస్సర్వదేహినామ్॥

౩౪- విశిష్టం కుత్రచి ద్బీజం స్త్రీయోని స్త్వేవ కుత్రచిత్-
ఉభయంతు సమం యత్ర సా ప్రసూతిః ప్రశస్యతే॥
౩౫- బీజస్య చైవ యోన్యాశ్చ బీజ ముత్కృష్ట ముచ్యతే-
సర్వ భూత ప్రసూతి హి బీజ లక్షణలక్షితా॥
౩౬- యాదృశం తూప్యతే బీజం క్షేత్రే కాలోపపాదితే
తాదృగ్రోహతి తత్తస్మిన్ బీజం స్వైర్వ్యంజితంగుణైః
౩౭- ఇయం భూమిర్హి భూతానాం శాశ్వతీయోనిరుచ్యతే-
నచ యోని గుణాన్ కాంశ్చి ద్బీజం పుష్యతి పుష్టిషు॥
౩౮- భూమావప్యేక కేదారే కాలోప్తాని కృషీవలైః-
నానారూపాణి జాయంతే బీజానీహ స్వభావతః॥
౩౯- వ్రీహయశ్శాలయోముద్గా స్తిలా మాషా స్తథా యవాః
యథా బీజం ప్రరోహంతి లశునానీక్షవ స్తథా॥
౪౦- అన్యదుప్తం జాత మన్య దిత్యేత న్నోపపద్యతే-
ఉప్యతే యద్ధి యద్బీజం తత్తదేవ ప్రరోహతి॥
౪౧- త త్ప్రాజ్ఞేన వినీతేన జ్ఞాన విజ్ఞాన వేదినా-
ఆయుష్కామేన వప్తవ్యం న జాతు పరయోషితి॥
౪౨- అత్ర గాథా వాయుగీతాః కీర్తయంతి పురావిదః-
యథా బీజం న వప్తవ్యం పుంసా పరపరిగ్రహే॥
౪౩- నశ్యతీ షుర్యథా విద్ధః ఖే విద్ధ మనువిద్ధ్యతః-
తథా నశ్యతివై క్షిప్రం బీజం పరపరిగ్రహే॥
౪౪- పృథోరపీమాం పృథివీం భార్యాం పూర్వవిదో విదుః
స్థాణుచ్ఛేదస్య కేదార మాహు శ్శల్యవతో మృగమ్॥
౪౫- ఏతావానేవ పురుషో యజ్జాయాత్మా ప్రజేతిహ-
విప్రాః ప్రాహుస్తథా చైతద్యోభర్తా సాస్మృతాంగనా
౪౬- ననిష్క్రయవిసర్గాభ్యాం భర్తు ర్భార్యా విముచ్యతే-
ఏవం ధర్మం విజానీమః ప్రాక్ప్రజాపతి నిర్మితమ్
౪౭- సకృదంశో నిపతతి సకృత్కన్యా ప్రదీయతే-

సకృదాహ దదానీతి త్రీణ్యేతాని సతాం సకృత్॥
౪౮- యథా గోశ్వోష్ట్ర దాసీషు మహిష్యజావికాసు చ-
నోత్పాదకః ప్రజాభాగీ తథైవాన్యాంగనాస్వపి॥
౪౯- యే క్షేత్రిణో బీజవన్తః పరక్షేత్రప్రవాపిణః-
తే వై సస్యస్య జాతస్య న లభంతే ఫలం క్వచిత్॥
౫౦- యదన్యగోషు వృషభో వత్సానాం జనయే చ్ఛతమ్-
గోమినామేవ తే వత్సా మోఘం స్కందిత మార్షభమ్॥
౫౧- తథైవాక్షేత్రిణో బీజం పరక్షేత్రప్రవాపిణః-
కుర్వంతి క్షేత్రిణా మర్థం న బీజీ లభతే ఫలమ్॥
౫౨- ఫలం త్వనభిసంధాయ క్షేత్రిణాం బీజినాం తథా-
ప్రత్యక్షం క్షేత్రిణా మర్థో బీజాద్యోని ర్గరీయసీ॥
౫౩- క్రియాభ్యుపగమా త్త్వేత ద్బీజార్థం యత్ ప్రదీయతే-
తస్యేహ భాగినౌ దృష్టౌ బీజీ క్షేత్రిక ఏవచ॥
౫౪- ఓఘవాతాహృతం బీజం యస్య క్షేత్రే ప్రరోహతి-
క్షేత్రికస్యైవ తద్బీజం న వప్తా లభతే ఫలమ్॥
౫౫- ఏష ధర్మో గవాశ్వస్య దాస్యుష్ట్రాజావికస్య చ-
విహంగమహిషీణాం చ విజ్ఞేయః ప్రసవం ప్రతి॥
౫౬- ఏతద్వః సారఫల్గుత్వం బీజయోన్యోః ప్రకీర్తితమ్-
అతః పరం ప్రవక్ష్యామి యోషితాం ధర్మ మాపది॥

(కలియుగనిషిద్ధ) దేవరాదిపుత్రోత్పాదనక్రమః

౫౭- భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య భార్యా యా గురుపత్న్యనుజస్య సా-
యవీయస స్తు యా భార్యా స్నుషా జ్యేష్ఠస్య సా స్మృతా
౫౮- జ్యేష్ఠో యవీయసో భార్యాం యవీయాన్వాగ్రజస్త్రియమ్
పతితౌ భవతో గత్వా నియుక్తా వప్యనాపది॥
౫౯- దేవరాద్వా సపిండాద్వా స్త్రియా సమ్యఙ్నియుక్తయా
ప్రజేప్సితాధిగంతవ్యా సంతానస్య పరిక్షయే॥

౬౦- విధవాయాం నియుక్తస్తు ఘృతాక్తో వాగ్యతో నిశి-
ఏక ముత్పాదయేత్పుత్రం న ద్వితీయం కథంచన॥
౬౧- ద్వితీయ మేకే ప్రజనం మన్యంతే స్త్రీషు తద్విదః-
అనిర్వృతం నియోగార్థం పశ్యంతో ధర్మత స్తయోః॥
౬౨- విధవాయాం నియోగార్థే నిర్వృత్తే తు యథావిధి-
గురువచ్చ స్నుషావచ్చ వర్తేయాతాం పరస్పరమ్॥
౬౩- నియుక్తౌ యౌ విధిం హిత్వా వర్తేయాతాంతు కామతః-
తావుభౌ పతితౌ స్యాతాం స్నుషాగగురుతల్పగౌ॥

విధవానియోగగర్హణప్రకారః

౬౪- నాన్యస్మిన్ విధవా నారీ నియోక్తవ్యా ద్విజాతిభిః-
అన్యస్మిన్ హి నియుంజానా ధర్మం హన్యుః సనాతనమ్
౬౫- నోద్వాహికేషు మంత్రేషు నియోగః కీర్త్యతే క్వచిత్
న వివాహ విధావుక్తం విధవావేదనం పునః॥
౬౬- అయం ద్విజైర్హి విద్వద్భిః పశుధర్మో విగర్హితః-
మనుష్యాణామపి ప్రోక్తో వేనే రాజ్యం ప్రశాసతి॥
౬౭- స మహీ మఖిలాం భుంజన్ రాజర్షిప్రవరః పురా-
వర్ణానాం సంకరం చక్రే కామోపహతచేతనః॥
౬౮- తతః ప్రభృతి యో మోహాత్ ప్రమీతపతికాం స్త్రియమ్
నియోజయత్యపత్యార్థం తం విగర్హంతి సాధవః॥
౬౯- యస్యా మ్రియేత కన్యాయా వాచా సత్యే కృతే పతిః-
తామనేన విధానేన నిజో విందేత దేవరః॥
౭౦- యథావిధ్యధిగమ్యైనాం శుక్లవస్త్రాం శుచివ్రతామ్-
మిథో భజేతా ప్రసవాత్ సకృత్సకృదృతావృతౌ॥

దత్తాయాః కన్యాయాః పునర్దాననిషేధాదివిషయః

౭౧- న దత్త్వా కస్యచిత్కన్యాం పునర్దద్యాద్విచక్షణః-
దత్త్వా పునః ప్రయచ్ఛన్ హి ప్రాప్నోతి పురుషానృతమ్
౭౨- విధివత్ప్రతిగృహ్యాపి త్యజేత్కన్యాం విగర్హితామ్-

వ్యాధితాం విప్రదుష్టాం వా ఛద్మనా చోపపాదితామ్॥

౭౩- యస్తు దోషవతీం కన్యా మనాఖ్యాయోపపాదయేత్
తస్య తద్వితథం కుర్యాత్ కన్యాదాతుర్దురాత్మనః॥

భర్తృప్రవాసాదివిషయః

౭౪- విధాయ వృత్తిం భార్యాయాః ప్రవసేత్కార్యవాన్నరః
అవృత్తికర్శితా హి స్త్రీ ప్రదుష్యేత్ స్థితిమత్యపి॥

౭౫- విధాయ ప్రోషితే వృత్తిం జీవేన్నియమమాస్థితా-
ప్రోషితే త్వవిధాయైవ జీవేచ్ఛిల్పైరగర్హితైః॥

౭౬- ప్రోషితో ధర్మకార్యార్థం ప్రతీక్ష్యోऽష్టౌ నరస్సమాః-
విద్యార్థం షడ్యశోర్థం వా కామార్థం త్రీంస్తు వత్సరాన్

౭౭- సంవత్సరం ప్రతీక్షేత ద్విషన్తీం యోషితం పతిః-
ఊర్ధ్వం సంవత్సరాత్త్వేనాం దాయం హృత్వా న సంవసేత్

౭౮- అతిక్రామేత్ ప్రమత్తం యా మత్తం రోగార్తమేవ వా
సా త్రీన్మాసాన్ పరిత్యాజ్యా విభూషణపరిచ్ఛదా॥

౭౯- ఉన్మత్తం పతితం క్లీబ మబీజం పాపరోగిణమ్-
న త్యాగోస్తి ద్విషన్త్యాశ్చ న చ దాయాపవర్తనమ్॥

అధివేత్తవ్యాదినిర్ణయః

౮౦- మద్యపాసాధువృత్తా చ ప్రతికూలా చ యా భవేత్-
వ్యాధితా వాధివేత్తవ్యా హింస్రార్థఘ్నీ చ సర్వదా॥

౮౧- వన్ధ్యాష్టమేధివేద్యాబ్దే దశమే తు మృతప్రజా-
ఏకాదశే స్త్రీజననీ సద్యస్త్వప్రియవాదినీ॥

౮౨- యా రోగిణీ స్యాత్తు హితా సంపన్నా చైవ శీలతః-
సానుజ్ఞాప్యాధివేత్తవ్యా నావమాన్యా చ కర్హిచిత్

౮౩- అధివిన్నా తు యా నారీ నిర్గచ్ఛేద్రుషితా గృహాత్-
సా సద్యస్సన్నిరోద్ధవ్యా త్యాజ్యా వా కులసన్నిధౌ॥

౮౪- ప్రతిషిద్ధాపి చేద్యా తు మద్యమభ్యుదయేష్వపి-
ప్రేక్షాసమాజం గచ్ఛేద్వా సా దణ్డ్యా కృష్ణలాని షట్

౮౫- యది స్వాశ్చాపరాశ్చైవ విందేరన్ యోషితో ద్విజాః
తాసాం వర్ణక్రమేణ స్యాజ్జ్యైష్ఠ్యం పూజా చ వేశ్మ చ॥
౮౬- భర్తుః శరీరశుశ్రూషాం ధర్మకార్యం చ నైత్యకమ్॥
స్వా చైవ కుర్యాత్సర్వేషాం నాస్వజాతిః కథంచన॥
౮౭- యస్తు తత్కారయేన్మోహాత్సజాత్యా స్థితయాన్యయా
యథా బ్రాహ్మణచాండాలః పూర్వదృష్టస్తథైవ సః
౮౮- ఉత్కృష్టాయాభిరూపాయ వరాయ సదృశాయ చ
అప్రాప్తామపి తాం తస్మై కన్యాం దద్యాద్యథావిధి॥
౮౯- కామమామరణాత్తిష్ఠేద్గృహే కన్యర్తుమత్యపి
న చైవైనాం ప్రయచ్ఛేత్తు గుణహీనాయ కర్హిచిత్॥
౯౦- త్రీణి వర్షాణ్యుదీక్షేత కుమార్యృతుమతీ సతీ ।
ఊర్ధ్వం తు కాలాదేతస్మాద్విందేత సదృశం పతిమ్॥
౯౧- అదీయమానా భర్తారమధిగచ్ఛేద్యది స్వయమ్
నైనః కించిదవాప్నోతి న చ యం సాధిగచ్ఛతి॥
౯౨- అలంకారం నాదదీత పిత్ర్యం కన్యా స్వయంవరా
మాతృకం భ్రాతృదత్తం వా స్తేనా స్యాద్యది తం హరేత్॥
౯౩- పిత్రే న దద్యాచ్ఛుల్కం తు కన్యామృతుమతీం హరన్
స హి స్వామ్యాదతిక్రామేదృతూనాం ప్రతిరోధనాత్
౯౪- త్రింశద్వర్షో వహేత్కన్యాం హృద్యాం ద్వాదశవార్షికీమ్॥
త్ర్యష్టవర్షోఽష్టవర్షాం వా ధర్మే సీదతి సత్వరః॥
౯౫- దేవదత్తాం పతిర్భార్యాం విందతే నేచ్ఛయాత్మనః
తాం సాధ్వీం బిభృయాన్నిత్యం దేవానాం ప్రియమాచరన్
౯౬- ప్రజనార్థం స్త్రియః సృష్టాః సంతానార్థం చ మానవాః
తస్మాత్సాధారణో ధర్మః శ్రుతౌ పత్న్యా సహోదితః
౯౭- కన్యాయాం దత్తశుల్కాయాం మ్రియేత యది శుల్కదః
దేవరాయ ప్రదాతవ్యా యది కన్యానుమన్యతే॥

కన్యాశుల్కగ్రహణనిషేధాదినిర్ణయః.

౯౮- ఆదదీత న శూద్రోపి శుల్కం దుహితరం దదత్ -
శుల్కం హి గృహ్ణన్ కురుతే ఛన్నం దుహితృవిక్రయమ్ ॥

౯౯- ఏతత్తు న పరే చక్రుర్నాపరే జాతు సాధవః -
యదన్యస్య ప్రతిజ్ఞాయ పునరన్యస్య దీయతే ॥

౧౦౦- నానుశుశ్రుమ జాత్వేతత్పూర్వేష్వపి హి జన్మసు -
శుల్కసంజ్ఞేన మూల్యేన ఛన్నం దుహితృవిక్రయమ్ ॥

౧౦౧- అన్యోన్యస్యావ్యభీచారో భవేదామరణాంతికః -
ఏష ధర్మస్సమాసేన జ్ఞేయః స్త్రీపుంసయోః పరః ॥

౧౦౨- తథా నిత్యం యతేయాతాం స్త్రీపుంసౌ తు కృతక్రియౌ -
యథా నాభిచరేతాం తౌ వియుక్తావితరేతరమ్ ॥

౧౦౩- ఏష స్త్రీపుంసయోరుక్తో ధర్మో వో రతిసంహితః
ఆపద్యపత్యప్రాప్తిశ్చ దాయభాగం నిబోధత ॥

దాయభాగనిర్ణయః.

౧౦౪- ఊర్ధ్వం పితుశ్చ మాతుశ్చ సమేత్య భ్రాతరస్సమమ్ -
భజేరన్ పైతృకం రిక్థమనీశాస్తే హి జీవతోః ॥

౧౦౫- జ్యేష్ఠ ఏవ తు గృహ్ణీయాత్ పిత్ర్యం ధనమశేషతః -
శేషాస్తముపజీవేయుర్యథైవ పితరం తథా ॥

౧౦౬- జ్యేష్ఠేన జాతమాత్రేణ పుత్రీ భవతి మానవః -
పితౄణామనృణశ్చైవ స తస్మాత్సర్వమర్హతి ॥

౧౦౭- యస్మిన్నృణం సన్నయతి యేన చానంత్యమశ్నుతే -
స ఏవ ధర్మజః పుత్రః కామజానితరాన్ విదుః ॥

౧౦౮- పితేవ పాలయేత్పుత్రాన్ జ్యేష్ఠో భ్రాతౄన్ యవీయసః -
పుత్రవచ్చాపి వర్తేరన్ జ్యేష్ఠే భ్రాతరి ధర్మతః ॥

౧౦౯- జ్యేష్ఠః కులం వర్ధయతి వినాశయతి వా పునః -

ష్ఠః పూజ్యతమో లోకే జ్యేష్ఠస్సద్భిరగర్హితః॥

౧౧౦- యో జ్యేష్ఠో జ్యేష్ఠవృత్తిస్స్యాన్మాతేవ స పితేవ సః-
అజ్యేష్ఠవృత్తిర్యస్తు స్యాత్ససంపూజ్యస్తు బంధువత్॥

౧౧౧- ఏవం సహ వసేయుర్వా పృథగ్వా ధర్మకామ్యయా-
పృథగ్వివర్ధతే ధర్మస్తస్మాద్ధర్మ్యా పృథక్క్రియా॥

౧౧౨- జ్యేష్ఠస్య వింశ ఉద్ధారః సర్వద్రవ్యాచ్చ యద్వరమ్
తతోఽర్ధం మధ్యమస్య స్యాత్తురీయం తు యవీయసః॥

౧౧౩- జ్యేష్ఠశ్చైవ కనిష్ఠశ్చ సంహరేతాం యథోదితమ్-
యేఽన్యే జ్యేష్ఠకనిష్ఠాభ్యాం తేషాం స్యాన్మధ్యమం ధనమ్॥

౧౧౪- సర్వేషాం ధనజాతానామాదదీతాగ్ర్యమగ్రజః-
యచ్చ సాతిశయం కించిద్దశతశ్చాప్నుయాద్వరమ్॥

౧౧౫- ఉద్ధారో న దశస్వస్తి సంపన్నానాం స్వకర్మసు-
యత్కించిదేవ దేయం తు జ్యాయసే మానవర్ధనమ్॥

౧౧౬- ఏవం సముద్ధృతోద్ధారే సమానంశాన్ప్రకల్పయేత్-
ఉద్ధారేఽనుద్ధృతే త్వేషామియం స్యాదంశకల్పనా॥

౧౧౭- ఏకాధికం హరేజ్జ్యేష్ఠః పుత్రోఽధ్యర్ధం తతోఽనుజః
అంశమంశం యవీయాంస ఇతి ధర్మో వ్యవస్థితః॥

౧౧౮- స్వేభ్యోంఽశేభ్యస్తు కన్యాభ్యః ప్రదద్యుర్భ్రాతరః పృథక్-
స్వాత్స్వాదంశాచ్చతుర్భాగం పతితాస్స్యురదిత్సవః॥

౧౧౯- అజావికం సైకశఫం న జాతు విషమం భజేత్-
అజావికం తు విషమం జ్యేష్ఠస్యైవ విధీయతే॥

౧౨౦- యవీయాంజ్యేష్ఠభార్యాయాంపుత్రముత్పాదయేద్యది
సమస్తత్ర విభాగస్స్యాదితి ధర్మో వ్యవస్థితః॥

౧౨౧- ఉపసర్జనం ప్రధానస్య ధర్మతో నోపపద్యతే-
పితా ప్రధానం ప్రజనే తస్మాద్ధర్మేణ తం భజేత్॥

౧౨౨- పుత్రః కనిష్ఠో జ్యేష్ఠాయాం కనిష్ఠాయాం చ పూర్వజః
కథం తత్ర విభాగస్స్యాదితి చేత్సంశయో భవేత్ ॥

౧౨౩- ఏకం వృషభ ముద్ధారం సంహరేత స పూర్వజః
తతో పరే జ్యేష్ఠవృషా స్తదూనానాం స్వమాతృతః ॥

౧౨౪- జ్యేష్ఠస్తు జాతో జ్యేష్ఠాయాం హరే ద్వృషభషోడశ
తతః స్వమాతృతశ్శేషా భజేర న్నితి ధారణా ॥

౧౨౫- సదృశ స్త్రీషు జాతానాం పుత్రాణా మవిశేషతః
నమాతృతో జ్యైష్ఠ్యమస్తి జన్మతో జ్యైష్ఠ్యముచ్యతే

౧౨౬- జన్మజ్యేష్ఠేన చాహ్వానం సుబ్రహ్మణ్యాస్వపి స్మృతమ్
యమయోశ్చైవ గర్భేషు జన్మతో జ్యేష్ఠతా స్మృతా ॥

౧౨౭- అపుత్రో నేన విధినా సుతాం కుర్వీత పుత్రికామ్
య దపత్యం భవే దస్యాం తన్మమ స్యాత్స్వధాకరమ్

౧౨౮- అనేన తు విధానేన పురా చక్రేథ పుత్రికాః
వివృద్ధ్యర్థం స్వవంశస్య స్వయం దక్షః ప్రజాపతిః ॥

౧౨౯- దదౌ స దశ ధర్మాయ కశ్యపాయ త్రయోదశ
సోమాయ రాజ్ఞే సత్కృత్య ప్రీతాత్మా సప్తవింశతిమ్

౧౩౦- యథైవాత్మా తథా పుత్రః పుత్రేణ దుహితా సమా
తస్యా మాత్మని తిష్ఠంత్యాం కథ మన్యో ధనం హరేత్

౧౩౧- మాతుస్తు యౌతకం య త్స్యాత్కుమారీభాగ ఏవ సః
దౌహిత్ర ఏవ చ హరే దపుత్రస్యాఖిలం ధనమ్ ॥

౧౩౨- దౌహిత్రో హ్యఖిలం రిక్థ మపుత్రస్య పితు ర్హరేత్
స ఏవ దద్యా ద్ద్వౌ పిండౌ పిత్రే మాతామహాయ చ

౧౩౩- పౌత్ర దౌహిత్రయో ర్లోకే న విశేషో స్తి ధర్మతః
తయోర్హి మాతాపితరౌ సంభూతౌ తస్య దేహతః ॥

౧౩౪- పుత్రికాయాం కృతాయాం తు యదిపుత్రోనుజాయతే

సమస్తత్ర విభాగః స్యాజ్జ్యేష్ఠతా నాస్తి హి స్త్రియాః

౧౩౫- అపుత్రాయాం మృతాయాం తు పుత్రికాయాం కథంచన
ధనం తత్పుత్రికాభర్తా హరేతైవావిచారయన్॥

౧౩౬- అకృతా వా కృతా వాపి యం విందేత్సదృశాత్సుతమ్।
పౌత్రీ మాతామహస్తేన దద్యాత్పిండం హరేద్ధనమ్।

౧౩౭- పుత్రేణ లోకాన్జయతి పౌత్రేణానంత్యమశ్నుతే
అథ పుత్రస్య పౌత్రేణ బ్రధ్నస్యాప్నోతి విష్టపమ్॥

౧౩౮- పున్నామ్నో నరకాద్యస్మాత్త్రాయతే పితరం సుతః
తస్మాత్పుత్ర ఇతి ప్రోక్తః స్వయమేవ స్వయంభువా॥

౧౩౯- పౌత్రదౌహిత్రయోర్లోకే విశేషో నోపపద్యతే
దౌహిత్రోఽపి హ్యముత్రైనం సంతారయతి పౌత్రవత్॥

౧౪౦- మాతుః ప్రథమతః పిండం నిర్వపేత్పుత్రికాసుతః
ద్వితీయం తు పితుస్తస్యాస్తృతీయం తత్పితుః పితుః॥

౧౪౧- ఉపపన్నో గుణైః సర్వైః పుత్రో యస్య తు దత్రిమః
స హరేతైవ తద్రిక్థం సంప్రాప్తోఽప్యన్యగోత్రతః॥

౧౪౨- గోత్రరిక్థే జనయితుర్న హరేద్దత్రిమః క్వచిత్
గోత్రరిక్థానుగః పిండో వ్యపైతి దదతః స్వధా॥

౧౪౩- అనియుక్తాసుతశ్చైవ పుత్రిణ్యాప్తశ్చ దేవరాత్
ఉభౌ తౌ నార్హతో భాగం జారజాతకకామజౌ

౧౪౪- నియుక్తాయామపి పుమాన్నార్యాం జాతోఽవిధానతః
నైవార్హః పైతృకం రిక్థం పతితోత్పాదితో హి సః

౧౪౫- హరేత్తత్ర నియుక్తాయాం జాతః పుత్రో యథౌరసః
క్షేత్రికస్య తు తద్బీజం ధర్మతః ప్రసవశ్చ సః॥

౧౪౬- ధనం యో బిభృయాద్భ్రాతుర్మృతస్య స్త్రియమేవ చ
సోఽపత్యం భ్రాతురుత్పాద్య దద్యాత్తస్యైవ తద్ధనమ్

౧౪౭- యా నియుక్తాన్యతః పుత్రం దేవరాద్వాప్యవాప్నుయాత్-
తం కామజ మరిక్థీయం వృథోత్పన్నం ప్రచక్షతే॥

౧౪౮- ఏత ద్విధానం విజ్ఞేయం విభాగస్యైకయోనిషు-
బహ్వీషు చైకజాతానాం నానాస్త్రీషు నిబోధత॥

—* నానాస్త్రీజాత భాతృవిభాగనిర్ణయః *—

౧౪౯- బ్రాహ్మణస్యానుపూర్వ్యేణ చతస్రస్తుయది స్త్రియః
తాసాం పుత్రేషు జాతేషు విభాగే యం విధిస్స్మృతః

౧౫౦- కీనాశో గోవృషో యాన మలంకారశ్చ వేశ్మచ-
విప్రస్యోద్ధారికం దేయ మేకాంశశ్చ ప్రధానతః॥

౧౫౧- త్ర్యంశం దాయాద్ధరేద్విప్రో ద్వావంశౌ క్షత్రియాసుతః
వైశ్యాజస్సార్ధమేవాంశ మంశం శూద్రాసుతో హరేత్

౧౫౨- సర్వం వా రిక్థజాతం తద్దశధా పరికల్ప్య చ-
ధర్మ్యం విభాగం కుర్వీత విధినా నేన ధర్మవిత్॥

౧౫౩- చతురోంశాన్ హరేద్విప్ర స్త్రీనంశాన్ క్షత్రియాసుతః
వైశ్యాపుత్రో హరే ద్ద్వ్యంశ మంశం శూద్రాసుతో హరేత్॥

౧౫౪- యద్యపి స్యాత్తు సత్పుత్రో ప్యసత్పుత్రోపి వా భవేత్
నాధికం దశమాద్దద్యా చ్ఛూద్రాపుత్రాయ ధర్మతః॥

౧౫౫- బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం శూద్రాపుత్రో నరిక్థభాక్-
యదే వాస్య పితా దద్యాత్తదే వాస్య ధనం భవేత్

౧౫౬- సమవర్ణాసు యేజాతాః సర్వే పుత్రా ద్విజన్మనామ్-
ఉద్ధారం జ్యాయసే దత్వా భజేర న్నితరే సమమ్॥

౧౫౭- శూద్రస్య తు సవర్ణైవ నాన్యా భార్యా విధీయతే-
తస్యాం జాతాః సమాంశాస్స్యుర్యదిపుత్రశతంభవేత్

—※ ద్వాదశవిధపుత్రాదినిర్ణయః ※—

౧౫౮- పుత్రాన్ ద్వాదశ యానాహ నృణాం స్వాయం

భవ్యో మనుః -

తేషాం షడ్బంధుదాయాదాః షడదాయాదబాంధవాః

౧౫౯- ఔరసః క్షేత్రజశ్చైవ దత్తః కృత్రిమ ఏవ చ

గూఢోత్పన్నో౽పవిద్ధశ్చ దాయాదా బాంధవాశ్చ షట్

౧౬౦- కానీనశ్చ సహోఢశ్చ క్రీతః పౌనర్భవస్తథా -

స్వయందత్తశ్చ శౌద్రశ్చ షడదాయాదబాంధవాః

౧౬౧- యాదృశం ఫలమాప్నోతి కుప్లవైః సంతరంజలమ్ -

తాదృశం ఫలమాప్నోతి కుపుత్రైః సంతరంస్తమః

౧౬౨- యద్యేకరిక్థినౌ స్యాతామౌరసక్షేత్రజౌ సుతౌ -

యస్య యత్పైతృకం రిక్థం స తద్గృహ్ణీత నేతరః॥

౧౬౩- ఏక ఏవౌరసః పుత్రః పిత్ర్యస్య వసునః ప్రభుః -

శేషాణామానృశంస్యార్థం ప్రదద్యాత్తు ప్రజీవనమ్॥

౧౬౪- షష్ఠం తు క్షేత్రజస్యాంశం ప్రదద్యాత్పైతృకాద్ధనాత్

ఔరసో విభజన్దాయం పిత్ర్యం పంచమమేవ వా

౧౬౫- ఔరసక్షేత్రజౌ పుత్రౌ పితృరిక్థస్య భాగినౌ -

దశాపరే తు క్రమశో గోత్రరిక్థాంశభాగినః॥

౧౬౬- స్వే క్షేత్రే సంస్కృతాయాం తు స్వయముత్పా

దయేద్ధియమ్ -

తమౌరసం విజానీయాత్పుత్రం ప్రథమకల్పితమ్॥

౧౬౭- యస్తల్పజః ప్రమీతస్య క్లీబస్య వ్యాధితస్య వా -

స్వధర్మేణ నియుక్తాయాం స పుత్రః క్షేత్రజః స్మృతః

౧౬౮- మాతా పితా వా దద్యాతాం యమద్భిః పుత్రమాపది -

సదృశం ప్రీతిసంయుక్తం స జ్ఞేయో దత్త్రిమః సుతః॥

౧౬౯- సదృశం తు ప్రకుర్యాద్యం గుణదోషవిచక్షణమ్ -

పుత్రం పుత్రగుణైర్యుక్తం స విజ్ఞేయశ్చ కృత్రిమః॥

౧౭౦- ఉత్పద్యతే గృహే యస్య న చ జ్ఞాయేత కస్య సః -

స గృహే గూఢ ఉత్పన్నస్తస్య స్యాద్యస్య తల్పజః॥

౧౭౧- మాతాపితృభ్యా ముత్సృష్టం తయో రన్యతరేణవా-
యం పుత్రం పరిగృహ్ణీయా దపవిద్ధ స్స ఉచ్యతే॥

౧౭౨- పితృవేశ్మని కన్యా తు యం పుత్రం జనయే ద్రహః-
తం కానీనం వదే న్నామ్నా వోఢుః కన్యా సముద్భవమ్॥

౧౭౩- యా గర్భిణీ సంస్క్రియతే జ్ఞాతా జ్ఞాతాపి వా సతీ-
వోఢుః స గర్భో భవతి సహోఢ ఇతి చోచ్యతే॥

౧౭౪- క్రీణీయా ద్యస్త్వపత్యార్థం మాతాపిత్రో ర్యమన్తికాత్
స క్రీతక స్సుత స్తస్య సదృశో సదృశోపి వా॥

౧౭౫- యా పత్యా వా పరిత్యక్తా విధవా వా స్వయేచ్ఛయా-
ఉత్పాదయే త్పున ర్భూత్వా స పౌనర్భవ ఉచ్యతే॥

౧౭౬- సా చే దక్షతయోని స్స్యా ద్గతప్రత్యాగతాపివా-
పౌనర్భవేన భర్త్రా సా పున స్సంస్కార మర్హతి॥

౧౭౭- మాతాపితృవిహీనో య స్త్యక్తో వాస్యా దకారణాత్-
ఆత్మానం స్పర్శయే ద్యస్మై స్వయందత్త స్తు స స్మృతః

౧౭౮- యం బ్రాహ్మణస్తు శూద్రాయాం కామా దుత్పా
దయే త్సుతమ్-
స పారయన్నేవ శవ స్తస్మా త్పారశవః స్మృతః॥

౧౭౯- దాస్యాంవా దాసదాస్యాంవా య శ్శూద్రస్య సుతో
భవేత్-
సో నుజ్ఞాతో హరే దంశ మితిధర్మో వ్యవస్థితః॥

౧౮౦- క్షేత్రజాదీ న్సుతా నేతా నేకాదశ యథోదితాన్
పుత్ర ప్రతినిధీ నాహుః క్రియాలోపా న్మనీషిణః॥

౧౮౧- య ఏతే భిహితాః పుత్రాః ప్రసంగా దన్యబీజజాః-
యస్య తే బీజతో జాతా స్తస్య తే నేతరస్య తు॥

౧౮౨- భ్రాతౄణా మేకజాతానా మేక శ్చేత్పుత్రవాన్భవేత్
సర్వాం స్తాం స్తేన పుత్రేణ పుత్రిణో మను రబ్రవీత్॥

౧౮౩- సర్వాసా మేకపత్నీనా మేకా చే త్పుత్రిణీ భవేత్-

సర్వాస్తాస్తేన పుత్రేణ ప్రాహ పుత్రవతీర్మనుః॥
౧౮౪- శ్రేయసః శ్రేయసోఽలాభే పాపీయాన్ రిక్థమర్హతి-
బహవశ్చేత్తు సదృశాః సర్వే రిక్థస్య భాగినః॥
౧౮౫- న భ్రాతరో న పితరః పుత్రా రిక్థహరాః పితుః-

అపుత్రధనాధికారినిర్ణయః,

పితా హరేదపుత్రస్య రిక్థం భ్రాతర ఏవ చ॥
౧౮౬- త్రయాణాముదకం కార్యం త్రిషు పిండః ప్రవర్తతే
చతుర్థస్సంప్రదాతైషాం పంచమో నోపపద్యతే॥
౧౮౭- అనంతరస్సపిండాద్యస్తస్య తస్య ధనం భవేత్-
అత ఊర్ధ్వం సకుల్యస్స్యాదాచార్యశ్శిష్య ఏవ వా॥
౧౮౮- సర్వేషామప్యభావే తు బ్రాహ్మణా రిక్థభాగినః-
త్రైవిద్యాశ్శుచయో దాంతాస్తథా ధర్మో న హీయతే
౧౮౯- అహార్యం బ్రాహ్మణద్రవ్యం రాజ్ఞా నిత్యమితి స్థితిః-
ఇతరేషాం తు వర్ణానాం సర్వాభావే హరేన్నృపః॥
౧౯౦- సంస్థితస్యానపత్యస్య సగోత్రాత్పుత్రమాహరేత్
తత్ర యద్రిక్థజాతం స్యాత్తత్తస్మిన్ప్రతిపాదయేత్॥
౧౯౧- ద్వౌ తు యౌ వివదేయాతాం ద్వాభ్యాం జాతౌ
స్త్రియా ధనే-
తయోర్యద్యస్య పిత్ర్యం స్యాత్తత్స గృహ్ణీత నేతరః

మాతృధనవిభాగక్రమః

౧౯౨- జనన్యాం సంస్థితాయాం తు సమం సర్వే సహోదరాః॥
భజేరన్మాతృకం రిక్థం భగిన్యశ్చ సనాభయః॥
౧౯౩- యాస్తాసాం స్యుర్దుహితరస్తాసామపి యథార్హతః
మాతామహ్యా ధనాత్కించిత్ప్రదేయం ప్రీతిపూర్వకమ్

స్త్రీధనస్వరూపాదినిర్ణయః.

౧౯౪- అధ్యగ్న్యధ్యావాహనికం దత్తం చ ప్రీతికర్మణి-

భ్రాతృమాతృపితృప్రాప్తం షడ్విధం స్త్రీధనం స్మృతమ్

౧౯౫- అన్వాధేయంచ యద్దత్తం పత్యా ప్రీతేన చైవయత్
పత్యౌ జీవతి వృత్తాయాః ప్రజాయాస్తద్ధనం భవేత్

౧౯౬- బ్రాహ్మదైవార్షగాంధర్వప్రాజాపత్యేషు యద్వసు
అప్రజాయామతీతాయాం భర్తురేవ తదిష్యతే ॥

౧౯౭- యత్త్వస్యాస్స్యాద్ధనం దత్తంవివాహేష్వాసురాదిషు
అప్రజాయామతీతాయాంమాతాపిత్రోస్తదిష్యతే

౧౯౮- స్త్రియాం తు యద్భవేద్విత్తంపిత్రా దత్తంకథంచన
బ్రాహ్మణీ తద్ధరేత్కన్యా తదపత్యస్య వా భవేత్

౧౯౯- ననిర్హారం స్త్రియఃకుర్యుఃకుటుంబాద్బహుమధ్యగాత్
స్వకాదపిచ విత్తాద్ధి స్వస్య భర్తురనాజ్ఞయా ॥

స్త్రీధనాభరణవిభాగనిషేధః

౨౦౦- పత్యౌ జీవతి యః స్త్రీభిరలంకారో ధృతో భవేత్
న తం భజేరన్దాయాదా భజమానాః పతంతి తే ॥

క్లీబపతితాదివిషయః

౨౦౧- అనంశౌ క్లీబపతితౌ జాత్యంధబధిరౌ తథా-
ఉన్మత్తజడమూకాశ్చ యేచ కేచిన్నిరింద్రియాః ॥

౨౦౨- సర్వేషామపి తు న్యాయ్యం దాతుం శక్త్యామనీషిణా-
గ్రాసాచ్ఛాదనమత్యంతం పతితో హ్యదదద్భవేత్

౨౦౩- యద్యర్థితా తు దారైస్స్యాత్క్లీబాదీనాం కథంచన
తేషాముత్పన్నతంతూనామపత్యం దాయమర్హతి

౨౦౪- యత్కించిత్పితరి ప్రేతే ధనం జ్యేష్ఠోధిగచ్ఛతి-
భాగో యవీయసాం తత్ర యది విద్యానుపాలినః -

౨౦౫- అవిద్యానాం తు సర్వేషామీహాతశ్చేద్ధనం భవేత్
సమస్తత్ర విభాగస్స్యాదపిత్ర్య ఇతి ధారణా ॥

అవిభాజ్యధననిర్ణయః.

౨౦౬- విద్యాధనం తు యద్యస్య తత్తస్యైవ ధనం భవేత్-

మైత్ర్య మౌద్వాహికం చైవ మాధుపర్కిక మేవ చ-

——అనపేక్షితపితృధనవిషయః——

౨౦౭- భ్రాతౄణాం యస్తు నేహేత ధనం శక్తః స్వకర్మణా
స నిర్భాజ్యః స్వకా దంశా త్కించి ద్దత్త్వో పజీవనమ్-

౨౦౮- అనుపఘ్నన్ పితృద్రవ్యం శ్రమేణ యదుపార్జితమ్-
స్వయ మీహితలబ్ధం త న్నాకామో దాతుమర్హతి

౨౦౯- పైతృకం తు పితా ద్రవ్యమనవాప్తం యదాప్నుయాత్
న తత్పుత్రై ర్భజే త్సార్ధ మకామః స్వయమార్జితమ్

———విభక్తసంసృష్టపునర్విభాగాదినిర్ణయః——

౨౧౦- విభక్తాః సహ జీవంతో విభజేరన్ పున ర్యది-
సమ స్తత్ర విభాగ స్స్యా జ్జ్యైష్ఠ్యం తత్ర న విద్యతే॥

౨౧౧- యేషాం జ్యేష్ఠః కనిష్ఠో వా హీయేతాంశప్రదానతః
మ్రియేతా న్యతరో వాపి తస్య భాగో న లుప్యతే-

౨౧౨- సోదర్యా విభజేరం స్తం సమేత్య సహితా స్సమమ్-
భ్రాతరో యే చ సంసృష్టా భగిన్యశ్చ సనాభయః॥

౨౧౩- యో జ్యేష్ఠో వినికుర్వీత లోభా ద్భ్రాతౄ న్యవీయసః
సో జ్యేష్ఠ స్స్యా దభాగశ్చ నియంతవ్య శ్చ రాజభిః॥

౨౧౪- సర్వ ఏవ వికర్మస్థా నార్హంతి భ్రాతరో ధనమ్-
న చా దత్త్వా కనిష్ఠేభ్యో జ్యేష్ఠః కుర్వీత యౌతకమ్॥

౨౧౫- భ్రాతౄణామవిభక్తానాం యద్యుత్థానం భవే త్సహ
న పుత్రభాగం విషమం పితా దద్యా త్కథంచన॥

——విభాగానంతరజభ్రాతృధనాదినిర్ణయః——

౨౧౬- ఊర్ధ్వం విభాగా జ్జాత స్తు పిత్ర్య మేవ హరే ద్ధనమ్-
సంసృష్టా స్తేన వా యే స్యు ర్విభజేత స తై స్సహ॥

౨౧౭- అనపత్యస్య పుత్రస్య మాతా దాయ మవాప్నుయాత్-
మాతర్యపి చ వృత్తాయాం పితు ర్మాతా హరే ద్ధనమ్

౨౧౮- ఋణే ధనే చ సర్వస్మిన్ ప్రవిభక్తే యథావిధి
పశ్చాద్దృశ్యేత యత్కించిత్తత్సర్వం సమతాం నయేత్

అవిభాజ్యవస్తునిర్ణయః

౨౧౯- వస్త్రం పత్ర మలంకారం కృతాన్న ముదకం స్త్రియః
యోగక్షేమం ప్రచారం చ న విభాజ్యం ప్రచక్షతే॥
౨౨౦- అయ ముక్తో విభాగో వః పుత్రాణాం చ క్రియావిధిః
క్రమశః క్షేత్రజాదీనాం ద్యూతధర్మం నిబోధత॥

ద్యూతసమాహ్వయవివరణం

౨౨౧- ద్యూతంసమాహ్వయంచైవ రాజారాష్ట్రాన్నివారయేత్
రాజాంతకరణావేతౌ ద్వౌ దోషౌ పృథివీక్షితామ్॥
౨౨౨- ప్రకాశ మేత త్తాస్కర్యం యద్దేవనసమాహ్వయౌ
తయోర్నిత్యం ప్రతిఘాతే నృపతిర్యత్నవాన్భవేత్
౨౨౩- అప్రాణిభి ర్యత్క్రియతే తల్లోకేద్యూతముచ్యతే-
ప్రాణిభిః క్రియమాణస్తు స విజ్ఞేయస్సమాహ్వయః॥
౨౨౪- ద్యూతంసమాహ్వయంచైవయఃకుర్యాత్కారయేత వా-
తాన్సర్వాన్ఘాతయేద్రాజా శూద్రాంశ్చద్విజలింగినః
౨౨౫- కితవాన్ కుశీలవాన్ క్రూరా న్పాషండస్థాంశ్చ మానవాన్ -
వికర్మస్థాం చ్ఛౌండికాంశ్చ క్షిప్రంనిర్వాసయేత్పురాత్
౨౨౬- ఏతే రాష్ట్రే వర్తమానా రాజ్ఞః ప్రచ్ఛన్నతస్కరాః
వికర్మక్రియయా నిత్యం బాధంతే భద్రికాః ప్రజాః॥
౨౨౭- ద్యూత మేత త్పురాకల్పే దృష్టం వైరకరం మహత్ -
తస్మా ద్ద్యూతం న సేవేత హాస్యార్థమపి బుద్ధిమాన్॥
౨౨౮- ప్రచ్ఛన్నం వా ప్రకాశం వా త న్నిషేవేత యోనరః
తస్య దండవికల్ప స్స్యా ద్యథేష్టం నృపతే స్తథా॥

దండదానాశక్తవిషయం.

౨౨౯- క్షత్రవిట్శూద్రయోనిస్తు దండం దాతుమశక్నువన్

ఆనృణ్యం కర్మణా గచ్ఛేద్విప్రో దద్యాచ్ఛనైశ్శనైః

౨౩౦- స్త్రీబాలోన్మత్తవృద్ధానాం దరిద్రాణాం చ రోగిణామ్
శిఫావిదలరజ్జ్వాద్యైర్విదధ్యాన్నృపతిర్దమమ్॥

నియుక్తకార్యహర్తృధాకర్మాదివిషయః

౨౩౧- యే నియుక్తాస్తు కార్యేషు హన్యుః కార్యాణి కార్యిణామ్
ధనోష్మణా పచ్యమానాస్తాన్నిస్స్వాన్ కారయేన్నృపః

౨౩౨- కూటశాసనకర్తౄంశ్చ ప్రకృతీనాం చ దూషకాన్-
స్త్రీబాలబ్రాహ్మణఘ్నాంశ్చ హన్యాద్ద్విట్సేవినస్తథా

౨౩౩- తీరితం చానుశిష్టం చ యత్ర క్వచన యద్భవేత్-
కృతం తద్ధర్మతో విద్యాన్న తద్భూయో నివర్తయేత్

౨౩౪- అమాత్యాః ప్రాడ్వివాకో వా యత్కుర్యుః కార్యమన్యథా
తత్స్వయం నృపతిః కుర్యాత్తాన్సహస్రం చ దండయేత్॥

మహాపాతకిదండాదినిర్ణయః.

౨౩౫- బ్రహ్మహా చ సురాపశ్చ స్తేయీ చ గురుతల్పగః
ఏతే సర్వే పృథగ్జ్ఞేయా మహాపాతకినో నరాః

౨౩౬- చతుర్ణామపి చైతేషాం ప్రాయశ్చిత్తమకుర్వతామ్
శారీరం ధనసంయుక్తం దండం ధర్మ్యం ప్రకల్పయేత్

౨౩౭- గురుతల్పే భగః కార్యః సురాపానే సురాధ్వజః-
స్తేయే చ శ్వపదం కార్యం బ్రహ్మహణ్యశిరాః పుమాన్॥

౨౩౮- అసంభోజ్యా హ్యసంయాజ్యా అసంపాఠ్యా వివాహినః-
చరేయుః పృథివీం దీనాః సర్వధర్మబహిష్కృతాః॥

౨౩౯- జ్ఞాతిసంబంధిభిస్త్వేతే త్యక్తవ్యాః కృతలక్షణాః-
నిర్దయా నిర్నమస్కారాస్తన్మనోరనుశాసనమ్॥

౨౪౦- ప్రాయశ్చిత్తం తు కుర్వాణాః సర్వవర్ణా యథోదితమ్-
నాంక్యా రాజ్ఞా లలాటే స్యుర్దాప్యాస్తూత్తమసాహసమ్

౨౪౧- ఆగస్సు బ్రాహ్మణస్యైవ కార్యో మధ్యమసాహసః॥
వివాస్యో వా భవేద్రాష్ట్రాత్సద్రవ్యస్సపరిచ్ఛదః॥

౨౪౨- ఇతరే కృతవంత స్తు పాపాన్యే తా న్యకామతః-
సర్వస్వహార మర్హంతి కామత స్తు ప్రవాసనమ్॥

౨౪౩- నాదదీత నృప స్సాధు ర్మహా పాతకినో ధనమ్-
ఆదదాన స్తు త ల్లోభా త్తేన దోషేణ లిప్యతే॥

౨౪౪- అప్సు ప్రవేశ్య తం దండం వరుణా యోపపాదయేత్,
శ్రుతవృత్తోపపన్నే వా బ్రాహ్మణే ప్రతిపాదయేత్॥

౨౪౫- ఈశో దండస్య వరుణో రాజ్ఞాం దండ ధరో హి సః-
ఈశ స్సర్వస్య జగతో బ్రాహ్మణో వేదపారగః॥

౨౪౬- యత్ర వర్జయతే రాజా పాపకృద్భ్యో ధనాగమమ్-
తత్ర కాలేన జాయంతే మానవా దీర్ఘజీవినః॥

౨౪౭- నిష్పద్యంతే చ సస్యాని యథో ప్తాని విశాంపృథక్-
బాలా శ్చ న ప్రమీయంతే వికృతం న చ జాయతే॥

౨౪౮- బ్రాహ్మణాన్ బాధమానం తు కామా దవరవర్ణజమ్
హన్యా చ్చిత్రై ర్వధోపాయై రుద్వేజనకరై ర్నృపః

౨౪౯- యావా నవధ్యస్య వధే తావాన్ వధ్యస్య మోక్షణే-
అధర్మో నృపతే ర్దృష్టో ధర్మస్తు వినియచ్ఛతః॥

౨౫౦- ఉదితో యం విస్తరశో మిథో వివదమానయోః-
అష్టాదశసు మార్గేషు వ్యవహారస్య నిర్ణయః॥

౨౫౧- ఏవం ధర్మ్యాణి కార్యాణి సమ్య క్కుర్వ న్మహీపతిః
దేశా నలబ్ధాన్ లిప్సేత లబ్ధాంశ్చ, పరిపాలయేత్॥

౨౫౨- సమ్య జ్నివిష్టదేశ స్తు కృతదుర్గ శ్చ శాస్త్రతః-
కంటకోద్ధరణే నిత్య మాతిష్ఠే ద్యత్న ముత్తమమ్॥

౨౫౩- రక్షణా దార్యవృత్తానాం కంటకానాంచ శోధనాత్-
నరేంద్రా స్త్రిదివం యాంతి ప్రజాపాలన తత్పరాః

౨౫౪- అశాసం స్తస్కరా న్యస్తు బలిం గృహ్ణాతి పార్థివః
తస్య ప్రక్షుభ్యతే రాష్ట్రం స్వర్గా చ్చ పరిహీయతే॥

౨౫౫- నిర్భయం తు భవే ద్యస్య రాష్ట్రం బాహుబలాశ్రితమ్॥

తస్య తద్వర్ధతే నిత్యం సిచ్యమాన ఇవ ద్రుమః॥

॥ ప్రకాశప్రచ్ఛన్నతస్కరాదినిరూపణమ్ ॥

౨౫౬- ద్వివిధాం స్తస్కరాన్ విద్యాత్ పరద్రవ్యాపహారకాన్
ప్రకాశాం శ్చాప్రకాశాంశ్చ చారచక్షు ర్మహీపతిః॥

౨౫౭- ప్రకాశవంచకా స్తేషాం నానాపణ్యోపజీవినః-
ప్రచ్ఛన్నవంచకా స్త్వేతే యే స్తేనాటవికాదయః॥

౨౫౮- ఉత్కోచకా శ్చౌపధికా వంచకాః కితవా స్తథా-
మంగళాదేశవృత్తా శ్చ భద్రా శ్చేక్షణికైః సహ॥

౨౫౯- అసమ్యక్కారిణ శ్చైవ మహామాత్రా శ్చికిత్సకాః-
శిల్పోపచారయుక్తా శ్చ నిపుణాః పణ్యయోషితః॥

౨౬౦- ఏవమాదీన్ విజానీయాత్ ప్రకాశాన్ లోకకంటకాన్-
నిగూఢచారిణ శ్చాన్యా ననార్యా నార్యలింగినః-

౨౬౧- తాన్ విదిత్వా సుచరితై ర్గూఢై స్తత్కర్మకారిభిః-
చారై శ్చానేకసంస్థానైః ప్రోత్సాద్య వశమానయేత్॥

౨౬౨- తేషాం దోషా నభిఖ్యాప్య స్వే స్వే కర్మణి తత్త్వతః-
కుర్వీత శాసనం రాజా సమ్యక్ సారాపరాధతః॥

౨౬౩- నహి దండాదృతే శక్యః కర్తుం పాపవినిగ్రహః-
స్తేనానాం పాపబుద్ధీనాం నిభృతం చరతాం క్షితౌ॥

౨౬౪- సభాప్రపాపూపశాలా వేశమద్యాన్నవిక్రయాః-
చతుష్పథా శ్చైత్యవృక్షా స్సమాజాః ప్రేక్షణానిచ॥

౨౬౫- జీర్ణోద్యానా న్యరణ్యాని కారుకావేశనానిచ-
శూన్యాని చాప్యగారాణి వనా న్యుపవనానిచ॥

౨౬౬- ఏవంవిధా న్నృపో దేశాన్ గుల్మైః స్థావరజంగమైః-
తస్కరప్రతిషేధార్థం చారై శ్చాప్యనుచారయేత్॥

౨౬౭- తత్సహాయై రనుగతై ర్నానాకర్మప్రవేదిభిః-
విద్యా దుత్సాదయే చ్చైవ నిపుణైః పూర్వతస్కరైః

౨౬౮- భక్ష్యభోజ్యోపదేశై శ్చ బ్రాహ్మణానాంచ దర్శనైః

శౌర్యకర్మాపదేశైశ్చ కుర్యుస్తేషాం సమాగమమ్॥ -

—— తస్కరతదుపకార్యగ్నిదతటాకభేదకాదిదండనమ్ ——

౨౬౯- యే తత్ర నోపసర్పేయుర్మూలప్రణిహితాశ్చ యే-
తాన్ ప్రసహ్య నృపో హన్యాత్ సమిత్రజ్ఞాతిబాంధవాన్

౨౭౦- న హోఢేన వినా చౌరం ఘాతయేద్ధార్మికో నృపః
సహోఢం సోపకరణం ఘాతయేదవిచారయన్॥

౨౭౧- గ్రామేష్వపి చ యే కేచిచ్చోరాణాం భక్తదాయకాః
భాండావకాశదాశ్చైవ సర్వాంస్తానపి ఘాతయేత్

౨౭౨- రాష్ట్రేషు రక్షాధికృతాన్ సామంతాంశ్చైవ చోదితాన్
అభ్యాఘాతేషు మధ్యస్థాం ఛిష్యాచ్చోరానివ ద్రుతమ్

౨౭౩- యశ్చాపి ధర్మసమయాత్ ప్రచ్యుతో ధర్మజీవనః-
దండేనైవ తమప్యోషేత్ స్వకాద్ధర్మాద్ధి విచ్యుతమ్

౨౭౪- గ్రామఘాతే హితాభంగే పథి మోషాభిదర్శనే-
శక్తితో నాభిధావంతో నిర్వాస్యాః సపరిచ్ఛదాః॥

౨౭౫- రాజ్ఞః కోశాపహర్తౄంశ్చ ప్రతికూలేషు చ స్థితాన్
ఘాతయేద్వివిధైర్దండైరరీణాం చోపజాపకాన్॥

౨౭౬- సంధింభిత్త్వాతు యే చౌర్యం రాత్రౌ కుర్వంతి తస్కరాః-
తేషాం ఛిత్త్వా నృపో హస్తౌ తీక్ష్ణే శూలే నివేశయేత్

౨౭౭- అంగులీగ్రంథిభేదస్య ఛేదయేత్ ప్రథమే గ్రహే-
ద్వితీయే హస్తచరణౌ తృతీయే వధమర్హతి॥

౨౭౮- అగ్నిదాన్ భక్తదాంశ్చైవ తథాశస్త్రావకాశదాన్
సన్నిధాతౄంశ్చ మోషస్య హన్యాచ్చోరమివేశ్వరః

౨౭౯- తటాకభేదకం హన్యాదప్సు శుద్ధవధేన వా-
తద్వాపి ప్రతిసంస్కుర్యాద్దాప్యస్తూత్తమసాహసమ్

౨౮౦- కోష్ఠాగారాయుధాగారదేవతాగారభేదకాన్-
హస్త్యశ్వరథహర్తౄంశ్చ హన్యాదేవావిచారయన్॥

౨౮౧- యస్తు పూర్వనివిష్టస్య తటాకస్యోదకం హరేత్
ఆగమం వాప్యపాం భిన్ద్యాత్స దాప్యః పూర్వసాహసమ్

—— ❖ రాజమార్గే అమేధ్యోత్సర్జనదండః ❖ ——

౨౮౨- సముత్సృజేద్రాజమార్గే యస్త్వమేధ్యమనాపది
స ద్వౌ కార్షాపణౌ దద్యాదమేధ్యం చాశు శోధయేత్

౨౮౩- ఆపద్గతో థవా వృద్ధో గర్భిణీ బాల ఏవ వా-
పరిభాషణమర్హన్తి తచ్చ శోధ్యమితి స్థితిః॥

—— ❖ మిథ్యాప్రచరచ్చికిత్సకాదిదండః ❖ ——

౨౮౪- చికిత్సకానాం సర్వేషాం మిథ్యా ప్రచరతాం దమః-
అమానుషేషు ప్రథమో మానుషేషు తు మధ్యమః॥

౨౮౫- సంక్రమధ్వజయష్టీనాం ప్రతిమానాం చ భేదకః-
ప్రతికుర్యాచ్చ తత్సర్వం పంచ దద్యాచ్ఛతాని చ॥

౨౮౬- అదూషితానాం ద్రవ్యాణాం దూషణే భేదనే తథా-
మణీనామపవేధే చ దండః ప్రథమసాహసః॥

౨౮౭- సమైర్హి విషమం యస్తు చరేద్వై మూల్యతోపి వా-
స ప్రాప్నుయాద్దమం పూర్వం నరో మధ్యమమేవ వా॥

౨౮౮- బంధనాని చ సర్వాణి రాజా మార్గే నివేశయేత్ -
దుఃఖితా యత్ర దృశ్యేరన్వికృతాః పాపకారిణః॥

౨౮౯- ప్రాకారస్య చ భేత్తారం పరిఖాణాం చ పూరకమ్-
ద్వారాణాం చైవ భఙ్క్తారం క్షిప్రమేవ ప్రవాసయేత్

౨౯౦- అభిచారేషు సర్వేషు కర్తవ్యో ద్విశతో దమః॥
మూలకర్మణి చానాప్తైః కృత్యాసు వివిధాసు చ॥

౨౯౧- అబీజవిక్రయీ చైవ బీజోత్కృష్టం తథైవ చ-
మర్యాదాభేదకశ్చైవ వికృతం ప్రాప్నుయాద్వధమ్॥

౨౯౨- సర్వకంటకపాపిష్ఠం హేమకారం తు పార్థివః-
ప్రవర్తమానమన్యాయే ఛేదయేల్లవశః క్షురైః॥

౨౯౩- సీతాద్రవ్యాపహరణే శస్త్రాణామౌషధస్య చ-

కాలమాసాద్య కార్యే చ రాజా దండం ప్రకల్పయేత్॥

——❁ రాజ్యాంగాదివేచనమ్ ❁——

౨౯౪ స్వామ్యమాత్యౌ పురం రాష్ట్రం కోశదండౌ సుహృత్తథా
సప్తప్రకృతయో హ్యేతాః సప్తాంగం రాజ్యముచ్యతే
౨౯౫- సప్తానాం ప్రకృతీనాం తు రాజ్యస్యాసాం యథాక్రమమ్
పూర్వం పూర్వం గురుతరం జానీయాద్వ్యసనం మహత్॥
౨౯౬- సప్తాంగస్యేహ రాజ్యస్య విష్టబ్ధస్య త్రిదండవత్-
అన్యోన్యగుణవైశేష్యాన్న కించిదతిరిచ్యతే॥
౨౯౭- తేషు తేషు తు కృత్యేషు తత్తదంగం విశిష్యతే॥
యేన యత్సాధ్యతే కార్యం తత్తస్మిన్ శ్రేష్ఠముచ్యతే॥
౨౯౮- చారేణోత్సాహయోగేన క్రియయైవ చ కర్మణామ్॥
స్వశక్తిం పరశక్తిం చ నిత్యం విద్యాన్మహీపతిః॥
౨౯౯- పీడనానిచ సర్వాణి వ్యసనాని తథైవ చ-
ఆరభేత తతః కార్యం సంచింత్య గురులాఘవమ్॥
౩౦౦ ఆరభేతైవ కర్మాణి శ్రాంతః శ్రాంతః పునః పునః-
కర్మాణ్యారభమాణం హి పురుషం శ్రీర్నిషేవతే॥

——ప్రభోః కృతాదియుగసమప్రవృత్తిత్వకథనమ్——

౩౦౧- కృతం త్రేతాయుగం చైవ ద్వాపరం కలిరేవ చ॥
రాజ్ఞో వృత్తాని సర్వాణి రాజా హి యుగముచ్యతే
౩౦౨ కలిః ప్రసుప్తో భవతి స జాగ్రద్ద్వాపరం యుగమ్॥
కర్మస్వభ్యుద్యతస్త్రేతా విచరంస్తు కృతం యుగమ్॥

——❁ నృపస్యేంద్రాదిసమప్రవృత్తిత్వనిర్ణయః ❁——

౩౦౩- ఇంద్రస్యార్కస్య వాయోశ్చ యమస్య వరుణస్య చ
చంద్రస్యాగ్నేః పృథివ్యాశ్చ తేజోవృత్తం నృపశ్చరేత్
౩౦౪- వార్షికాంశ్చతురో మాసాన్ యథేంద్రోప్యభివర్షతి॥
తథాభివర్షేత్స్వం రాష్ట్రం కామైరింద్రవ్రతం చరన్
౩౦౫- అష్టౌ మాసాన్ యథాదిత్యస్తోయం హరతి రశ్మిభిః

తథాహరేత్కరం రాష్ట్రా న్నిత్యమర్కవ్రతంహితత్॥

౩౦౬- ప్రవిశ్య సర్వభూతాని యథా చరతి మారుతః
తథా చారైః ప్రవేష్టవ్యం వ్రత మేత ద్ధి మారుతమ్॥

౩౦౭- యథాయమః ప్రియద్వేష్యౌ ప్రాప్తే కాలేనియచ్ఛతి
తదా రాజ్ఞా నియంతవ్యాః ప్రజా స్తద్ధియమవ్రతమ్॥

౩౦౮- వరుణేన యథా పాశై ర్బద్ధ ఏవా భిదృశ్యతే
తథా పాపా న్నిగృహ్ణీయా ద్వ్రత మేత ద్ధివారుణమ్

౩౦౯- పరిపూర్ణం యథా చంద్రం దృష్ట్వాహృష్యంతి మానవాః
తథా ప్రకృతయో యస్మి న్స చాంద్రవ్రతికో నృపః

౩౧౦- ప్రతాపయుక్త స్తేజస్వీ నిత్యం స్యా త్పాపకర్మసు
దుష్టసామంత హింస్రశ్చ తదాగ్నేయవ్రతంస్మృతమ్॥

౩౧౧- యథా సర్వాణి భూతాని ధరా ధారయతే సమమ్
తథా సర్వాణి భూతాని బిభ్రతః పార్థివం వ్రతమ్

౩౧౨- ఏతై రుపాయై రన్యైశ్చ యుక్తో నిత్య మతంద్రితః
స్తేనా న్రాజా నిగృహ్ణీయా త్స్వరాష్ట్రే పర ఏవచ

బ్రాహ్మణప్రభావనిర్ణయః

౩౧౩- పరామ ప్యాపదం ప్రాప్తో బ్రాహ్మణా న్న ప్రకోపయేత్॥
తే హ్యేనం కుపితా హన్యు స్సద్య స్సబలవాహనమ్॥

౩౧౪- యైః కృత స్సర్వభక్ష్యో గ్ని రపేయశ్చమహోదధిః
క్షయీచాప్యాయితస్సోమః కోననశ్యే త్ప్రకోప్యతాన్

౩౧౫- లోకానన్యా న్సృజేయు ర్యే లోకపాలాంశ్చకోపితాః
దేవాన్ కుర్యు రదేవాంశ్చ కః క్షిణ్వం స్తాం త్సమృధ్నుయాత్॥

౩౧౬- యా నుపాశ్రిత్య తిష్ఠంతి లోకా దేవాశ్చ సర్వదా
బ్రహ్మ చైవ ధనం యేషాం కో హింస్యా త్తాన్జిజీవిషుః

౩౧౭- అవిద్వాం శ్చైవ విద్వాంశ్చ బ్రాహ్మణో దైవతం

మహత్-

ప్రణీతశ్చాప్రణీతశ్చ యథాగ్నిర్దైవతం మహత్॥

౩౧౭- శ్మశానేష్వపి తేజస్వీ పావకో నైవ దుష్యతి-
హూయమానశ్చ యజ్ఞేషు భూయఏవాభివర్ధతే॥

౩౧౮- ఏవం యద్యప్యనిష్టేషు వర్తంతే సర్వకర్మసు-
సర్వథా బ్రాహ్మణాఃపూజ్యాఃపరమ దైవతంహితత్॥

౩౧౯- క్షత్రస్యాతిప్రవృద్ధస్య బ్రాహ్మణాన్ప్రతి సర్వశః-
బ్రహ్మైవ సన్నియంతృస్యాత్క్షత్రంహిబ్రహ్మసంభవమ్

౩౨౦- అద్భ్యోగ్నిర్బ్రహ్మతః క్షత్రమశ్మనోలోహముత్థితమ్
తేషాం సర్వత్రగం తేజః స్వాసు యోనిషు శామ్యతి॥

౩౨౧- నాబ్రహ్మ క్షత్ర మృధ్నోతి నాక్షత్రం బ్రహ్మవర్ధతే-
బ్రహ్మక్షత్రంచ సంపృక్తమిహచాముత్ర వర్ధతే॥

౩౨౨- దత్వా దనం తు విప్రేభ్య స్సర్వం దండసముత్థితమ్-
పుత్రే రాజ్యం సమాసృజ్య కుర్వీత ప్రాయణం రణే॥

౩౨౩- ఏవం చరన్ సదా యుక్తో రాజధర్మేషు పార్థివః-
హితేషుచైవలోకస్యసర్వాన్భృత్యాన్నియోజయేత్॥

౩౨౪- ఏషో ఖిలః కర్మవిధి రుక్తో రాజ్ఞ స్సనాతనః-
ఇమంకర్మవిధిం విద్యాత్ క్రమశో వైశ్యశూద్రయోః॥

వైశ్యశూద్రకర్మవిధిః

౩౨౫- వైశ్యస్తు కృత సంస్కారః కృత్వా దార పరిగ్రహమ్
వార్తాయాంనిత్యయుక్తస్స్యాత్పశూనాంచైవరక్షణే॥

౩౨౬- ప్రజాపతిర్హి వైశ్యాయ సృష్ట్వా పరిదదేపశూన్-
బ్రాహ్మణాయచ రాజ్ఞేచ సర్వాః పరిదదే ప్రజాః॥

౩౨౭- నచ వైశ్యస్య కామ స్స్యాన్న రక్షేయం పశూనితి-
వైశ్యే చేచ్ఛతి నాన్యేన రక్షితవ్యాః కథంచన॥

౩౨౮- మణిముక్తాప్రవాళానాం లోహానాం తాంతవస్యచ-
గంధానాంచ రసానాం చ విద్యాదర్ఘబలాబలమ్॥

౩౩౦- బీజానా ముప్తివి చ్చ స్యాత్ క్షేత్ర దోష గుణస్యచ
మానయోగం చ జానీయా త్తులాయోగాంశ్చసర్వశః
౩౩౧- సారాసారం చ భాండానాం దేశానాంచ గుణాగుణాన్
లాభాలాభం చ పణ్యానాం పశూనాం పరి వర్ధనమ్॥
౩౩౨- భృత్యానాంచ భృతింవిద్యా ద్భాషాశ్చవివిధాన్నృణామ్
ద్రవ్యాణాం స్థానయోగాంశ్చ క్రయవిక్రయ మేవచ॥
౩౩౩- ధర్మేణ చ ద్రవ్యవృద్ధా వాతిష్ఠే ద్యత్న ముత్తమమ్ -
దద్యా చ్చ సర్వభూతానా మన్న మేవ ప్రయత్నతః॥
౩౩౪- విప్రాణాం వేదవిదుషాం గృహస్థానాం యశస్వినామ్
శుశ్రూషైవ తు శూద్రస్య ధర్మో నైఃశ్రేయసఃపరః
౩౩౫- శుచి రుత్కృష్టశుశ్రూషు ర్మృదువాగనహంకృతః
బ్రాహ్మణాద్యాశ్రయో నిత్య ముత్కృష్టాం జాతి మశ్నుతే॥
౩౩౬- ఏషో నాపది వర్ణానా ముక్తః కర్మ విధి శ్శుభః.
ఆ పద్యపి హి య స్తేషాం క్రమశ స్తన్నిబోధత॥

ఇతి మానవే ధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం - నవమోధ్యాయః,

అథదశమాధ్యాయప్రారంభః.

బ్రాహ్మణేతరాధ్యాపకత్వనిషేధః,

౧ - అధీయీరం స్త్రయో వర్ణాః స్వకర్మస్థా ద్విజాతయః-
ప్రబ్రూయా ద్బ్రాహ్మణ స్త్వేషాం నేతరావితినిశ్చయః॥
౨ - సర్వేషాం బ్రాహ్మణో విద్యా ద్వృత్త్యుపాయాన్
యథావిధి-

ప్రబ్రూయాదితరేషాంశ్చ స్వయంచైవ తథా భవేత్॥

౩ - వైశేష్యాత్ప్రకృతిశ్రైష్ఠ్యాన్నియమస్య చ ధారణాత్
సంస్కారస్య విశేషాచ్చ వర్ణానాం బ్రాహ్మణః ప్రభుః

— బ్రాహ్మణాదివర్ణక్రమః —

౪ - బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వైశ్యస్త్రయో వర్ణా ద్విజాతయః.
చతుర్థ ఏకజాతిస్తు శూద్రో నాస్తి తు పంచమః॥

౫ - సర్వవర్ణేషు తుల్యాసు పత్నీష్వక్షతయోనిషు.
ఆనులోమ్యేన సంభూతా జాత్యా జ్ఞేయాస్త ఏవ తే॥

౬ - స్త్రీష్వనంతరజాతాసు ద్విజైరుత్పాదితాన్సుతాన్
సదృశానేవ తానాహుర్మాతృదోషవిగర్హితాన్॥

౭ - అనంతరాసు జాతానాం విధిరేష సనాతనః.
ద్వ్యేకాంతరాసు జాతానాం ధర్మ్యం విద్యాదిమం విధిమ్॥

— అన్యవర్ణస్త్రీజాతసంకరజాతినామవృత్త్యాదినిర్ణయః —

౮ - బ్రాహ్మణాద్వైశ్యకన్యాయామంబష్ఠో నామ జాయతే.
నిషాదః శూద్రకన్యాయాం యః పారశవ ఉచ్యతే॥

౯ - క్షత్రియాచ్ఛూద్రకన్యాయాం క్రూరాచారవిహారవాన్
క్షత్రశూద్రవపుర్జంతురుగ్రో నామ ప్రజాయతే॥

౧౦ - విప్రస్య త్రిషు వర్ణేషు నృపతేర్వర్ణయోర్ద్వయోః.
వైశ్యస్య వర్ణే చైకస్మిన్ షడేతేఽపసదాః స్మృతాః॥

౧౧ - క్షత్రియాద్విప్రకన్యాయాం సూతో భవతి జాతితః.
వైశ్యాన్మాగధవైదేహౌ రాజవిప్రాంగనాసుతౌ॥

౧౨ - శూద్రాదాయోగవః క్షత్తా చండాలశ్చాధమో నృణామ్॥
వైశ్యరాజన్యవిప్రాసు జాయంతే వర్ణసంకరాః॥

౧౩ - ఏకాంతరే త్వానులోమ్యాదంబష్ఠోగ్రౌ యథా స్మృతౌ.
క్షత్తృవైదేహకౌ తద్వత్ప్రాతిలోమ్యేఽపి జన్మని॥

౧౪ - పుత్రా యేఽనంతరస్త్రీజాః క్రమేణోక్తా ద్విజన్మనామ్॥

తా ననంతరనామ్నస్తు మాతృదోషాత్ప్రచక్షతే॥

౧౫- బ్రాహ్మణాదుగ్రకన్యాయా మావృతో నామ జాయతే।
ఆభీరోంబష్ఠకన్యాయా మాయోగవ్యాం తు ధిగ్వణః॥

౧౬- ఆయోగవశ్చ క్షత్తా చ చండాలశ్చాధమో నృణామ్॥
ప్రాతిలోమ్యేన జాయంతే శూద్రాదపసదాస్త్రయః

౧౭- వైశ్యాన్మాగధవైదేహౌ క్షత్రియాత్సూత ఏవతు-
ప్రతీపమేతే జాయంతే పరేప్యపసదాస్త్రయః॥

౧౮- జాతో నిషాదాచ్ఛూద్రాయాం జాత్యా భవతి పుక్కసః।
శూద్రాజ్జాతో నిషాద్యాం తు స వై కుక్కుటకస్స్మృతః

౧౯- క్షత్తుర్జాత స్తథోగ్రాయాం శ్వపాక ఇతి కీర్త్యతే॥
వైదేహకేన త్వంబష్ఠ్యా ముత్పన్నో వేణ ఉచ్యతే॥

౨౦- ద్విజాతయ స్సవర్ణాసు జనయంత్యవ్రతాంస్తుయాన్-
తాన్ సావిత్రీపరిభ్రష్టాన్ వ్రాత్యానితి వినిర్దిశేత్॥

౨౧- వ్రాత్యాత్తు జాయతే విప్రాత్పాపాత్మా భూర్జకంటకః।
ఆవంత్యవాటధానౌ చ పుష్పధశ్శైఖ ఏవచ॥

౨౨- ఝల్లో మల్లశ్చ రాజన్యాద్వ్రాత్యాన్నిచ్ఛివిరేవచ
నటశ్చ కరణశ్చైవ ఖసో ద్రవిడ ఏవచ॥

౨౩- వైశ్యాత్తు జాయతే వ్రాత్యాత్సుధన్వాచార్య ఏవచ-
కారుషశ్చ విజన్మా చ మైత్ర స్సాత్వత ఏవచ॥

౨౪- వ్యభిచారేణ వర్ణానా మవేద్యావేదనేన చ-
స్వకర్మణాం చ త్యాగేన జాయంతే వర్ణసంకరాః॥

౨౫- సంకీర్ణయోనయో యే తు ప్రతిలోమానులోమజాః-
అన్యోన్యవ్యతిషక్తాశ్చ తాన్ ప్రవక్ష్యామ్యశేషతః॥

౨౬- సూతో వైదేహక శ్చైవ చండాలశ్చ నరాధమః-
మాగధః క్షత్తృజాతిశ్చ తథాయోగవ ఏవచ॥

౨౭- ఏతే షట్ సదృశాన్వర్ణాన్ జనయంతి స్వయోనిషు-

మాతృజాత్యాం ప్రసూయంతే ప్రవరాసు చ యోనిషు॥

౨౮- యథాత్రయాణాం వర్ణానాం ద్వయోరాత్మాస్య జాయతే
ఆనంతర్యాత్స్వయోన్యాంతు తథా బాహ్యేష్వపి క్రమాత్।

౨౯- తే చాపి బాహ్యాన్సుబహూంస్తతోఽప్యధికదూషితాన్-
పరస్పరస్య దారేషు జనయంతి విగర్హితాన్॥

౩౦- యథైవ శూద్రో బ్రాహ్మణ్యాం బాహ్యం జంతుం ప్రసూయతే
తథా బాహ్యతరం బాహ్యశ్చాతుర్వర్ణ్యే ప్రసూయతే॥

౩౧- ప్రతికూలం వర్తమానా బాహ్యా బాహ్యతరాన్పునః॥
హీనా హీనాన్ప్రసూయంతే వర్ణాన్పంచదశైవ తు॥

౩౨- ప్రసాధనోపచారజ్ఞమదాసం దాసజీవనమ్-
సైరంధ్రం వాగురావృత్తిం సూతే దస్యురయోగవే॥

౩౩- మైత్రేయకం తు వైదేహో మాధూకం సంప్రసూయతే
నౄన్ప్రశంసత్యజస్రం యో ఘంటాతాడోఽరుణోదయే॥

౩౪- నిషాదో మార్గవం సూతే దాసం నౌకర్మజీవినమ్-
కైవర్తమితి యం ప్రాహురార్యావర్తనివాసినః॥

౩౫- మృతవస్త్రభృత్స్వనార్యాసు గర్హితాన్నాశనాసు చ॥
భవంత్యాయోగవీష్వేతే జాతిహీనాః పృథక్త్రయః॥

౩౬- కారావరో నిషాదాత్తు చర్మకారః ప్రసూయతే-
వైదేహికాదంధ్రమేదౌ బహిర్గ్రామప్రతిశ్రయౌ

౩౭- చండాలాత్పాండుసోపాకస్త్వక్సారవ్యవహారవాన్॥
ఆహిండికో నిషాదేన వైదేహ్యామేవ జాయతే॥

౩౮- చండాలేన తు సోపాకో మూలవ్యసనవృత్తిమాన్-
పుక్కస్యాం జాయతే పాపస్సదా సజ్జనగర్హితః॥

౩౯- నిషాదస్త్రీ తు చండాలాత్పుత్రమంత్యావసాయినమ్॥
శ్మశానగోచరం సూతే బాహ్యానామపి గర్హితమ్॥

౪౦- సంకరే జాతయస్త్వేతాః పితృమాతృప్రదర్శితాః-
ప్రచ్ఛన్నా వా ప్రకాశా వా వేదితవ్యాః స్వకర్మభిః॥

౪౧- సజాతిజానంతరజాః షట్ సుతా ద్విజధర్మిణః-
శూద్రాణాంతు సధర్మాణ స్సర్వేఽపధ్వంసజాః స్మృతాః॥
౪౨- తపోబీజప్రభావైస్తు తే గచ్ఛంతి యుగే యుగే-
ఉత్కర్షం చాపకర్షం చ మనుష్యేష్విహ జన్మతః॥
౪౩- శనకైస్తు క్రియాలోపా దిమాః క్షత్రియజాతయః-
వృషలత్వం గతా లోకే బ్రాహ్మణాదర్శనేన చ॥
౪౪- పౌండ్రకాశ్చౌడ్రద్రవిడాః కాంభోజా యవనాశ్శకాః-
పారదా పహ్లవాశ్చీనాః కిరాతా దరదాః ఖశాః॥
౪౫- ముఖబాహూరుపజ్జానాం యా లోకే జాతయో బహిః-
మ్లేచ్ఛవాచ శ్చార్యవాచ స్సర్వే తే దస్యవః స్మృతాః॥
౪౬- యే ద్విజానా మపసదా యే చాపధ్వంసజాః స్మృతాః-
తే నిందితై ర్వర్తయేయు ర్ద్విజానా మేవ కర్మభిః॥
౪౭- సూతానా మశ్వసారథ్య మంబష్ఠానాం చికిత్సనమ్-
వైదేహకానాం స్త్రీకార్యం మాగధానాం వణిక్పథః॥
౪౮- మత్స్యఘాతో నిషాదానాం త్వష్టిస్త్వాయోగవస్య చ-
మేదాంధ్రచుంచుమద్గూనా మారణ్యపశుహింసనమ్॥
౪౯- క్షత్త్రుగ్రపుల్కసానాం తు బిలౌకోవధబంధనమ్॥
ధిగ్వణానాం చర్మకార్యం వేణానాం భాండవాదనమ్॥
౫౦- చైత్యద్రుమశ్మశానేషు శైలేషూపవనేషు చ-
వసేయురేతే విజ్ఞాతా వర్తయంతః స్వకర్మభిః॥
౫౧- చండాలశ్వపచానాం తు బహిర్గ్రామాత్ప్రతిశ్రయః-
అపపాత్రాశ్చ కర్తవ్యా ధన మేషాం శ్వగర్దభమ్॥
౫౨- వాసాంసి మృతచేలాని భిన్నభాండేషు భోజనమ్-
కార్ష్ణాయస మలంకారః పరివ్రజ్యా చ నిత్యశః॥
౫౩- న తైస్సమయ మన్విచ్ఛే త్పురుషో ధర్మ మాచరన్-
వ్యవహారో మిథ స్తేషాం వివాహ స్సదృశైస్సహ॥
౫౪- అన్న మేషాం పరాధీనం దేయం స్యా ద్భిన్నభాజనే

రాత్రౌ నవిచరేయుస్తే గ్రామేషు నగరేషు చ ॥

౫౫- దివా చరేయుః కార్యార్థం చిహ్నితా రాజశాసనైః-
అబాంధవం శవం చైవ నిర్హరేయు రితి స్థితిః॥

౫౬- వధ్యాంశ్చ హన్యుస్సతతం యథాశాస్త్రం నృపాజ్ఞయా
వధ్య వాసాంసి గృహ్ణీయుశ్శయ్యాశ్చాభరణాని చ॥

౫౭- వర్ణాపేత మవిజ్ఞాతం నరం కలుషయోనిజమ్-
ఆర్యరూప మివానార్యం కర్మభిః స్వైర్విభావయేత్॥

౫౮- అనార్యతా నిష్ఠురతా క్రూరతా నిష్క్రియాత్మతా-
పురుషం వ్యంజయంతీహ లోకే కలుషయోనిజమ్॥

౫౯- పిత్ర్యం వా భజతే శీలం మాతుర్వోభయ మేవవా
నకథంచన దుర్యోనిః ప్రకృతిం స్వాం నియచ్ఛతి॥

౬౦- కులే ముఖ్యేపి జాతస్య యస్యస్యాద్యోనిసంకరః-
సంశ్రయత్యేవ తచ్ఛీలం నరోల్ప మపివా బహు॥

౬౧- యత్ర త్వేతే పరిధ్వంసా జ్జాయంతే వర్ణదూషకాః-
రాష్ట్రికైస్సహ తద్రాష్ట్రం క్షిప్రమేవ వినశ్యతి॥

౬౨- బ్రాహ్మణార్థే గవార్థేవా దేహత్యాగోనుపస్కృతః
స్త్రీబాలాభ్యుపపత్తౌ చ బాహ్యానాం సిద్ధి కారణమ్॥

౬౩- అహింసా సత్య మస్తేయం శౌచ మింద్రియ నిగ్రహః
ఏతం సామాసికం ధర్మం చాతుర్వర్ణ్యే బ్రవీన్మనుః॥

౬౪- శూద్రాయాం బ్రాహ్మణాజ్జాతః శ్రేయసా చేత్ప్ర
జాయతే-
అశ్రేయాంచ్ఛ్రేయసీంజాతింగచ్ఛత్యాసప్తమాద్యుగాత్।

౬౫- శూద్రో బ్రాహ్మణతామేతి బ్రాహ్మణశ్చైతిశూద్రతాం
క్షత్రియాజ్జాత మేవం తు విద్యాద్వైశ్యాత్తథైవచ

౬౬- అనార్యాయాం సముత్పన్నో బ్రాహ్మణాత్తు యదృ
చ్ఛయా-

బ్రాహ్మణ్యామప్యనార్యాత్తు శ్రేయస్త్వం క్వేతి చేద్భవేత్
౬౭- జాతో నార్యామనార్యాయామార్యాదార్యో భవేద్గుణైః
జాతోఽప్యనార్యాదార్యాయామనార్య ఇతి నిశ్చయః
౬౮- తావుభావప్యసంస్కార్యావితి ధర్మో వ్యవస్థితః-
వైగుణ్యాజ్జన్మనః పూర్వ ఉత్తరః ప్రతిలోమతః॥
౬౯- సుబీజం చైవ సుక్షేత్రే జాతం సంపద్యతే యథా-
తథార్యాజ్జాత ఆర్యాయాం సర్వం సంస్కారమర్హతి
౭౦- బీజమేకే ప్రశంసంతి క్షేత్రమన్యే మనీషిణః-
బీజక్షేత్రే తథైవాన్యే తత్రేయం తు వ్యవస్థితిః॥
౭౧- అక్షేత్రే బీజముత్సృష్టమంతరైవ వినశ్యతి-
అబీజకమపి క్షేత్రం కేవలం స్థండిలం భవేత్॥
౭౨- యస్మాద్బీజప్రభావేణ తిర్యగ్జా ఋషయోఽభవన్-
పూజితాశ్చ ప్రశస్తాశ్చ తస్మాద్బీజం ప్రశస్యతే॥
౭౩- అనార్యమార్యకర్మాణమార్యం చానార్యకర్మిణమ్
సంప్రధార్యాబ్రవీద్ధాతా న సమౌ నాసమావితి॥

బ్రాహ్మణాదికర్మవృత్త్యాదినిర్ణయః

౭౪- బ్రాహ్మణా బ్రహ్మయోనిస్థా యే స్వకర్మణ్యవస్థితాః
తే సమ్యగుపజీవేయుః షట్కర్మాణి యథాక్రమమ్
౭౫- అధ్యాపనమధ్యయనం యజనం యాజనం తథా-
దానం ప్రతిగ్రహశ్చైవ షట్కర్మాణ్యగ్రజన్మనః॥
౭౬- షణ్ణాం తు కర్మణామస్య త్రీణి కర్మాణి జీవికా-
యాజనాధ్యాపనే చైవ విశుద్ధాచ్చ ప్రతిగ్రహః॥
౭౭- త్రయో ధర్మా నివర్తంతే బ్రాహ్మణాత్ క్షత్రియం ప్రతి
అధ్యాపనం యాజనం చ తృతీయశ్చ ప్రతిగ్రహః-
౭౮- వైశ్యం ప్రతి తథైవైతే నివర్తేరన్నితి స్థితిః-
న తౌ ప్రతి హి తాన్ ధర్మాన్ మనురాహ ప్రజాపతిః

౭౯- శస్త్రాస్త్రభృత్త్వం క్షత్రస్య వణిక్పశుకృషిర్విశః
ఆజీవనార్థం ధర్మస్తు దానమధ్యయనం యజిః
౮౦- వేదాభ్యాసో బ్రాహ్మణస్య క్షత్రియస్య చ రక్షణమ్॥
వార్తాకర్మైవ వైశ్యస్య విశిష్టాని స్వకర్మసు॥
౮౧- అజీవంస్తు యథోక్తేన బ్రాహ్మణః స్వేన కర్మణా-
జీవేత్ క్షత్రియధర్మేణ స హ్యస్య ప్రత్యనంతరః॥
౮౨- ఉభాభ్యామప్యజీవంస్తు కథం స్యాదితి చేద్భవేత్,
కృషిగోరక్షమాస్థాయ జీవేద్వైశ్యస్య జీవికమ్॥
౮౩- వైశ్యవృత్త్యాపి జీవంస్తు బ్రాహ్మణః క్షత్రియోపి వా-
హింసాప్రాయాంపరాధీనాంకృషింయత్నేనవర్జయేత్॥
౮౪- కృషిం సాధ్వితి మన్యంతే సా వృత్తిస్సద్విగర్హితా-
భూమింభూమిశయాంశ్చైవ హంతికాష్ఠమయోముఖమ్
౮౫- ఇదం తు వృత్తివైకల్యాత్త్యజతో ధర్మనైపుణమ్-
విట్పణ్యముద్ధృతోద్ధారం విక్రేయం విత్తవర్ధనమ్॥

——— ॥ బ్రాహ్మణావిక్రేయవస్తునిర్ణయః ॥ ———

౮౬- సర్వాన్ రసానపోహేత కృతాన్నం చ తిలైస్సహ-
అశ్మనో లవణం చైవ పశవో యే చ మానుషాః॥
౮౭- సర్వం చ తాంతవం రక్తం శాణక్షౌమావికానిచ-
అపిచేత్స్యురరక్తాని ఫలమూలే తథౌషధీః॥
౮౮- అపశ్శస్త్రం విషం మాంసం సోమంగంధాంశ్చసర్వశః-
క్షీరం క్షౌద్రం దధి ఘృతం తైలం మధు గుడ కుశాన్॥
౮౯- ఆరణ్యాంశ్చ పశూన్సర్వాన్ దంష్ట్రిణశ్చవయాంసిచ-
మద్యం నీలించ లాక్షాం చ సర్వాంశ్చైకశఫాంస్తథా॥
౯౦- కామముత్పాద్య కృష్యాం తు స్వయమేవ కృషీవలః-
విక్రీణీత తిలాంఛుద్ధాన్ ధర్మార్థమచిరస్థితాన్॥
౯౧- భోజనాభ్యంజనాద్దానాద్యదన్యత్కురుతే తిలైః
క్రిమిభూతః శ్వవిష్ఠాయాం పితృభిస్సహ మజ్జతి॥

౯౨- సద్యః పతతి మాంసేన లాక్షయా లవణేన చ-
త్ర్యహేణ శూద్రీభవతి బ్రాహ్మణః క్షీరవిక్రయాత్
౯౩- ఇతరేషాంతు పణ్యానాం విక్రయా దిహ కామతః-
బ్రాహ్మణ స్సప్తరాత్రేణ వైశ్యభావం నియచ్ఛతి॥
౯౪ రసారసై ర్నిమాతవ్యా న త్వేవ లవణం రసైః-
కృతాన్నం చాకృతాన్నేన తిలా ధాన్యేన తత్సమాః॥
౯౫- జీవే దేతేన రాజన్య స్సర్వేణాప్యనయం గతః
న త్వేవ జ్యాయసీం వృత్తి మభిమన్యేత కర్హిచిత్

కనిష్ఠవర్ణజస్యోత్కృష్టవృత్తినిషేధాదివిషయః

౯౬- యో లోభా దధమో జాత్యా జీవే దుత్కృష్టకర్మభిః
తం రాజా నిర్ధనం కృత్వా క్షిప్రమేవ ప్రవాసయేత్॥
౯౭ వరం స్వధర్మో విగుణో న పారక్యః స్వనుష్ఠితః-
పరధర్మేణ జీవన్ హి సద్యః పతతి జాతితః॥
౯౮- వైశ్యో జీవ న్స్వధర్మేణ శూద్రవృత్త్యాపి వర్తయేత్-
అనాచర న్నకార్యాణి నివర్తేత చ శక్తిమాన్॥
౯౯- అశక్నువంస్తు శుశ్రూషాం శూద్రః కర్తుం ద్విజన్మనామ్-
పుత్రదారాత్యయం ప్రాప్తో జీవే త్కారుకకర్మభిః
౧౦౦- యైః కర్మభిః ప్రచరితైః శుశ్రూష్యంతే ద్విజాతయః
తాని కారుక కర్మాణి శిల్పాని వివిధాని చ॥

ఆపద్గ్రస్త బ్రాహ్మణవృత్త్యాదినిర్ణయః

౧౦౧- వైశ్యవృత్తి మనాతిష్ఠన్ బ్రాహ్మణః స్వే పథి స్థితః-
అవృత్తికర్శితః సీద న్నిమం ధర్మం సమాచరేత్॥
౧౦౨- సర్వతః ప్రతిగృహ్ణీయా ద్బ్రాహ్మణ స్త్వనయం గతః
పవిత్రం దుష్యతీ త్యేత ద్ధర్మతో నోపపద్యతే
౧౦౩- నాధ్యాపనా ద్యాజనా ద్వా గర్హితా ద్వా ప్రతిగ్రహాత్
దోషో భవతి విప్రాణాం జ్వలనాంబుసమా హి తే॥
౧౦౪- జీవితాత్యయ మాపన్నో యో న్న మత్తి యత స్తతః

ఆకాశ మివ పంకేన న స పాపేన లిప్యతే॥

{ క్షున్నివృత్త్యర్థం క్షుధితకృత్యా
ఎత్కర్మణో దోషాభావకథనమ్ }

౧౦౫- అజీగర్తస్సుతం హంతు ముపాసర్పద్బుభుక్షితః-
నచాలిప్యత పాపేన క్షుత్ప్రతీకార మాచరన్॥

౧౦౬- శ్వమాంస మిచ్ఛన్నార్తో త్తుం ధర్మాధర్మవిచక్షణః-
ప్రాణానాం పరిరక్షార్థం వామదేవో నలిప్తవాన్॥

౧౦౭- భరద్వాజః క్షుధార్తస్తు సపుత్రో విజనే వనే-
బహ్వీర్గాః ప్రతిజగ్రాహ వృధో స్తక్ష్ణో మహాతపాః॥

౧౦౮- క్షుధార్తశ్చాత్తుమభ్యాగద్విశ్వామిత్రశ్శ్వజాఘనీమ్॥
చండాలహస్తా దాదాయ ధర్మాధర్మ విచక్షణః॥

౧౦౯- ప్రతిగ్రహా ద్యాజనా ద్వా తథైవా ధ్యాపనా దపి-
ప్రతిగ్రహః ప్రత్యవరః ప్రేత్య విప్రస్య గర్హితః॥

౧౧౦- యాజనాధ్యాపనే నిత్యం క్రియేతే సంస్కృతాత్మనామ్॥
ప్రతిగ్రహ స్తు క్రియతే శూద్రాదప్యంత్యజన్మనః॥

౧౧౧- జపహోమైరపైత్యేనో యాజనాధ్యాపనైః కృతమ్॥
ప్రతిగ్రహ నిమిత్తంతు త్యాగేన తపసైవచ॥

౧౧౨- శిలోంఛ మప్యాదదీత విప్రో జీవన్ యత స్తతః-
ప్రతిగ్రహాచ్ఛిలః శ్రేయాం స్తతోప్యుంఛః ప్రశస్యతే

౧౧౩- సీదద్భిః కుప్య మిచ్ఛద్భి ర్ధనం వా పృథివీపతిః-
యాచ్యస్స్యాత్స్నాతకైర్విప్రైరదిత్సంస్త్యాగమర్హతి

౧౧౪- అకృతం చ కృతాత్ క్షేత్రా ద్గౌ రజావికమేవచ-
హిరణ్యం ధాన్యమన్నంచ పూర్వంపూర్వమదోషవత్

౧౧౫- సప్త విత్తాగమాధర్మ్యా దాయోలాభః క్రయోజయః॥
ప్రయోగః కర్మయోగశ్చ సత్ప్రతిగ్రహ ఏవచ॥

— ❁ దశవిధజీవనహేత్వాదికథనమ్ ❁ —

౧౧౬- విద్యా శిల్పం భృతి స్సేవా గోరక్ష్యం విపణిః కృషిః

భృతి ర్భైక్షం కుసీదం చ దశ జీవనహేతవః॥

౧౧౭- బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వాపి వృద్ధిం నైవ ప్రయోజయేత్।
కామంతు ఖలు ధర్మార్థం దద్యాత్పాపీయసేల్పికామ్॥

౧౧౮- చతుర్థమాదదానో పి క్షత్రియో భాగమాపది।
ప్రజా రక్షన్ పరం శక్త్యా కిల్బిషాత్ ప్రతిముచ్యతే॥

౧౧౯- స్వధర్మో విజయ స్తస్య నాహవే స్యాత్పరాఙ్ముఖః॥
శస్త్రేణ వైశ్యాన్ రక్షిత్వా ధర్మ్యమాహారయేద్బలిమ్॥

౧౨౦- ధాన్యేష్టమం విశాం శుల్కం వింశం కార్షాపణావరమ్।
కర్మోపకరణాః శూద్రాః కారవః శిల్పినస్తథా॥

—— జీవనార్థం శూద్రకర్తవ్య ద్విజసేవనాదిక్రమః ——

౧౨౧- శూద్రస్తు వృత్తిమాకాంక్షన్ క్షత్రమారాధయేద్యది
ధనినం వాప్యుపారాధ్య వైశ్యం శూద్రో జిజీవిషేత్॥

౧౨౨- స్వర్గార్థముభయార్థం వా విప్రానారాధయేత్తు సః।
జాతబ్రాహ్మణశబ్దస్య సా హ్యస్య కృతకృత్యతా॥

౧౨౩- విప్రసేవైవ శూద్రస్య విశిష్టం కర్మ కీర్త్యతే।
యదతోన్యద్ధి కురుతే తద్భవత్యస్య నిష్ఫలమ్॥

౧౨౪- ప్రకల్ప్యా తస్య తైర్వృత్తిః స్వకుటుంబాద్యథార్హతః।
శక్తిం చావేక్ష్య దాక్ష్యం చ భృత్యానాం చ పరిగ్రహమ్॥

౧౨౫- ఉచ్ఛిష్టమన్నం దాతవ్యం జీర్ణాని వసనాని చ।
పులాకాశ్చైవ ధాన్యానాం జీర్ణాశ్చైవ పరిచ్ఛదాః॥

౧౨౬- న శూద్రే పాతకం కించిన్న చ సంస్కారమర్హతి।
నాస్యాధికారో ధర్మేస్తి న ధర్మాత్ప్రతిషేధనమ్॥

౧౨౭- ధర్మేప్సవస్తు ధర్మజ్ఞాః సతాం వృత్తమనుష్ఠితాః।
మంత్రవర్జం న దుష్యంతి ప్రశంసాం ప్రాప్నువంతి చ॥

౧౨౮- యథా యథా హి సద్వృత్తమాతిష్ఠత్యనసూయకః।
తథా తథేమం చాముం చ లోకం ప్రాప్నోత్యనిందితః॥

౧౨౯- శక్తేనాపి హి శూద్రేణ న కార్యో ధనసంచయః।

శూద్రో హి ధనమాసాద్య బ్రాహ్మణానేవ బాధతే

౧౩౦- ఏతే చతుర్ణాం వర్ణానా మాపద్ధర్మాః ప్రకీర్తితాః-
యాన్ సమ్య గనుతిష్ఠంతో వ్రజంతి పరమాంగతిమ్॥

౧౩౧- ఏష ధర్మ విధిః కృత్స్న శ్చాతుర్వర్ణ్యస్య కీర్తితః-
అతః పరం ప్రవక్ష్యామి ప్రాయశ్చిత్త విధింశుభమ్॥

ఇతి మానవే ధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం - దశమోఽధ్యాయః,

అథైకాదశాధ్యాయ ప్రారంభః.

ప్రాయశ్చిత్తప్రకరణమ్.

ఆదౌదానపాత్రాదినిర్ణయః

౧ - సాంతానికం యక్ష్యమాణ మధ్వగం సార్వవేదసమ్-
గుర్వర్థం పితృమాత్రర్థం స్వాధ్యాయార్థ్యుపతాపినః॥

౨ - నవైతాన్ స్నాతకాన్ విద్యా ద్బ్రాహ్మణాన్ ధర్మ

భిక్షుకాన్-

నిస్స్వేభ్యో దేయ మేతేభ్యో దానం విద్యా విశేషతః॥

౩ - ఏతేభ్యో హి ద్విజాగ్ర్యేభ్యో దేయ మన్నంసదక్షిణమ్-
ఇతరేభ్యో బహిర్వేది కృతాన్నం దేయ ముచ్యతే॥

౪ - సర్వరత్నాని రాజా తు యథార్హం ప్రతిపాదయేత్।
బ్రాహ్మణాన్ వేదవిదుషో యజ్ఞార్థం చైవ దక్షిణామ్॥

౫ - కృతదారోఽపరాన్ దారాన్ భిక్షిత్వా యోఽధిగచ్ఛతి
రతిమాత్రం ఫలం తస్య ద్రవ్యదాతుస్తు సంతతిః॥

౬ - ధనాని తు యథా శక్తి విప్రేషు ప్రతిపాదయేత్-
వేదవిత్సు వివిక్తేషు ప్రేత్య స్వర్గం సమశ్నుతే॥

౭ - యస్య త్రైవార్షికం భక్తం పర్యాప్తం భృత్యవృత్తయే.
అధికం వాపి విద్యేత స సోమం పాతుమర్హతి॥

౮ - అతః స్వల్పీయసి ద్రవ్యే యస్సోమం పిబతి ద్విజః.
స పీతసోమపూర్వోపి న తస్యాప్నోతి తత్ఫలమ్॥

౯ - శక్తః పరజనే దాతా స్వజనే దుఃఖజీవిని-
మధ్వాపాతో విషాస్వాదః సధర్మప్రతిరూపకః॥

౧౦- భృత్యానాముపరోధేన యత్కరోత్యౌర్ధ్వదైహికమ్.
తద్భవత్యసుఖోదర్కం జీవతశ్చ మృతస్యచ॥

యజ్ఞపూర్త్యర్థమాహర్తవ్యద్రవ్యాదినిర్ణయః

౧౧- యజ్ఞశ్చేత్ ప్రతిరుద్ధస్స్యా దేకేనాంగేన యజ్వనః.
బ్రాహ్మణస్య విశేషేణ ధార్మికే సతి రాజని॥

౧౨- యో వైశ్యః స్యాద్బహుపశు ర్హీనక్రతురసోమపః.
కుటుంబాత్తస్య తద్ద్రవ్య మాహరేద్యజ్ఞ సిద్ధయే॥

౧౩- ఆహరే త్త్రీణి వా ద్వేవా కామం శూద్రస్య వేశ్మనః.
నహి శూద్రస్య యజ్ఞేషు కశ్చిదస్తి పరిగ్రహః॥

౧౪- యో నాహితాగ్నిశ్శతగు రయజ్వా చ సహస్రగుః.
తయోరపి కుటుంబాభ్యా మాహరేదవిచారయన్॥

౧౫- ఆదాననిత్యాచ్చాదాతు రాహరేదప్రయచ్ఛతః-
తథా యశోస్య ప్రథతే ధర్మశ్చైవ ప్రవర్ధతే॥

౧౬- తథైవ సప్తమే భక్తే భక్తాని షడనశ్నతా-
అశ్వస్తనవిధానేన హర్తవ్యం హీనకర్మణః॥

౧౭- ఖలాత్ క్షేత్రాదగారాద్వా యతో వాప్యుపలభ్యతే.
ఆఖ్యాతవ్యం తు తత్తస్మై పృచ్ఛతే యది పృచ్ఛతి॥

౧౮- బ్రాహ్మణస్వం న హర్తవ్యం క్షత్రియేణ కదాచన
దస్యునిష్క్రియయోస్తు స్వ మజీవన్ హర్తుమర్హతి

౧౯- యోసాధుభ్యోర్థమాదాయ సాధుభ్యస్సంప్రయచ్ఛతి॥

స కృత్వా ప్లవ మాత్మానం సంతారయతి తా వుభౌ॥

౨౦- యద్ధనం యజ్ఞశీలానాం దేవస్వం త ద్విదు ర్బుధాః।
అయజ్వనాం తు య ద్విత్త మాసురస్వం త దుచ్యతే-

౨౧- న తస్మి న్ధారయే ద్దండం ధార్మికః పృథివీపతిః
క్షత్రియస్య హి బాలిశ్యా ద్బ్రాహ్మణ స్సీదతి క్షుధా॥

౨౨- తస్య భృత్యజనం జ్ఞాత్వా స్వకుటుంబా న్మహీపతిః-
శ్రుతశీలే చ విజ్ఞాయ వృత్తిం ధర్మ్యాం ప్రకల్పయేత్॥

౨౩- కల్పయిత్వాస్య వృత్తిం చ రక్షే దేనం సమంతతః-
రాజా హి ధర్మషడ్భాగం తస్మా త్ప్రాప్నోతి రక్షితాత్

౨౪- న యజ్ఞార్థం ధనం శూద్రా ద్విప్రో భిక్షేత కర్హిచిత్-
యజమానో హి భిక్షిత్వా చండాలః ప్రేత్య జాయతే॥

౨౫- యజ్ఞార్థ మర్థం భిక్షిత్వా యో న సర్వం ప్రయచ్ఛతి-
స యాతి భాసతాం విప్రః కాకతాం వా శతం సమాః॥

౨౬- దేవస్వం బ్రాహ్మణస్వం వా లోభేనోపహినస్తి యః-
స పాపాత్మా పరే లోకే గృధ్రోచ్ఛిష్టేన జీవతి॥

౨౭- ఇష్టిం వైశ్వానరీం నిత్యం నిర్వపే దబ్దపర్యయే-
క్లృప్తానాం పశుసోమానాం నిష్కృత్యర్థ మసంభవే॥

⸻ ॥ అనాపది ఆపత్కల్పధర్మానుష్ఠానే దోషః ॥ ⸻

౨౮- ఆపత్కల్పేన యో ధర్మం కురుతే నాపది ద్విజః-
స నాప్నోతి ఫలం తస్య పరత్రేతి విచారితమ్॥

౨౯- విశ్వైశ్చ దేవై స్సాధ్యైశ్చ బ్రాహ్మణైశ్చ మహర్షిభిః
ఆపత్సు మరణా ద్భీతై ర్విధేః ప్రతినిధిః కృతః॥

౩౦- ప్రభుః ప్రథమకల్పస్య యో నుకల్పేన వర్తతే-
న సాంపరాయికం తస్య దుర్మతే ర్విద్యతే ఫలమ్॥

౩౧- న బ్రాహ్మణో వేదయేత కించి ద్రాజని ధర్మవిత్।
స్వవీర్యే ణైవ తాం ఛిష్యా న్మానవా నపకారిణః॥

౩౨- స్వవీర్యా ద్రాజవీర్యా చ్చ స్వవీర్యం బలవత్తరమ్-

తస్మాత్స్వేనైవ వీర్యేణ నిగృహ్ణీయాదరీన్ ద్విజః॥
౩౩- శ్రుతీ రథర్వాంగిరసీః కుర్యాదిత్య విచారయన్-
వాక్శస్త్రం వై బ్రాహ్మణస్య తేనహన్యాదరీన్ ద్విజః
౩౪- క్షత్రియో బాహువీర్యేణ తరేదాపదమాత్మనః-
ధనేన వైశ్యశూద్రౌ తు జపహోమైర్ద్విజోత్తమః
౩౫- విధాతా శాసితా వక్తా మైత్రో బ్రాహ్మణ ఉచ్యతే-
తస్మై నాకుశలం బ్రూయాన్న శుష్కాం గిర మీరయేత్
౩౬- నవై కన్యా న యువతి ర్నాల్పవిద్యో నబాలిశః-
హోతా స్యా దగ్నిహోత్రస్య నార్తో నా సం
స్కృత స్తథా॥
౩౭- నరకే హి పతంత్యేతే జుహ్వత స్సచ యస్య తత్-
తస్మా ద్వైతానకుశలో హోతా స్యా ద్వేదపారగః
౩౮- ప్రాజాపత్య మదత్వాశ్వ మగ్న్యాధేయస్య దక్షిణామ్
అనాహితాగ్ని ర్భవతి బ్రాహ్మణో విభవే సతి॥
౩౯- పుణ్యాన్యన్యాని కుర్వీత శ్రద్దధానో జితేంద్రియః-

❖ అల్పదక్షిణయజ్ఞనిషేధాదివిషయః ❖

న త్వల్పదక్షిణై ర్యజ్ఞై ర్యజేతేహ కథంచన॥
౪౦- ఇంద్రియాణి యశః స్వర్గ మాయుః కీర్తిం ప్రజాః పశూన్
హంత్యల్పదక్షిణో యజ్ఞ స్తస్మాన్నాల్పధనో యజేత్॥
౪౧- అగ్నిహోత్ర్యపవిధ్యాగ్నీన్ బ్రాహ్మణః కామకారతః
చాంద్రాయణం చరేన్మాసం వీరహత్యాసమం హి తత్॥
౪౨- యే శూద్రా దధిగమ్యార్థ మగ్నిహోత్ర ముపాసతే
ఋత్విజ స్తే హి శూద్రాణాం బ్రహ్మవాదిషు గర్హితాః
౪౩- తేషాం సతత మజ్ఞానాం వృషలాగ్న్యుపసేవినామ్-
పదా మస్తక మాక్రమ్య దాతా దుర్గాణి సంతరేత్
౪౪- అకుర్వ న్విహితం కర్మ నిందితం చ సమాచరన్-
ప్రసక్త శ్చేంద్రియార్థేషు ప్రాయశ్చిత్తీయతే నరః॥

౪౫- అకామతః కృతే పాపే ప్రాయశ్చిత్తం విదుర్బుధాః
కామకారకృతేఽప్యాహు రేకే శ్రుతినిదర్శనాత్ -
౪౬- అకామతః కృతం పాపం వేదాభ్యాసేన శుద్ధ్యతి-
కామతస్తు కృతం మోహాత్ ప్రాయశ్చిత్తైః పృథగ్విధైః
౪౭- ప్రాయశ్చిత్తీయతాం ప్రాప్య దైవాత్పూర్వకృతేన వా
న సంసర్గం వ్రజేత్సద్భిః ప్రాయశ్చిత్తేఽకృతే ద్విజః

తత్తత్పాపవిశేష ప్రాప్యమానరూపవిపర్యయకథనం

౪౮- ఇహ దుశ్చరితైః కేచిత్కేచిత్పూర్వకృతైస్తథా-
ప్రాప్నువంతి దురాత్మానో నరా రూపవిపర్యయమ్
౪౯- సువర్ణచోరః కౌనఖ్యం సురాపః శ్యావదంతతామ్-
బ్రహ్మహా క్షయరోగిత్వం దౌశ్చర్మ్యం గురుతల్పగః॥
౫౦- పిశునః పౌతినాసిక్యం సూచకః పూతివక్త్రతామ్
ధాన్యచోరోంఽగహీనత్వ మాతిరేక్యం తు మిశ్రకః॥
౫౧- అన్నహర్తాఽమయావిత్వం మౌక్యం వాగపహారకః-
వస్త్రాపహారకః శ్వైత్ర్యం పంగుతామశ్వహారకః॥
౫౨- ఏవం కర్మవిశేషేణ జాయంతే సద్విగర్హితాః-
జడమూకాంధబధిరా వికృతాకృతయస్తథా॥
౫౩- చరితవ్యమతో నిత్యం ప్రాయశ్చిత్తం విశుద్ధయే-
నింద్యైర్హి లక్షణైర్యుక్తా జాయంతేఽనిష్కృతైనసః

మహాపాతకోపపాతకాదినిర్ణయః

౫౪- బ్రహ్మహత్యా సురాపానం స్తేయం గుర్వంగనాగమః-
మహాంతి పాతకాన్యాహు స్సంసర్గశ్చాపి తైస్సహ॥
౫౫- అనృతం చ సముత్కర్షే రాజగామి చ పైశునమ్-
గురోశ్చాలీకనిర్బంధః సమాని బ్రహ్మహత్యయా॥
౫౬- బ్రహ్మోజ్ఝతా వేదనిందా కౌటసాక్ష్యం సుహృద్వధః
గర్హితాన్నాద్యయోర్జగ్ధి స్సురాపానసమాని షట్॥
౫౭- నిక్షేపస్యాపహరణం నరాశ్వరజతస్య చ-

భూమి వజ్రమణీనాం చ రుక్మస్తేయసమం స్మృతమ్॥
౫౮- రేత స్సేకః స్వయోనీషు కుమారీష్వం త్యజాసు చ-
సఖ్యుః పుత్రస్య చ స్త్రీషు గురుతల్పసమం విదుః॥
౫౯- గోవధో ఽయాజ్యసంయాజ్యం పారదార్యాత్మవిక్రయమ్
గురుమాతృపితృత్యాగః స్వాధ్యాయాగ్న్యోః సుతస్య చ
౬౦- పరివిత్తితా ఽనుజేన పరివేదన మేవచ-
తయో ర్దానం చ కన్యాయా స్తయో రేవచ యాజనమ్
౬౧- కన్యాయా దూషణం చైవ వార్ధుష్యం వ్రతలోపనమ్-
తటాకారామదారాణా మపత్యస్య చ విక్రయః॥
౬౨- వ్రాత్యతా బాంధవత్యాగో భృత్యాధ్యాపన మేవచ-
భృతాచ్చాధ్యయనాదాన మపణ్యానాం చ విక్రయః॥
౬౩- సర్వాకారే ష్వధీకారో మహా యంత్ర ప్రవర్తనమ్-
హింసౌషధీనాం స్త్ర్యాజీవో ఽభిచారో మూలకర్మ చ॥
౬౪- ఇంధనార్థ మశుష్కాణాం ద్రుమాణా మవపాతనమ్
ఆత్మార్థం చ క్రియారంభో నిందితాన్నాదనం తథా॥
౬౫- అనాహితాగ్నితా స్తేయ మృణానా మనపక్రియా-
అసచ్ఛాస్త్రాధిగమనం కౌశీలవ్యస్య చ క్రియా॥
౬౬- ధాన్యకుప్యపశుస్తేయం మద్యపస్త్రీనిషేవణమ్-
స్త్రీశూద్రవిట్క్షత్రవధో నాస్తిక్యం చోపపాతకమ్॥
౬౭- బ్రాహ్మణస్య రుజః కృత్వా ఘ్రాతిరఘ్రేయమద్యయోః
జైహ్మ్యం చ మైథునం పుంసి జాతిభ్రంశకరం స్మృతమ్
౬౮- ఖరాశ్వోష్ట్రమృగేభానా మజావికవధ స్తథా-
సంకరీకరణం జ్ఞేయం మీనాహిమహిషస్య చ॥
౬౯- నిందితేభ్యో ధనాదానం వాణిజ్యం శూద్రసేవనమ్-
అపాత్రీకరణం జ్ఞేయ మసత్యస్య చ భాషణమ్॥
౭౦- క్రిమికీటవయోహత్యా మద్యానుగతభోజనమ్-

ఫలైధః కుసుమస్తేయ మధైర్యం చ మలావహమ్॥
౭౧- ఏతాన్యేనాంసి సర్వాణి యథోక్తాని పృథక్పృథక్-
యైర్యైర్వ్రతై రపోహ్యంతే తాని సమ్యఙ్నిబోధత

అజ్ఞాన ప్రాప్తబ్రహ్మహత్యాది ప్రాయశ్చిత్తమ్,

౭౨- బ్రహ్మహా ద్వాదశ సమాః కుటీం కృత్వా వనే వసేత్-
భైక్షాశ్యాత్మవిశుద్ధ్యర్థం కృత్వా శవశిరోధ్వజమ్॥
౭౩-లక్ష్యం శస్త్రభృతాం వా స్యా ద్విదుషామిచ్ఛయాత్మనః
ప్రాస్యే దాత్మాన మగ్నౌ వా సమిద్ధే త్రిరవాక్శిరాః॥
౭౪- యజేత వాశ్వమేధేన స్వర్జితా గోసవేన వా-
అభిజిద్విశ్వజిద్భ్యాం వా త్రివృతాగ్నిష్టుతాపి వా॥
౭౫- జపన్వా న్యతమం వేదం యోజనానాం శతంవ్రజేత్-
బ్రహ్మహత్యాప నోదాయ మితభుఙ్నియతేంద్రియః॥
౭౬- సర్వస్వం వేదవిదుషే బ్రాహ్మణా యోపపాదయేత్॥
ధనం వా జీవనాయాలం గృహం వా సపరిచ్ఛదమ్॥
౭౭- హవిష్యభుగ్వా నుసరేత్ ప్రతిస్రోతస్సరస్వతీమ్-
జపేద్వా నియతాహార స్త్రిర్వై వేదస్యసంహితామ్॥
౭౮- కృతవాపనో నివసేత్ గ్రామాంతే గోవ్రజేపివా-
ఆశ్రమే వృక్షమూలే వా గోబ్రాహ్మణహితే రతః॥
౭౯- బ్రాహ్మణార్థే గవార్థేవా సద్యః ప్రాణాన్ పరిత్యజేత్-
ముచ్యతే బ్రహ్మహత్యాయా గోప్తాగో బ్రాహ్మణస్యచ॥
౮౦- త్రివరం ప్రతిరోద్ధా వా సర్వస్వ మవజిత్య వా-
విప్రస్య తన్నిమిత్తే వా ప్రాణాలాభే విముచ్యతే॥
౮౧- ఏవం దృఢవ్రతో నిత్యం బ్రహ్మచారీ సమాహితః-
సమాప్తే ద్వాదశే వర్షే బ్రహ్మహత్యాం వ్యపోహతి॥
౮౨- శిష్ట్వా వా భూమిదేవానాం నరదేవ సమాగమే-
స్వమేనో వభృథస్నాతో హయమేధే విముచ్యతే॥
౮౩- ధర్మస్య బ్రాహ్మణో మూల మగ్రం రాజన్య ఉచ్యతే-

తస్మాత్సమాగమే తేషా మేనో విఖ్యాప్య శుధ్యతి॥
౮౪- బ్రాహ్మణ స్సంభవేనైవ దేవానా మపి దైవతమ్.
ప్రమాణం చైవ లోకస్య బ్రహ్మాత్రైవహి కారణమ్॥
౮౫- తేషాం వేదవిదో బ్రూయు స్త్రయోప్యేనస్సునిష్కృతిమ్
సా తేషాం పావనాయస్యా త్పవి త్రా విదుషాం హివాక్
౮౬- అతో న్యతమ మాస్థాయ విధిం విప్ర స్సమాహితః.
బ్రహ్మహత్యా కృతం పాపం వ్యపోహ త్యాత్మవత్తయా
౮౭- హత్వా గర్భ మవిజ్ఞాతం మేతదేవ వ్రతం చరేత్.
రాజన్య వైశ్యౌ చేజానా వాత్రే యీ మేవచ స్త్రియమ్
౮౮- ఉక్త్వా చైవా నృతం సాక్ష్యే ప్రతిరుధ్య గురుం తథా.
అపహృత్య చ నిక్షేపం కృత్వాచ స్త్రీసుహృద్వధమ్॥
౮౯- ఇయం విశుద్ధి రుదితా ప్రమాప్యా కామతో ద్విజమ్.
కామతో బ్రాహ్మణవధే నిష్కృతి ర్న విధీయతే॥

—— సురాపాన ప్రాయశ్చిత్తమ్ ——

౯౦- సురాం పీత్వా ద్విజో మోహా దగ్నివర్ణాం సురాంపిబేత్.
తయా స కాయే నిర్దగ్ధే ముచ్యతే కిల్బిషా త్తతః॥
౯౧- గోమూత్ర మగ్నివర్ణం వా పిబే దుదక మేవ వా.
పయో ఘృతం వా మరణా ద్గో శకృద్రస మేవ వా॥
౯౨- కణా న్వా భక్షయే దబ్దం పిణ్యాకం వా సకృ న్నిశి.
సురాపానాపనుత్త్యర్థం బాలవాసా జటీ ధ్వజీ॥
౯౩- సురా వై మల మన్నానాం పాప్మా చ మలముచ్యతే.
తస్మా ద్బ్రాహ్మణరాజన్యౌ వైశ్య శ్చన సురాంపిబేత్॥
౯౪- గౌడీ పైష్టీ చ మాధ్వీ చ విజ్ఞేయా త్రివిధా సురా.
యథైవైకా తథా సర్వా న పాతవ్యా ద్విజోత్తమైః॥
౯౫- యక్షరక్షః పిశాచాన్నం మద్యం మాంసం సురాసవమ్.
తద్బ్రాహ్మణేన నాత్తవ్యం దేవానా మశ్నతాహవిః॥
౯౬- అమేధ్యే వా పతే న్మత్తో వైదికం వాప్యుదాహరేత్.

అకామతస్తు సుకృత్వా ద్బ్రాహ్మణో మద మోహితః॥
౯౭- యస్య కాయగతం బ్రహ్మ మద్యేనా ప్లావ్యతే సకృత్-
తస్య వ్యపైతి బ్రాహ్మణ్యం శూద్రత్వం చ సగచ్ఛతి॥
౯౮- ఏషా విచిత్రా భిహితా సురాపానస్య నిష్కృతిః-
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి సువర్ణ స్తేయ నిష్కృతిమ్॥
—— స్వర్ణస్తేయ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ——
౯౯- సువర్ణస్తేయకృ ద్విప్రో రాజాన మభిగమ్య తు -
స్వకర్మ ఖ్యాపయ న్బ్రూయా న్మాంభవా ననుశాస్త్వితి
౧౦౦- గృహీత్వా ముసలం రాజా సకృ ద్ధన్యాత్తు తం స్వయమ్
వధేన శుధ్యతి స్తేనో బ్రాహ్మణ స్తపసైవ తు॥
౧౦౧- తపసా పనను త్సు స్తు సువర్ణస్తేయజం మలమ్ -
చీరవాసా ద్విజో రణ్యే చరే ద్బ్రహ్మహణో వ్రతమ్
౧౦౨- ఏతై ర్వ్రతై రపోహేత పాపం స్తేయకృతం ద్విజః-
గురుస్త్రీ గమనీయం తు వ్రతై రేభి రపానుదేత్॥
—— గురుతల్పగమన ప్రాయశ్చిత్తమ్. ——
౧౦౩- గురు తల్ప్య భిభాష్యైన స్తప్తే స్వప్యా దయోమయే-
సూర్మీం జ్వలంతీం స్వాశ్లిష్యే న్మృత్యునా స విశుధ్యతి॥
౧౦౪- స్వయం వా శిశ్నవృషణా వుత్కృత్యాధాయ చాంజలౌ-
నైరుతీం దిశ మాతిష్ఠే దానిపాతా దజిహ్మగః॥
౧౦౫- ఖట్వాంగీ చీరవాసా వా శ్మశ్రులో విజనే వనే-
ప్రాజాపత్యం చరేత్కృచ్ఛ్ర మబ్దమేకం సమాహితః॥
౧౦౬- చాంద్రాయణం వా త్రీన్మాసా నభ్యస్యే న్నియ
తేంద్రియః-
హవిష్యేణ యవాగ్వా వా గురుతల్పాపనుత్తయే॥
౧౦౭- ఏతై ర్వ్రతై రపోహేయు ర్మహాపాతకినో మలమ్-
ఉపపాతకిన స్త్వేవ మేభి ర్నానావిధై ర్వ్రతైః॥
—— గోహత్యా ద్యుపపాతక ప్రాయశ్చిత్తమ్. ——

౧౦౮- ఉపపాతకసంయుక్తో గోఘ్నోమాసంయవాన్ పిబేత్-
కృతవాపో వసేద్గోష్ఠే చర్మణా తేన సంవృతః॥
౧౦౯- చతుర్థకాల మశ్నీయా దక్షారలవణం మితమ్-
గోమూత్రేణా చరే త్స్నానం ద్వౌమాసౌ నియతేంద్రియః॥
౧౧౦- దివా నుగచ్ఛే ద్గాస్తాస్తు తిష్ఠ న్నూర్ధ్వం రజః పిబేత్
శుశ్రూషిత్వా నమస్కృత్య రాత్రౌ వీరాసనం వసేత్॥
౧౧౧- తిష్ఠంతీ ష్వనుతిష్ఠేత్తు వ్రజంతీష్వ ప్యనువ్రజేత్-
ఆసీనాసు తథా సీనో నియతో వీతమత్సరః॥
౧౧౨- ఆతురా మభిశస్తాం వా చౌరవ్యాఘ్రాదిభి ర్భయైః-
పతితాం పంకలగ్నాం వా సర్వోపాయై ర్విమోచయేత్
౧౧౩- ఉష్ణే వర్షతి శీతే వా మారుతే వాతి వా భృశమ్-
నకుర్వీతా త్మన స్త్రాణం గో రకృత్వా తు శక్తితః-
౧౧౪- ఆత్మనో యదివా న్యేషాం గృహే క్షేత్రే థవా ఖలే
భక్షయంతీం నకథయే త్పిబంతం చైవ వత్సకమ్॥
౧౧౫- అనేన విధినా యస్తు గోఘ్నో గా మనుగచ్ఛతి-
స గోహత్యా కృతం పాపం త్రిభి ర్మాసై ర్వ్యపోహతి
౧౧౬- వృషభై కాదశా గా శ్చ దద్యా త్సుచరితవ్రతః-
అవిద్యమానే సర్వస్వం వేదవిద్భ్యో నివేదయేత్॥
౧౧౭- ఏతదేవ వ్రతం కుర్యు రుపపాతకినో ద్విజాః-
అవకీర్ణివర్జ్యం శుద్ధ్యర్థం చాంద్రాయణ మథాపి వా॥

బ్రహ్మచర్యాదివ్రతలుప్తప్రాయశ్చిత్తమ్.

౧౧౮- అవకీర్ణీ తు కాణేన గర్దభేన చతుష్పథే-
పాకయజ్ఞవిధానేన యజేత నిరృతిం నిశి॥
౧౧౯- హుత్వాగ్నౌ విధివ ద్ధోమా నంతత శ్చ సమిత్యృచా-
వాతేంద్రగురువహ్నీనాం జుహుయాత్సర్పిషాహుతీః॥
౧౨౦- కామతో రేతస స్సేకం వ్రతస్థస్య ద్విజన్మనః-

అతిక్రమం వ్రతస్యాహుర్ధర్మజ్ఞా బ్రహ్మవాదినః॥

౧౨౧- మారుతం పురుహూతం చ గురుం పావకమేవ చ-
చతురో వ్రతినోఽభ్యేతి బ్రాహ్మం తేజోఽవకీర్ణినః॥

౧౨౨- ఏతస్మిన్నేనసి ప్రాప్తే వసిత్వా గర్దభాజినమ్-
సప్తాగారాంశ్చరేద్భైక్షం స్వకర్మ పరికీర్తయన్॥

౧౨౩- తేభ్యో లబ్ధేన భైక్షేణ వర్తయన్నేకకాలికమ్-
ఉపస్పృశంస్త్రిషవణం త్వబ్దేన స విశుధ్యతి॥

౧౨౪- జాతిభ్రంశకరం కర్మ కృత్వాఽన్యతమమిచ్ఛయా-
చరేత్సాంతపనం కృచ్ఛ్రం ప్రాజాపత్యమనిచ్ఛయా॥

౧౨౫- సంకరాపాత్రకృత్యాసు మాసం శోధనమైందవమ్-
మలినీకరణీయేషు తప్తస్స్యాద్యావకం త్ర్యహమ్॥

——క్షత్రియాదివధప్రాయశ్చిత్తమ్——

౧౨౬- తురీయో బ్రహ్మహత్యాయాః క్షత్రియస్య వధే స్మృతః
వైశ్యేఽష్టమాంశో వృత్తస్థే శూద్రే జ్ఞేయస్తు షోడశః॥

౧౨౭- అకామతస్తు రాజన్యం వినిపాత్య ద్విజోత్తమః-
వృషభైకసహస్రా గా దద్యాత్సుచరితవ్రతః॥

౧౨౮- త్ర్యబ్దం చరేద్వా నియతో జటీ బ్రహ్మహణో వ్రతమ్
వసన్దూరతరే గ్రామాద్వృక్షమూలనికేతనః॥

౧౨౯- ఏతదేవ చరేదబ్దం ప్రాయశ్చిత్తం ద్విజోత్తమః-
ప్రమాప్య వైశ్యం వృత్తస్థం దద్యాచ్చైకశతం గవామ్॥

౧౩౦- ఏతదేవ వ్రతం కృత్స్నం షణ్మాసాంఛూద్రహా చరేత్-
వృషభైకాదశా వాపి దద్యాద్విప్రాయ గాస్సితాః॥

మార్జారాదివధప్రాయశ్చిత్తమ్

౧౩౧ మార్జారనకులౌ హత్వా చాషం మండూకమేవ చ-
శ్వగోధోలూకకాకాంశ్చ శూద్రహత్యావ్రతం చరేత్॥

౧౩౨- పయః పిబేత్త్రిరాత్రం వా యోజనం వాఽధ్వనో వ్రజేత్-
ఉపస్పృశేత్స్రవంత్యాం వా సూక్తం వాఽబ్దైవతం జపేత్॥

౧౩౩- అభ్రింకార్ష్ణాయసీం దద్యాత్సర్పం హత్వా ద్విజోత్తమః-
పలాలభారకం షండే సైసకం చైకమాషకమ్॥
౧౩౪- ఘృతకుంభం వరాహే తు తిలద్రోణం తు తిత్తిరౌ-
శుకే ద్విహాయనం వత్సం క్రౌంచం హత్వా త్రిహాయనమ్॥
౧౩౫- హత్వా హంసం బలాకాం చ బకం బర్హిణమేవ చ-
వానరం శ్యేనభాసౌ చ స్పర్శయేద్బ్రాహ్మణాయ గామ్॥
౧౩౬- వాసో దద్యాద్ధయం హత్వా పంచ నీలాన్వృషాన్గజమ్-
అజమేషావనడ్వాహం ఖరం హత్వైకహాయనమ్॥
౧౩౭- క్రవ్యాదాంస్తు మృగాన్హత్వా ధేనుం దద్యాత్పయస్వినీమ్-
అక్రవ్యాదాన్వత్సతరీముష్ట్రం హత్వా తు కృష్ణలమ్॥
౧౩౮- జీనకార్ముకబస్తావీన్పృథగ్దద్యాద్విశుద్ధయే-
చతుర్ణామపి వర్ణానాం నారీర్హత్వానవస్థితాః॥
౧౩౯- దానేన వధనిర్ణేకం సర్పాదీనామశక్నువన్-
ఏకైకశశ్చరేత్కృచ్ఛ్రం ద్విజః పాపాపనుత్తయే॥
౧౪౦- అస్థిమతాంతు సత్త్వానాం సహస్రస్య ప్రమాపణే-
పూర్ణే చానస్యనస్థ్నాం తు శూద్రహత్యావ్రతం చరేత్॥
౧౪౧- కించిదేవ తు విప్రాయ దద్యాదస్థిమతాం వధే-
అనస్థ్నాం చైవ హింసాయాం ప్రాణాయామేన శుధ్యతి॥

ఫలప్రదవృక్షచ్ఛేదనాది ప్రాయశ్చిత్తమ్.

౧౪౨- ఫలదానాం తు వృక్షాణాం ఛేదనే జప్యమృక్శతమ్
గుల్మవల్లీలతానాం చ పుష్పితానాం చ వీరుధామ్॥
౧౪౩- అన్నాద్యజానాం సత్త్వానాం రసజానాం చ సర్వశః-
ఫలపుష్పోద్భవానాం చ ఘృతప్రాశో విశోధనమ్॥
౧౪౪- కృష్టజానామోషధీనాం జాతానాం చ స్వయం వనే

వృథాలంభేఽనుగచ్ఛేద్గాం దినమేకం పయోవ్రతః
౧౪౫- ఏతైర్వ్రతైరపోహ్యం స్యాదేనో హింసాసముద్భవమ్

జ్ఞానాజ్ఞానకృతాభక్ష్యభక్షణాది ప్రాయశ్చిత్తమ్.

జ్ఞానాజ్ఞానకృతం కృత్స్నం శృణుతానాద్యభక్షణే
౧౪౬- అజ్ఞానాద్వారుణీం పీత్వా సంస్కారేణైవ శుధ్యతి.
మతిపూర్వమనిర్దేశ్యం ప్రాణాంతికమితి స్థితిః॥
౧౪౭- అపస్సురాభాజనస్థా మద్యభాండస్థితాస్తథా-
పంచరాత్రం పిబేత్పీత్వా శంఖపుష్పీశృతం పయః॥
౧౪౮- స్పృష్ట్వా దత్త్వా చ మదిరాం విధివత్ప్రతిగృహ్య చ-
శూద్రోచ్ఛిష్టాశ్చపీత్వాపః కుశవారిపిబేత్త్ర్యహమ్
౧౪౯- బ్రాహ్మణస్తు సురాపస్య గంధమాఘ్రాయ సోమపః-
ప్రాణానప్సుత్రిరాయమ్య ఘృతం ప్రాశ్యవిశుధ్యతి।
౧౫౦- అజ్ఞానాత్ప్రాశ్య విణ్మూత్రం సురాసంస్పృష్టమేవ చ
పునస్సంస్కారమర్హంతి త్రయోవర్ణాద్విజాతయః॥
౧౫౧- వపనం మేఖలా దండో భైక్షచర్యా వ్రతాని చ-
నివర్తంతే ద్విజాతీనాం పునస్సంస్కారకర్మణి।
౧౫౨- అభోజ్యానాంతుభుక్త్వాన్నం స్త్రీశూద్రోచ్ఛిష్టమేవచ
జగ్ధ్వామాంసమభక్ష్యంచ సప్తరాత్రంయవాన్పిబేత్
౧౫౩- శుక్తాని చ కషాయాంశ్చ పీత్వా మేధ్యాన్యపిద్విజః.
తావద్భవత్యప్రయతో యావత్తన్న వ్రజత్యధః॥
౧౫౪- విడ్వరాహఖరోష్ట్రాణాం గోమాయోః కపికాకయోః.
ప్రాశ్యమూత్రపురీషాణిద్విజశ్చాంద్రాయణంచరేత్॥
౧౫౫- శుష్కాణి భుక్త్వా మాంసాని భౌమాని కవకాని చ-
అజ్ఞాతంచైవ సూనాస్థ మేతదేవ వ్రతం చరేత్॥
౧౫౬- క్రవ్యాదసూకరోష్ట్రాణాం కుక్కుటానాంచ భక్షణే.
నరకాకఖరాణాంచ తప్తకృచ్ఛ్రంవిశోధనమ్॥

౧౫౭- మాసికాన్నం తు యోఽశ్నీయాదసమావర్తకో ద్విజః
సత్రీణ్యహాన్యుపవసేదేకాహం చోదకే వసేత్॥

౧౫౮ బ్రహ్మచారీ తు యోఽశ్నీయాన్మధు మాంసం కథంచన
స కృత్వా ప్రాకృతం కృచ్ఛ్రం వ్రతశేషం సమాపయేత్-

౧౫౯- బిడాలకాకాఖూచ్ఛిష్టం జగ్ధ్వా శ్వనకులస్య చ-
కేశకీటావపన్నం చ పిబేద్బ్రహ్మసువర్చలామ్॥

౧౬౦- అభోజ్యమన్నం నాత్తవ్యమాత్మనః శుద్ధిమిచ్ఛతా-
అజ్ఞానభుక్తం తూత్తార్యం శోధ్యం వాప్యాశుశోధనైః॥

౧౬౧- ఏషోఽనాద్యాదనస్యోక్తో వ్రతానాం వివిధో విధిః-
స్తేయదోషాపహర్తౄణాం వ్రతానాం శ్రూయతాం విధిః॥

॥ స్తేయదోషాపహారకవ్రతనిర్ణయః ॥

౧౬౨- ధాన్యాన్నధనచౌర్యాణి కృత్వా కామాద్ద్విజోత్తమః
స్వజాతీయగృహాదేవ కృచ్ఛ్రాబ్దేన విశుధ్యతి॥

౧౬౩- మనుష్యాణాం తు హరణే స్త్రీణాం క్షేత్రగృహస్య చ
కూపవాపీజలానాం చ శుద్ధిశ్చాంద్రాయణం స్మృతమ్

౧౬౪- ద్రవ్యాణామల్పసారాణాం స్తేయం కృత్వాన్యవేశ్మతః
చరేత్సాంతపనం కృచ్ఛ్రం తన్నిర్యాత్యాత్మశుద్ధయే

౧౬౫- భక్ష్యభోజ్యాపహరణే యానశయ్యాసనస్య చ-
పుష్పమూలఫలానాం చ పంచగవ్యం విశోధనమ్॥

౧౬౬- తృణకాష్ఠద్రుమాణాం చ శుష్కాన్నస్య గుడస్య చ-
చైలచర్మామిషాణాం చ త్రిరాత్రం స్యాదభోజనమ్

౧౬౭- మణిముక్తాప్రవాలానాం తామ్రస్య రజతస్య చ-
అయఃకాంస్యోపలానాం చ ద్వాదశాహం కణాన్నతా

౧౬౮- కార్పాసకీటజోర్ణానాం ద్విశఫైకశఫస్య చ-
పక్షిగంధౌషధీనాం చ రజ్జ్వాశ్చైవ త్ర్యహం పయః

౧౬౯- ఏతైర్వ్రతైరపోహేత పాపం స్తేయకృతం ద్విజః-
అగమ్యాగమనీయం తు వ్రతైరేభిరపానుదేత్॥

అగమ్యాగమన ప్రాయశ్చిత్తమ్

౧౭౦- గురుతల్పవ్రతం కుర్యాద్రేతః సిక్త్వా స్వయోనిషు-
సఖ్యుః పుత్రస్య చ స్త్రీషు కుమారీష్వంత్యజాసు చ

౧౭౧- పైతృష్వసేయీం భగినీం స్వస్రీయాం మాతురేవ చ
మాతుశ్చ భ్రాతుస్తనయాం గత్వా చాంద్రాయణం చరేత్॥

౧౭౨- ఏతాస్తిస్రస్తు భార్యార్థే నోపయచ్ఛేత్తు బుద్ధిమాన్-
జ్ఞాతిత్వేనానుపేయాస్తాః పతతి హ్యుపయన్నధః॥

౧౭౩- అమానుషీషు పురుష ఉదక్యాయామయోనిషు-
రేతః సిక్త్వా జలే చైవ కృచ్ఛ్రం సాంతపనం చరేత్॥

౧౭౪- మైథునం తు సమాసేవ్య పుంసి యోషితి వా ద్విజః
గోయానేఽప్సు దివా చైవ సవాసాః స్నానమాచరేత్-

౧౭౫- చండాలాంత్యస్త్రియో గత్వా భుక్త్వా చ ప్రతిగృహ్య చ-
పతత్యజ్ఞానతో విప్రో జ్ఞానాత్సామ్యంతు గచ్ఛతి॥

దుష్టస్త్రీదోషాపహారకవ్రతనిర్ణయః

౧౭౬- విప్రదుష్టాం స్త్రియం భర్తా నిరుంధ్యాదేకవేశ్మని-
యత్పుంసః పరదారేషు తచ్చైనాం చారయేద్వ్రతమ్॥

౧౭౭- సా చేత్పునః ప్రదుష్యేత్తు సదృశేనోపమంత్రితా-
కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణం చైవ తదస్యాః పావనం స్మృతమ్॥

౧౭౮- యత్కరోత్యేకరాత్రేణ వృషలీసేవనాద్ద్విజః-
తద్భైక్షభుగ్జపన్నిత్యం త్రిభిర్వర్షైర్వ్యపోహతి॥

౧౭౯- ఏషాం పాపకృతాముక్తా చతుర్ణామపి నిష్కృతిః-
పతితైః సంప్రయుక్తానామిమాః శృణుత నిష్కృతీః॥

పతితసంసర్గదోషప్రాయశ్చిత్తమ్

౧౮౦- సంవత్సరేణ పతతి పతితేన సహాచరన్-
యాజనాధ్యాపనాద్యౌనా న్నతు యానాసనాశనాత్
౧౮౧- యో యేన పతితేనైషాం సంసర్గం యాతి మానవః
స తస్యైవ వ్రతం కుర్యా త్తత్సంసర్గవిశుద్ధయే॥

పతితవిషయః

౧౮౨- పతితస్యోదకం కార్యం సపిండై ర్బాంధవై ర్బహిః
నిందితే௨హని సాయాహ్నే జ్ఞాత్యృత్విగ్గురుసన్నిధౌ
౧౮౩- దాసీ ఘట మపాం పూర్ణం పర్యస్యే త్ప్రేతవత్పదా
అహోరాత్ర ముపాసీర న్నశౌచం బాంధవైస్సహ
౧౮౪- నివర్తేరం శ్చ తస్మా త్తు సంభాషణ సహాసనే-
దాయాద్యస్య ప్రదానంచ యాత్రైవ హి లౌకికీ
౧౮౫- జ్యేష్ఠతా చ నివర్తేత జ్యేష్ఠావాప్యం చ యద్ధనమ్
జ్యేష్ఠాంశం ప్రాప్నుయా చ్చాస్య యవీయాన్గుణ
తో௨ధికః॥
౧౮౬- ప్రాయశ్చిత్తే తు చరితే పూర్ణకుంభ మపాం నవమ్
తేనైవసార్ధం ప్రాస్యేయుః స్నాత్వాపుణ్యేజలాశయే॥
౧౮౭- స త్వప్సు తం ఘటం ప్రాస్య ప్రవిశ్యభవనంస్వకమ్
సర్వాణి జ్ఞాతి కార్యాణి యథా పూర్వంసమాచరేత్
౧౮౮- ఏతమేవ విధిం కుర్యా ద్యోషిత్సు పతితాస్వపి-
వస్త్రాన్నపానం దేయం తు వసేయు శ్చ గృహాంతికే

అశోధితపాపాదివిషయః

౧౮౯- ఏనస్విభి రనిర్ణిక్తై ర్నార్థం కించి త్సహాచరేత్-
కృత నిర్ణేజనాం శ్చైవ న జుగుప్సేత కర్హిచిత్॥
౧౯౦- బాలఘ్నాం శ్చ కృతఘ్నాం శ్చ విశుద్ధా నపి ధర్మతః
శరణాగత హంతౄం శ్చ స్త్రీ హంతౄంశ్చ న సం
వసేత్॥

౧౯౧- యేషాం ద్విజానాం సావిత్రీ నానూచ్యేత యథావిధి
తాంశ్చారయిత్వా త్రీన్ కృచ్ఛ్రాన్ యథావిధ్యు
పనాయయేత్॥

౧౯౨- ప్రాయశ్చిత్తం చికీర్షంతి వికర్మస్థాస్తు యే ద్విజాః
బ్రహ్మణా చ పరిత్యక్తాస్తేషామప్యేతదాదిశేత్

గర్హితవృత్త్యార్జితధనాదిశుద్ధినిర్ణయః

౧౯౩- యద్గర్హితేనార్జయంతి కర్మణా బ్రాహ్మణా ధనమ్
తస్యోత్సర్గేణ శుద్ధ్యంతి జప్యేన తపసైవ చ॥

౧౯౪- జపిత్వా త్రీణి సావిత్ర్యాస్సహస్రాణి సమాహితః
మాసం గోష్ఠే పయః పీత్వా ముచ్యతే సత్ప్రతిగ్రహాత్

౧౯౫- ఉపవాసకృశం తం తు గోవ్రజాత్పునరాగతమ్
ప్రణతం పరిపృచ్ఛేయుః సామ్యం సౌమ్యేచ్ఛసీతి కిమ్॥

౧౯౬- సత్యముక్త్వా తు విప్రేషు వికిరేద్యవసం గవామ్
గోభిః ప్రవర్తితే తీర్థే కుర్యుస్తస్య పరిగ్రహమ్॥

౧౯౭- వ్రాత్యానాం యాజనం కృత్వా పరేషామంత్యకర్మ చ
అభిచారమహీనం చ త్రిభిః కృచ్ఛ్రైర్వ్యపోహతి॥

శరణాగతత్యాగవేదవిప్లావాదిప్రాయశ్చిత్తమ్.

౧౯౮- శరణాగతం పరిత్యజ్య వేదం విప్లావ్య చ ద్విజః
సంవత్సరం యవాహారస్తత్పాపమపసేధతి॥

౧౯౯- శ్వసృగాలఖరైర్దష్టో గ్రామ్యైః క్రవ్యాద్భిరేవ చ
నరాశ్వోష్ట్రవరాహైశ్చ ప్రాణాయామేన శుద్ధ్యతి

౨౦౦- షష్ఠాన్నకాలతా మాసం సంహితాజప ఏవ వా
హోమాశ్చ శాకలా నిత్యమపాఙ్క్త్యానాం విశోధనమ్

౨౦౧- ఉష్ట్రయానం సమారుహ్య ఖరయానం తు కామతః
స్నాత్వా తు విప్రో దిగ్వాసాః ప్రాణాయామేన శుద్ధ్యతి॥

౨౦౨- వినాద్భిరప్సు వాప్యార్తః శారీరం సన్నివేశ్య చ
సచేలో బహిరాప్లుత్య గామాలభ్య విశుద్ధ్యతి॥

—— నిత్యకర్మాతిక్రమణ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ——

౨౦౩- వేదోదితానాం నిత్యానాం కర్మణాం సమతిక్రమే।
స్నాతకవ్రతలోపే చ ప్రాయశ్చిత్తమభోజనమ్॥

—— హుంకారత్వంకారకరణాది ప్రాయశ్చిత్తమ్ ——

౨౦౪- హుంకారం బ్రాహ్మణస్యోక్త్వా త్వంకారం చ గరీయసః।
స్నాత్వానశ్నన్నహశ్శేషమభివాద్య ప్రసాదయేత్॥

౨౦౫ తాడయిత్వా తృణేనాపి కంఠే వాబధ్య వాససా।
వివాదే వా వినిర్జిత్య ప్రణిపత్య ప్రసాదయేత్॥

౨౦౬- అవగూర్య త్వబ్దశతం సహస్రమభిహత్య చ।
జిఘాంసయా బ్రాహ్మణస్య నరకం ప్రతిపద్యతే॥

౨౦౭ శోణితం యావతః పాంసూన్ సంగృహ్ణాతి మహీతలే।
తావన్త్యబ్దసహస్రాణి తత్కర్తా నరకే వసేత్॥

౨౦౮- అవగూర్య చరేత్కృచ్ఛ్రమతికృచ్ఛ్రం నిపాతనే।
కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌ కుర్వీత విప్రస్యోత్పాద్య శోణితమ్॥

౨౦౯ అనుక్తనిష్కృతీనాం తు పాపానామపనుత్తయే।
శక్తిం చావేక్ష్య పాపం చ ప్రాయశ్చిత్తం ప్రకల్పయేత్॥

౨౧౦- యైరభ్యుపాయైరేనాంసి మానవో వ్యపకర్షతి।
తాన్వోభ్యుపాయాన్వక్ష్యామి దేవర్షిపితృసేవితాన్॥

—— ప్రాయశ్చిత్తాదిశక్తస్య పాపాపనోదనోపాయాః ——

౨౧౧ త్ర్యహం ప్రాతస్త్ర్యహం సాయం త్ర్యహమద్యాదయాచితమ్।
త్ర్యహం పరం చ నాశ్నీయాత్ప్రాజాపత్యం చరన్ద్విజః॥

౨౧౨- గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధి సర్పిః కుశోదకమ్।
ఏకరాత్రోపవాసశ్చ కృచ్ఛ్రం సాంతపనం స్మృతమ్॥

౨౧౩- ఏకైకం గ్రాసమశ్నీయాత్త్ర్యహాణి త్రీణి పూర్వవత్।
త్ర్యహం చోపవసేదన్త్యమతికృచ్ఛ్రం చరన్ద్విజః॥

౨౧౪- తప్తకృచ్ఛ్రం చరన్ విప్రో జలక్షీరఘృతానిలాన్
ప్రతిత్ర్యహం పిబేదుష్ణాన్ సకృత్స్నాయీ సమాహితః॥

౨౧౫- యతాత్మనో ప్రమత్తస్య ద్వాదశాహ మభోజనమ్-
పరాకో నామ కృచ్ఛ్రోయం సర్వపాపాపనోదనః॥

౨౧౬- ఏకైకం హ్రాసయే త్పిండం కృష్ణే శుక్లేచ వర్ధయేత్
ఉపస్పృశం స్త్రిషవణ మేతచ్చాంద్రాయణం స్మృతమ్॥

౨౧౭- ఏతమేవ విధిం కృత్స్న మాచరే ద్యవమధ్యమే-
శుక్లపక్షాది నియత శ్చరం శ్చాంద్రాయణం వ్రతమ్

౨౧౮- అష్టావష్టౌ సమశ్నీయా త్పిండా న్మధ్యందినే స్థితే-
నియతాత్మా హవిష్యాశీ యతిచాంద్రాయణం చరన్

౨౧౯- చతురః ప్రాతరశ్నీయా త్పిండాన్ విప్ర స్సమాహితః
చతురోస్తమితే సూర్యే శిశుచాంద్రాయణం స్మృతమ్॥

౨౨౦- యథాకథంచి త్పిండానాం తిస్రోశీతీ స్సమాహితః-
మాసేనాశ్నన్ హవిష్యస్య చంద్రస్యైతి సలోకతామ్॥

౨౨౧- ఏతద్రుద్రా స్తథాదిత్యా వసవశ్చాచరన్ వ్రతమ్-
సర్వాకుశలమోక్షాయ మరుతశ్చ మహర్షిభిః॥

౨౨౨- మహావ్యాహృతిభి ర్హోమః కర్తవ్య స్స్వయ మన్వహమ్-
అహింసా సత్య మక్రోధ మార్జవంచ సమాచరేత్

౨౨౩- త్రిరహ్న స్త్రిర్నిశాయాశ్చ సవాసా జలమావిశేత్-
స్త్రీశూద్రపతితాం శ్చైవ నాభిభాషేత కర్హిచిత్-

౨౨౪- స్థానాసనాభ్యాం విహరే దశక్తోధ శ్శయీత వా-
బ్రహ్మచారీ వ్రతీ చ స్యా ద్గురుదేవద్విజార్చకః॥

౨౨౫- సావిత్రీంచ జపే న్నిత్యం పవిత్రాణి చ శక్తితః-
సర్వేష్వేవ వ్రతేష్వేవం ప్రాయశ్చిత్తార్థ మాదృతః

౨౨౬- ఏతై ర్ద్విజాతయ శ్శోధ్యా వ్రతై రావిష్కృతైనసః
అనావిష్కృతపాపాంస్తు మంత్రై ర్హోమైశ్చ శోధయేత్

౨౨౭- ఖ్యాపనేనానుతాపేన తపసాధ్యయనేన చ-

పాపకృ న్ముచ్యతే పాపా త్తథా దానేన చాపది ॥
౨౨౮- యథా యథా నరో ధర్మం స్వయం కృత్వానుభాషతే ।
తథా తథా త్వచేవాహి స్తేనాధర్మేణ ముచ్యతే ॥
౨౨౯- యథా యథా మన స్తస్య దుష్కృతం కర్మ గర్హతి ।
తథా తథా శరీరం త త్తేనాధర్మేణ ముచ్యతే ॥
౨౩౦- కృత్వా పాపం హి సంతప్య తస్మా త్పాపాత్ ప్రముచ్యతే ।
నైవం కుర్యాం పునరితి నివృత్త్యా పూయతే తు సః ॥
౨౩౧- ఏవం సంచింత్య మనసా ప్రేత్య కర్మఫలోదయమ్ ।
మనో వాఙ్మూర్తిభి ర్నిత్యం శుభం కర్మ సమాచరేత్ ॥
౨౩౨- అజ్ఞానా ద్యది వా జ్ఞానా త్కృత్వా కర్మ విగర్హితమ్ ।
తస్మా ద్విముక్తి మన్విచ్ఛ న్ద్వితీయం న సమాచరేత్ ॥
౨౩౩- యస్మిన్ కర్మ ణ్యస్య కృతే మనస స్స్యా దలాఘవమ్ ।
తస్మిం స్తావ త్తపః కుర్యా ద్యావ త్తుష్టికరం భవేత్ ॥
౨౩౪- తపోమూల మిదం సర్వం దైవమానుషకం సుఖమ్ ।
తపోమధ్యం బుధైః ప్రోక్తం తపోంతం వేదదర్శిభిః ॥
౨౩౫- బ్రాహ్మణస్య తపో జ్ఞానం తపః క్షత్రస్య రక్షణమ్ ।
వైశ్యస్య తు తపో వార్తా తప శ్శూద్రస్య సేవనమ్ ॥
౨౩౬- ఋషయ స్సంయతాత్మానః ఫలమూలానిలాశనాః ।
తపసైవ ప్రపశ్యంతి త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ ॥
౨౩౭- ఔషధా న్యగదో విద్యా దైవీ చ వివిధా స్థితిః ।
తపసైవ ప్రసిధ్యంతి తప స్తేషాం హి సాధనమ్ ॥
౨౩౮- య ద్దుస్తరం య ద్దురాపం య ద్దుర్గం యచ్చ దుష్కరమ్ ।
సర్వం తు తపసా సాధ్యం తపో హి దురతిక్రమమ్ ॥
౨౩౯- మహాపాతకిన శ్చైవ శేషా శ్చాకార్యకారిణః ।
తపసైవ సుతప్తేన ముచ్యంతే కిల్బిషా త్తతః ॥
౨౪౦- కీటా శ్చాహిపతంగా శ్చ పశవ శ్చ వయాంసి చ ।
స్థావరాణి చ భూతాని దివం యాంతి తపోబలాత్ ।
౨౪౧- యత్కించి దేనః కుర్వంతి మనో వాఙ్మూర్తిభి ర్జనాః ।

తత్సర్వం నిర్దహంత్యాశు తపసైవ తపోధనాః॥

౨౪౨- తపసైవ విశుద్ధస్య బ్రాహ్మణస్య దివౌకసః-
ఇజ్యాశ్చ ప్రతిగృహ్ణంతి కామాన్ సంవర్ధయంతి చ॥

౨౪౩- ప్రజాపతి రిదం శాస్త్రం తపసైవా సృజత్ ప్రభుః-
తథైవ వేదా నృషయ స్తపసా ప్రతి పేదిరే॥

౨౪౪- ఇత్యేత త్తపసో దేవా మహాభాగ్యం ప్రచక్షతే-
సర్వస్యాస్య ప్రపశ్యంత స్తపసః పుణ్య ముత్తమమ్॥

౨౪౫- వేదాభ్యాసో న్వహం శక్త్యా మహాయజ్ఞక్రియాక్షమా
నాశయంత్యాశు పాపాని మహాపాతకజాన్యపి॥

౨౪౬- యథై ధస్తేజసా వహ్నిః ప్రాప్తంనిర్దహతి క్షణాత్
తథా జ్ఞానాగ్నినా పాపం సర్వం దహతి వేదవిత్॥

౨౪౭- ఇత్యేత దేనసా ముక్తం ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి-
అత ఊర్ధ్వం రహస్యానాం ప్రాయశ్చిత్తం నిబోధత॥

——రహస్యప్రాయశ్చిత్తమ్——

౨౪౮-సవ్యాహృతిప్రణవకాః ప్రాణాయామాస్తు షోడశ-
అపిభ్రూణహణం మాసా త్పునంత్య హరహః కృతాః

౨౪౯-కౌత్సం జప్త్వాప ఇత్యేత ద్వాసిష్ఠంచ ప్రతీత్యృచమ్॥
మాహిత్రం శుద్ధవత్య శ్చ సురాపోపి విశుధ్యతి॥

౨౫౦- సకృ జ్జప్త్వా స్యవామీయం శివసంకల్ప మేవచ-
అపహృత్య సువర్ణం తు క్షణా ద్భవతి నిర్మలః॥

౨౫౧-హవిష్యంతీయ మభ్యస్య నతమంహఇతీతిచ-
జపిత్వా పౌరుషం సూక్తం ముచ్యతే గురుతల్పగః॥

౨౫౨-ఏనసాం స్థూలసూక్ష్మాణాం చికీర్ష న్నపనోదనమ్-
అవేత్యృచం జపే దబ్దం యత్కించి దమితీతివా॥

౨౫౩-ప్రతిగృహ్యా ప్రతిగ్రాహ్యంభుక్త్వాచాన్నంవిగర్హితమ్-
జపం స్తరత్సమందీయం పూయతే మానవ స్త్ర్యహాత్

౨౫౪- సోమారౌద్రంతు బహ్వేనా మాస మభ్యస్య శుద్ధ్యతి-

స్రవంత్యామాచరన్ స్నానమర్యమ్ణామితి చ తృచమ్

౨౫౫- అబ్దార్ధమింద్ర మిత్యేత దేనస్వీ సప్తకం జపేత్-
అప్రశస్తం తు కృత్వాప్సు మాస మాసీత భైక్షభుక్॥

౨౫౬- మంత్రైః శాకలహోమీయై రబ్దం హుత్వా ఘృతం ద్విజః-
సుగుర్వప్యపహంత్యేనో జప్త్వా వా నమ ఇత్యృచమ్

౨౫౭- మహాపాతకసంయుక్తో నుగచ్ఛేద్గాః సమాహితః-
అభ్యస్యాబ్దం పావమానీ ర్భైక్షాహారో విశుధ్యతి॥

౨౫౮- అరణ్యే వా త్రిరభ్యస్య ప్రయతో వేదసంహితా మ-
ముచ్యతే పాతకైః సర్వైః పరాకైః శోధితస్త్రిభిః॥

౨౫౯- త్ర్యహంతూపవసే ద్యుక్తస్త్రిరహ్నోభ్యుపయన్నపః
ముచ్యతే పాతకైః సర్వైస్త్రిర్జపిత్వా ఘమర్షణమ్॥

౨౬౦- యథాశ్వమేధః క్రతురాట్ సర్వపాపాపనోదనః-
తథాఘమర్షణం సూక్తం సర్వపాపాపనోదనమ్॥

౨౬౧- హత్వా లోకానపీమాంస్త్రీనశ్నన్నపి యతస్తతః-
ఋగ్వేదం ధారయన్విప్రో నైనః ప్రాప్నోతి కించన

౨౬౨- ఋక్సంహితాం త్రిరభ్యస్య యజుషాం వా సమాహితః
సామ్నాం వా సరహస్యానాం సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే

౨౬౩- యథా మహాహ్రదం ప్రాప్య క్షిప్తం లోష్టం వినశ్యతి
తథా దుశ్చరితం సర్వం వేదే త్రివృతి మజ్జతి॥

౨౬౪- ఋచో యజూంషి చాన్యాని సామాని వివిధాని చ॥
ఏష జ్ఞేయ స్త్రివృద్వేదో యో వేదైనం స వేదవిత్॥

౨౬౫- ఆద్యం యత్త్ర్యక్షరం బ్రహ్మత్రయీ యస్మిన్ప్రతిష్ఠితా
స గుహ్యో న్యస్త్రివృద్వేదో యస్తం వేద స వేదవిత్॥

ఇతి మానవే ధర్మశాస్త్రే - భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం ఏకాదశోఽధ్యాయః

ద్వాదశాధ్యాయ ప్రారంభః.

౧- చాతుర్వర్ణ్యస్య కృత్స్నోఽయ ముక్తో ధర్మ స్త్వయానఘ
కర్మణాం ఫలనిర్వృత్తిం శంస న స్తత్త్వతః పరామ్॥
౨- స తా నువాచ ధర్మాత్మా మహర్షీ న్మానవో భృగుః-
అస్య సర్వస్య శృణుత కర్మయోగస్య నిర్ణయమ్॥

—— మనోవాగ్దేహజకర్మఫలనిర్వృత్తినిర్ణయః ——

౩- శుభాశుభ ఫలం కర్మ మనోవాగ్దేహసంభవమ్-
కర్మజా గతయో నృణా ముత్తమాధమమధ్యమాః॥
౪- తస్యేహ త్రివిధస్యాపి త్ర్యధిష్ఠానస్య దేహినః-
దశలక్షణయుక్తస్య మనో విద్యాత్ ప్రవర్తకమ్॥
౫- పరద్రవ్యే ష్వభిధ్యానం మనసా నిష్టచింతనమ్-
వితథాభినివేశశ్చ త్రివిధం కర్మ మానసమ్॥
౬- పారుష్య మనృతం చైవ పైశున్యం చాపి సర్వశః-
అసంబద్ధప్రలాపశ్చ వాఙ్మయం స్యా చ్చతుర్విధమ్॥
౭- అదత్తానా ముపాదానం హింసా చై వా విధానతః-
పరదారోపసేవా చ శారీరం త్రివిధం స్మృతమ్॥
౮- మానసం మనసై వాయ ముపభుఙ్క్తే శుభాశుభమ్-
వాచా వాచా కృతం కర్మ కాయేనైవ చ కాయికమ్॥
౯- శరీరజైః కర్మదోషై ర్యాతి స్థావరతాం నరః-
వాచికైః పక్షిమృగతాం మానసై రంత్య జాతితామ్॥
౧౦- వాగ్దండోఽథ మనోదండః కాయదండ స్తథైవ చ-
యస్యైతే నిహితా బుద్ధౌ త్రిదండీతి స ఉచ్యతే॥
౧౧- త్రిదండ మేత న్నిక్షిప్య సర్వభూతేషు మానవః-
కామక్రోధౌ తు సంయమ్య తత స్సిద్ధిం నియచ్ఛతి॥
౧౨- యోఽస్యాత్మనః కారయితా తం క్షేత్రజ్ఞం ప్రచక్షతే-
యః కరోతి తు కర్మాణి స భూతాత్మోచ్యతే బుధైః॥
౧౩- జీవసంజ్ఞోఽంతరాత్మా న్య స్సహజ స్సర్వదేహినామ్-

యేన వేదయతే సర్వం సుఖం దుఃఖం చ జన్మసు॥
౧౪- తావుభౌ భూతసంపృక్తౌ మహాన్ క్షేత్రజ్ఞ ఏవచ.
ఉచ్చావచేషు భూతేషు స్థితం తం వ్యాప్య తిష్ఠతః
౧౫- అసంఖ్యా మూర్తయ స్తస్య నిష్పతంతి శరీరతః-
ఉచ్చావచాని భూతాని సతతం చేష్టయంతి యాః॥
౧౬- పంచభ్య ఏవ మాత్రాభ్యః ప్రేత్య దుష్కృతినాం నృణామ్
శరీరం యాతనార్థీయ మన్య దుత్పద్యతే ధ్రువమ్॥
౧౭- తేనానుభూయ తా యామీః శరీరేణేహ యాతనాః
తాస్వేవ భూతమాత్రాసు ప్రలీయంతే విభాగశః॥
౧౮- సోఽనుభూయాఽసుఖోదర్కాన్ దోషాన్ విషయసంగజాన్
వ్యపేతకల్మషోఽభ్యేతి తావేవోభౌ మహౌజసౌ॥
౧౯- తౌ ధర్మం పశ్యత స్తస్య పాపం చాతంద్రితౌ సహ-
యాభ్యాం ప్రాప్నోతి సంపృక్తః ప్రేత్యేహ చ సుఖాసుఖమ్
౨౦- యద్యాచరతి ధర్మం స ప్రాయశోఽధర్మ మల్పశః-
తై రేవ చావృతో భూతైః స్వర్గే సుఖ ముపాశ్నుతే॥
౨౧- యది తు ప్రాయశోఽధర్మం సేవతే ధర్మ మల్పశః-
తై ర్భూతైః స పరిత్యక్తో యామీః ప్రాప్నోతి యాతనాః
౨౨- యామీస్తా యాతనాః ప్రాప్య స జీవో వీతకల్మషః-
తాన్యేవ పంచ భూతాని పున రప్యేతి భాగశః॥
౨౩- ఏతా దృష్ట్వాస్య జీవస్య గతీః స్వేనైవ చేతసా-
ధర్మతోఽధర్మత శ్చైవ ధర్మే దధ్యాత్సదా మనః॥

—— సత్త్వాదిగుణలక్షణాదికథనమ్ ——

౨౪- సత్త్వం రజ స్తమ శ్చైవ త్రీన్విద్యా దాత్మనో గుణాన్
యై ర్వ్యాప్యేమాన్ స్థితో భావాన్ మహాన్ సర్వా నశేషతః
౨౫- యో యదైషాం గుణో దేహే సాకల్యేనాతిరిచ్యతే-
స తదా తద్గుణప్రాయం తం కరోతి శరీరిణమ్॥
౨౬- సత్త్వం జ్ఞానం తమోఽజ్ఞానం రాగద్వేషౌ రజ స్స్మృతమ్

ఏతద్వ్యాప్తిమ దేతేషాం సర్వభూతాశ్రితం వపుః॥

౨౭- తత్ర యత్ప్రీతిసంయుక్తం కించి దాత్మని లక్షయేత్-
ప్రశాంత మివ శుద్ధాభం సత్త్వం తదుపధారయేత్॥

౨౮- య త్తు దుఃఖసమాయుక్త మప్రీతికర మాత్మనః-
తద్రజో ప్రతిఘం విద్యా త్సతతం హారి దేహినామ్॥

౨౯- య త్తు స్యా న్మోహసంయుక్త మవ్యక్తం విషయాత్మకమ్
అప్రతర్క్య మవిజ్ఞేయం తమ స్త దుపధారయేత్॥

౩౦- త్రయాణా మపి చై తేషాం గుణానాం యః ఫలోదయః
అగ్ర్యో మధ్యో జఘన్య శ్చ తం ప్రవక్ష్యా మ్యశేషతః॥

౩౧- వేదాభ్యాస స్తపో జ్ఞానం శౌచ మింద్రియనిగ్రహః-
ధర్మక్రియాత్మచింతా చ సాత్త్వికం గుణలక్షణమ్॥

౩౨- ఆరంభరుచితా ధైర్య మసత్కార్య పరిగ్రహః-
విషయోపసేవా చాజస్రం రాజసం గుణలక్షణమ్॥

౩౩- లోభః స్వప్నో ధృతిః క్రౌర్యం నాస్తిక్యం భిన్నవృత్తితా
యాచిష్ణుతా ప్రమాదశ్చ తామసం గుణలక్షణమ్॥

౩౪- త్రయాణామపి చై తేషాం గుణానాం త్రిషు తిష్ఠతామ్-
ఇదం సామాసికం జ్ఞేయం క్రమశో గుణలక్షణమ్॥

౩౫- యత్కర్మ కృత్వా కుర్వం శ్చ కరిష్యంశ్చైవ లజ్జతి-
తద్ జ్ఞేయం విదుషా సర్వం తామసం గుణలక్షణమ్॥

౩౬- యేనా స్మిన్ కర్మణా లోకే ఖ్యాతి మిచ్ఛతి పుష్కలామ్
నచ శోచత్య సంపత్తౌ త ద్విజ్ఞేయం తు రాజసమ్॥

౩౭- య త్సర్వేణే చ్ఛతి జ్ఞాతుం య న్నలజ్జతి చాచరన్-
యేన తుష్యతి చా త్మా స్య త త్సత్త్వగుణలక్షణమ్॥

౩౮- తమసో లక్షణం కామో రజస స్త్వర్థ ఉచ్యతే-
సత్త్వస్యలక్షణంధర్మః శ్రైష్ఠ్యమేషాంయథోత్తరమ్॥

౩౯- యేన యాం స్తు గుణై రేషాం సంసారాన్ ప్రతిపద్యతే
తాన్ సమాసేన వక్ష్యామి సర్వస్యాస్య యథాక్రమమ్

—సాత్త్వికరాజసతామసప్రాప్యగతినిర్ణయః—

౪౦- దేవత్వం సాత్త్వికా యాంతి మనుష్యత్వం చ రాజసాః
తిర్యక్త్వం తామసా నిత్య మిత్యేషా త్రివిధా గతిః॥
౪౧- త్రివిధా త్రివిధైషాం తు విజ్ఞేయా గౌణికీ గతిః-
అధమా మధ్యమా గ్ర్యా చ కర్మవిద్యావిశేషతః॥
౪౨- స్థావరాః కృమికీటా శ్చ మత్స్యాః సర్పా స్సకచ్ఛపాః-
పశవ శ్చ మృగా శ్చైవ జఘన్యా తామసి గతిః॥
౪౩- హస్తిన శ్చ తురంగా శ్చ శూద్రా మ్లేచ్ఛా శ్చ గర్హితాః
సింహా వ్యాఘ్రా వరాహా శ్చ మధ్యమా తామసి గతిః॥
౪౪- చారణా శ్చ సుపర్ణా శ్చ పురుషా శ్చైవ దాంభికాః-
రక్షాంసి చ పిశాచా శ్చ తామసీషూ త్తమా గతిః॥
౪౫- ఝల్లా మల్లా నటా శ్చైవ పురుషా శ్శస్త్రవృత్తయః-
ద్యూతపానప్రసక్తా శ్చ జఘన్యా రాజసీ గతిః॥
౪౬- రాజానః క్షత్రియా శ్చైవ రాజ్ఞాం చైవ పురోహితాః-
వాదయుద్ధప్రధానా శ్చ మధ్యమా రాజసి గతిః॥
౪౭- గంధర్వా గుహ్యకా యక్షా విబుధానుచరా శ్చ యే-
తథై వా ప్సరస స్సర్వా రాజసీషూ త్తమా గతిః॥
౪౮- తాపసా యతయో విప్రా యే చ వైమానికా గణాః-
నక్షత్రాణి చ దైత్యా శ్చ ప్రథమా సాత్త్వికీ గతిః॥
౪౯- యజ్వాన ఋషయో దేవా వేదా జ్యోతీంషి వత్సరాః
పితర శ్చైవ సాధ్యా శ్చ ద్వితీయా సాత్త్వికీ గతిః॥
౫౦- బ్రహ్మా విశ్వసృజో ధర్మో మహా నవ్యక్త మేవచ-
ఉత్తమాం సాత్త్వికీ మేతాం గతి మాహు ర్మనీషిణః-
౫౧- ఏష సర్వ స్సముద్దిష్ట స్త్రిప్రకారస్య కర్మణః-
త్రివిధ స్త్రివిధః కృత్స్న స్సంసార స్సార్వభౌతికః॥
౫౨- ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన ధర్మస్యా సేవనేనచ-
పాపా న్సంయాంతి సంసారా నవిద్వాంసో నరాధమాః-
౫౩- యాంయాం యోనింతు జీవోయం యేనయేనేహ కర్మణా
క్రమశో యాంతి లోకేస్మిం స్తత్త త్సర్వం నిబోధత॥

జీవో యేన కర్మణా యాం యాం యోనిం ప్రాప్నోతి తన్నిర్ణయః

౫౪- బహూన్ వర్షగణాన్ ఘోరాన్ నరకాన్ ప్రాప్య తత్క్షయాత్
సంసారాన్ ప్రతిపద్యంతే మహాపాతకినస్త్విమాన్ ||

౫౫- శ్వసూకరఖరోష్ట్రాణాం గోఽజావిమృగపక్షిణామ్-
చండాలపుక్కసానాం చ బ్రహ్మహా యోనిమృచ్ఛతి ||

౫౬- కృమికీటపతంగానాం విడ్భుజాం చైవ పక్షిణామ్-
హింస్రాణాం చైవ సత్త్వానాం సురాపో బ్రాహ్మణో
వ్రజేత్ |

౫౭- లూతాహిసరటానాం చ తిరశ్చాం చాంబుచారిణామ్-
హింస్రాణాం చ పిశాచానాం స్తేనో విప్రః సహస్రశః

౫౮- తృణగుల్మలతానాం చ క్రవ్యాదాం దంష్ట్రిణామపి-
క్రూరకర్మకృతాం చైవ శతశో గురుతల్పగః ||

౫౯- హింస్రా భవంతి క్రవ్యాదాః కృమయోఽభక్ష్యభక్షిణః-
పరస్పరాదినః స్తేనాః ప్రేత్యాంత్యస్త్రీనిషేవిణః-

౬౦- సంయోగం పతితైర్గత్వా పరస్యైవ చ యోషితమ్-
అపహృత్య చ విప్రస్వం భవతి బ్రహ్మరాక్షసః

౬౧- మణిముక్తాప్రవాలాని హృత్వా లోభేన మానవః |
వివిధాని చ రత్నాని జాయతే హేమకర్తృషు ||

౬౨- ధాన్యం హృత్వా భవత్యాఖుః కాంస్యం హంసో జలం ప్లవః-
మధు దంశః పయః కాకో రసం శ్వా నకులో ఘృతమ్

౬౩- మాంసం గృధ్రో వపాం మద్గుస్తైలం తైలపకః ఖగః-
చీరీవాకస్తు లవణం బలాకా శకునిర్దధి ||

౬౪- కౌశేయం తిత్తిరిర్హృత్వా క్షౌమం హృత్వా తు దర్దురః
కార్పాసతాంతవం క్రౌంచో గోధా గాం వాగ్గుదో గుడమ్-

౬౫- ఛుచ్ఛుందరిః శుభాన్ గంధాన్ పత్రశాకం తు బర్హిణః-
శ్వావిత్ కృతాన్నం వివిధమకృతాన్నం తు శల్యకః ||

౬౬- బకో భవతి హృత్వాగ్నిం గృహకారీ హ్యుపస్కరమ్-
రక్తాని హృత్వా వాసాంసి జాయతే జీవజీవకః ||

౬౭- వృకో మృగేభం వ్యాఘ్రో శ్వం ఫలమూలంతు మర్కటః
స్త్రీ మృక్షః స్తోకకో వారి యానా న్యుష్ట్రః పశూ నజః.

౬౮- యద్వా తద్వా పరద్రవ్య మపహృత్య బలా న్నరః.
అవశ్యం యాతి తిర్యక్త్వం జగ్ధ్వా చైవా హుతం హవిః॥

౬౯- స్త్రియో ప్యేతేన కల్పేన హృత్వా దోష మవాప్నుయుః.
ఏతేషా మేవ జంతూనాం భార్యా త్వ ముప యాంతి తాః॥

౭౦- స్వేభ్య స్స్వేభ్య స్తుకర్మభ్యశ్చ్యుతా వర్ణా హ్యనాపది.
పాపా న్సంసృత్య సంసారా న్ప్రేష్యతాం యాంతి
శత్రుషు॥

౭౧- వాంతా శ్యుల్కాముఖః ప్రేతో విప్రో ధర్మాత్స్వకా
చ్చ్యుతః.
అమేధ్యకుణపాశీ చ క్షత్రియః కటపూతనః॥

౭౨- మైత్రాక్షజ్యోతికః ప్రేతో వైశ్యో భవతి పూయభుక్.
చైలాశకశ్చ భవతి శూద్రో ధర్మా త్స్వకా చ్చ్యుతః

౭౩- యథా యథా నిషేవంతే విషయా న్విషయాత్మకాః.
తథా తథా కుశలతా తేషాం తేషూ పజాయతే॥

౭౪- తేభ్యాసాత్కర్మణాం తేషాం పాపానామల్పబుద్ధయః.
సంప్రాప్నువంతి దుఃఖాణి తాసు తాస్విహ యోనిషు॥

౭౫- తామిస్రాదిషు చో గ్రేషు నరకేషు వివర్తనమ్.
అసిపత్రవనాదీని బంధనచ్ఛేదనాని చ॥

౭౬- వివిధా శ్చైవ సంపీడాః కాకోలూకై శ్చ భక్షణమ్.
కరంభవాలుకాతాపా న్కుంభీపాకాంశ్చ దారుణాన్॥

౭౭- సంభవాం శ్చ వియోనీషు దుఃఖప్రాయాసు నిత్యశః
శీతాతపాభిఘాతాం శ్చ వివిధాని భయాని చ॥

౭౮- అసకృ ద్గర్భవాసేషు వాసం జన్మ చ దారుణమ్.
బంధనానిచ కష్టాని పరప్రే ష్యత్వ మేవచ॥

౭౯- బంధుప్రియవియోగాం శ్చ సంవాసంచైవ దుర్జనైః.
ద్రవ్యార్జనం చ నాశంచ మిత్రామిత్రస్యచార్జనమ్.

౮౦- జరాం చైవా ప్రతీకారాం వ్యాధిభి శ్చో పపీడనమ్॥

క్లేశాంశ్చ వివిధాంస్తాంస్తాన్మృత్యుమేవచ దుర్జయమ్

౮౧- యాదృశేన తు భావేన యద్యత్కర్మ నిషేవతే-
తాదృశేన శరీరేణ తత్తత్ఫలముపాశ్నుతే॥

౮౨- ఏష సర్వస్సముద్దిష్టః కర్మణాం వః ఫలోదయః-
నైశ్శ్రేయసం కర్మవిధిం విప్రస్యేమం నిబోధత॥

విప్రస్య నిశ్శ్రేయసకర కర్మనిర్ణయః.

౮౩- వేదాభ్యాసస్తపో జ్ఞానమింద్రియాణాం చ సంయమః
అహింసా గురుసేవా చ నిఃశ్రేయసకరం పరమ్॥

౮౪- సర్వేషామపి చైతేషాం శుభానామిహ కర్మణామ్-
కించిచ్ఛ్రేయస్కరతరం కర్మోక్తం పురుషం ప్రతి॥

౮౫- సర్వేషామపి చైతేషామాత్మజ్ఞానం పరం స్మృతమ్
తద్ధ్యగ్ర్యం సర్వవిద్యానాం ప్రాప్యతే హ్యమృతం తతః॥

౮౬- షణ్ణామేషాం తు సర్వేషాం కర్మణాం ప్రేత్యచేహచ
శ్రేయస్కరతరం జ్ఞేయం సర్వదా కర్మ వైదికమ్॥

౮౭- వైదికే కర్మయోగే తు సర్వాణ్యేతాన్యశేషతః-
అంతర్భవంతి క్రమశస్తస్మింస్తస్మిన్ క్రియావిధౌ॥

౮౮- సుఖాభ్యుదయికం చైవ నైశ్శ్రేయసికమేవచ-
ప్రవృత్తం చ నివృత్తం చ ద్వివిధం కర్మ వైదికమ్॥

౮౯- ఇహచాముత్ర వా కామ్యం ప్రవృత్తం కర్మ కీర్త్యతే-
నిష్కామం జ్ఞానపూర్వం తు నివృత్తముపదిశ్యతే॥

౯౦- ప్రవృత్తం కర్మ సంసేవ్య దేవానామేతి సామ్యతామ్
నివృత్తం సేవమానస్తు భూతాన్యత్యేతి పంచవై॥

౯౧- సర్వభూతేషు చాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని-
సమం పశ్యన్నాత్మయాజీ స్వారాజ్యమధిగచ్ఛతి॥

౯౨- యథోక్తాన్యపి కర్మాణి పరిహాయ ద్విజోత్తమః-
ఆత్మజ్ఞానే శమేచస్యాద్వేదాభ్యాసేచ యత్నవాన్

౯౩- ఏతద్ధి జన్మసాఫల్యం బ్రాహ్మణస్య విశేషతః-

ప్రాప్యైతత్కృతకృత్యో హి ద్విజో భవతి నాన్యథా

— వేదశాస్త్రఫలాదివిచారః —

౯౪- పితృదేవమనుష్యాణాం వేదశ్చక్షుస్సనాతనమ్-
అశక్యం చాప్రమేయం చ వేదశాస్త్రమితి స్థితిః॥

౯౫- యా వేదబాహ్యాః స్మృతయో యాశ్చ కాశ్చ కుదృష్టయః
సర్వాస్తా నిష్ఫలాః ప్రేత్య తమోనిష్ఠా హి తాః స్మృతాః॥

౯౬- ఉత్పద్యంతే చ్యవంతే చ యాన్యతో న్యాని కానిచిత్
తాన్యర్వాక్కాలికతయా నిష్ఫలాన్యనృతాని చ॥

౯౭- చాతుర్వర్ణ్యం త్రయో లోకాశ్చత్వారశ్చాశ్రమాః పృథక్
భూతం భవ ద్భవిష్యచ్చ సర్వం వేదాత్ప్రసిధ్యతి॥

౯౮- శబ్దః స్పర్శశ్చ రూపఞ్చ రసో గంధశ్చ పంచమః-
వేదాదేవ ప్రసూయంతే ప్రసూతిగుణకర్మతః॥

౯౯- బిభర్తి సర్వభూతాని వేదశాస్త్రం సనాతనమ్-
తస్మాదేతత్పరం మన్యే యజ్జంతోరస్య సాధనమ్॥

౧౦౦- సైనాపత్యం చ రాజ్యం చ దండనేతృత్వమేవ చ-
సర్వలోకాధిపత్యం చ వేదశాస్త్రవిదర్హతి॥

౧౦౧- యథా జాతబలో వహ్నిర్దహత్యార్ద్రానపి ద్రుమాన్
తథా దహతి వేదజ్ఞః కర్మజం దోషమాత్మనః॥

౧౦౨- వేదశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞో యత్ర తత్రాశ్రమే వసన్
ఇహైవ లోకే తిష్ఠన్ స బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే-

౧౦౩- అజ్ఞేభ్యో గ్రంథినః శ్రేష్ఠా గ్రంథిభ్యో ధారిణో వరాః
ధారిభ్యో జ్ఞానినః శ్రేష్ఠా జ్ఞానిభ్యో వ్యవసాయినః॥

౧౦౪- తపో విద్యా చ విప్రస్య నిశ్శ్రేయసకరం పరమ్-
తపసా కిల్బిషం హంతి విద్యయామృతమశ్నుతే॥

౧౦౫- ప్రత్యక్షం చానుమానం చ శాస్త్రం చ వివిధాగమమ్-
త్రయం సువిదితం కార్యం ధర్మశుద్ధిమభీప్సతా॥

౧౦౬- ఆర్షం ధర్మోపదేశం చ వేదశాస్త్రావిరోధినా-
యస్తర్కేణానుసంధత్తే స ధర్మం వేద నేతరః॥
౧౦౭- నైఃశ్రేయస మిదం కర్మ యథోదిత మశేషతః-
మానవస్యాస్య శాస్త్రస్య రహస్య ముపదిశ్యతే॥

❋అనుక్తధర్మసంశయనిర్ణయక్రమః❋

౧౦౮- అనామ్నాతేషు ధర్మేషు కథం స్యాదితిచేద్భవేత్
యంశిష్టా బ్రాహ్మణా బ్రూయు స్సధర్మస్స్యాదశంకితః
౧౦౯- ధర్మేణాధిగతో యైస్తు వేద స్సపరిబృంహణః-
తే శిష్టా బ్రాహ్మణా జ్ఞేయాః శ్రుతిప్రత్యక్షహేతవః
౧౧౦- దశావరా వా పరిషద్యం ధర్మం పరికల్పయేత్-
త్ర్యవరా వాపి వృత్తస్థా తం ధర్మం న విచాలయేత్।
౧౧౧- త్రైవిద్యో హేతుకస్తర్కీ నైరుక్తో ధర్మపాఠకః-
త్రయశ్చాశ్రమిణః పూర్వే పరిషత్స్యాద్దశావరా-
౧౧౨- ఋగ్వేదవిద్యజుర్విచ్చ సామవేదవిదేవ చ-
త్ర్యవరా పరిషద్జ్ఞేయా ధర్మసంశయనిర్ణయే॥
౧౧౩- ఏకోపి వేదవిద్ధర్మం యం వ్యవస్యేద్ద్విజోత్తమః-
స విజ్ఞేయః పరో ధర్మో నాజ్ఞానాముదితో యుతైః
౧౧౪- అవ్రతానామమంత్రాణాం జాతిమాత్రోపజీవినామ్
సహస్రశ స్సమేతానాం పరిషత్త్వం న విద్యతే॥
౧౧౫- యం వదంతి తమోభూతా మూర్ఖా ధర్మమతద్విదః
తత్పాపం శతధా భూత్వా తద్వక్తౄననుగచ్ఛతి॥
౧౧౬- ఏతద్వోభిహితం సర్వం నిశ్శ్రేయసకరం పరమ్-
అస్మాదప్రచ్యుతో విప్రః ప్రాప్నోతి పరమాం గతిమ్
౧౧౭- ఏవం స భగవాన్ దేవో లోకానాం హితకామ్యయా-
ధర్మస్య పరమం గుహ్యం మమేదం సర్వముక్తవాన్

❋ఆత్మవిచారః❋

౧౧౮- సర్వమాత్మని సంపశ్యేత్సచ్చాసచ్చ సమాహితః

ద్వాదశోధ్యాయః.

సర్వం మాత్మని సంపశ్య న్నాధర్మే కురుతే మనః॥
౧౧౯- ఆత్మైవ దేవతా స్సర్వా స్సర్వ మాత్మ న్యవస్థితమ్-
ఆత్మా హి జనయత్యేషాం కర్మయోగం శరీరిణామ్॥
౧౨౦- ఖం సన్నివేశయే త్ఖేషు చేష్టనస్పర్శనే నిలమ్-
పక్తిదృష్ట్యోః పరం తేజః స్నేహేపో గాంచ మూర్తిషు-
౧౨౧- మనసీందుం దిశః శ్రోత్రే క్రాంతే విష్ణుం బలే హరమ్
వాచ్యగ్నిం మిత్ర ముత్సర్గే ప్రజనే చ ప్రజాపతిమ్-
౧౨౨- ప్రశాసితారం సర్వేషా మణీయాంస మణో రపి॥
రుక్మాభం స్వప్నధీగమ్యం విద్యా త్తం పురుషం పరమ్-
౧౨౩- ఏత మేకే వదంత్యగ్నిం మను మన్యే ప్రజాపతిమ్-
ఇంద్ర మేకే పరే ప్రాణ మపరే బ్రహ్మ శాశ్వతమ్॥
౧౨౪- ఏష సర్వాణి భూతాని పంచభి ర్వ్యాప్య మూర్తిభిః
జన్మవృద్ధిక్షయై ర్నిత్యం సంసారయతి చక్రవత్॥
౧౨౫- ఏవం యః సర్వభూతేషు పశ్యత్యాత్మాన మాత్మనా
స సర్వ సమతా మేత్య బ్రహ్మాభ్యేతి పరం పదమ్-
౧౨౬- ఇత్యేత న్మానవం శాస్త్రం భృగుప్రోక్తం పఠన్ద్విజః
భవత్యాచారవాన్నిత్యం యథేష్టాం ప్రాప్నుయాద్గతిమ్

ఇతి మానవే - ధర్మశాస్త్రే -
భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయామ్-
ద్వాదశోధ్యాయః.

